

PÕHIKOO LI AINEKAVA

SOTSIAALAINED:

**AJALUGU, INIMESEÕPETUS,
ÜHISKONNAÕPETUS**

SISUKORD

1	SOTSIAALAINETE AINEVALDKOND	3
1.1	Valdkonnapädevus	3
1.2	Õpilastes kujundatavad üldpädevused	3
1.2	Õppekava läbivad teemad	4
1.3	Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming	6
1.4	Õppe kavandamine ja korraldamine	7
1.5	Hindamine.....	7
1.5.1	Hindamisjuhendid, -mudelid, -maatriksid ja –skeemid	9
1.5.2	Ülesannete tüüpide kirjeldused hindamisülesannete koostamiseks	10
1.6	Õppekeskkond.....	13
2	AINEKAVAD - AJALUGU	13
2.1	Õppeaine kirjeldus (II ja III kooliaste).....	13
2.2	Õppeaine hindamine (II ja III kooliaste).....	15
2.3	Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused	17
2.4	Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja metoodika	21
2.4.1	I kooliaste.....	21
2.4.2	II kooliaste	66
3	AINEKAVAD - INIMESEÕPETUS.....	151
3.1	Õppeaine kirjeldus	151
3.2	Hindamine inimeseõpetuses.....	152
3.3	Kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused...	152
3.4	Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja metoodika	157
3.4.1	I kooliaste.....	157
3.4.2	II kooliaste	180
3.4.3	III kooliaste	223
4	AINEKAVAD - ÜHISKONNAÕPETUS	267
4.1	Õppeaine kirjeldus	267
4.2	Hindamine.....	269
4.3	Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused	270
4.4	Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja metoodika	274
4.4.1	II kooliaste	274
4.4.2	III kooliaste	276

1 SOTSIAALAINETE AINEVALDKOND

1.1 Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud jatoimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usubendasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlikeväärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelistmitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuripärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislike eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

1.2. Õpilastes kujundatavad üldpädevused

1) kultuuri- ja väärtuspädevus – suutlikkus hinnata inimsuhteid ja tegevusi üldkehtivate moraalnormide seisukohast; tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimestega, ühiskonnaga, loodusega, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuripärandiga ning nüüdiskultuuri sündmustega; väärtustada loomingut ja kujundada ilumeelt; hinnata üldinimlike ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku, kultuurilist ja looduslikku mitmekesisust; teadvustada oma väärtushinnanguid;

2) sotsiaalne ja kodanikupädevus – suutlikkus ennast teostada; toimida aktiivse, teadliku, abivalmi ja vastutustundliku kodanikuna ning toetada ühiskonna demokraatlikku arengut ja Eesti riiklikku iseseisvust; teada ja järgida ühiskondlikke väärtusi ja norme; austada erinevate

keskkondade reegleid ja ühiskondlikku mitmekesisust, religioonide ja rahvuste omapära; teha koostööd teiste inimestega erinevates situatsioonides; aktsepteerida inimeste ja nende väärtushinnangute erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel;

3) enesemääratluspädevus – suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma nõrku ja tugevaid külgi; analüüsida oma käitumist erinevates olukordades; käituda ohutult ja järgida tervislikke eluviise; lahendada suhtlemisprobleeme;

4) õpipädevus – suutlikkus organiseerida õppekeskkonda individuaalselt ja rühmas ning hankida õppimiseks, hobideks, tervisekäitumiseks ja karjäärivalikuteks vajaminevat teavet; planeerida õppimist ja seda plaani järgida; kasutada õpitud erinevates olukordades ja probleeme lahendades; seostada omandatud teadmisi varemõpitudga; analüüsida oma teadmisi ja oskusi, motiveeritust ja enesekindlust ning selle põhjal edasise õppimise vajadusi;

5) suhtluspädevus – suutlikkus ennast selgelt, asjakohaselt ja viisakalt väljendada nii emakeeles kui ka võõrkeeltes, arvestades olukordi ja mõistes suhtluspartnereid ning suhtlemise turvalisust; ennast esitleda, oma seisukohti esitada ja põhjendada; lugeda ning eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades korrektset viitamist, kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ja väljendusrikast keelt ning kokkuleppel põhinevat suhtlemisviisi;

6) matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid, meetodeid koolis ja igapäevaelus; suutlikkus kirjeldada ümbritsevat maailma loodusteaduslike mudelite ja mõõtmisvahendite abil ning teha tõenduspõhiseid otsuseid; mõista loodusteaduste ja tehnoloogia olulisust ja piiranguid; kasutada uusi tehnoloogiaid eesmärgipäraselt;

7) ettevõtlikkuspädevus – suutlikkus ideid luua ja ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi, aidata kaasa probleemide lahendamisele; seada eesmärgid, koostada plaane, neid tutvustada ja ellu viia; korraldada ühistegevusi ja neist osa võtta, näidata algatusvõimet ja vastutada tulemuste eest; reageerida loovalt, uuendusmeelselt ja paindlikult muutustele; võtta arukaid riske; rakendada finantskirjaoskust;

8) digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvus ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

1.2 Õppekava läbivad teemad

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed

ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

- 1) õppekeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmäärke;
- 2) aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;
- 3) valikainete valikul – valikained toetavad läbivate teemade taotlusi;
- 4) läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna;
- 5) korraldades võimaluse korral koostöös kooli pidaja, paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälist õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes, üle-eestilistes ja rahvusvahelistes projektides.

Õpetuses ja kasvatuses käsitletavat läbivad teemad on:

- 1) **elukestev õpe ja karjääri kujundamine** – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid;
- 2) **keskkond ja jätkusuutlik areng** – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
- 3) **kodanikualgatus ja ettevõtlikkus** – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele;
- 4) **kultuuriline identiteet** – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis;
- 5) **teabekeskond ja meediakasutus** – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskonda, suudab meediamaaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmäärke ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskonnas;
- 6) **tehnoloogia ja innovatsioon** – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja

nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutavas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;

7) tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

8) väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

1.3 Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalnormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena. Sotsiaalainete pädevusega taotletakse toimetulekut iseendaga, lähikonnas ning ühiskonnas. Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus. Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele lisandub ajaline/ajalooline mõõde.

Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmeis, toetades õpilase toimetulekut iseendaga, eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdvärsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks. Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid

sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaateline mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele. Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul. Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

1.4 Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatuse rõhuasetustest ning lõimingust teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingut valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäevaelu ja jätkuõpingutega;

1.5 Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse

enesehinnanguga ennastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnetena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärtusarusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

lates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid. Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimedele, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele. Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusväarsuse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste

faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõendus põhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

1.5.1 Hindamisjuhendid, -mudelid, -maatriksid ja –skeemid

Arutluse hindamisjuhendid ajaloos ja ühiskonnaõpetuses kujundati välja riigieksamitööde arutluste hindamise käigus, neid aastate jooksul täiendades. Ühtsed hindamiskriteeriumid aitavad ühtlustada õpetajate nõudeid arutluse kirjutamisele. Kui õpetaja rakendab ülesannet väiksemas mahus ja koostab hindamismaatriksi väiksemale punktisummale, on siiski hea toetuda väljatöötatud hindamisjuhendile ja vähendada soorituse eest saadavate punktide mahtu proportsionaalselt. Hea oleks harjutada õpilasi ka ise oma sooritusi hindama ja analüüsima, kujundades nii arusaama oma suutlikkusest ja arengust.

Kui rühmatöö seab eesmärgiks sotsiaalsete oskuste kujundamise, peaks ka hindedkeem andma sellel aspektile suurema tähenduse. Teised aspektid ei peaks siiski jääma päris tähelepanuta.

Arutluse hindamise juhend ajaloos (25p):

<https://drive.google.com/file/d/1zq4FfRi88uTcI-9QpJLRhasH2C2BZRd-/view>

Arutluse hindamise juhend (20P):

https://drive.google.com/file/d/1V2p3YXRpzO2hZ3XkXTqvB4eMu1N_1pWx/view

Rühmatöö hindamine:

https://drive.google.com/file/d/1S4Ml6i36dH74BcJMSkIkoLxIz_pwOKY1/view

Referaadi ja uurimistöö hindamine:

<https://drive.google.com/file/d/1XjNUuKtSnnQA6lTuncgxERaiHo0gVKEM/view>

Esitluse ja ettekande hindamine: https://drive.google.com/file/d/1ddn9A2Q2TKQ9H-9A5AseCG_sFCRnoeuq/view

Postri hindamine: <https://drive.google.com/file/d/1WYYuE3cmY5g0nuCI5-z-gKA8uMxxz286/view>

Projektitöö meetodi hindamine:

<https://drive.google.com/file/d/13BPb1C9Bh1fAK66YObpYj4pEEaptZURG/view>

Rühma- või projektitöös osalemise eneseanalüüs:

<https://drive.google.com/file/d/1jFYB3EbXF-VmhPTowNkCVI1iQSYNXypr/view>

1.5.2 Ülesannete tüüpide kirjeldused hindamisülesannete koostamiseks

Õpitulemusi (teadmisi ja oskusi) saab arendada ja kontrollida eri tüüpi ülesannetega.

1. Arutluse või probleemianalüüsi skeemi koostamise kaudu hinnatakse mõttekäigu vastavust teemale ja selle avamise oskust, teemakohaste faktide tundmist, võrdlemise ja seoste loomise oskust. Analüüsi ja isikliku suhtumise väljendamist hinnangute kaudu kontrollitakse täiendavalt suuliselt. Kui tegemist on õppeprotsessiga, korraldatakse arutelu kaaslasega, rühmades või üle klassi. Tagasisidestava hindamise korral lisatakse hindamisvahendile suuline osa või võimalus selgitada oma mõtteid kirjalikult paberil/elektroniliselt. Näiteks: ülesande koostaja pakub välja skeemi ja märksõnade loendi ja õpilane sorteerib neid vastavalt skeemile, analüüsi ja põhjendamise osa toimub suuliselt. Skeemidest soovitame kasutada:

1. Venni diagramm (eripärad ja ühisosa, nt Eesti iseseisvumine ja iseseisvumise taastamine),
2. kalasaba (seotud tunnuste võrdlemine, nt Saksamaa peale I ja II maailmasõda: poliitika, majandus, välissuhted, reparatsioonid, piiride muutumine; sama nähtuse/küsimuse analüüsimine erinevate ideoloogiate positsioonilt),
3. probleemiaken (põhjused, olemus, tagajärjed, ületamise teed; viimaseid arutatakse suuliselt, nt külm sõda),
4. järgnevusahel (omavahelised seosed, nt viljahinnatõus Euroopas, mõisate arvu kasv jne),
5. järelduskaart (väide, selgitus, näide, nt vana hea rootsi aeg, mida positiivset tõi maarahvale, koormiste normeerimine, Tartu Ülikool; ühiskondlike protsesside/nähtuste avamine),
6. mõiste- ja ideekaart (näidete, tunnuste sorteerimine, nt diktatuurne ühiskond: iseloomulikud tunnused, näited, riigid, iga tunnuse juurde tuuakse konkreetne näide; diktatuurne ühiskond: iseloomulikud tunnused, näited, riigid, iga tunnuse juurde tuuakse konkreetne näide või mõne kompleksse mõiste avamine, nt turumajandus),
7. T-tabel (võrdlus, ühisosad, erisused, nt erinevad diktatuursed riigid, tähistada ühisosad),
8. faktide püramiid (õpilane leiab ühe olulise, kolm toetavat ja viis kaasnevat fakti ning paigutab need püramiidi tasanditesse, nt Muistne vabadusvõitlus).

2. Tekstianalüüs: õpilane täidab etteantud skeemi teksti alusel:

1. jututäht (tähenurkades on tekstist väljaloetav olulisem info: mis ja kus toimus, osalised, lahendus, tagajärg jne),
2. kulminatsiooniga tekst (nt pöördelise sündmuse või lahingu kohta),
3. TTS (tean, tahan teada, sain teada),
4. magnetkaardid (paberi nurkadesse kirjutatakse olulised märksõnad, lehe keskele teksti peamine mõte oma sõnadega, kasutades lehe nurkades olevaid magnetsõnu),

5. teeviit (õpilased loevad teksti lõikude kaupa ja arutavad, kas tekst toetab selle kohta esitatud väited või mitte).

3. Ühisarutelu: õpilased kirjutavad oma seisukohti ühisesse aruteluplatvormi keskkonda. Kokkuvõtte tehakse suuliselt.

1. dilemmaküsimuste analüüs (nt kas Rahvaste Liit täitis oma eesmärgid või mitte. Õpilased kirjutavad argumente sõltuvalt otsusest),

2. diskussioonivõrk (plussid, miinused; ühte või teist seisukohta toetavad argumendid, nt majoritaarne ja proportsionaalne valimissüsteem),

3. mis oleks võinud juhtuda, kui...,

4. hääletusprotsessid (nt kodanikekoosolek Vana-Kreekas, vallakohtu juhtumite otsustamine jne),

5. arvamusartikli analüüs,

6. poliitdebatid hindamine,

7. diskussioon aktuaalsel poliitilisel teemal – erinevate seisukohtade esitamine,

8. hääletusprotsessi läbimängimine (nt kas toetada avatud või suletud nimekirjadega valimisi).

4. Loomingulised ja empaatia ülesanded. Õpilane hindab ajaloolist sündmust või olukorda ajastu kontekstis mingis kindlas rollis, situatsiooni hinnatakse ajaloolises ajas ilma tagantjärele tarkust arvestamata:

1. juhitud kujutlusega tekst (õpilased kirjutavad loole ise lõpu, toimunu peab olema võimalik ajaloolises reaalsuses),

2. lühijutt loogiliselt seostatud märksõnadega,

3. digitaalne jutustus,

4. erinevat hinnangute andmine ajaloo- või ühiskondlikele sündmusele - nt Mõtlemiskaabude meetod.

5. Allikaanalüüsiga hinnatakse tekstist olulise leidmise ja katkendi(te) põhjal vastamise oskust, allikateksteid võrdlemise, kommenteerimise ja hindamise oskust. Allika usaldusväärsust hinnatakse allikakeele ja -viitekirje alusel. Allikaülesannete koostamiseks sobivad nii primaar- kui sekundaarallikad. Allikate võrdlemise ülesandes peavad küsimused ja allikakatkendid mahtuma ühele ekraanile, st olema korraga vaadeldavad. Ülesandesse valitud allikakatkenditest võetakse välja tekst, mis ei ole oluline küsimustele vastamisel.

6. Statistiliste andmete analüüs sisaldab teabe väljalugemist, arvutamist, võrdlemist, andmete põhjal graafiku kujundamist, järelduste tegemist (nt majandusnäitajad, sõdade ohvrid, rahvastikunäitajad).

7. Pildi, foto, video, audio või karikatuuri analüüsiga hinnatakse äratundmise, seostamise, iseloomustamise ja tõlgendamise oskust. Ülesanded saavad olla lühivastuselised: nt osutamine küsitud sümbolile, pildil kujutatule õige pealkirja valimine pakutute hulgast, fotode vms järjestamine ajalisel sündmuste toimumise järjekorras.

8. Kaardiülesandega kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmise, võrdlemise ja tõlgendamise oskust. Nt koosta kaardi legend; selgita, mida tähistavad numbrid kaardil;

määratle, mis perioodi kaardiga on tegemist ja leia esitatud kaardilt osundatud perioodi kinnitavaid näiteid; määra, mis kaardiga on tegemist (.gif kaardid, mis näitavad territoriaalseid muutusi); koosta ise digitaalseid kaarte (nt GoogleMaps platvormil).

9. Juhtumianalüüsiga kontrollitakse nii teemakohaseid teadmisi kui oskust neid kasutada, isikliku seisukoha kujundamist ja kodanikuna käitumise oskust. Juhtumianalüüsi ülesanne sisaldab olukorra kirjeldust, mille korrektsust hindab õpilane õigusaktidele, allikatele vm taolisele tuginedes. Nt tarbijajuhtum, kus õpilane pakub lahenduse õigusruumist lähtuvalt; noorte töötamisega seotud juhtumid; inimõiguste rikkumisega seotud juhtumid; valimiskäitumisega seotud juhtumid. Situatsiooni tutvustatakse kirjeldusena või video vahendusel.

10. Infootsingu ülesanne: allikaotsing elektroonilistest keskkondadest (VAU: SAAGA, DIGAR, FOTIS, ERRi arhiiv, elektroonilised entsüklopeediad, nt Estonica, muuseumide andmebaasid, nt Okupatsioonide muuseumi materjalid, virtuaaltuurid, neid materjale kasutada ülesannete täitmisel). Infot otsitakse ja kasutatakse kriitiliselt ülesande lahendamiseks. Nt digitaalse entsüklopeedia koostamine erinevaid meediume kasutades, mälestuste kogumine digitaalsete vahendite abil, raamatukogu otsingusüsteemi ESTER kasutamine, ajakirjanduse andmebaasi DIGAR kasutamine jne. Ülesanded peavad olema eakohased, seotud õpilaste elus ette tulevate olukordade ja vajadustega.

11. Esitluse koostamine. Õpilane koostab esitluse (PP esitus, video, digitaalne plakat, infograafik, 1-minuti loeng, propagandavahend, ajalehe koostamine, ajaloolise sündmuse lavastamine vm meediavorm), mis vastab kokkulepitud tingimustele, kasutades selleks erinevaid infoallikaid.

12. Õppemängud: kuldvillak, miljonimäng, ristsõnad, memoriin, alias jne; kasutada olemasolevaid mängu või lasta õpilastel ise erinevat tüüpi mängu koostada (nt LearningApps, Veereta)

13. Uurimuslikud ülesanded: küsimustiku, intervjuu läbiviimine, vastuste analüüsimine, töötlemine ja kujutamine graafiliselt, virtuaaltuuri koostamine (erinevate meediumite kasutamine info edasiandmiseks); temaatiliste või ajaperioodikohaste kollektsioonide või andmekogude koostamine, millele lisatakse põhilandmed.

14. Ajas orienteerimine: ajajoone koostamine (daatumite ja sündmuste kandmine ajajoonele), võrdlevad ajajooned (nt eesti ajalugu vs üldajalugu).

15. Erinevate valikute tegemist võimaldavate ülesannetega kontrollitakse õpitulemustes sõnastatud ajaloo ainesisu, oskusi, mõisteid ja ajaloolisi isikuid, teab olulisi rahvusvahelisi organisatsioone, oskab iseloomustada kaasaja maailma põhiprobleeme ja arengutendentse. Vabavastuseliste ülesannetega kontrollitakse lisaks, kuidas õpilane oma seisukohti ja hinnanguid põhjendab.

- mitme valikuga küsimus (vali üks või mitu õiget, *multiple choice* tüüpi küsimused),
- õige/vale väide,
- kategoriseerimine (ühenda paarid, rühmita, mis toimus enne, mis pärast etteantud sündmust),
- lünktekst (arvestab lihtsate keeleliste eksimustega),
- järjestamise ülesanded (järjesta ajaluliselt, tähtsuse järjekord),
- võrdlemine (sarnasused/erinevused, iseloomulike tunnuste rühmitamine, näidete toomine),

- seostamine (seostamine etteantud märksõnadega, nt ajaperioodi iseloomulikud tunnused),
- mõistete seletamine (seletuste küsimise erinevaid võimalusi: mõiste ja seletuse seostamine; seletusele ühesõnalise mõiste/vaste kirjutamine; mõistega sobivate näidete lisamine).

1.6 Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmärke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

2 AINEKAVAD - AJALUGU

2.1 Õppeaine kirjeldus (II ja III kooliaste)

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatuses ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi äratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti

ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusi, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;
- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppe-teemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemise tagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooourija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust

on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

2.2 Õppeaine hindamine (II ja III kooliaste)

Ajalooõpetuses hinnatakse teadmisi ja oskusi koos tasakaalustatult. Ajalooteadmisenä ei käsitleta pelgalt faktiteadmist, vaid sündmuse, muutuse ja asjaolude kirjeldamist, teadmist ajaloolisest protsessist, nt mis protseduure tehakse allikat analüüsides või mis küsimusi küsitakse erinevate ajalootõlgenduste kohta.

Teadmiste arengut demonstreerivad järgmised kirjeldused:

- avaramad teadmised oma seisukoha väljendamiseks;
- võimekus kategoriseerida, näha mustreid (sarnasusi), üldistada, võtta kokku, tuua välja olulisemat;
- võimekus näha seoseid sündmuste vahel, eristada minevikku ja tänapäeva, keskenduda olulisemale, teadlikkus teema tähtsusest ja avaramast tähendusest;
- suutlikkus liikuda konkreetselt abstraktsele;
- suutlikkus selgitada kirjeldamise asemeid;
- mõtteselgus ja -täpsus;
- iseseisvus mõtlemisel, küsimuste esitamisel, hüpoteeside püstitamisel, vastuste otsimisel ja lahendusteade valikul;
- informeeritud kriitilisus tõendusmaterjali hindamisel, valmisolek tulemuseni jõudmiseks.

Tasemete üldistav kirjeldus:

I – C baastase – teadmine, loetlemine, nimetamine, kirjeldamine;

II – B kesktase – iseloomustamine, võrdlemine, näidete toomine;

III – A kõrgtase – oma arvamuse kujundamine ja selle põhjendamine, seostamine, analüüsimine.

Tasemekirjeldused on abiks õpetajatele hindamismudeli/maatriksi koostamisel.

Aspekt	A – kõrgtase	B – kesktase	C – baastase
Ajas orienteerumine	Loob seoseid, kasutab ajas orienteerumise oskust muutuste ja jätkuvuse hindamiseks eri ajaperioodide vahel, suudab nähtusi ja protsesse põhjendada	Kasutab avaramat kronoloogilist raamistikku, seostab ajalooliste perioodidega neid iseloomustavaid daatumeid, sündmusi, nähtusi jt tunnuseid	Järjestab sündmusi ja esemeid, kasutab lihtsamat kronoloogilist raamistikku, daatumeid ja ajaarvestusega seotud sõnavara: sajand, aastatuhat, eKr jt
Ajaloosündmuse ja nähtuse põhijooned	Analüüsib ja selgitab erinevate nähtuste ja sündmuste vahelisi seoseid, asetab need avarasse konteksti	Kirjeldab minevikuühiskonna mitmekesisust, märkab seoseid ja võrdleb	Eristab minevikku ja olevikku, eri ajaperioode, toob esile igale perioodile iseloomulikud jooned; tunneb ära ajaperioodide sarnasused ja erinevused
Põhjused ja tagajärjed	Analüüsib põhjuseid ja tagajärgi, asetab need avaramasse ajaloolisesse konteksti	Kirjeldab ja loob seoseid põhjuste ja tagajärgede, sündmuste ja muutuse vahel	Tunneb ära, mis on põhjused ja mis tagajärjed
Tähtsuse omistamine	Mõistab ja hindab sündmuste, muutuste ja inimeste tähtsust ja tähendust ajaloos		
Tõlgendused	Analüüsib ja hindab erinevad tõlgendusi ajaperioodist või allika autorist lähtuvalt	Märkab ja kirjeldab erinevaid tõlgendusi ja saab aru, miks tõlgendused erinevad	Tunneb ära erinevad tõlgendused ja seisukohad
Uurimine, töö allikatega	Teeb allikatele toetudes, neid analüüsides ja hinnates kokkuvõtteid ja iseseisvaid järeldusi	Hindab allikaid uurimise osana, nt oluline, väärtuslik	Leiab, selekteerib ja seostab allikast leitud informatsiooni

Informatsiooni korrastamine ja edastamine	Koostab ise struktureeritud, analüütilisi narratiive, kirjeldusi ja selgitusi, kasutab daatumeid, mõisteid ja näiteid tõendusmaterjalina oma järelduste kinnitamiseks	Selekteerib ja organiseerib informatsiooni, kasutab daatumeid, mõisteid ja näiteid lühijuttude, kirjelduste ja selgituste koostamisel	Struktureerib andmeid, kasutab daatumeid ja mõisteid küsimustele vastamisel.
---	---	---	--

Koostatud Ajaloomõistmise ulatuse ja sügavuse aspektid (Haydn, Arthur, Hunt, 1997 põhjal, täiendatud väljaanne Allisson, Haydn 2021).

2.3 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused

II kooliaste	III kooliaste
<p>1. Teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.</p> <p>2. Teab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.</p> <p>3. Kasutab ajaloomõisteid kontekstis.</p> <p>4. Teab näiteid kodukoha minevikust.</p> <p>5. Teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemises.</p> <p>6. Mõistab, kuidas kujunes inimasustus.</p> <p>7. Mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.</p> <p>8. Oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.</p> <p>9. Teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.</p> <p>10. Teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.</p> <p>11. Teab, millist liiki allikatest saab mineviku</p>	<p>1. Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.</p> <p>2. Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.</p> <p>3. Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.</p> <p>4. Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.</p> <p>5. Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.</p> <p>6. Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.</p> <p>7. Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.</p> <p>8. Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.</p> <p>9. Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.</p> <p>10. Mõistab, kuidas on kujunenud ja toimunud</p>

kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata. 12. Teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.

13. Märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.

14. Teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.

15. Teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.

11. Mõistab, kuidas inimese käsitus on ajas muutunud.

12. Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.

13. Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.

14. Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.

15. Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.

16. Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos.

ÕPITULEMUSED

Õpilane:

1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 9. klass

2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 9. klass

3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 9. klass

4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 9. klass

5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 8, klass 9. klass

6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 9. klass

7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 9. klass

8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;

9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo; 9. klass

	<p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 9. klass</p> <p>11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas;</p> <p>12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 9. klass</p> <p>13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 9. klass (Araabia, Hiina?)</p> <p>14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 9. klass</p> <p>15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 9. klass</p> <p>16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 9. klass</p> <p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 9. klass</p> <p>18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 9. klass</p> <p>19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 9. klass</p> <p>20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 9. klass</p> <p>21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 9. klass</p> <p>22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 8. klass (19. sajandi poliitiliste liikumiste teke) 9. klass</p> <p>23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 9. klass</p>
--	---

	<p>24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;9. klass</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;9. klass</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;9. klass</p> <p>27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 9. klass</p> <p>28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 9. klass</p> <p>29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 9. klass</p> <p>30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 9. klass</p> <p>31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 9. klass</p> <p>32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. 9. klass</p>
--	--

2.4 Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja meetodika

2.4.1 I kooliaste

Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika (<i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamiseni; kuidas toetada</i>)
5.klass			
Ajaarvamine ja ajalooallikad	<p>eKr, pKr sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number.</p> <p>Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis.</p> <p>Mälestused, intervjuud, fotod, videod, päevikud, kirjad jne.</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number. Paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist • jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest) <p>esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Esitlus - Aja mõõtmine</p> <p>http://www.slideshare.net/Jarveotsaaajalugu/aja-mtmine</p> <p>Vestlus ajast, kuidas vanasti aega mõõdeti, (veekell, päikesekell, liivakell, kalendrid), näitlikustada vahenditega.</p> <p>Ajaloo jagamine on tinglik. Mineviku uurimise ja mõistmise lihtsustamiseks jagatakse ajalugu perioodideks (sedelid ajaloo perioodidega, mida saab järjestada, asetada ajajoone peale). Ka koolis õpime me ajalugu perioodide kaupa.</p> <p>Õpetaja tutvustab ajajoont, märgib peale Kristuse sünni ja selgitab, mis on tänapäevase ajaarvamise alus.</p> <p>Sajandite määramine ja ajajoonele kandmine.</p> <p>Suulise ajalooallika ilmestamiseks regivärsiline rahvalaul, legend, vanasõnad jm või intervjuuerida lähedasi mingi sündmuse teemal (kool nõukogude ajal, 20. august 1991, minu lapsepõlve mängud). Pärast saavad lapsed gruppides jagada mälestusi ja neid võrrelda. Mälestuste puhul tuleb mees</p>

		<p>Teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab ja liigitab ajalooallikaid • kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv. <p>Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust.</p> <p>Kasutab perekonnaval uurimisel eritüübilisi allikaid.</p>	<p>pidada, et teine inimene võis neid sündmusi näha teisest vaatenurgast.</p> <p>Audiovisuaalne ajalooallikas näitena, nt Eesti Kulturfilmi „Eesti algkool 1939“: https://www.youtube.com/watch?v=0isf3jpllrE</p> <p>Esemelised ajalooallikad, nt “Vanad asjad” https://www.youtube.com/watch?v=gTIQdwioShQ</p> <p>Õpilased lisavad näiteid ajalooallikate kohta. Kus ajalooallikaid hoitakse ja kes nendega töötavad? Pilte muuseumist, arhiivist.</p> <p>Ajalooallikate liigitamine, nt õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena.</p> <p>Töö erinevate allikatega: nt fotoga, regilauluga jne.</p> <p>Arhiivikool -</p> <p>1) “Avastades fotot” https://www.ra.ee/oppematerjal/avastades-fotot/?filters=</p> <p>2) “1905. aasta lendleht” https://www.ra.ee/oppematerjal/1905-aasta-lendleht/?filters=</p> <p>3) Kooliolud ja koduõpetus 18. sajandil https://www.ra.ee/oppematerjal/haridusest-18-sajandil/?filters=</p> <p>4) Ajalugu - igäühe lugu https://www.ra.ee/arhiivitund/ajalugu-igauhe-lugu/?filters=</p> <p>Paleograafia õpituba: nt “Millest jutustab Käsu Hans?” https://www.ra.ee/apps/paleograafia/test.php?test_id=2</p> <p>Koostada ajajoon ning õpilane kannab ajajoonele oma sünniaja. Seejärel leiab internetist kuni oma praeguse vanuseni</p>
--	--	---	--

			<p>sünnimuseid Eesti ja maailma ajaloo, mille kannab ajajooned (valdkonnad majandus, kultuur, teadus, poliitika, sport jne).</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kuidas minevikust saab ajalugu? (õpetajale) https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/aeg-loos/kuidas-minevikust-saab-ajalugu</p> <p>Ajaarvamine- https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/27179-Ajaarvamine ja https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/27179-Ajaarvamine/248981</p> <p>Sajandite määramine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/2195</p> <p>Ajaloo seotud mõisted- https://wordwall.net/et/resource/4723958/ajalugu/m%c3%b5isted-ptk-1-4-inimesed-ajas-5kl</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus-video 7, Ajaarvamine https://www.youtube.com/watch?v=qTWQIoEsiF8</p> <p>Mida hoitakse muuseumis, mida arhiivis?: https://www.ra.ee/oppematerjal/muuseum-ja-arhiiv/?filters=age=pohikooli-ii-aste</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 3, Ajaloo uurimine ja ajalooallikad https://www.youtube.com/watch?v=DXnDMvXyqHg&list=PLH5BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=3</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid https://www.youtube.com/watch?v=62SNFtqiCf8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=4</p>
--	--	--	--

			<p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 5, Esemelised ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=dWaNedAa83Y&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=5&t=2s</p> <p>Ajalooallikad ja nende eesmärgid - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/15907-Ajaloo-allikad-ja-eesmargid</p> <p>Muinasaja allikad ja nende uurimine - https://vara.e-koolikott.ee/node/941</p> <p>Eesti esimese filmioperaatori Johannes Pääsukese 2012. aastal digitaalselt taastatud filmid. https://www.youtube.com/playlist?list=PLGm2cHJq7Sk-9A7hSGBQhKIYhFQPHPK3</p> <p>Film “Johannes Pääsukese tõeline elu” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18820/</p> <p>Kuidas me ajalooaga suhtleme https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/aeg-loos/kuidas-me-minevikuga-suhtleme</p> <p>Tamm, Marek (2007) Minevik ja selle esitamine. http://keskus.ee/minevik-ning-selle-esitamine-marek-tamm-arutleb-voimaluste-ule-kuidas-kasitleda-moisteid-aeg-ja-lugu-kirjatukk-on-jarelehuue-kirjastuses-varrak-10-aastat-ilmunud-raamatusarjale-ajalugu-sotsiaalte/</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 6 Info otsimine 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=pQIEjZDaMEc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=9</p> <p>mastery.eu - Kristo Siig õppevideod koos ülesannetega (vajab</p>
--	--	--	---

			<p>sisse logimist).</p> <p>Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view</p> <p>Mida hoitakse muuseumis, mida arhiivis?: https://www.ra.ee/oppematerjal/muuseum-ja-arhiiv/?filters=age=pohikooli-ii-aste</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 3, Ajaloo uurimine ja ajalooallikad https://www.youtube.com/watch?v=DXnDMvXyqHg&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=3</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid https://www.youtube.com/watch?v=62SNFtqiCf8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=4</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 5, Esemelised ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=dWaNedAa83Y&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=5&t=2s</p> <p>Ajalooallikad ja nende eesmärgid- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/15907-Ajaloo-allikad-ja-eesmargid</p> <p>Muinasaja allikad ja nende uurimine https://vara.e-koolikott.ee/node/941</p> <p>Eesti esimese filmioperaatori Johannes Pääsukese 2012. aastal digitaalselt taastatud filmid.</p>
--	--	--	---

			<p>https://www.youtube.com/playlist?list=PLGm2cHJq7Sk-9A7hSGBQhKIYhFQPHHPK3</p> <p>Film “Johannes Pääsukese tõeline elu” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18820/</p> <p>Kuidas me ajalooa suhtleme https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/aeg-loos/kuidas-me-minevikuga-suhtleme</p> <p>Tamm, Marek (2007) Minevik ja selle esitamine. http://keskus.ee/minevik-ning-selle-esitamine-marek-tamm-arutleb-voimaluste-ule-kuidas-kasitleda-moisteid-aeg-ja-lugu-kirjatukk-on-jarelehuue-kirjastuses-varrak-10-aastat-ilmunud-raamatusarjale-ajalugu-sotsiaalte/</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 6 Info otsimine 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=pQIEjZDaMEc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=9</p> <p>mastery.eu - Kristo Siig õppevideod koos ülesannetega (vajab sisse logimist).</p> <p>Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view</p>
Ajaloo-sündmused, ajaloolised isikud ja eluolu			
Elu muinasajal	Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, korilus, küttimine, kodukohaga	ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja	Metoodika: Katkend Jaak Sarapuu raamatust „Uru kummalised seiklused

	<p>seotud muinasaja asustus, muinaslinnus.</p> <p>Muistne vabadusvõitlus, Läti Henrik, Liivimaa kroonika, maakond, ristiusk, Lembitu.</p>	<p>protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid • kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas • nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust. <p>Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärge • teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised • selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas 	<p>muistsetes Eestis” (lk 151–153) - õpilased loevad gruppides ja teevad teistele gruppidele kokkuvõtte (võib jaotada osadeks)</p> <p>TTS-meetod - (tean, tahan teada, sain teada). Õpilased täidavad tabeli kaks esimest lahtrit teemal „Eestlaste eluolu muinasajal“ -https://www.youtube.com/watch?v=Ri7UQmVMqvc</p> <p>Täidetakse tabeli viimane lahter „sain teada“ kahes osas- kahe videolõigu vahel ja viimase lõpus. Järgneb arutelu. Õpilased illustreerivad oma tabeli.</p> <p>Kodukohaga seotud muinasaja asustusega tutvumine (võimalusel õppekäik): õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b (õpetaja valib jõukohased ülesanded)</p> <p>Kristo Siig videote põhjal võrdleva tabeli täitmine- kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - ajastu iseloomustus, peamised uuendused. Arutelu iga video vaatamise järel.</p> <p>Töö kaardiga- selgitatakse, mis on ajaloo atlas, ning õpitakse, kuidas sellega tööd teha; miks on legend ja kuidas legendi koostada.</p> <p>Kontuurkaardi täitmine- kaardile kantakse Kunda, Pulli muinasasulad. Märgitakse ära, kus asub õpilase kodukoht ja mis ajast pärinevad esimesed jäljed inimasustusest õpilase kodukohas. Võimalusel märkida kaardile ka kodukohaga seotud muinasaegsed asulakohad.</p> <p>Pildianalüüs- pilt Eesti esimeste elanike asula paikadega, kuid pildil on vigu. Tuleb märkida asjad, mida 8000–9000 aastat tagasi siin elanud inimestel veel ei olnud.</p> <p>Näidata kivist, pronksist ja rauast, esemeid ning neid võrrelda. Püüda nt lõigata mõnda puu-ja/või juurvilja. Arutada, mis on</p>
--	---	---	---

			<p>ühe või teise materjali plussid ja miinused.</p> <p>Pildiülesanne- tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mõtestada koos õpilastega, mida see kaasa tõi ja miks oli oluline.</p> <p>Õpilane valib ühe muinasaja perioodi ja koostab lühijutukese ajastu kohta.</p> <p>Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (võib ka kanda tähtsamad sündmused/leiutised ajajoonele)</p> <p>Õpetaja annab lühikese ülevaate muistsest vabadusvõitlusest või loetakse klassis valju häälega lühikest ülevaadet muistsest vabadusvõitlusest. Küsimuste moodustamine loetud teksti või õpetaja üle vaate kohta (küsimuste moodustamiseks küsisõnad ette anda: mis?, millal?, kuidas?, miks? jne).</p> <p>Segipaisatud laused - põhjused ja tagajärjed muistisel vabadusvõitlusel, millal toimus, kes olid osapooled. Ülesanne on panna laused teatud loogilisse järjekorda.</p> <p>Töö kaardiga - õpilane täidab ajaloo atlase põhjal kontuurkaardi muinasmaakondade kohta ja võrdleb seda tänapäeva Eesti haldusjaotusega; toob esile, mis maakonnad on tänapäeval alles, ning märgib välja, mis muinasmaakonnas õpilane praegu elab.</p> <p>Häälega lugemine - loetakse esmalt lühikest lõiku Läti Henriku "Liivimaa kroonikast" ja seejärel suuline arutelu loetu põhjal.</p> <p>Faktipüramiid Läti Henriku ja Lembitu kohta - I tasandil faktid, II tasandil toetavad väited, III tasandil kokkuvõtte-tähtsus. Infot otsida internetist või anda ette allikatekstid.</p> <p>Näidata, milline on Läti Henriku "Liivimaa kroonika" digiteeritud kujul (püüda lugeda osasid sellest); tekitada arutelu, miks on antud teos ajaloolise tähtsusega:</p>
--	--	--	--

			<p>https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:101209</p> <p>Võrrelda kaasajastatud raamatuga (milline on teksti visuaalne pool? jne) https://www.ester.ee/record=b2929307*est</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 9, Eesti kiviaeg https://www.youtube.com/watch?v=r0zfYixq5R8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=15</p> <p>Kristo Siig. 5. klass ajaloo kursus - video 10, Eesti pronksi ja rauaaeg https://www.youtube.com/watch?v=AXLPo5oJcoc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=16</p> <p>Film "Välek Vibulane" https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/7317/</p> <p>Juurde koostada küsimused.</p> <p>Reili Reintali magistr töö Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes (2013) - tööleht "Välek Vibulane"</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal": https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Ühe minuti loeng. Kas kiviajal Eesti aladel elanud inimesed jõid piima? http://novaator.err.ee/v/uhe_minuti_loeng/eaf7f5fb-f5ad-4c6a-97b2-c615885af281</p> <p>Rõuges valmib iidsete ehitusvõtete abil muinasasula- http://menu.err.ee/v/uudised/elu/e503ce4d-e0fc-4b23-a202-</p>
--	--	--	---

			<p>e77bb002780a</p> <p>ERMi muuseumitund - “Ellujäämiskursus kiviajal”.</p> <p>Valga muuseum - https://www.valgamuuseum.ee/naitused/pusinaitus/muinasaeg/</p> <p>Millest kõneleb muinasaegne matus? - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/26468-Millest-koneleb-muinasaegne-matus#283865-Millest-koneleb-muinasaegne-matus</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagjSC/view</p> <p>ül. 10.1. Minu päev kiviajal;</p> <p>ül 10.2. Kiviaja, pronksiaja, rauaaja inimene (vajadusel materjali kohendada ja/või lihtsustada).</p> <p>Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view</p> <p>Eesti ajaloo pöördepunktid- http://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:18442 (lk 30 või lk 32).</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 11, muistne vabadusvõitlus https://www.youtube.com/watch?v=7cIwQWJrPJc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=17</p> <p>Läti Henriku “Liivimaa kroonika”- https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:101209</p>
--	--	--	---

			<p>Film “Malev” - teatud lõikude vaatamine- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/231 ja https://etv.err.ee/1078163/malev</p> <p>Sada Eesti mõtet. Läti Henrik eesti kirjakeele lätetel- https://kultuur.err.ee/678740/sada-eesti-motet-lati-henrik-eesti-kirjakeele-latetel</p> <p>video “Pildid Eestimaal sündinud asjust: Eesti esiaeg ja muistne vabadusvõitlus”- https://www.youtube.com/watch?v=STfD0Qubc7Q</p>
Eluolu keskajal	<p>Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster.</p> <p>Võitlus rüütlitega.</p> <p>Kristlus.</p> <p>Jüriöö ülestõus.</p> <p>Elu rüütlinnuses.Linnused.</p> <p>Elu kaubalinnas.</p> <p>Liivimaa linnad.</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos • toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust. <p>Kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid 	<p>Metoodika:</p> <p>Võtta lõike ja vajadusel veel lihtsustada teksti J. Le Goff raamatust “Keskaeg” (2010), nt lk 87-91. Õpilastel täita tabel/mõistekaart: mis on katoliku kirik, kes juhib, mis oli kiriku roll keskaja ühiskonnas (tähtsus, mõju). Seejärel arutleda. Saab teha individuaalselt kui ka grupitööna.</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud kultuurimälestise juurde. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab “Eesti kultuurilooline õppematerjal”- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b (õpetaja valikul jõukohased ülesanded).</p> <p>Võrdlev tabel- paavsti roll keskajal ja tänapäeval (J. Le Goff raamat “Keskaeg”; https://longread.delfi.ee/artiklid/suur-lugu-paavst-tuleb-eestisse-koik-mida-pead-kristuse-asemikust-teadma?id=83743999)</p> <p>Leida internetist uudislõike Rooma katoliku kiriku ja paavsti kohta.</p> <p>Näidata piltidena tuntumaid keskaegseid kirikud - mis riigis asuvad, võrrelda kirikute eksterjöõri - erinevused, sarnasused.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat. 	<p>Kiriku järgi ilmakaarte määramine. Anda ette kiriku põhiplaan, nt https://ajapaik.ee/photo/524317/arvatavasti-uhe-kiriku-pohiplaan-fotokoopia/; https://ajapaik.ee/photo/789558/tallinna-niguliste-kirik-pohiplaan</p> <p>Vaatlus või lühiuurimus- kas, kus ja kuidas religioon ümbritseb õpilase kodukanti (keskkonda, kus õpilane viibib) ja dokumenteerida plakati, esitlusena vms vormis. Püüda leida seos/seoseid keskajaga.</p> <p>Videode vaatamine- keskaegne linn, Eesti keskaeg https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig ja https://www.youtube.com/watch?v=QhyUI3H2qqA</p> <p>Ideekaart - keskaegne linn; õpilased kannavad videos nähtud märksõnad skeemile.</p> <p>TTS-meetod- õpilastele antakse lühitekst keskaegse linna elust. Võib kasutada allikana tekstilõike nt J. Le. Goff raamatust “Keskaeg”, (lk 58-74).</p> <p>T-tabel- võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms).</p> <p>Töö kaardiga- kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad.</p> <p>Lühijutu koostamine- Tallinna keskaegse linna kaardi põhjal lühijutu koostamine, kus ette on antud lausete algused.</p> <p>Filmide “Apteeker Melchior” etteantud küsimustele vastamine linna eluolu, inimeste välimuse kohta jne.</p> <p>Õppekäik kodukohas või selle läheduses, mis on seotud keskaja temaatikaga. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab “Eesti kultuurilooline õppematerjal”- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f</p>
--	--	---	--

			<p>41i6c8va5b</p> <p>Keskaja inimese toidulaud- ajastule omase toidu valmistamine grupis.</p> <p>Võrdlev tabel- mis olid linna ja maaelu head ja halvad pooled.</p> <p>Keskaja muusika kuulamine ja selle võrdlemine tänapäeva muusikaga.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Raamat Jacques Le Goff. “Keskaeg” Valgus 2010.</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 12 Eesti keskaeg- https://www.youtube.com/watch?v=Zhgb7dsacw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwjFTR0y-z4OCgi&index=18</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse kirikusse. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Pirita klooster- http://www.piritaklooster.ee/birgitiinid-pirital/</p> <p>Niguliste kirik- https://nigulistemuuseum.ekm.ee/nigulistemuuseum/pusiekspositsioon/</p> <p>Rakvere linnus- https://virumaamuuseumid.ee/rakverelinnus/programmid/</p> <p>Ajakeskus Wittenstein- https://wittenstein.ee/</p> <p>Kuressaare linnuse virtuaalne tuur: https://kuressaarecastle.ee/</p> <p>Tallinna vanalinna külastus.</p> <p>Tallinna linnamüür 360 kraadi-</p>
--	--	--	---

			<p>https://www.youtube.com/watch?v=5KnS5wfZits</p> <p>Ekskursioon: Narva linnuse ajalugu- https://narvamuuseum.ee/est/ekskursioonid/ekskursioonide-valik/#ekskursioon-linnuses-narva-linnuse-ajalugu</p> <p>Keskaegne linn- https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig</p> <p>Eesti keskaja linnad- https://www.youtube.com/watch?v=QhyUI3H2qqA</p> <p>Film “Verekivi” - https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/814/</p> <p>Keskaja Tallinna kaart- http://www.travelandlifestylediaries.com/2014/02/panoramic-medieval-views-of-old-town.html</p> <p>Tallinna Linnamuuseumi orienteerumismäng “Tallinna väikesed mõistatused”.</p> <p>Keskaegne toidulaud- http://tarbija24.postimees.ee/2606480/keskaegne-toidulaud-tallinnas-ohtralt-soola-ja-olut</p> <p>Võimalusel lugeda katkendeid: Inna Põltsam-Jürjo „Pidusöögist näljahädani. Söömine-joomine keskaja Tallinnas“ (seal olemas ka retseptid).</p> <p>Tallinna Linnaelumuuseum: https://linnamuuseum.ee/linnaelumuuseum/</p> <p>Linn ja kaubandus Eesti keskajal- https://www.youtube.com/watch?v=updC9kKvLds</p> <p>Linnaloomad keskajal- https://www.youtube.com/watch?v=GdLCnlANlgQ</p>
--	--	--	---

			<p>Elu maal keskajal- https://learningapps.org/1192680</p> <p>Põllumajanduse areng- https://www.taskutark.ee/pollumajanduse-areng/</p> <p>Keskaja muusikast- https://www.taskutark.ee/keskaja-muusika/ja selle näiteid: https://sites.google.com/tg.edu.ee/muusikaajalugu/2-keskaeg/2-2-gregooriuse-laul</p> <p>Muuseumitund “Keskaegse maja lood” (Tallinna Linnamuuseum).</p>
Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil.	<p>Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika) Põhjasõda, Karl XII, Peeter I</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus</p> <ul style="list-style-type: none"> • mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust • kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost • nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised. 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö allikaga- sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine</p> <p>Liivi sõda- https://learningapps.org/10136798</p> <p>Töö tekstiga- kava koostamine Põhjasõja kohta.</p> <p>Lühikokkuvõtted valitsejate kohta, nende põhjal kolmeastmeline intervjuu.</p> <p>Piltide analüüs- Kirjeldatakse Ivan IV, Karl XII-t, Peeter I.</p> <p>Paaristöö- Karl XII ja Eesti või Peeter I ja Eesti. Tutvutakse legendidega (Karl XII kohta – üks õpilane loeb teisele legendi ette; teine õpilane jutustab, mida kuulis.</p> <p>Ajatelg- rühmatöö ajateljega. Õpilased paigutavad teljele valitsejatega seotud sündmused. Oluline on, et sündmused oleksid õiges ajalises järjekorras. Teljele saaks kanda ka pilte (nt Kadrioru loss, mille juurde märgitakse, kuidas see on Peeter I seotud).</p> <p>Empaatiatülesanne- õpilased kujutlevad, et nad on ühe suure riigi valitsejad ja arutlevad, miks soovivad valitsejad ühiskonnas ümberkorraldusi teha.</p>

			<p>Õppevara:</p> <p>Film “Viimne reliikvia”. https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/499</p> <p>“Pildikesi Eestimaal sündinud asjust: Rootsi ja Vene aeg.” https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-rootsi-aeg-ja-vene-aeg</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 13, Rootsi aeg https://www.youtube.com/watch?v=_Nf4VETK1k0&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=19</p> <p>Tujurikkuja Oti räpp (katkend sõjad, katk ja nälg) https://www.youtube.com/watch?v=Ox1I4z9LPEE</p> <p>Miks kasutada filmi ajalooõpetuses?: https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SGO7D_nqPw/view)</p>
Eluolu uusajal	Rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus.	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab inimeste eluolu minevikus • teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid. 	<p>Metoodika:</p> <p>Õppekäik/virtuaal- tuur - 1) talurahva eluolu oma kodukoha muuseumi näitel või; 2) Vabaõhumuuseumi külastus.</p> <p>Venni diagramm - õpetaja annab talupoja rehielamu ja tänapäeva elamu pildid ning õpilane nimetab tunnused, mis iseloomustavad vana aja ja tänapäeva inimese elamist (võrrelda saab ka talupoja ja mõisniku elamut).</p> <p>Pildiallikas- erinevad pildid toitudest, mida söödi vanasti ja mida mitte; pildid rühmitatakse.</p> <p>Pildianalüüs- võrreldakse rahvariideid ja tänapäeva riideid – erinevate riiete otstarve, rahvariided tänapäeval.</p> <p>Ideekaart: rahvakalendri tähtpäevad tänapäeval ja vanasti –</p>

			<p>mida tähistame siiaaani ja mis tähtpäevad on juurde tulnud.</p> <p>Töö tekstiga- talurahva eluolu kirjeldus A.H. Tammsaare näitel (mäluasutuse õppematerjal https://www.vargamae.ee/materjal-ajaloost/). Õpetaja uurib muuseumi kodulehel olevat teksti, valib välja sobivad lõigud ja õpilane rakendab funktsionaalset lugemist ja koostab teksti põhjal küsimusi.</p> <p>HEV õpilasele- Talurahva elu 19. sajandil Mahtra sõja näitel (esitlus ja tööleht): http://ajalugueesti.weebly.com/teema.html</p> <p>Õppevara:</p> <p>Külastada kohalikku talumuuseumi Vargamäel.</p> <p>Vabaõhumuuseum:</p> <p>https://evm.ee/haridus/haridusprogrammid/ringkaik-museumis</p> <p>ja https://evm.ee/haridus/virtuaalprogrammid</p> <p>Eesti rahvarõivad- https://rahvaroiivad.ee/</p> <p>Rahvusarhiivi fotinfosüsteem www.ra.ee/fotis (otsisõna: rahvariided, rahvarõivad)</p> <p>Rahvakalender: http://www.folklore.ee/Berta/kalender.php</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 14, Aadlike elu Eestis tsaariajal https://www.youtube.com/watch?v=qWnkg0rnAF0&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=20 ja video 15, Talurahva elu tsaariajal https://www.youtube.com/watch?v=L7Dm9YDybeI&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=21</p>
--	--	--	---

Kool vanal ajal	Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius.	<p>ÕPILANE:</p> <p>kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab hariduse andmist minevikus; • leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid 	<p>Metoodika:</p> <p>Venni diagramm - erinevused ning sarnasused – tänapäeva ja vana aja hariduses (õppeained, õppeaasta pikkus, kes koolis käisid jne).</p> <p>Mälestused - õpilased küsivad oma vanematelt ja/või vanavanematelt nende kooliaja kohta ning teevad võrdleva tabeli.</p> <p>Töö pildiga/videoga/õppekäik - Tartu Ülikooli tähtsus Eesti kultuuriloos.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Teleseriaal “Wikmani poisid” 10. osa (min-st 15.35). Arutelu Forseliuse rollist Eesti talurahvahariduse ajaloos https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19504</p> <p>Tartu Ülikool: www.ra.ee/fotis (otsisõna: Tartu ülikooli peahoone).</p> <p>Tartu ülikool (1913): https://www.youtube.com/watch?v=bCj06wjiFLQ</p>
Rahvuslik ärkamisaeg	Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu	<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja 	<p>Metoodika:</p> <p>Pildianalüüs - Tegelased Eesti kroonilt: Hurt, Koidula, Jakobson.</p> <p>Eesti kroonide olemasolul tuua need kooli, näidata ekraanilt (Eesti krooni pangatähed: https://www.eestipank.ee/sularaha/krooni-pangatahed) või kutsuda kooli Eesti Panga rändnäitus (“Eesti raha margast kroonini” https://www.eestipank.ee/muuseum/kutsu-naitus-</p>

		<p>põhjustab nende olulisust kultuuriloos</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi • nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist 	<p>kulla).</p> <p>Töö piltidega - Eesti kroonide visuaalid. Õpilane märgib, kes ja miks on kroonil (olulisus kultuuriloos).</p> <p>Mõistekaart- mis oli rahvuslik ärkamine?</p> <p>Kuulamine -“Mu isamaa, mu õnn ja rõõm”</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus video 16, Eesti rahvuslik ärkamisaeg - https://www.youtube.com/watch?v=9GZb5NOIIZk&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=22</p> <p>Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Teatri ja Muusikamuuseumi muuseumitund “Lood ja laulud” - https://www.ajaloomuuseum.ee/haridus/pohikoolile2/lood-ja-laulud</p> <p>Eestimaa kuulsad inimesed:</p> <p>Lydia Koidula - https://www.youtube.com/watch?v=qVL3fiKAP3Q</p> <p>Jakob Hurt- https://www.youtube.com/watch?v=tLcv1bZuH0s</p> <p>Carl Robert Jakobson- https://www.youtube.com/watch?v=mVm7XKj3eaQ</p> <p>Eestlaste perekonnanimed- https://www.ra.ee/apps/onomastika/index.php/et</p>
--	--	---	---

<p>Eesti iseseisumine</p>	<p>Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamise</p>	<p>ÕPILANE: nimetab Eesti iseseisumisega seotud sündmusi ja isikuid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost • teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust • teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik 	<p>Metoodika: Töö tekstiga - õpetaja annab ette ülevaate Eesti iseseisvumisest ja küsimused, millele vastata/iseseisvusmanifesti lugemine Faktipüramiid- koos pannakse kirja olulisemad märksõnad iseseisvumise kohta. Pildi- ja kuulamisülesanne- rahvussümboolika (lipp, vapp, hümn, nominaalid jne).</p> <p>Õppevara: Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus video 17, Eesti iseseisumine ja vabadussõda https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5ygWCw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=24 Saade Eesti aja lood- https://arhiiv.err.ee/seeria/eesti-ajalood/info/31</p>
<p>Iseseisev Eesti kahe maailmasõja vahel</p>	<p>Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu. Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur.</p>	<p>ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge • teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos • teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust. 	<p>Metoodika: Töö tekstiga - teksti põhjal sõja põhjuste ja tagajärgede sõnastamine, oluliste sündmuste väljatoomine. TTS meetod - suunatud lugemine (V - teadsin varem, + sain teada, ? - tahan teada). Erinevad ülesanded kaardiga - sõja alguse, oluliste lahingute leidmine, kontuurkaardile kandmine, Tartu rahu järgse ja tänapäevase Eesti kaardi võrdlemine. Ajatelg - vabadussõja alguse ja lõpu ning oluliste lahingute dateerimine, ajateljele kandmine. Vabadussõja monumendi või paiga külastamine.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab Tartu rahu tähtsust <p>Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid 	<p>Ajalooalaste küsimuste koostamine lõikude kohta, paariline vastab või küsitakse klassikaaslastelt.</p> <p>Arhiivikool - "Kuidas varem koolis käidi?" https://www.ra.ee/oppematerjal/kuidas-varem-koolis-kaidi/?filters=</p> <p>Allikatöö -Maaseadus https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/16377-Eesti-Vabariik-Maaseadus</p> <p>Lühikokkuvõtted nimekatest kultuuritegelastest kahe maailmasõja vahel, nt padlet keskkonda või seinalehele</p> <p>Paul Keres, Kristjan Palusalu, Anton Hansen Tammsaare, Eduard Wiiralt, Marie Under, Kristjan Palusalu jne.</p> <p>Ajajoon- ajajoonele kantakse isikute tegutsemise aeg (võib lisada pildid)</p> <p>Õppevara:</p> <p>Film „Nimed marmortahvil” - https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/4368</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus video 17, Eesti iseseisvumine ja vabadussõda https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5yWCw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=24</p> <p>“Pildid Eestimaal sündinud asjust: 5 Vabadussõda. Eesti riigi sünd”- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-vabadussoda-eesti-riigi-sund</p> <p>Eesti aeg- https://www.youtube.com/watch?v=38tTo3UbvtQ&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=24</p>
--	--	--	--

			<p>masteryapp.eu - õppevideo küsimustega</p> <p>Tapa muuseum: Eestis käibel olnud rahad https://www.tapamuuseum.ee/veebinaitused/eestis-kaibel-olnud-rahad/</p> <p>Õppekäik Eesti Panga muuseumisse- https://www.eestipank.ee/muuseum</p> <p>Eesti raha ajalugu- https://www.eestipank.ee/muuseum/eesti-raha-ajalugu</p>
Eesti ja Teine maailmasõda	<p>Stalin, Hitler,</p> <p>MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost</p> <ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis • teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole • toob näiteid oma perekonnaloost 	<p>Metoodika:</p> <p>Filmianalüüs- õpetaja valikul vaadatakse lühikesi filmilõike. Mida filmides nähti? Missugused emotsioonid tekkisid? Mida õpilased teavad nendest sündmustest?</p> <p>Pildianalüüs- sõjapurustused Tallinnas. Õpetaja valib pildid, mille üle arutletakse (sõda ja selle mõju, tagajärjed).</p> <p>Õppevara:</p> <p>Filmid-</p> <p>1), „Risttuules“ https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11723</p> <p>2) „1944“ https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/16404</p> <p>3) “Tuulepealne maa” 10. ja 11. osa.</p> <p>Ajaloolised fotod: www.ajapaik.ee</p> <p>Pildikesi Eestimaal sündinud asjust: 7, Eesti rahvas Teises maailmasõjas, MRP sõlmimine, baaside leping, Eesti</p>

			<p>okupeerimine, dokumentaalkaadrid (min-st 3,07-8,25)</p> <p>https://arhiiv.err.ee/video/vaata/pildid-eestimaal-sundinud-asjust-eesti-rahvas-ii-maailmasojas</p> <p>Kogu Me Lugu: https://www.kogumelugu.ee (õpetaja valib eakohase ja sobiliku videoloo või lõigu)</p>
Nõukogude aeg	Metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu • toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal • teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid 	<p>Metoodika:</p> <p>Kristo Siig video põhjal küsimuste moodustamine, paariline vastab küsimustele. Küsimuste algused (nt mis, miks, mida jne) ette anda.</p> <p>Vestlus/intervjuu- õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada küsimused intervjuuks/vestluseks.</p> <p>Nõukogudeaegne ese- Õpilased toovad võimaluse korral kooli kaasa ühe eseme, mis on pärit nõukogude ajast. Teavad eseme lugu.</p> <p>Rühmatöö- õpilased esitlevad eset ning teevad kokkuvõtva plakati esemetest ja kodus räägitud lugudest. Esitluse võib teha ka digitaalselt.</p> <p>Ajajoon rühmatööna. Õpilased kannavad esemed ajajoonele.</p> <p>Õppekäik kodukohas või selle läheduses olevasse paika, mis seostub ENSV ajaga. Miks oluline? Mis on tänapäeval roll või tähtsus? Kuidas säilinud? Mis lugusid paiga kohta teatakse? Näiteid õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p>

			<p>Perekonnaloos uurida metsavendluse kohta.</p> <p>Teha lühiettekandeid nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjanike, näitlejate, teadlaste kohta (õpetaja võib anda valiku ette, võimalusel esitleda kodukandiga seotud isikuid).</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 5 klassi ajaloo kursus: video nr 20 nõukogude aeg https://www.youtube.com/watch?v=nbQm_RsEC-4&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=26</p> <p>Tunne oma ajalugu: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/6653-Tunne-oma-ajalugu</p> <p>Nõukogude-aegsed korterelamud EVM: https://evm.ee/haridus</p> <p>Tallinnas asuvad nõukogude-aegsed objektid: https://www.puhkaeestis.ee/et/omal-kael-noukogude-ajastu-ja-militaartuur-tallinnas</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Veebipõhine helisalvestus: https://vocaroo.com/</p> <p>Kodukohaga seotud videoid: https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl</p> <p>Vaadata lõike seriaalist “ENSV” - https://etv.err.ee/ensv</p> <p>Pildimaterjali ajastu kohta- https://ajapaik.ee/?page=1</p>
--	--	--	---

			<p>Metsavenna talu- https://www.metsavennatalu.ee</p> <p>Kodukohas metsavendade lood ja punkrid, nt Ennuksmäe metsavendade punker Viljandimaal- https://www.viljandivald.ee/ennuksemae-metsavendade-punker</p> <p>“Pealtnägija”: legendaarsed Kaubamaja müüjad rääkisid nõukogude defitsiidist: https://menu.err.ee/316150/pealtnagija-legendaarsed-kaubamaja-muujad-raakisid-noukogude-defitsiidist</p> <p>Filmi “Seltsimees laps” sobilike teemakohaste lõikude vaatamine- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426</p> <p>Film “Vehkleja” teatud lõikude vaatamine kultuuri ja keskkonna visuaaliseerimiseks- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/17081</p> <p>Film “Elavad pildid” - osad, mis illustreerivad nõukogude aja eluolu- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11719/sisukokkuvote</p> <p>Film “Disko ja tuumasõda” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11534 ja https://www.youtube.com/watch?v=Kmy1pR82Yu0</p> <p>Raamat “Nõukogude kool ja õpilane” (Tammeraamat 2006)- https://www.ester.ee/record=b2113130*est</p> <p>Kogu Me Lugu- https://www.kogumelugu.ee (õpetaja valib eakohase ja sobiliku videoloo või lõigu).</p> <p>Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend- https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz81_f6B81L4/view</p>
Iseseisvuse	Laulev revolutsioon, Balti kett,	ÕPILANE:	Metoodika:

<p>taastamine</p>	<p>Lennart, Meri, fosforiidisõda</p>	<p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust • teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks • oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust • teab mõnda perekonnalugu 	<p>Pildianalüüs- vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub?</p> <p>Ideekaart- loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta (valju häälega). Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta.</p> <p>Visuaalne materjal- iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda).</p> <p>Mälestused - uuritakse vanematelt ja/või vanavanematelt, mida nad mäletavad iseseisvuse taastamisest. Võimaluse korral tuuakse kodust kaasa pilte vms. Õpilane jutustab (nt paaristööna), mis talle kodus selle pildi või eseme kohta räägiti ning kuidas see on perekonnaga seotud. Mis on emotsionaalne väärtus?</p> <p>Kontuurkaart- Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal.</p> <p>Mälestuste kogumine- kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses.</p> <p>Isamaaliste laulude kuulamine. Näiteks “Ei ole üksi üksi maa” - õpetaja selgitus, miks see laul ja kuidas on seotud fosforiidisõjaga; arutleda klassis, kuidas seostub iseseisvuse taastamisega.</p> <p>Lünkteksti täitmine iseseisvuse taastamise kohta, märksõnad on etteantud.</p> <p>Tutvuda näiteks Balti keti kajastanud toleaege ajalehe artikliga (“Ühistöö”: Rapla maakonna leht, nr. 102, 31 august 1989)- https://dea.digar.ee/?a=d&d=uhistoo19890831.2.5&srpos=12&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----</p>
--------------------------	--------------------------------------	--	---

			<p>Õppevara:</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Kodukohaga seotud videosid ajastu ja teema kohta- https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl</p> <p>Lennart Meri- https://www.youtube.com/watch?v=CvtofTk5tDs ja http://www.filmi.arhiiv.ee/fis/ (märksõna: Lennart Meri)</p> <p>Balti kett- https://www.youtube.com/watch?v=D3EfVRywaa4</p> <p>Võimaluse korral vaadata lõike filmist „Laulev revolutsioon“- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11689/</p> <p>Võimalusel vaadata lõike filmist “Rodeo”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19110</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video nr 21 laulev revolutsioon https://www.youtube.com/watch?v=UKyIk-iN8Rw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=27&t=360s</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video nr 22 Eesti uus iseseivusaeg https://www.youtube.com/watch?v=zBgVJ5Ry78M&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=28</p> <p>Veebipõhine helisalvestus- https://vocaroo.com/ (kasutada nt mälestuste kogumiseks ja esitlemiseks).</p>
--	--	--	--

			<p>Vaadata lõike seriaalist “ENSV”- https://etv.err.ee/ensv (osad, mis seotud iseseisvuse taastamisega)</p> <p>Fim “Fosforiidisõda”- https://www.kogumelugu.ee/et/videoteek/fosforiidisoda</p> <p>1987- https://meieparlamentjaaeg.nlib.ee/1941-1991/1987/</p> <p>Film “Kuidas elad, Virumaa?”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/3405</p> <p>Laul “Ei ole üksi ükski maa”- https://www.youtube.com/watch?v=LKpk601H0ss</p> <p>Digiteeritud Eesti artiklid- https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----</p> <p>Iseseisvuse taastamine 30- https://www.youtube.com/@iseseisvusetastamine3097/video</p>
6.klass			
Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika (<i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamiseni; kuidas toetada</i>)
MUINASAEG JA VANAAEG			
Muinasaeg	Esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number,	ÕPILANE: teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele,	Metoodika: Töö ajajoonega - ajaloo jagamine on tinglik. Mineviku uurimise ja mõistmise lihtsustamiseks jagatakse ajalugu perioodideks (sedelid, mida saab järjestada, asetada ajajoone peale); sajandite

	<p>ajalooallikad, arheoloogia.</p> <p>Inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, kütmine ja korilus.</p>	<p>põhjab oma valikut. Kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt.</p> <p>Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaolu.</p> <p>Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest • kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid • seletab ja kasutab mõisteid kontekstis 	<p>määramine ja ajajoonele kandmine.</p> <p>Töö erinevate allikatüüpidega - ajalooallikate liigitamine, nt õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena.</p> <p>Pildiülesanne - tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mõtestada koos õpilastega, miks see oli oluline ja mida endaga kaasa tõi.</p> <p>Näidata kivist, pronksist ja rauast esemeid ning neid võrrelda. Arutada, mis on ühe või teise materjali plussid ja miinused.</p> <p>Pildianalüüs - pilt Eesti esimeste elanike asula paikadega, kuid pildil esineb vigu. Tuleb märkida asjad, mida 8000–9000 aastat tagasi siin elanud inimestel veel ei olnud.</p> <p>Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (ajajoonele võib kanda ka tähtsamad avastused/leiutised).</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video 1, Sissejuhatus muinas- ja vanaaega https://www.youtube.com/watch?v=oeRozwI0NN8&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=1</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus-video 7, Ajaarvamine https://www.youtube.com/watch?v=qTWQIoEsiF8</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus- video 4, Kirjalikud ajalooallikad ja arhiivid https://www.youtube.com/watch?v=62SNFtqiCf8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=4</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 5, Esemelised</p>
--	---	--	--

			<p>ajalooallikad, muuseumid, arheoloogia ja muinsuskaitse, osad 1-3 https://www.youtube.com/watch?v=dWaNedAa83Y&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=5&t=2s mastery.eu - Kristo Siig õppevideod koos ülesannetega (vajab sisse logimist).</p> <p>Ajaarvamine-https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/27179-Ajaarvamine ja https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/27179-Ajaarvamine/248981</p> <p>Sajandite määramine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/2195</p> <p>Ajaloo seotud mõisted- https://wordwall.net/et/resource/4723958/ajalugu/m%c3%b5isted-ptk-1-4-inimesed-ajas-5kl</p> <p>Ajalooallikad ja nende eesmärgid-https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/15907-Ajaloo-allikad-ja-eesmaargid</p> <p>Muinasaja allikad ja nende uurimine- https://vara.e-koolikott.ee/node/941</p> <p>Õppetegevust aktiivistavad meetodid.docx.</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video 2, Inimese evolutsioon https://www.youtube.com/watch?v=py9JRkbFsWA&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmndsNTD&index=2</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- Tehnoloogia areng muinasajal (ja vanaajal) https://www.youtube.com/watch?v=l2SBR7emxAU&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmndsNTD&index=8</p>
Muinasaeg Eestis	Pulli, Kunda Lammasmägi,	ÕPILANE:	Metoodika:

	<p>alepõld, kindlustatud asula, kalmed.</p>	<p>teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi. teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis • teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi • teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu 	<p>Töö kaardiga (kontuurkaardi täitmine) - kaardile kantakse Kunda Lammasmägi, Pulli asula. Lisaks kantakse kaardile õpilase kodukoht ja võimalusel tema kodukohaga seotud muinasaegne asulakoht ja inimasustuse tekkeaeg.</p> <p>Kristo Siig videote põhjal võrdleva tabeli täitmine: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - lühiiseloostus, peamised uuendused. Arutelu iga video vaatamise järel.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 9, Eesti kiviaeg https://www.youtube.com/watch?v=r0zfYixq5R8&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=15</p> <p>Kristo Siig. 5. klass ajaloo kursus - video 10, Eesti pronksi ja rauaaeg https://www.youtube.com/watch?v=AXLPo5oJcoc&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=16</p> <p>Film “Välek Vibulane”- https://www.youtube.com/watch?v=6l8hKZOR7Y8</p> <p>Juurde koostada küsimused.</p> <p>Õppekäik kooli või kodukoha ümbruses.</p> <p>Õppematerjali iga maakonna muinasaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p>
<p>Vanad Idamaad</p>	<p>Tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus. Nimetab teaduse</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - esimeste tsivilisatsioonide paiknemine jõgede ääres</p>

	Jangtse, India - Indus ja Ganges	<p>ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid • oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat 	<p>Definitsioonikaardi koostamine - mõiste TSIVILISATSIOON kohta (tunnused, näited, oma definitsiooni koostamine)</p> <p>Õppevara: Esitlus - https://www.slideshare.net/kaiaa168/muistsed-tsivilisatsioonid Kristo Siig. 6. klass ajaloo kursus- Riikide (tsivilisatsioonide teke) https://www.youtube.com/watch?v=0MI7Uh2IBLg</p>
Mesopotaamia	Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiilkiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš	<p>ÕPILANE: toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus • teab, kes oli Hammurapi • mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid 	<p>Metoodika: Töö kaardiga - millised tänapäeva riigid asuvad muistse Mesopotaamia alal, jõed, looduslikud olud. Töö tekstiga - ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine paarilisega Kolmeastmeline intervjuu Hammurapi kohta (tekst https://sites.google.com/view/isikulood/hammurapi) Töö ajalooallikatega - Hammurapi seadustekogu Teemantluuletus võib teha nt tsikuraadi või jumalate kohta Mesopotaamia teema õppimine Mastery keskkonnas (masteryapp.eu) Monogramm kiilkirjas https://watsoneastwoldblog.wordpress.com/2010/02/24/write-your-name-in-cuneiform-just-like-a-mesopotamian/</p> <p>Õppevara: Esitlus - https://www.slideshare.net/nataljadovgan/mesopotaamia-</p>

			<p>67443539</p> <p>Kristo Siig. 6. klass ajaloo kursus- Mis on Mesopotaamia? https://www.youtube.com/watch?v=XlobP8R6FA4&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=11</p> <p>Sumerid https://www.youtube.com/watch?v=ZeLZEGCbzA8&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=12</p> <p>Assüüria ja Babüloonia- https://www.youtube.com/watch?v=RA4DR80NUdc&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=13</p> <p>Mesopotaamia usund ja mütoologia- https://www.youtube.com/watch?v=7iHDRx-gKQU&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=14</p> <p>Enesekontolliks mõiste+pilt- https://learningapps.org/2718676</p> <p>Lünnktekst- https://learningapps.org/2718774</p> <p>Ristsõna- https://learningapps.org/4909600</p> <p>Mõisted- https://learningapps.org/2718946 https://learningapps.org/16036469</p> <p>Erinevaid teste Mesopotaamia kohta- http://hiiekool.ee/oppematerjalid/vanaaeg/mesopotaamia.html</p>
Egiptus	Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, muumia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria	ÕPILANE: nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust	Metoodika: Töö piltidega - õpilane märgib, kes on pildil: Thutmosis III, Ramses II ja Tutankhamon. Ühenda paarid - viia kokku valitseja ja selgitus tema kohta. Lühiettekanded paaris- või grupitööna Egiptuse kultuuri- ja

		<p>kultuuriloos. Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutanhamon • kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel • tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias • toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide 	<p>teadussaavutustest (õpetaja annab ette suunavad märksõnad ja/või küsimused).</p> <p>Töö tekstiga, paaristöö - õpilane loeb teksti, esitab teksti kohta küsimused (küsisõnad ette anda), teine õpilane vastab küsimustele ja esitab oma vastused paarilisele.</p> <p>Ristsõna koostamine.</p> <p>Ideekaart Egiptuse riikliku korralduse kohta, nt kasutada videomaterjali.</p> <p>Joonistada Vana-Egiptuse teemaline pilt ja õpilane kirjeldab lühidalt, mida kujutas, miks just nii kujutas.</p> <p>Lühijutt “Kui ma elaksin Vanas Egiptuses”</p> <p>Kaarditöö - Egiptus, Niilus, olulisemad paigad Vana-Egiptuses, püramiidide asukohad.</p> <p>Uudise koostamine Vana-Egiptuse kohta. Teemad annab õpetaja ette (nt põlluharimise alguse kohta, religiooni teemadel). Heli salvestamiseks võib kasutada keskkonda www.vocaroo.com</p> <p>Õppevara:</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagqjSC/view</p> <p>ül. 10.3. Vana-Egiptuse riik ja ühiskond (vajadusel materjali kohendada ja/või lihtsustada).</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- Vana-Egiptuse kultuur ja teadus https://www.youtube.com/watch?v=mxvYXwphJzM</p>
--	--	---	---

			<p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- Vana-Egiptuse usund https://www.youtube.com/watch?v=mbiBrPmgp5w</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- Vana-Egiptuse riigikorraldus https://www.youtube.com/watch?v=D8j-e3sro-E</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- Loodusolud Egiptuses https://www.youtube.com/watch?v=5CgxSWP65Fw</p> <p>SA Eesti Kunstimuuseum: “Egiptuse hiilgus”: https://www.youtube.com/watch?v=_q6YFwAglas</p> <p>Egiptuse jutud - Egiptuse muusika: https://www.youtube.com/watch?v=pk4EeFmw4Ew</p> <p>Egiptuse jutud - Egiptuse köök- https://www.youtube.com/watch?v=d5hkJix7GBU</p> <p>Kuidas tehti muumiaid? (ing. k)- https://www.youtube.com/watch?v=4FiM8S2_nSg</p> <p>Niiluse jõe tähtsus Vana-Egiptuses (ing. k)- https://www.youtube.com/watch?v=aEK6PT7K8OM</p> <p>Giza suur püramiid (ing. k)- https://www.youtube.com/watch?v=GtJW-8ZvNE8</p> <p>Giza püramiidid- https://www.google.com/maps/@29.9737567,31.1280717,2a,75y,164.71h,84.67t/data=!3m7!1e1!3m5!1s0xSsoMSVrtwlg791K2LysQ!2e0!3e5!7i13312!8i6656?entry=ttu</p> <p>E-koolikott: Arhitektuur- https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/1204</p> <p>Raamat “Vana-Egiptuse inimene” (2012)</p> <p>Mida sõid Vana-Egiptuse elanikud?- https://teadus.postimees.ee/4091371/kusimus-ajaloost-mida-</p>
--	--	--	---

			<p>soid-vana-egiptuse-elanikud</p> <p>Hieroglüüfid- https://www.youtube.com/watch?v=SN2r0sEMlAw</p> <p>Tartu Ülikooli Kunstimuuseumis oleva muumia 3D mudel- https://sketchfab.com/3d-models/noorem-muumia-kmm-a-63-749724597f3a4151b630fac7236c34d1</p> <p>Tartu Ülikooli Kunstimuuseumi muumiakamber- https://muuseum.ut.ee/et/sisu/tartu-ulikooli-kunstimuuseumi-pusiekspositsioon</p> <p>Erinevaid teste Egiptuse kohta- http://hiiekool.ee/oppematerjalid/vanaaeg/egiptus.html</p> <p>Ristsõna kordamiseks- https://learningapps.org/display?v=pvx08xjqj18</p> <p>Teadus Vanas-Egiptuses- https://jupiter.err.ee/1608355700/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Isikulood: Tutanhamon- https://sites.google.com/view/isikulood/tutanhamon</p> <p>Isikulood: Ramses II- https://sites.google.com/view/isikulood/ramses-ii</p> <p>Isikulood: Thutmosis III- https://sites.google.com/view/isikulood/thutmosis-iii</p>
<p>Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik</p>	<p>Tähestik, meresõitjad, Kartaago.</p> <p>Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku.</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos</p> <ul style="list-style-type: none"> teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - Foiniikia, Kartaago ja Iisraeli asukoht.</p> <p>Töö tekstiga - ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine.</p> <p>Mooses-</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon • teab, mis on Vana Testament 	<p>https://sites.google.com/view/isikulood/mooses?authuser=0</p> <p>Taavet- https://sites.google.com/view/isikulood/taavet?authuser=0</p> <p>Juutide ja egiptlaste usu võrdlemine.</p> <p>Töö allikaga - Vana Testament, kümme käsku</p> <p>Õppevara:</p> <p>Esitlus “Foiniikia linnad”- https://www.slideshare.net/kudisiim/foiniikia-linnad-220949</p> <p>Foiniikia tähestik-https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3447</p> <p>Film “Exodus: Jumalad ja kuningad”. Ringo Ringvee kommentaar Ringvaates- https://kultuur.err.ee/303668/ringo-ringvee-filmist-exodus-jumalad-ja-kuningad-ullatav-kuidas-jumalat-kujutatakse</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 20: Juudid ehk heebrealased ja Iisraeli riik- https://www.youtube.com/watch?v=5w77E9SSs0w&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=20</p> <p>video 21: heebrealaste usund- https://www.youtube.com/watch?v=vEaZJDw7y0M&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=21</p> <p>video 22: juutide pärimus ja Vana Testament- https://www.youtube.com/watch?v=BkGbHUhhFEM&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=22</p> <p>Sobiv on õpilasel teemaga tutvuda või kinnistada Mastery keskkonnas</p>
--	--	---	---

			<p>Piibllilood</p> <p>Suhtlus antiikajal (foniiklased)- https://jupiter.err.ee/1608465368/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Judaismi lühiülevaade- https://museum.jewish.ee/muuseumist/opetajale/</p>
Vana-India ja Vana-Hiina	<p>India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male.</p> <p>Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius.</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust. Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde • teab, mis on kastisüsteem • toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest • mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis 	<p>Metoodika:</p> <p>Rühmatöö - rühm jagab omavahel alateemad. Õpilane teeb oma alateema kohta illustreeritud kokkuvõtte ning õpib oma teemat teistele selgelt ja aru saadvalt selgitama.</p> <p>Rühmatöö hindamise juhend https://drive.google.com/file/d/1S4MI6i36dH74BcJMSkIkoLxIz_pwOKY1/view</p> <p>Võib koostada plakati või slaidiesitluse etteantud hindamisjuhendi alusel.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Ristsõnad - Muistne Hiina https://learningapps.org/4910458</p> <p>Muistne India- https://learningapps.org/4914218</p> <p>Enesekontrolliks: Vana-Hiina ja Vana-India- https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3550</p> <p>Geograafilised paigad- https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3552</p>
VANA-KREEKA JA VANA-ROOMA			

VANA-KREEKA			
Kreeta-Mükeene kultuur	Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene.	<p>ÕPILANE:</p> <p>kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis. Toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos</p> <ul style="list-style-type: none"> • oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta • teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - Interaktiivne kaart/seinakaart, kontuurkaart. https://learningapps.org/display?v=pezx3hq323</p> <p>Magnetkaardid - õpilased leiavad õpetaja abiga tähtsamad märksõnad, mille alusel koostatakse koos teema kokkuvõte.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeka geograafia- https://www.youtube.com/watch?v=EDy6pZOtA5Y&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=25</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Kreeta-Mükeene kultuur- https://www.youtube.com/watch?v=uwdRLdzmspw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmDsNTD&index=27</p>
Kreeka linnriigid	Polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing).	<p>ÕPILANE:</p> <p>teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi. Kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat. Toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta 	<p>Metoodika:</p> <p>Rühmatöö, Venni diagramm - Ateena ja Sparta võrdlus (sarnasused ja erinevused).</p> <p>Ristsõna, õiged/valed väited uute mõistete omandamiseks.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Vana-Kreeka ühiskond</p>

		<p>näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal</p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori 	<p>https://www.youtube.com/watch?v=4zWLiTZfRQA&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=28</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus: video Ateena linnriik</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=hDok1A2TZc8&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=29</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- video Sparta riik</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=11ji_B7s_0&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=30</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- video Kreeka-Pärsia sõjad</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=EGMPLL2JPX4&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=34</p>
Vana-Kreeka kultuur ja teadus	<p>Homeros, eeposed “Ilias” ja “Odüsseia”</p> <p>Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos. Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist. Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusvärsust</p> <ul style="list-style-type: none"> • toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest • oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid • jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist • püüab vaadelda maailma 	<p>Metoodika:</p> <p>Ideekaardi koostamine õpetaja abiga või paaris/rühmatööna. Teemaga seonduvate märksõnade leidmine ja nende täiendamine näidete ja/või iseloomulike tunnustega.</p> <p>Tabeli koostamine, nt TTS-meetod (tean, tahan teada, sain teada).</p> <p>Töö tekstiga, nt häälega lugemine ja arutelu ning teksti kohta küsimuste koostamine ja koostatud küsimuste kaasõpilastele vastamiseks suunamine.</p> <p>Mäng - antiikolümpiamängude võistlusalad. Õpilased valivad ühe olümpiarõnga (võtta nt eri värvi hularõngad) ja seisavad selle sees. Õpetaja annab igale õpilasele sedeli, kus on antiikolümpiamängude erinevad alad. Kaks õpilast saavad sama ala. Õpetaja märguande peale tuleb õpilasel imiteerida saadud spordiala ja leida üles oma paariline.</p> <p>Spordiülekande kommenteerimine - õpilased on gruppides ja</p>

		<p>minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole</p>	<p>valivad üks antiikolümpiamängude spordiala, mille kohta salvestatakse spordiülekande kommenteerimine. Salvestamiseks võib kasutada www.vocaroo.com</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- video Vana-Kreeka usund https://www.youtube.com/watch?v=mAnK60K44_A&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=31</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus - video Antiikolümpiamängud https://www.youtube.com/watch?v=V08p2fcad9c&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=32</p> <p>Vana-Kreeka kultuur. E-muuseumitund Tartu Ülikooli Kunstimuuseum- https://sites.google.com/view/vana-kreekakultuur/avaleht</p> <p>Kreeka rõivamood antiikajal- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/28008-Tartu-Ulikooli-muuseumi-Tartu-tahetorni-ja-ulikooli-kunstimuuseumi-materjalid/252164</p> <p>Vana-Kreeka piltides- https://learningapps.org/display?v=pbex5emz218</p>
Hellenism	Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios	<p>ÕPILANE:</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos. Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos. Teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - Aleksander Suure vallutused.</p> <p>Pildiülesanne - tuua välja hellenismiaja olulisemad kultuurisaavutused.</p> <p>Võrdlev analüüs - Aleksandria ja Ateena linnaplaani võrdlemine.</p>

		antiikajal ja kirjeldab nende erisusi. <ul style="list-style-type: none"> • teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi • selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest 	Õppevara: Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus- video Aleksander Suur ja hellenismiaeg https://www.youtube.com/watch?v=II33clX3h3Q&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=35
VANA-ROOMA			
Rooma riigi tekkimine	Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid.	ÕPILANE: toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos. Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis. Paigutab ajatelejele ajaloosündmusi, kasutades õigesti ajaühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid. <ul style="list-style-type: none"> • näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik • teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos • paigutab ajatelejele Rooma 	Metoodika: Töö kaardiga - Google Maps, ajalookaart, kontuurkaart https://learningapps.org/display?v=prtvtaojc16 Kolmeastmeline intervjuu - legend Romulusest ja Remusest tekstina ette anda Töö pildiga - Tiberi jõe kaldal seitse küngast, Kapitolium ja foorum, pildi põhjal lausete moodustamine asula kujunemisest, lünkteksti täitmine. Ristsõna mõistete kinnistamiseks Rooma riigi tekkimise kohta https://learningapps.org/display?v=pbjt5d7i221 Paaristöö (sobib refleksioonifaasi) - sedelid märksõnadega, paarilised võtavad vaheldumisi sedeleid ning koostavad saadud märksõnaga lauseid. Õppevara: Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 36- Vana-Rooma sissejuhatus

		linna asutamise aasta <ul style="list-style-type: none"> • selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitoorium, foorum, ladina keel 	https://www.youtube.com/watch?v=vgoBmoNjIdc&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=36 video 38- Vana Rooma geograafiline asend ja loodusolud https://www.youtube.com/watch?v=uY6rh0uTQuk&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=38 video 39- Kuidas Rooma alguse sai https://www.youtube.com/watch?v=uBuAh5pEEIQ&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=39
Rooma vabariik	Vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda	ÕPILANE: kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust. <ul style="list-style-type: none"> • selgitab Rooma vabariigi riigikorda • kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist • teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks • seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk • teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust 	Metoodika: Töö tekstiga - häälega lugemine Kolmeastmeline intervjuu Caesari- https://sites.google.com/view/isikulood/julius-caesar?authuser=0 või Hannibali kohta- https://sites.google.com/view/isikulood/hannibal?authuser=0 Segipaistatud laused Puunia sõja kohta. Puunia sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine Õppevara: Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 40- Rooma vabariik https://www.youtube.com/watch?v=FNSZgxw0-Hw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=40 video 41-Rooma riigi laienemine https://www.youtube.com/watch?v=Rg-m4BokILE video 42- Kodusõdade periood ja Julius Caesar

			<p>https://www.youtube.com/watch?v=KXAWLjffiVU&t=3s</p> <p>Reisile minuga. Kartaago- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reisile-minuga-kartaago</p>
Eluolu Vanas-Roomas	Patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator	<p>ÕPILANE:</p> <p>teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas. Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu. Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab eluolu Rooma riigis • teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis 	<p>Metoodika:</p> <p>Võrdlev tabel patriitside ja plebeide õiguste kohta</p> <p>Vastastikune õpetamine - eluolu teemal (erinevad ühiskonnakihid, perekond, kooliharidus, gladiaatorid). Ekspertühmad koostavad kaks küsimust, kus küsivad kõige olulisemat oma alateema kohta. Nende põhjal teeb õpetaja pärast kodurühmades õpetamist enesekontrollitesti õpilastele.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 45 - Eluolu ja kultuur Rooma riigis https://www.youtube.com/watch?v=D-8JwD6IhY0&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=45</p>
Kultuur ja religioon Vanas-Roomas	Templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel	<p>ÕPILANE:</p> <p>teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist. Toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised. Toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus.</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab roomlaste usule iseloomulikke jooni 	<p>Metoodika:</p> <p>Magnetkaardid uute mõistete õppimiseks materjalide põhjal</p> <p>Rühmatöö - materjalide põhjal lühikokkuvõtete koostamine Vana-Rooma kultuuri kultuuripärandist</p> <p>Plakati koostamine ja selle esitlemine Vana-Rooma kultuuripärandi kohta rühmas (nt ehitised, skulptuurid)</p> <p>https://sites.google.com/view/sotsiaalopetajaraamat/hindamismudelid?authuser=0</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos • teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos • kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis 	<p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 45- Eluolu ja kultuur Rooma riigis https://www.youtube.com/watch?v=D-8JwD6IhY0&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRKTKnGFmdsNTD&index=45</p> <p>video 44 - Kristluse teke https://www.youtube.com/watch?v=e6qV4R04BWg&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRKTKnGFmdsNTD&index=44</p>
Rooma keisririik	Provints, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine.	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos</p> <p>teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajaloo-perioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele</p> <p>paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajajuhikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid</p> <p>nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust</p> <p>kultuuriloos.</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda • tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardi ja ajajoonega: Lääne- ja Ida-Rooma, provintsid, Konstantinoopol, hunnid rünnakusuunad, rahvasterändamine.</p> <p>Kinnistavad harjutused EIS keskkonnas: Rooma muutumine suurriigiks https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4802</p> <p>Teksti abil võrdleva tabeli koostamine Lääne- ja Ida-Rooma iseloomulike tunnustega.</p> <p>Kolmeastmeline intervjuu Augustuse kohta https://sites.google.com/view/isikulood/augustus?authuser=0</p> <p>Gaius Julius Caesar https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3735</p> <p>Keiser Augustus https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/3736</p> <p>Pimesikk Rooma ajalooperioodide kordamiseks. Sobib rühmatööks. Rühm saab osadeks lõigatud teksti ja sinna juurde kuuluvad illustratsioonid. Tekstiosad jaotatakse rühmaliikmete vahel, liikmed tutvuvad nendega põhjalikult ning kirjutavad välja</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • teab, miks lõhenes Rooma keisririik • teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust • teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik 	<p>iseloomulikud jooned või märksõnad. Pärast pannakse tekst ter- vikuks kokku.</p> <p>Võib koostada ajajoone Vana-Rooma ajaloo kohta, kanda oluli- semad daatumid, paigutada sinna sündmusi või pilte eri perioo- didest, iseloomustada sündmusi/ pilte mõne lausega.</p> <p>Võib koostada ajajoone Vana-Rooma ajaloo kohta, kanda olulisemad daatumid, paigutada sinna sündmusi või pilte eri perioodidest, iseloomustada sündmusi/ pilte mõne lausega.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 43- Rooma keisririik https://www.youtube.com/watch?v=G8Hha96NXjM&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=43</p> <p>Kristo Siig. 6. klassi ajaloo kursus, video 46- Kuidas Rooma riik lagunes? https://www.youtube.com/watch?v=KWRuenzfbw&list=PLH55BK1JEw-qymLPzQZRaKTKnGFmdsNTD&index=46</p> <p>Enesekontrolleks:</p> <p>Vana-Rooma ajaloo etapid- https://e- koolikott.ee/et/oppematerjal/15719-Vana-Rooma-ajaloo-etapid</p> <p>Buratino tegutseb jälle: Rooma keisrid (min-st 6.30)- https://arhiv.err.ee/video/vaata/buratino-tegutseb-jalle-rooma- keisrid</p>
--	--	--	--

2.4.2 II kooliaste

7. klass			
Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika (Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamiseni; kuidas toetada)
1. KESKAEG JA VARAUUSAEG			
Maailm keskajal 476–1492	<p>Keskaja mõiste.</p> <p>Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>iseloostab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode. Toob allikate põhjal esile. Ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid.</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis • nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist • mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö ajajoonega - kannab ajajoonele keskaja algust ja lõppu tähistavaid daatumeid. Võib illustreerida perioodi iseloomustavate piltidega</p> <p>Töö tekstiga - täidab teksti põhjal tabeli nii Euroopas kui ka Eestis keskaja algust ja lõppu tähistavate sündmuste ja daatumitega.</p> <p>Õpilane kirjutab tekstist välja iga keskaja perioodi juurde nt kolm iseloomustavat joont; arutelu, mida see tähendab (kas see on pigem positiivne või negatiivne).</p> <p>Töö kaardiga – võrdleb Euroopat kaardi abil 5.-13. sajandil. Mis on muutunud?</p> <p>Võimalusel külastada keskaegset linnust või mõnda muud keskaja muistist.</p> <p>Õppevara:</p>

		<p>kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus)</p> <ul style="list-style-type: none"> võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel 	<p>Maret Aasa (magistritöö) "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana".</p> <p>Sissejuhatus keskaega. Lk 52-61- https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=52&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Esitlus: pilte keskaja erinevatest perioodidest – tunne ära, mis keskaja perioodi võiks pilt iseloomustada.</p> <p>Keskaja perioodidele iseloomulikud tunnused- https://learningapps.org/1680386</p> <p>Teadlane vastab: kuidas mõtestasid keskaegsed inimesed maailma? https://www.youtube.com/watch?v=jaiyv0dU6D8</p>
<p>Seisused, läänikord ja eluolu</p>	<p>Läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feod, läänimees ehk feodaal, senjäär, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis; iseloomustab läänikorda kasutab kontekstis mõistet senjäär ja vasall ja truudus, feodaal kirjeldab feodaalset hierarhiat, selgitab seoseid. iseloomustab läänimeeste elulaadi; kirjeldab keskaegset linnust, iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende 	<p>Metoodika:</p> <p>Tabel keskaja seisuste ja nende ülesannete kohta teksti põhjal</p> <p>Rollimäng paarilisega - vasall ja senjäär – kirjeldad, kes sa oled ja mis on sinu õigused ja kohustused.</p> <p>Töö skeemiga - feodaalne hierarhia, kirjeldada skeemi põhjal seoseid ja läänikorda.</p> <p>Läänipüramiid - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220194</p> <p>Vastastikune õpetamine e siksak meetod - õpilased töötavad rühmades. Tekstiosad käsitletava alateema kohta (nt rüütli elu või aadlidaami elu). iga rühm koostab kaks küsimust oma alateema kohta.</p> <p>Ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine teksti põhjal - rüütli kasvatamine https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/keskaeg/keskaeg_exe/rtli_kasvatamine.html</p>

		<p>elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütlikeisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumisideaali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossiemandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • analüüsib linnuselu vooruseid ja puuduseid keskaja inimese seisukohast 	<p>Töö allikatega (pildid) - Rüütlikultuur ja linnused (lk 71-74) https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=71&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Rüütlikultuur ja rüütlikultuur (lk 75-78)- https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=75&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Õppevara:</p> <p>Seisused keskajal- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220180</p> <p>Läänikord- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220183</p> <p>Inna Jürjo loeng Keskaja naine- https://www.youtube.com/watch?v=2ddm4k4_KaY</p> <p>Hirmud keskajal, hirmud kaasajal - https://kultuur.err.ee/1064673/hirmud-keskajal-ja-hirmud-kaasajal-Gravett "Keskage rüütli maailm"</p> <p>Mäng, millega keskaja inimesed meelt lahutasid - https://novaator.err.ee/1020188/mang-millega-keskaja-inimesed-meelt-lahutasid</p> <p>Kuressaare linnuse virtuaalne tuur- https://kuressaarecastle.ee/</p> <p>Ekskursioon: Narva linnuse ajalugu- https://narvamuuseum.ee/est/ekskursioonid/ekskursioonide-valik/#ekskursioon-linnuses-narva-linnuse-ajalugu</p> <p>Vaimulik seisus keskajal- https://www.youtube.com/watch?v=k89-yAUayPo</p>
--	--	---	---

Ristiusk, kirik ja kultuur	ristiusk katoliku kirik kiriku struktuur kogudus usklikud vaimulikud ilmikud pühak paavst peapiiskop piiskop preester klooster munk kerjusmunk nunn abt abtiss tsõlibaat askees palve palverännak	1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode; *iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus; *kirjeldab kiriku struktuuri, 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; *Selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta. *teeb kirjalike tekstide või kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi, hinnates autori taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis. 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb välise tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; *tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümärkaar/teravkaar, hoone üldilme, akende suurus ja hulk,detailid); *iseloomustab kunstiteoste toel keskaja kujutatavat kunsti (temaatika, kujutamiseviis, kunstniku staatus, eesmärgid).	Metoodika: Töö mõistetega. Sõnastiku koostamine, mõistete paigutamine skeemi, aliase mäng - õpilased koostavad teemaga seotud mõistetest sõnastiku (koos selgituste ja näidetega) tähestikulises järjekorras. Sõnade tähenduse leidmiseks sobib https://xn--snaveeb-10a.ee/ ja teised õppematerjalid. Kui ülesanne tehakse veebikeskkonnas võivad õpilased otsida pilte (keskaegseid kunstiteoseid) mõistete illustreerimiseks. Teemakaart või mõistete paigutamine skeemi: õpilased koostavad teemakaardi, grupeerides mõisted. Teemad võib ka ette anda (nt kiriku hierarhia/vaimulikud, jumalateenistus, kirikuhoone, kloostrielu, kujutatav kunst jms). Teemaga seotud mõistega võib koostada aliase kaardid (nt üks mõiste kaardil), õpilased jagatakse gruppidesse, iga grupp (või rida klassis) on võistkond õpilased käivad kordamööda igast grupist klassi ees mõisteid seletamas. Vastata võib ainult oma võistkond. Kui seletaja oskab seletada nii, et võistkond mõiste ära arvab saab 2 punkti. Kui seletaja ei tea mõistet, võib seletada õpetaja ja võistkond arvab õigesti, siis saab võistkond 1 punkti. Keskaja kirik ja kunst TTG õppematerjal (prinditav)- https://moodle.ag.tartu.ee/mod/book/view.php?id=4744&chapterid=402 Romaani ja gooti stiil kirikuarhitektuuris TTG õppematerjal (prinditav)- https://moodle.ag.tartu.ee/mod/book/view.php?id=4744&chapterid=408 Uurige miniatuurmaale- https://maritsillamagi.wixsite.com/kunstiajalugu/about1-cwba
-----------------------------------	--	--	--

<p>palverändur</p> <p>reliikvia</p> <p>liturgia</p> <p>koraal</p> <p>psalm</p> <p>sakrament</p> <p>ristimine</p> <p>armulaud</p> <p>laulatus</p> <p>ordinatsioon</p> <p>patt</p> <p>paradiis</p> <p>põrgu</p> <p>puhastustuli</p> <p>piht</p> <p>romaani stiil</p> <p>gooti stiil</p> <p>altar</p> <p>ümargaar</p> <p>teravkaar</p> <p>manuskript</p> <p>miniatuur</p>	<p>29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;</p> <p>*selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;</p> <p>30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;</p> <p>*toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist:</p> <p>*Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast;</p> <p>*iseloomustab keskaja kultuuripärandit näidete põhjal</p>	<p>Ülesanne: koostage lugu või õpetussõnad kasutades ette antud mõisteid. Kuidas inimene peab jumalat teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Meeldetuletuseks. Kristo Siig, video, Kuidas tekkis kristlus - https://www.youtube.com/watch?v=e6qV4R04BWg</p> <p>Kristo Siig, video. Vaimulik seisus keskajal- https://www.youtube.com/watch?v=k89-yAUayPo</p> <p>Vaimulik seisus - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18835-Seisused-keskaja-Euroopas/220190</p> <p>Enesekontrolliks- https://learningapps.org/23234789</p> <p>Kuula! Raadiosaadete sari, Keskpäevatund Püha Vaimu Kirikus - https://arhiiv.err.ee/audio/seeria/keskpaevatund-puha-vaimu-kirikus</p> <p>Tartu Ülikooli muuseum. Muuseumiprogramm: Kirik ja keskaja inimene- https://muuseum.ut.ee/et/sisu/kirik-ja-keskaja-inimene</p> <p>Õppematerjal Ajalooõpetus ja pildid</p> <p>Esimesed piiskopid</p> <p>Video - https://youtu.be/revbFZVUHJg</p> <p>Tööleht - https://drive.google.com/file/d/1pa9Mt23y5Ekd1foaexbMhxX2_V1Dq0hP/view</p> <p>Riia linn (mh esimene teatrietendus Liivimaal)</p> <p>Video - https://youtu.be/IzppIYVi3dA</p> <p>Tööleht -</p>
--	---	--

			<p>https://drive.google.com/file/d/1hIf0VXfz9hGs01Ci5kvTaQgacvyf5Zt-/view</p> <p>Niguliste kirik https://www.youtube.com/watch?v=eiT6Euy8SvA</p>
Euroopa riigid varakeskajal	<p>Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping.</p>	<p>12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi</p> <p>*selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;</p> <p>*nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike;</p> <p>*iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid;</p> <p>*nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli</p> <p>7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa); • teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile • selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks • selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga- germaanlaste riigid - kaardi abil rahvastikurände kirjeldamine, germaanlaste riikide nimetamine või kontuurkaardile märkimine, Frangi riik ja selle lagunemine.</p> <p>Mõttekaart Chlodovechi kohta, näidis lk 11 -https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte</p> <p>Kolmeastmeline intervjuu: Karl Suur - https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/4307</p> <p>Töö allikatega (pildid): Frangi riik, lk 62-70-https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=62&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Valik erinevaid ülesandeid: Keelekümbluse kogumik. 7. klass lk 16-19- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-Keelekumblus-1-66-toolehte</p> <p>Õppevara:</p> <p>Esitlus - Keskaegse Euroopa kujunemine-https://www.slideshare.net/nataljadovgan/keskaegse-euroopa-kujunemine</p> <p>Esitlus: Frangi riigi tõus - https://www.slideshare.net/Jarveotsaalugu/frangi-riigi-tus</p> <p>Germaanlaste riigid, Frangi riik ja selle lagunemine - https://learningapps.org/display?v=p3vfq1e2t19</p>

			<p>Frangi riigiga seotud mõisted - https://learningapps.org/display?v=p6g72f6v521</p> <p>Ajalootund Raadio2-s. 1200 aastat tagasi krooniti Karl Suur keisriks - https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/ajalootund-r2-s-ajalootund-r2-s-1200-aastat-tagasi-krooniti-karl-suur-keisriks</p> <p>Enesekontrolliks- https://quizlet.com/34021341/ajalugu-frangi-riik-kt-flash-cards/</p> <p>https://quizizz.com/admin/quiz/60c0a18793008600200c5c58/ajalugu-frangi-riik-ja-karl-suur</p> <p>Maret Aasa (magistritöö) "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana" - https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=62&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p>
Linnad ja linnaelu	Linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit.	<p>18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajaloolaseid mõisteid õiges kontekstis • võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas <p>21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Ideekaart keskaegse linna kohta eelteadmiste väljaselgitamiseks või digikeskkonnas kasutada keskkonda Mentimeter https://www.mentimeter.com/</p> <p>Kuulamisülesanne lünkharjutusega- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13714-Keskaegsed-linnad</p> <p>TTS-meetod - õpilastele antakse lühitekst keskaegse linna elust. Võib kasutada allikana tekstilõike nt J. Le. Goff raamatust "Keskaeg", (lk 58-74).</p> <p>T-tabel - võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad jms).</p> <p>Töö kaardiga - kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad.</p> <p>Rollides kirjutamine (RAFT) - nt õpipoisi kiri kodustele. Õpilane valib, millisesse keskaegsesse linna ning mis meistri töökotta ta</p>

		<p>kultuuripärandist</p> <p>toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast</p> <p>29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule 	<p>õpipoisiks läks. Kirjeldab keskaegse linna olustikku ja oma kohustusi, kasutades vähemalt kümnet õpetaja poolt ette antud mõistet õiges kontekstis. Võib teha loovkirjutamise põhimõtetel (etappide kaupa, kus kaasõpilased rühmas tagasisidestavad kirjutatut) lõiminguna kirjanduse õpetajaga.</p> <p>Skeem autute ametite kohta, Sissejuhatuseks võib kasutada katkendit Indrek Hargla raamatust “Timuka tütar”</p> <p>Ülesanded õppevideo põhjal - 8. Keskaegne linnakultuur video ja ülesanded Video: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjalid/ajalugu/audioiovisuaal-i</p> <p>tekst+ülesanded - https://drive.google.com/file/d/1sSMFTTia4L37a2EBfNcUqp_wvKiNi-Ig/view</p> <p>Töö allikatega (pildid) piltide vaatlemine ja ülesanded nende põhjal - Käsitöö ja tsunftikord https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=96&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Eluolu linnas - https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=102&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Õppekäik kodukohas või selle läheduses, mis on seotud keskaja temaatikaga. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Keskaja inimese toidulaud - ajastule omase toidu valmistamine grupis.</p>
--	--	--	---

			<p>Õppevara:</p> <p>Tallinna olümpiaadi koolivoor 2005/06 Keskaegne linn</p> <p>Ülesanded ja lahendused 7. klass - https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=313</p> <p>Olümpiaaditöö - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/Ajalugu_%C3%BCles_7_kl_E_05_06.pdf</p> <p>Videotuur: Keskaegne Tallinn - https://www.youtube.com/watch?v=XyY4-W05ztQ</p> <p>Keskaegne linnaühiskond - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18866-Keskaegne-linn-ja-kaubandus-haridus-ja-teadus-Euroopa/220594</p> <p>Loomad keskaja linnas - https://www.ajakiripooning.ee/loomad-keskaja-linnas/</p> <p>Raekoda, kui kohtumaja (kunstiteosed Tallinna raekojas) - https://raekoda.tallinn.ee/ru/exhibitions/raekoda-kui-kohtumaja/</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), ülesanne 1.1. Keskaegne linn - https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagqjSC/view (vajadusel lihtsustada meetodeid ja materjale).</p> <p>Jaan Kross “Mardileib”, Indrek Hargla raamatud, nt “Timuka tütar”</p> <p>Tallinna linnamüür 360 kraadi - https://www.youtube.com/watch?v=5KnS5wfZits</p>
--	--	--	---

			<p>Keskaegne linn - https://www.youtube.com/watch?v=ORfLgV6jpig</p> <p>Eesti keskaja linnad - https://www.youtube.com/watch?v=QhyUI3H2qqA</p> <p>Film "Verekivi" - https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/814/</p> <p>Keskaja Tallinna kaart - http://www.travelandlifestylediaries.com/2014/02/panoramic-medieval-views-of-old-town.html</p> <p>Tallinna Linnamuuseumi orienteerumismäng "Tallinna väikesed mõistatused".</p> <p>Keskaegne toidulaud - http://tarbija24.postimees.ee/2606480/keskaegne-toidulaud-tallinnas-ohtralt-soola-ja-olut</p> <p>Maret Aasa magistritöö "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana" - https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=96&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p>
Euroopa riigid kõrgkeskajal	William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d Arc.	<p>Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;</p> <p>*võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö allikaga - Bayeux vaip (nt mis allikaliik, mis sündmust kujutab, usaldusväärse hindamine jne - https://www.imelineajalugu.ee/mida-kujutatakse-bayeux-vaibal/</p> <p>Info hankimine või kinnistamiseks laul "William the Conqueror" (ingliseelne) - https://www.youtube.com/watch?v=bQ8A5gRe_Dw&list=PLA5NP5n9YwGU8-W_Ghthb7E9QTNdfWONS</p> <p>Töö allikatega: keskaegsed pildid</p> <p>Inglismaa, lk 131-135 -</p>

		<p>Toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad.</p>	<p>https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=131&p=separate&se arch=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Prantsusmaa ja Saja-aastane sõda, lk 136-140 - https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=136&p=separate&se arch=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p> <p>Kolmeastmeline intervjuu Jeanne d'Arc - https://teadus.postimees.ee/4129095/kusimus-ajaloost-miks-poletati-prantsuse-rahvuskangelane-jeanne-d-arc-tuleriidal Väitlus rollides "Jeanne d'Arci kiri Inglise kuningale".</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloos lk 51-52 - https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagqjSC/view</p> <p>Õppevara:</p> <p>Animeeritud Bayeux vaip - https://www.youtube.com/watch?v=LtGoBZ4D4_E&t=7s</p> <p>Õpetajale - https://www.readingmuseum.org.uk/collections/britains-bayeux-tapestry</p> <p>Saade "Reisile minuga" (16st min-st) - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reisile-minuga-fecamp-bayeux</p> <p>Maret Aasa magistritöö "7. klassi ajalooõpiku pildid ajalooallikana" - https://www.etera.ee/zoom/9884/view?page=1&p=separate&search=maret%20aasa&tool=search&view=0,0,2480,3509</p>
Keskaegse Euroopa naabrid:	Bütsants õigeusk	21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja	Metoodika: Piltide otsimine ja pildi kaudu ühiskonna eripärade kirjeldamine.

araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik	patriarh ikoon ristkuppelkirik mosaiik kirikulõhe beduiinid Meka Kaaba islam moslem Allah prohvet kaliif kalifaat džihaad mošee minarett koraan imaam viikingid varjaagid normannid	veendumusi ajaloolises kontekstis; *Selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega; *teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; *toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi, *teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta	Grupitöö. Ülesanne - Otsige iga käsitletava kultuuri (Bütsants, araablased, Vana-Vene riik, viikingid) kohta üks pilt ühest eluvaldkonnast: religioon ja usuelu; majandus ja kaubandus; välissuhted ja sõjandus; igapäevaelu ja olme kultuur, haridus ja teadus. Kujundage stend, plakat, slaid, esitlus vms ning iseloomustage nelja keskaja Euroopa naaberkultuuri või ühiskonda ühe valdkonna (märksõnade) kaudu, tuues võimalusel välja vastastikused mõjutused Euroopaga. Töö esitlemine. Teema süvendamiseks täidavad teised õpilased võrdleva tabeli esitluste põhjal. Keelekümbeluse töölehed, Bütsants, Vana-Vene riik vt lk 61-66 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekümbeluse-toolehed-7-klassile/215090 Õppevara: Sissejuhatuseks või kordamiseks enesekontrollitest Keskaegse Euroopa naabrid: https://learningapps.org/18314245 Viikingid - https://learningapps.org/3985185 Viikingid 2 - https://learningapps.org/3985218 Islam - https://learningapps.org/8956880 Islami teadust tutvustav programm Google Arts and Culture keskkonnas (lihtne inglise keel) - https://artsandculture.google.com/story/JQURIFerj9RUIQ Vana-Vene riik - https://learningapps.org/18752864 Salme viikingid - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/salme-viikingid-
--	--	--	--

	<p>saaga</p> <p>ruunikivi</p> <p>valhalla</p> <p>bojaar</p> <p>veetše</p> <p>družiina</p>		<p>4</p> <p>Videoloeng. Bütsantsi 395-1453 - https://youtu.be/GIXjpFp9YRo</p> <p>Islami invasioon Alpidesse - https://objektiiv.ee/unustatud-ajalugu-islami-invasioon-alpidesse/</p>
Ristisõjad	<p>Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu.</p>	<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>toob allikate põhjal esile ristisõdade põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>selgitab, miks algasid ristisõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu</p> <p>20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;</p> <p>kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal,</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - leiab kaardilt infot ja selgitab kaardi abil, mis riikidest mindi ristisõtta, kus asub püha maa jne- https://mapsontheweb.zoom-maps.com/post/162393086281/map-of-the-crusades-1096-1204-the-crusades-were</p> <p>https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/13783-Ristisõjad-Kaart-1</p> <p>Töö allikaga. Paavst Urbanus II kõne ja ristisõjad. Suunised õpetajatele. kuidas väärinfot avastada ja õpetada - https://learning-corner.learning.europa.eu/system/files/2021-12/disinformation-booklet_et.pdf</p> <p>Sõnastab allika abil ristisõja põhjuseid või tulemusi - http://keskaegnekirik.weebly.com/ristisõldejad.html</p> <p>Töö allikatega - muistne vabadusvõitlus. Õpetaja võib tekste lihtsustada või ise selgitada- https://drive.google.com/file/d/192IRGOMXjR0gg8dpOxfbzIbpRcsqgOQk/view</p> <p>Töö tekstiga, tabeli täitmise rollimäng.</p> <p>Ristisõjad lk 45-49 Keelekümbluse kogumik. 7. klass- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12258-7-klass-Ajalugu-</p>

		<p>keskaja algus Eestis);</p> <p>nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi</p> <p>selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloo olulised</p> <p>selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas</p>	<p>Keelekumblus-1-66-toolehte</p> <p>Töö ajajoonega - koosta ajajoon Liivimaa ristiusustamise tähtsamate sündmuste kohta</p> <p>Venni diagramm ristsõdade kohta Lähis-Itta ja Läänemere äärde</p> <p>Õppevara:</p> <p>Teemat kokkuvõttev laul "The Crusades" ("Eyes Without a Face" by Billy Idol) - https://www.youtube.com/watch?v=weMhSSYoRi4</p> <p>Ristsõjad Lähis-Idas (test) - https://learningapps.org/2255202</p> <p>Ristsõjad Läänemere ääres (test) https://learningapps.org/2255255</p> <p>Enesekontroll: Ristsõjad - https://learningapps.org/10722776</p> <p>Tallinna olümpiaadid koolivoor 2007/08 Ristsõjad ja muistne vabadusvõitlus. Ülesanded ja lahendused 7. klass - https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=493</p> <p>Anti Selart ja Mihkel Mäesalu. Kas ristsõdijad arvestasid Liivimaa kohaliku ülikonnaga? https://www.ajakiri.ut.ee/artikkel/4016</p>
Haridus, ülikoolid ja teadus	<p>kloostrikool</p> <p>linnakool</p> <p>toomkool</p> <p>ülikool</p> <p>teaduskond</p> <p>7 vaba kunsti</p>	<p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>*selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö tekstiga. Tekst jagada osadeks valida lõigud ja teemad vastavalt õpilaste arvule ja võimetele. Paaristöö - INSERT-lugemine (teksti kõrvale märgitakse kokku lepitud märgid (nt v varem teada, - erineb teadaolevast, + uus lisainfo, ? tahan rohkem teada)</p> <p>Haridus ja teadus, keelekümluse töölehed lk 59-60 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekümluse-</p>

	<p>rektor</p> <p>dekaan</p> <p>dispuut</p> <p>skolastika</p> <p>alkeemia</p> <p>astroloogia</p>	<p>saada</p> <p>*Nimetab keskaja seitse vaba kunsti</p> <p>*Toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest</p> <p>*nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd</p>	<p>toolehed-7-klassile/215090</p> <p>Dispuut - loetu üle arutamine. Õpilased teevad loetud lõigu põhjal kokkuvõtted (suuliselt ja/või kirjalikult) ja esitavad vastastikku või õpetajale küsimusi. Arutelu võib laiendada võrdlusega tänapäeva kasvatuses ja hariduses.</p> <p>Maria Tilk TLÜ õppematerjal, Keskaja kasvatus - https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/keskaeg/keskaeg_exe/keska_aj_pedagoogika_kujunemine.html</p> <p>Töö pildiga - Keskaja vabad kunstid - https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/Septem-artes-liberales_Herrad-von-Landsberg_Hortus-deliciarum_1180.jpg</p> <p>Pildi toel uuritakse, mis olid keskaja seitse vaba kunsti ja arutletakse, miks olid olulised just need distsipliinid. Soovitav on arutleda ka ladina keele tähtsuse muutumise üle hariduses.</p> <p>Keskaja ülikoolid ja skolastika. Aquino Thomas</p> <p>https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/18866-Keskaegne-linn-ja-kaubandus-haridus-ja-teadus-Euroopa/220605</p> <p>Töö tekstiga Aquino Thomas - https://www.katoliku.ee/index.php/et/uudised/eesti/500-pueha-aquino-thomasest</p> <p>Teksti põhjal koostatakse faktide püramiid või kasutatakse magnetkaartide või teeviida meetodit. (Vt RITA meetodid lk 22 - https://drive.google.com/file/d/1SyZapvyIiwnd15j76uaL1aTV408u_aU/view)</p> <p>Õpetaja võib ülesande lehele kopeerida ka teksti juures oleva Aquino Thomase portree. Oluline on uurida, mis faktid kinnitavad, et Aquino Thomas on hea näide keskaja haritlasest.</p>
--	---	---	---

			<p>Õppevara:</p> <p>Teadlane vastab - kuidas mõtestasid keskaegsed inimesed maailma? Marek Tamm: https://www.youtube.com/watch?v=jaiyv0dU6D8</p> <p>Kasvatusest õpetajale.</p> <p>Tiiu Kuurme, Ühiskondlikult väärkoheldud kasvatus - https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/uhiskondlikult-vaarkoheldud-kasvatus/</p> <p>Esitus ja ülesanded - https://www.sutori.com/en/story/keskaja-kultuur--8FyJuhgzPGotG9kGxtGGKrKV</p> <p>Artikkel. Millist elu elasid lapsed keskaegses Tallinnas - https://juunior.postimees.ee/7392533/millist-elu-elasid-lapsed-keskaegses-tallinnas</p> <p>Tallinna Linnamuuseum. Rohtudest ja apteekritest. Retk apteeker Melhiori radadel - https://linnamuuseum.ee/linnaelumuuseum/haridus/pohikool-ja-gumnaasium/</p> <p>Keskaja kool ajarännaku meetodil. Loe ajarännakutest - https://www.erm.ee/et/content/ajarannakud</p>
Eesti keskajal	Keskaja periodiseering Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda.	<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;</p> <p>*märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga - keskaegse Liivimaa valitsemine, täita saab kontuurkaarti või kirjeldada kaardi põhjal keskaegse Liivimaa haldusjaotust ning valitsemist.</p> <p>Faktipüramiid keskaegse Liivimaa kohta (võib teha nt paaristööna)</p> <p>Töö tekstiga - Seisused Vana-Liivimaal https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19070-Seisused-Vana-Liivimaal-</p>

		<p>nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>*selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu</p>	<p>moisnikud-talupojad-ja-vaimulikud/222447</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig. 5. klassi ajaloo kursus: video 12 Eesti keskaeg - https://www.youtube.com/watch?v=Zhgxb7dsacw&list=PLH55BK1JEw-p280MvUwzjFTR0y-z4OCgi&index=18</p> <p>Esitlus: Vana Liivimaa - https://www.slideshare.net/nataljadovgan/vanaliivimaa</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse linnusesse või kirikusse. Õppematerjali iga maakonna keskaja kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Pirita klooster - http://www.piritaklooster.ee/birgitiinid-pirital/</p> <p>Niguliste kirik - https://nigulistemuuseum.ekm.ee/nigulistemuseum/pusiekspositsioon/</p>
Maailm varauusajal 1492–1600			
Maadeavastused	<p>Marco Polo reisikirjad</p> <p>kompass</p> <p>astrolaab</p> <p>karavell</p> <p>karak</p> <p>indiaanlased</p>	<p>8)selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;</p> <p>*Selgitab Christoph Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;</p> <p>*toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö allikaga (Postimees 26. oktoober 1891) Joonige eri värviga alla faktid ja arvamused. Diferentseerimiseks võib kiirematele ja taibukamatele anda gooti kirjas teksti - https://dea.digar.ee/?a=d&d=postimeesew18911026.2.13&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-----</p> <p>Kontrollige ja põhjendage suuliselt, mille põhjal otsustasite.</p> <p>Võrrelge eelmist artiklit Postimehes 12. oktoobril 1942 ilmunud</p>

	<p>asteegid</p> <p>inkad</p> <p>konkistadoorid</p> <p>kolonialism</p> <p>koloniaalimpeerium</p>	<p>Ameerikas.</p> <p>13)toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;</p> <p>*Märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.</p> <p>*Selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;</p> <p>*toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;</p> <p>*annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile Uues Maailmas kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.</p>	<p>tekstiga. 450 aastat Kolumbuse esimesest reisist Ameerikasse - https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=postimeesew19421012.2.40&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-----</p> <p>Cristoph Kolumbuse vastuoluline lugu https://www.ohtuleht.ee/tervis/677507/christoph-kolumbuse-vastuoluline-lugu</p> <p>Töö allikaga. Ameerikate koloniseerimine andis hoogu väikesele jääajale. https://novaator.err.ee/906591/ameerikate-koloniseerimine-andis-hoogu-vaikesele-jaaajale</p> <p>Artikli analüüs.Tooge välja põhiseisukohad ja neid kinnitavad faktid. Analüüsi võib koostada ideekaardi või muus formaadis skeemina.</p> <p>Töö tekstiga -https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/3103</p> <p>Rühmatöö - iga rühm saab maailma kontuurkaardi, seejärel allikatekstid maadeavastuste eelduste, põhjuste, tagajärgede kohta. Lisaks on allikatekstid erinevate maadeavastajate ja nende retkede kohta (nt Vasco da Gama, Ch. Columbus, Fernão de Magalhães vms). Rühmas on ülesanne koos allikad läbi töötada ja seejärel kanda eeldused, põhjused, tagajärjed kaardile, kaardile märkida erinevate värvidega avastusretkede suunad.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Minemine - 12 Haiiti (Jaan Tätte Kolumbuse merereisist 1492) - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/minemine-haiiti-140759</p> <p>Christoph Kolumbus - https://sites.google.com/view/isikulood/christoph-kolumbus?authuser=0</p>
--	---	---	--

			<p>Liivimaa avastamise sarnasus Ameerika avastamisega</p> <p>Audiovisuaalne õppematerjal Ajalooõpetus ja -pildid, Liivimaa avastamise legend - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-i</p>
Reformatsioon ja vastureformatsioon	<p>katoliiklus</p> <p>reformatsioon</p> <p>usupuhastus</p> <p>indulgents</p> <p>tees</p> <p>ketser</p> <p>Augsburgi usutunnistus</p> <p>luterlus</p> <p>protestantlus</p> <p>kalvinism</p> <p>anglikaanlus</p> <p>pildirüüste</p> <p>Trento kirikukogu</p> <p>jesuiidid</p> <p>vastureformatsioon</p> <p>inkvisitsioon</p>	<p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>*Toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;</p> <p>*nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi.</p> <p>14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>*uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel</p>	<p>Metoodika:</p> <p>M. Luther on öelnud: “Kui ma teaksin, et homme on maailma lõpp, istutaksin täna veel õunapuu.” Pange individuaalselt kirja/arutlege, mida selles lauses väljendatud kujund võiks tähendada- https://www.kih.edu.ee/istutasime-kooliaeda-ounapuu/</p> <p>ja</p> <p>https://eelk.ee/et/kirik/vabaduse-teetahised/istutame-ounapuu/</p> <p>Re-ga algavad mõisted ja nende tähenduse uurimine- https://voru.eelk.ee/leerikursus/reformatsioonist.htm</p> <p>https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5361</p> <p>Eri tasandi küsimuste esitamine teksti/ materjali kohta ja nendele vastamine.</p> <p>Võrdlemine. Õpilased koostavad tabeli või skeemi reformatsiooni leviku ja mõju kohta (nt luterlus, kalvinism, anglikaanlus), tuues välja ka ühisosa.</p> <p>Uurige reformatsiooni mõju kunstile, muusikale, haridusele</p> <p>Vt näiteks meetod diskussioonivõrk - https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/3121</p> <p>Miks puhkes vastureformatsioon? https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5730</p> <p>Väited - https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/5974</p>

			<p>Kordamine. Reformatsioon ja vastureformatsioon, keelekümblyse töölehed lk 105-106 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092</p> <p>Õppevara:</p> <p>Tallinna Linnaarhiivi materjal - https://linnaarhiiv.wordpress.com/2017/10/31/reformatsioon/</p> <p>ETV saatesari Reformatsioon 500 - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/reformatsioon-500-1</p> <p>Tekst. Martin Luther - https://sites.google.com/view/isikulood/martin-luther?authuser=0</p> <p>Audiovisuaalne õppematerjal Ajalooõpetus ja -pildid. Reformatsioon - https://youtu.be/RryZFrOcf6U</p> <p>Tööleht - https://drive.google.com/file/d/1kxWiKiqQRvZnnNtfLq8VABh1WYHYptF/view</p> <p>Tallinna ajaloo olümpiaadi koolivoor 2018, 8. klass.</p> <p>Küsimused - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOLTLN_16.01.2018_PK_8kl_%C3%9CLESANDED.pdf</p> <p>Vastused - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/ajoltln_16.01.18_PK_8kl_VASTUSED.pdf</p> <p>Õpetajale lugemiseks (vt allikate loetelu). Piret Lotman, Reformatsiooni saadikud - https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/reformatsiooni-saadikud/</p>
Renessanss ja	humanism	17) loetleb inimkeskse ja teadusliku	Metoodika:

<p>humanism</p>	<p>renessanss traktaat</p>	<p>maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;</p> <p>* võrdleb skolastikat ja humanismi;</p> <p>* toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.</p> <p>31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;</p> <p>* selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.</p>	<p>Uskmatu Tooma lugu - Toomas kui kahtleja sümbol - https://www.eoc.ee/opetus/puha-apostel-toomas/?v=a57b8491d1d8. Loo võib ette lugeda, jutustada, analüüsida kunstiteost - vt Caravaggio "Püha Tooma uskmatust" - http://www.eestikirik.ee/uskmatu-tooma-usust/</p> <p>Arutelu uskumisest ja kahtlemisest. Mis olukorras on kahtlemine hea, mis olukorras halb?</p> <p>Poster või slaid.</p> <p>Esitage kahtlevaid küsimusi (uurimisküsimusi) ja otsige neile vastuseid. Näidake visuaalselt ja põhjendage valikuid, kuidas leidsite oma küsimusele vastuse.</p> <p>Koostage võrdlev tabel või skeem skolastika ja humanismi kohta.</p> <p>Uurige, mis on traktaat.</p> <p>Sõnastage üks teema, probleem või küsimus, millega tegelesid renessansiajastu õpetlased, kunstnikud, arhitektid, kirjanikud ja koostage traktaat, milles jälgendate renessansiajastu mõtteviisi.</p> <p>Kuulsuste pidusöök: keelekümbluse töölehed lk 104 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092</p> <p>Õppevara:</p> <p>Õpetajale. Aleksander Dugin, Minimalistlik ja maksimalistlik inimesekäsitlus - https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2016/10/DuginAleksandr_Kaks_humanismi_TU_NA2001_1.pdf</p> <p>Tunnikonspekt - Renessanssiajastu selfie https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/26211-Tunnikonspekt-</p>
------------------------	--------------------------------	---	---

			<p>Renessansiajastu-selfie</p> <p>Ajalootunni kava - Leonardo da Vinci "Püha õhtusöömaaeg" https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/4848#262681- AJALOOTUNNI-KAVA-Leonardo-da-Vinci-Puha- ohtusoomaaeg</p> <p>Tehnika areng keskaja lõpul. Keelekümbluse töölehed lk 98-99 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092</p> <p>Muutused majanduses ja ühiskonnas. Keelekümbluse töölehed lk 100 - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12618-Ajalugu-keelekumbluse-toolehed-7-klassile/215092</p>
8. klass			
Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika (<i>Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamiseni; kuidas toetada</i>)
MAAILM 1600–1815			
Uusaja mõiste, üldisloomustus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.	varauusaeg uusaeg periodiseerimine ajaloo pöördepunkt	Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode *määratleb ajaliselt (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid; *selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust; *iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu	Metoodika: Ajajoone koostamine - pöördepunktide, oluliste uusaja sündmuste ja nähtuste märkimine ajajoonele. Õpitakse kasutama õpikut, otsima infot veebist vms? Ühiselt pannakse paika ajastu piirid. Ajajoone võib koostada paberil või veebikeskkonnas, üksi, paaris või rühmatööna. Soovitav on ette anda sündmuste hulk, mida ajajoonele märkida (nt iga 50 aasta kohta kaks olulist sündmust, koos põhjendusega, miks just need välja toodi). Vähem võimekale õpilasele võib ajajoonele märgitavad sündmused ette anda. Võimekamad õpilased võivad ühel pool telge näidata Eesti ja teisel

		<p>varauusajal</p> <p>*toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.</p>	<p>maailma sündmusi või täiendada näidetega mingist spetsiifilisest eluvaldkonnast või konkreetsest riigist. Õpilased/ rühmad tutvustavad oma tööd vastastikku. Üks-kaks õpilast-rühma võivad tutvustada kogu klassile.</p> <p>Seisuste skeemi (püramiidi koostamine). Skeemil tuleb näidata erinevused seisuste sees.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Sissejuhatuseks Kristo Siigi video - https://www.youtube.com/watch?v=FWwNx9h1EEY&t=224s</p> <p>Ajajoone koostamiseks sobiv veebikeskkond - https://www.timetoast.com/</p> <p>Enesekontrolliks - https://learningapps.org/3791941</p> <p>Kõigi temade juures on diferentseerimisel abi keelekümluse töölehtedest. Soovitav kogu komplekt kahepoolsena välja trükkida - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/12984-Ajalugu-8-klassile-keelekümluse-toolehed</p>
<p>Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal.</p>	<p>ususõda</p> <p>kodusõda</p> <p>protestandid</p> <p>katoliiklased</p> <p>hugenotid</p> <p>luterlased</p> <p>kalvinistid</p> <p>anglikaanid</p>	<p>3) toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid:</p> <p>võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärge</p> <p>20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Sissejuhatuseks sobib Kristo Siigi video ususõdade kohta - https://www.youtube.com/watch?v=RHkZ_-l0820</p> <p>Selle teema kontekstis tasub klassis arutleda mõistete kodusõda (kodu+sõda) ja ususõda (usk+ sõda) ja neis liitsõnades peituva vastuolu üle.</p> <p>Töö tekstiga - õpilane koostab vähemalt kahe riigi näitel võrdleva tabeli 16.-17. sajandi kodusõdade/ ususõdade põhjuste ja tagajärgede kohta ja sõnastab Kristo Siigi video, oma koostatud tabeli ja teksti toel</p>

	<p>Vestfaali rahu</p>	<p>*Hindab allika usaldusvärsust eristades fakte ja arvamusest;</p> <p>*teadvustab allika autori taotlusi ja eesmäärke;</p> <p>*põhjendab allika valikut.</p> <p>21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;</p> <p>*Teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta.</p>	<p>omapoolse järelduse ususõdade tulemuste ja tagajärgede kohta.</p> <p>Allika analüüs: Analüüsimiseks sobivad allikad - Francois Dubois' Pärtliöö veresaun: https://www.mcba.ch/en/collection/the-saint-bartholomews-day-massacre/</p> <p>John Barker, Marston Moori lahing 1644 - https://et.wikipedia.org/wiki/Inglise_kodus%C3%B5da#/media/File:Battle_of_Marston_Moor_1644_by_John_Barker.png</p> <p>Matthäus Merian (1593–1650)</p> <p>Praha kaitsmine 1618. aastal, nagu on kujutatud Francis Lützowi raamatus "Praha lugu" - https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Story_of_Prague,_Defenestration_of_Prague_in_1618.jpg</p> <p>Gerard ter Borch, Vestfaali rahu - Münsteri lepingu ratifitseerimine 1648.</p> <p>https://www.nationalgallery.org.uk/paintings/gerard-ter-borch-the-ratification-of-the-treaty-of-munster</p> <p>Uurige, millal pilt on loodud, mis sündmust see kujutab, kas autor võis olla sündmuse tunnistaja, kas pildil kujutatut võib vastata tegelikkusele, mis positsioonil võib olla pildi autor toimuva suhtes, kas pildil on kujutatud ajaloolisi isikuid.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Videoloeng Pärtliöö veresaun - https://www.youtube.com/watch?v=8BKItAZb_00</p> <p>Saksa-Rooma keisri asehaldurite väljaheitmine Praha lossi aknast - https://www.youtube.com/watch?v=3MwOaGELXpA</p> <p>Hardi Tiiduse raadioloeng Henri VIII - https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-</p>
--	-----------------------	---	--

			<p>skandaalne-legendaarne-kuningas-henry-viii</p> <p>Kristo Siig, video: Euroopa poliitiline kaart varauusajal - https://www.youtube.com/watch?v=fOeyqQV9WMY</p>
<p>Absolutism ja valgustus</p>	<p>monarh</p> <p>monarhia</p> <p>absolutism</p> <p>absoluutne monarh</p> <p>valgustatud absolutism</p> <p>valgustatud monarh</p>	<p>1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajaloo perioode</p> <p>*iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut</p> <p>14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;</p> <p>*analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel</p> <p>24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda:</p> <p>*annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis</p> <p>17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest:</p> <p>*Seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga;</p> <p>*nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Kasutab https://sonaveeb.ee/</p> <p>Mõistete seletamiseks:</p> <p>Mõistekaardid - Õpilane koostab laiendatud mõistekaarte näidetega valitsejatest, valgustusfilosoofidest ja nende vaadetest ja tegevusest.</p> <p>Kaardi mudel võib olla etteantud. Kaarte võib esitleda klassile ekraani vahendusel.</p> <p>Paaristöö - kirjavahetus kahe ajaloolise isiku (nt valitseja ja filosoofi vahel, kahe valitseja vahel vms).</p> <p>Õpilased valivad kaks ajaloolist isikut, kelle eluaastad võimaldavad neil kirjavahetuses olla ja kirjutavad kaks kirja. Esimene tõstatab mingi probleemi või küsimuse, küsib nõu vms. Teine vastab esimesele, andes soovitusi või hoopis kritiseerib esimese tegevust või seisukohti. Kirjades võiks puudutada valikuliselt usuküsimusi, lihtrahva elu parandamist, riigi valitsemise ja välispoliitika küsimusi jms, mis võis valitud isikule huvi pakkuda.</p> <p>Olenevalt klassi suurusest kantakse kirjad suuliselt ette väiksemates rühmades ning valitakse õnnestunud või klassis.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig, video Riigivalitsemine varauusajal -</p>

		<p>inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=VH3uXif9gOg&t=13s</p> <p>Kristo Siig, video Valgustusajastu - https://www.youtube.com/watch?v=PsvWBIvgQ7w</p> <p>Kristo Siig, video Valgustatud absolutism - https://www.youtube.com/watch?v=599DKbQzTpc</p> <p>Leif Kalev, Absolutismiaja Euroopa 17.-18. Sajand - http://elvalikaine.tlu.ee/file/Absolutism.pdf</p> <p>Kristo Siig, Õppestsenaarium valgustatud absolutismi õppeks 8. klassile - https://kristosiigedutech.wordpress.com/2018/05/08/opistsenaarium-valgustatud-absolutismi-oppeks-8-klassile-ifi7056-kokkuvottev-ulesanne/</p> <p>Louis XIV. Töö artikliga - https://vara.e-koolikott.ee/node/3108</p> <p>Tallinna ajaloo olümpiaadi koolivoor 2007/08 Absolutism</p> <p>Olümpiaaditöö - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/8.klass.eesti.pdf</p> <p>Vastused - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/8.klass.eesti.vastused.pdf</p>
Ameerika iseseisvumine	<p>koloonia emamaa iseseisvus-deklaratsioon iseseisvussõda põhiseadus demokraatia</p>	<p>8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil:</p> <p>*Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö tekstiga ja sündmuste aegrivi koostamine. Paaristöö-Õpilastele antakse sedelid sündmustega Ameerika Ühendriikide kujunemisloost. Sedelid tuleb järjestada ja sündmuste sisu lahti kirjutada. Töö tulemusel võib valmida elektrooniline- või paberposter või -plakat teemal Ameerika ühendriikide loomine, mida klassikaaslastele tutvustatakse. .</p> <p>Ülesanne dokumendiga: Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioon - https://vara.e-</p>

		<p>15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani;</p> <p>Selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus</p>	<p>koolikott.ee/h5p/embed/2801</p> <p>Õpilane tutvub Ameerika Ühendriikide põhiseadusega</p> <p>Ameerika Ühendriikide põhiseadus -https://koit.pri.ee/wp-content/uploads/2012/03/USA-Pohiseadus1.doc</p> <p>Õpilane võib otsida vastuseid õpetaja koostatud/esitatud küsimustele või koostatakse ja esitatakse küsimusi vastastikku. Oluline on mõista, et Ameerika Ühendriikide Põhiseaduse näol on tegemist maailma esimese demokraatliku põhiseadusega, mis on olnu eeskujuks teiste riikide põhiseaduste koostamisel.</p> <p>Hindlise tööna tuleb koostada kõne, mille põhiseaduse koostaja peab saadikutele enne põhiseaduse allkirjastamist.</p> <p>Parimad kõned loetakse ette ja klassis võib läbi mängida ka dokumendi allkirjastamise. Evokatsiooniks sobib stseen, kui õpilased kehastuvad senaatoriteks, õnnitlevad üksteist põhiseaduse vastuvõtmise puhul ning nimetavad üksteisele sündmusi Ameerika ühendriikide kujunemisloost, põhimõtteid iseseisvudeklaratsioonist või põhiseadusest.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig, video Ameerika iseseisvumine - https://www.youtube.com/watch?v=LLfuHCDIa4s</p> <p>Põhiseaduse esileht - https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Constitution_of_the_United_States%2C_page_1.jpg</p> <p>Lihtsalt huvitav lugemine õpetajale, Hent Kalmo, Iseseisvusdeklaratsioonid 1776 –1918 -</p>
--	--	--	---

			<p>https://ojs.utlib.ee/index.php/methis/article/view/560/549</p> <p>Jaques Derrida, Iseseisvusdeklaratsioonid - https://sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/iseseisvusdeklaratsioonid/</p> <p>Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2009/10 Põhja-Ameerika esimestest kolooniatest kuni 18. sajandi lõpuni 8. klassi ülesanded ja lahendused - https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=635</p>
Prantsuse revolutsioon ja Napoleon	<p>seisused</p> <p>generaalstaadidreform</p> <p>gevolutsioon</p> <p>asutav kogu</p> <p>äärmuslus</p> <p>žirondiinid</p> <p>jakobiinid</p> <p>terror</p> <p>koodeks</p>	<p>10)toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi</p> <p>*selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.</p> <p>23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval</p> <p>Selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö karikatuuriga. Õpilane iseloomustab karikatuuride toel seisuslikku ühiskonda Prantsusmaal 1789, tuues välja ühiskonna ümberkorraldamise vajadused erinevate seisuste seisukohalt https://vara.e-koolikott.ee/node/2596</p> <p>Töö videoga. Õpilane lahendab video käigus ülesanded ja kirjutab välja revolutsiooni arenemise sõlmpunktid/ etapid.</p> <p>Prantsuse revolutsioon. Interaktiivne video - https://vara.e-koolikott.ee/node/1831</p> <p>Töö tekstiga</p> <p>Prantsuse revolutsiooni põhjalikumaks käsitlemiseks sobib Lauri Leesi koostatud materjal koos kordamisküsimustega https://tpl.edu.ee/wp-content/uploads/2021/09/Suur-Prantsuse-revolutsioon.pdf aga ka vikipeedia artikkel Napoleoni koodeks https://et.wikipedia.org/wiki/Napoleoni_koodeks</p> <p>Töö mõistetega - õpilased koostavad üksi või paaristööna ristsõna teemaga seotud mõistetest, kas paberil või sobivas veebikeskkonnas https://puzzlemaker.discoveryeducation.com/criss-cross, kasutades õpikut ja/või sõnaveebi https://sonaveeb.ee/</p> <p>Uudisloo koostamine:</p> <p>Louis XVI arreteerimine ja hukkamine. Uudisklipp -https://vara.e-</p>

			<p>koolikott.ee/node/2703</p> <p>Kokkuvõttev kordamine -</p> <p>Riigikorra muutumine Prantsusmaal 1789-1804 - https://vara.e-koolikott.ee/node/1571</p> <p>Töö karikatuuriga. Napoleoni sõjad - https://vara.e-koolikott.ee/node/2650</p> <p>Õppevara:</p> <p>Prantsuse revolutsioon, ristsõna - https://learningapps.org/7375261</p> <p>Enesekontrolliks - https://learningapps.org/6205501</p> <p>Hardi Tiiduse raadioloeng Marie Antoinette'ist - https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-skandaalne-legendaarne-marie-antoinette</p> <p>Napoleon Bonaparte - https://sites.google.com/view/isikulood/napoleon-bonaparte?authuser=0</p> <p>Ajaloo olümpiaadi lõpvoorude küsimused 2016 Napoleon ja Napoleoni sõjad - https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/esti/eao_2015_16_lv_yl_8klass_napoleon.pdf</p>
Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus	Rootsi aeg Vene aeg reduktsioon restitutsioon	5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu: *Võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eesti 27) märkab kodukoha	Metoodika: Töö tekstidega, ajajoon ja Freimi tabel - http://entsyklopeedia.ee/artikkel/rootsi_aeg_eestis http://entsyklopeedia.ee/artikkel/vene_v%C3%B5imu_aeg_eestis_18._sajandi_1%C3%B5pus1

		<p>kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;</p> <p>*Toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis);</p> <p>*toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;</p> <p>*tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas</p>	<p>Esmalt visandatakse ajajoonele Rootsi ja Vene aja kronoloogia ja olulisemad sündmused.</p> <p>Seejärel töötatakse tekstidega, eesmärgiga leida ja sõnastada Rootsi ja Vene aega läbivaid teemasid. Teemade leidmisel võib abi olla ka video vaatamisest Kristo Siig, video: Talurahva olukord 17.-18. sajandil - https://www.youtube.com/watch?v=Fb5athSi7Qs</p> <p>või ülesannete lahendamisest.</p> <p>Ülesanded Eesti 17. sajandil - https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/2935</p> <p>Ülesanded Eesti 18. sajandil - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-pohjasoda</p> <p>Freimi tabeli koostamine. Tabel võimaldab võrrelda eri perioode kokku lepitud kategooriate alusel. Selle meetodi abil saab harjutada võrdluskategooriate sõnastamist näiteks grupitööna. Õpilased töötavad gruppides just kategooriate sõnastamise etapis.</p> <p>Iga grupp peab sõnastama kokku lepitud arvu kriteeriume (nt 3-5).</p> <p>Võrdluse koostab iga õpilane individuaalselt. Ülesannet saab diferentseerida kriteeriumide hulga või keerukuse alusel. Vajadusel võib õpetaja kriteeriumid ette anda või koos õpilastega sõnastada.</p> <p>Kultuuriobjekti tutvustamine: valida ja tutvustada üht kodukoha/ Eesti kultuuriobjekti 17.-18. sajandist.</p> <p>Ülesannet on lihtne kohandada mahtu diferentseerides või paaris ja grupitööd tehes. Lihtne lahendus individuaalseks tööks on minireferaat 5 osalise mudeli järgi (nt vormistada A5 lehele)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Objekti valiku põhjendus ühe lausega 2. Objekti tutvustus viie lausega
--	--	---	--

			<p>3. Joonis objektist</p> <p>4. Joonise allkiri</p> <p>5. Viited allikatele koolis kehtiva hindamisjuhendi järgi</p> <p>https://www.mois.ee/</p> <p>Õppevara:</p> <p>Olümpiaadi piirkonnavooru ülesanded 2020 Rootsi suurriigi kujunemine ja hiilgeaeg. Eesti Rootsi riigi koosseisus - https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/esti/eao_2019_20_pv_8kl_olumpiaaditoo_rootsi.pdf</p> <p>Hindamisjuhend 2020 - https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/esti/eao_2019_20_pv_8kl_hindamisjuhen_rootsi.pdf</p> <p>Olümpiaadi piirkonnavooru ülesanded 2022, Rootsi suurriigi kujunemine ja hiilgeaeg. Eesti Rootsi riigi koosseisus - https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/esti/ajalugu_2021_22_8.kl_ev_ulesanded.pdf</p> <p>Olümpiaadi lõppvooru ülesanded 2022, Rootsi suurriigi kujunemine ja hiilgeaeg. Eesti Rootsi riigi koosseisus - https://teaduskool.ut.ee/sites/default/files/teaduskool/olympiaad/esti/ajalugu_2021_22_8.kl_lv_ulesanded.pdf</p> <p>Rootsi ajal Tallinnas tegutsenud skulptor Christian Ackermann - Tallinna Pheidias. Ülbe ja andekas.</p> <p>Koduleht - https://www.ackermann.ee</p> <p>Digitund - https://ackermannidigitund.ekm.ee/</p> <p>Kristo Siig, video, Venemaa varauusajal - https://www.youtube.com/watch?v=PTp8v97N7HU</p>
--	--	--	--

			<p>Hardi Tiiduse raadioloeng Peeter I Hollandis - https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/skandaalne-legendaarne-skandaalne-legendaarne-peeter-i-hollandis</p> <p>Indrek Riigor, tunnikava: Põhjasõda erinevad vaatenurgad - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/2697</p> <p>Vanad ajad: Rootsi aeg - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-rootsi-aeg</p> <p>Vanad ajad: Põhjasõda - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-pohjasoda</p> <p>Vanad ajad: Vene aeg - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/vanad-ajad-vene-aeg</p>
Kunst, kultuur ja teadus varauusajal	<p>barokk</p> <p>rokokoo</p> <p>klassitsism</p>	<p>2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;</p> <p>*võrdleb põhitunnuste alusel (üldilme, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris;</p> <p>*tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokoostiili, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Mõistekaartide koostamine õppeteksti põhjal</p> <p>Barokk-https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/11-barokk</p> <p>Rokokoo- https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/12-rokokoo</p> <p>Klassitsism-https://sites.google.com/tg.edu.ee/kunstiajalugu/13-klassitsism</p> <p>Stiili nimi võib olla kaardil suurelt kirjutatud, siis saab seda kasutada ka äratundmismängu mängimises. Õpetaja on ette valmistanud slaidiesitluse läbisegi esitletavate baroki, rokokoo ja klassitsismi stiilinäidetega ning õpilased pakuvad stiili, tõeses vastava kaardi. Õigesti vastanute hulgast küsib õpetaja põhjendust, miks vastab näide just selle stiili tunnustele. Mängu saab mängida ka kokku lepitud liigutuste või poosidega. Sel juhul suurendab mäng kehalist aktiivsust. Mängu saab teha raskemaks, kui stiilile lisaks tuleb määrata kunstiliik (arhitektuur, sisekujundus,</p>

		<p>teaduse ja tehnika arenguga:</p> <p>*analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel</p>	<p>skulptuur, maalikunst, graafika, tarbekunst vms)</p> <p>Mängukaartide valmistamine - individuaalselt või rühmades valmistatakse kokku lepitud formaadis (nt A5) kokku lepitud hulk mängukaarte (nt 3-5 ühe õpilase kohta). Igal kaardil on üks näide barokk, rokokoo või klassitsistlikust kunstist, kaardi taga täpsem info pildil kujutatu kohta (kogu kaardipakk võiks jaguneda enam-vähem võrdselt stiilide vahel). Mängu variante on võimalik lõputult lisaks mõelda.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Õpilased käivad kordamööda klassi ees ja tõmbavad pakist kaarte, peavad ära arvama mis stiil, teos, hoone on pildil. Õigesti arvates saavad kaardi endale. 2. Kaardid jagatakse võrdselt õpilaste vahel. Õpilased kohtuvad paarikaupa ja peavad teise pakist tõmbama ja arvama. Kui mõlemad arvavad õigesti, vahetatakse kaardid. Reegel: kohtuda tuleb bt kõigi klassikaaslastega. <p>Parimad kaardid võib kiletada ja ka järgmistel aastatel kasutusele võtta.</p> <p>Näitus: Teadusrevolutsioon 17.-18. sajandil.</p> <p>Õpilased valmistavad individuaalselt või paaristööna kokku lepitud formaadis (suurus, kujundus, alateemad jms) postrid ühe valitud 17-18. sajandi teadussaavutuse kohta - https://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_historic_inventions#17th_century</p> <p>Soovitav, et postril kasutada joonisist või skeemi, mis avab leiutise olemuse visuaalselt. Kindlasti peab õpetaja koordineerima teemade valikut pakkudes välja nimekirja või avades registreerimislehe. Iga teadussaavutuse kohta valmistatakse üks poster. Postrite põhjal koostavad õpilased erineva raskusastmega küsimusi (kes, mis, kus, millal, miks, kuidas jms). Nt koostatakse küsimuste pank. Viiakse</p>
--	--	---	--

			<p>läbi mälumäng rühmades vms.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Teadus uusajal - https://learningapps.org/3900643</p> <p>Kristo Siig, video Teadusrevolutsioon - https://www.youtube.com/watch?v=EHoNtBC3BfY</p> <p>Teaduse ja tehnika areng. Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2005/06. Ülesanded ja lahendused - https://olympiaadid.haridus.ee/?objID=313</p> <p>Lugemiseks leiutamishuvilistele. Teemat võib laiendada ka praktilise leiutamisega (vt juhendeid lk 28-29 - https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Leiutaja-raamat.pdf</p> <p>Christian Ackerman - Tallinna Pheidias</p> <p>Koduleht -https://www.ackermann.ee</p> <p>Digitund - https://ackermannidigitund.ekm.ee/</p> <p>Video, Valgustus. Vabamüürlus. Eesti - https://youtu.be/ZdwBnbszQwo</p> <p>Tööleht, Valgustus. Vabamüürlus. Eesti - https://drive.google.com/file/d/1h92MBPu5k8P0XvBr8JvQiqiTXyLlqBTJ/view</p> <p>Võimalusel külastada Kadrioru lossi ja õppida või kinnistada teemat muuseumitunnis “Barokklossi ajalugu”- https://kunstimuseum.ekm.ee/syndmus/barokklossi-ajalugu%E2%80%AF/</p>
MAAILM 1815-			

1918			
Viini kongress ja Euroopa uusajal	kongress lõppakt restauratsioon tagurlus tasakaal	7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; *analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)	<p>Metoodika:</p> <p>Propagandapildid. Napoleoni võidud ja kaotused - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjalid/ajalugu/audiovisuaal-i</p> <p>Tööleht- https://drive.google.com/file/d/1wZOmxfQZDY6BLSVjnuWDB3jEchIY9dVC/view</p> <p>Kristo Siig video, Viini kongress - https://www.youtube.com/watch?v=q-442idzYcU</p> <p>Rühmatöö, ülesanne kaardiga.</p> <p>Rühmad koostavad kättejuhtuvatest esemetest (rõivad, koolikoti sisu jms) kaardi Euroopa pärast Viini kongressi. Kaardid pildistatakse. Vt ideed siit - http://ajaluguqr.blogspot.com/2016/10/euroopa-poliitiline-kaart-varauusajal_10.html</p> <p>Minireferaad: Rühma liikmed jagavad ära riigid. Iga õpilane koostab minireferaadi ühe riigi kohta. Klassis lepitakse kokku referaadi maht (nt 2-3lk) struktuur (alapeatükid). Fookuses võiks olla riigi areng Napoleoni sõdade ajal ning Viini kongressi ajal ja järel.</p> <p>Kolmeastmeline intervjuu ajaloolasega (referaadi autoriga). Tunnis võib lavastada tele- või raadiosaate, õpilased võivad salvestada podcasti vms.</p> <p>Õpilased vahetavad omavahel töid ja koostavad teise õpilase töö põhjal intervjuu küsimused. Oluline on jälgida, et õpilased koostaksid erineva raskusastmega küsimusi. Iga riigi kohta vähemalt üks intervjuu viiakse klassis läbi.</p>

			<p>Õppevara:</p> <p>Ajaloo olümpiaadi Tallinna koolivoor 2016 Napoleon ja Napoleoni sõjad. Viini kongress.</p> <p>Ülesanded - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOL%C3%9CMPTLN_2016_VIII_klass_%C3%9CLESANDED_EESTI.pdf</p> <p>Vastused - https://olympiaadid.haridus.ee/failid/AJOL%C3%9CMPTLN_2016_PK_VIII_klass_VASTUSED.pdf</p>
<p>Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine</p>	<p>kütused: süsi ja koks aurumasin</p> <p>võimsusühikud: hobujõud ja watt</p> <p>tööstus</p> <p>vabrik</p> <p>automatiseerimine</p> <p>linnastumine</p>	<p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <p>*toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellurakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas</p> <p>31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud:</p> <p>*toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg;</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Sissejuhatav ülesanne pildi ja artikliga - https://forte.delfi.ee/artikkel/81419845/toostusrevolutsiooni-algul-toitused-linlased-marksa-kehvemini-kui-koige-kaugema-nurga-maainimesed</p> <p>Mis mõtteid ja tundeid artikli päises olev pilt tekitab?</p> <p>Mis on artikli sõnum?</p> <p>Mis faktid toetavad sõnumi edastamist?</p> <p>Tööstusliku pöörde käsitlemine Kärkla kalevivabriku näitel</p> <p>Hiiumaa muuseumi töölehed - https://www.muuseum.hiiumaa.ee/uploads/7-9klass.pdf</p> <p>Ülesanded tekstide ja piltidega - https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/7020</p> <p>Tööstusettevõtted Eestis 19. sajandil, ülesanded - https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/1708</p>

		<p>*analüüsib linnastumise põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel.</p>	<p>Õppevara: Sissejuhatuseks - https://learningapps.org/25297765 https://learningapps.org/25297447 Kristo Siig, videod: Tööstusrevolutsioon 1 - https://www.youtube.com/watch?v=93G94RJT1to Kapitalism või Tööstusrevolutsioon 2 - https://www.youtube.com/watch?v=y4O4LZJSvEI Tööstusrevolutsioon 3 - https://www.youtube.com/watch?v=rFOI2x6l8CU Võib proovida võimsusühikute teisendamist nt lemmikauto võimsus kilovattides hobujõududeks - https://www.kalkulaator.ee/et/voimsusyihikute-teisendamine Uurida ja võrrelda Euroopa ja Ameerika ühendriikide või Eesti linnade arengut 17.-19. sajandil kahe linna näitel. Võrrelda rahvaarvu muutumist, tööstusettevõtteid ja tööstusarhitektuuri, raudteeühendust jms. Projekt - tööstuse areng Eestis 19. sajandil ja 20. sajandi alguses https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/18991-Projektulesanded-gumnaasiumi-ajaloo-kursusele-Eesti-ajalugu-II/221734</p>
Poliitilised õpetused	ideoloogia liberalism konservatism sotsialism rahvuslus natsionalism	22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval: *Iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi,	<p>Metoodika: Kristo Siig, video, Uusaegsed ideoloogiad: liberalism, konservatism, sotsialism - https://www.youtube.com/watch?v=kLqbtexx92g Keelekümbluse töölehed lk 75-76 - https://e-koolikott.ee/rest/uploadedFile/1692/Ajalugu75-90.pdf Siksakrühmatöö. Õpilased jagunevad nelja rühma: liberaalid, konservatiivid, rahvuslased, sotsialistid. Iga rühm koostab plakati</p>

	<p>äärmuslus</p> <p>kommunism</p>	<p>natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.</p>	<p>(stendi) ideaalsest ühiskonnast. Kasutatakse - https://sonaveeb.ee/ mõistete defineerimiseks, ideoloogide tsitaate ideede kunstiliseks sõnastamiseks, luuakse visuaalne identiteet, pöörduetakse sõnumitega potentsiaalse toetajaskonna poole jne.</p> <p>Seejärel külastatakse teiste rühmade stende ja täidetakse individuaalselt võrdlev tabel, näiteks:</p> <ul style="list-style-type: none"> - suhtumine võrdsusesse - suhtumine eraomandisse - suhtumine rikkuse ümberjagamisse - suhtumine demokraatiasse - revolutsioon või reformid - riigi roll majanduses <p>Teema käsitlemist võib süvendada ekspertrühmi moodustades ja korraldades arutelu mõne tänapäeva Eesti või kohaliku elu probleemi üle, kusjuures iga õpilane peab probleemile lähenema oma kodurühma poliitilist vaadet säilitades.</p>
<p>Euroopa rahvaste kevad (1848. aasta revolutsioonid)</p>	<p>rahvuslus</p> <p>rahvuslik</p> <p>vabadusliikumine</p> <p>rahvusriik</p> <p>kodanlus</p> <p>liberalism</p> <p>vabariik</p> <p>põhiseadus</p>	<p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda:</p> <p>*arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvusluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö pildiga</p> <p>Philip Veit “Germania” - https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cd/Image_Germania_%28painting%29.jpg</p> <p>Sissejuhatavat arutelu klassis või kirjalik nn kaheosaline päevik. Mis mõtteid ja tundeid Philip Veiti “Germania” tekitab? Mis sümboleid märkad, mida kunstnik on pildil kasutanud. Mis sõnumit maali autor soovib edastada?</p> <p>Mõistete seletamine õpiku või - https://xn--snaveeb-10a.ee/ abil.</p> <p>Paaristöö kaardiga - https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Revolutio</p>

			<p>ns_of_1848_in_Europe_%28pasopt_eng%29.svg</p> <p>Õpilased koostavad kaardil kujutatu ja legendi põhjal lühikese kokkuvõtte (4-5 lauset) Saksamaa olukorrast 1848.aastal. Võimekamad õpilased võivad kirja panna tähelepanekuid ka teiste riikide kohta.</p> <p>Kristo Siig, video Saksamaa ühendamine.</p> <p>Võrdleva tabeli koostamine valitud riikide kohta (Saksamaa, Prantsusmaa, Austria, Itaalia).</p> <p>Revolutsiooni põhjused</p> <p>Tähtsamad nõudmised</p> <p>Sündmuste käik</p> <p>Tulemused</p> <p>Võrdleva tabeli põhjal sõnastatakse kokkuvõttev järelalus Euroopa rahvaste kevade kohta.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Enesekontrolli test - Kas rahvusriik või absolutistlik riik - https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/2893</p> <p>Euroopa ajaloo maja õppematerjal 1848, 1989 ja 2011 revolutsioonide võrdlusest- https://historia-europa.ep.eu/sites/default/files/Discover/EducatorsTeachers/ActivitiesForYourClassroom/con-resource-1-et_2018.pdf</p> <p>Teema võib lahendada ka loomingulise empaatiaülesandena, korraldades Euroopa rahvaste kõnekoosoleku, kus õpilased eri riikide esindajatena peavad revolutsioonilisi kihutuskõnesid arvestades 1848. aasta ajaloolist konteksti, põimides kõnedesse infot riigi ja rahva ajaloost ning revolutsiooni perioodi sündmustest</p>
--	--	--	--

			ja ideedest.
Kolonialism ja imperialismi kujunemine	koloonia koloniseerimine kolonialism impeerium imperialism	13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist: *Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias *annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast. 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega: *analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega; *analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel; *analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega.	Metoodika: Õppematerjal- Ajalooõpetus ja pildid. Liivimaa avastamise legend (võrdlus Ameerika avastamisega). Video - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-i Tööleht - https://drive.google.com/file/d/131rYgrscv1N0JqvkeE4agUfRtKWMtXRa/view Töö pildiga - Prantsusmaa toob Marokosse tsivilisatsiooni, rikkuse ja rahu (Ajakirja Petit Journal kaanepilt 1911) Arutlege või tehke märkmeid Milliseid sümboleid ja kujundikeelt kasutatakse Prantsusmaa ja Maroko põliselanike kujutamiseks? Kuidas põhjendavad eurooplased kolonisatsiooni? Mis võisid olla eurooplaste peamised koloniaalpoliitilised eesmärgid? Kas kolonistidel võis olla kõhklusi oma tegevuse eetiliste külgede osas? National Geographic, artikkel “Mis on kolonialism” - https://www.nationalgeographic.com/culture/article/colonialism Dilemmaküsimus - Kas kolonialism on õigustatud lääneliku tsivilisatsiooni, demokraatia ja inimõiguste leviku ja laiendamiseks? või Kas imperialismi kujunemine oli kolonialismi loomulik jätk? või Kas Hollandi kuninga vabandus riigi koloniaalmineviku pärast on

			<p>õigustatud? (vt ERR artiklid ⇔)</p> <p>Rühmatöö meetod probleemiaken (soovitav on moodustada neli rühma, iga rühm täidab kõik probleemakna ruudud). Akna ruutudesse kirjutada ühe või mitme riigi näitel:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kolonialismi ajalugu ja põhjused 2. kolonistide tegevus asumaadel (konkreetsed näited eri piirkondadest) 3. põliselanike olukord 4. tulemused, tagajärjed, mõju <p>Probleemakende esitlemine (iga rühm esitleb üht akna ruutu, teised rühmad täiendavad).</p> <p>Järelduse sõnastamine. Lõpuks sõnastab iga õpilane järelduse individuaalselt, lähtudes püstitatud dilemmaküsimusest (vt õpitulemuste kontroll ja hindamine)</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kristo Siig, video: Kolonialism - https://www.youtube.com/watch?v=z-0xoPM1sr4&t=4s</p> <p>Harri Tiido taustajutud: Segased lood kolonialismi ja selle pärandiga - https://www.err.ee/1608951535/harri-tiido-segased-lood-kolonialismi-ja-selle-parandiga</p> <p>ERR uudised</p> <p>Uuring: Kolonialism tõi Hollandi monarhiale sisse miljard eurot - https://www.err.ee/1609011728/uuring-kolonialism-toi-hollandi-monarhiale-sisse-miljard-eurot</p> <p>Hollandi kuningas vabandas riigi orjapidamise mineviku pärast - https://www.err.ee/1609023029/hollandi-kuningas-vabandas-</p>
--	--	--	--

			<p>riigi-orjapidamise-mineviku-parast</p> <p>Imeline Ajalugu, artiklid kolonialismist - https://www.imelineajalugu.ee/tag/kolonialism/</p> <p>Juhised ja harjutused Eesti Väitlusseltsi kodulehel, Argumenteerimine- https://oppematerjalid.argument.ee/sissejuhatus/argumenteerimine-ja-umberlukkamine/</p>
<p>Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul.</p>	<p>reformid</p> <p>tagurlus</p> <p>dekabristid</p> <p>õigeusk</p> <p>isevalitsus</p> <p>slavofiil</p> <p>venestamine</p> <p>baltisakslane</p> <p>estofiil</p>	<p>6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:</p> <p>*Seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;</p> <p>*nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;</p> <p>*nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust.</p> <p>26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;</p> <p>*seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;</p> <p>*toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku;</p> <p>*toob näiteid arkamisaja tegelaste ja</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Loeng slaidide põhjal, Venemaa 19. sajandil (15 minutit) - https://www.youtube.com/watch?v=zV-eG27EpIQ</p> <p>Soovitav on koostada küsimused, millele õpilased võiksid loengu jälgimise käigus vastata. Võib lasta õpilastel kirjutada ka lühikokkuvõtte 19. sajandi Venemaa sise- ja välispoliitika ja eesmärkide kohta.</p> <p>Töö tekstiga püramiidskeemi meetodil -</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Ehk baastasand: faktide, näidete ja tunnusjoonte nimetamine 2.baastasandi info kategoriseerimine 3.üldistav lühikokkuvõtte kahe esimese tasandi põhjal 4.teema või pealkiri <p>Vene võimu aeg Eestis 19. sajandil ja 20. sajandi alguses - http://entsyklopeedia.ee/artikkel/vene_v%C3%B5im_eeestis1</p> <p>Iga alateema kohta koostab üks rühm püramiidskeemi ja teeb selle põhjal ettekande. Püramiidskeemid (või fotod neist) laaditakse kõigile kättesaadavasse õpikeskkonda.</p> <p>Näitus “Pärisrahvast priirahvaks” koos ülesannetega - https://www.ra.ee/oppematerjal/naitus-parisrahvast-</p>

		<p>nende panuse kohta eesti kultuuriloos;</p> <p>27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;</p> <p>*toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;</p> <p>*toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloos.</p> <p>29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;</p> <p>*toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen, August von Kozebue, Adam Johann von Krusenstern, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt);</p> <p>*teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu</p>	<p>priirahvaks/?filters=</p> <p>Psühhodraama meetodid.</p> <p>Kuidas eestlased said endale perenimed (lk 140-143) - https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wdldioX6EagqjSC/view</p> <p>Akrostihhoni (esitäheluuletuse) kirjutamine: Ärkamisaja tegelased ja Eesti iseseisvusele kaasa aidanud tegelased. Luuletuses tuleks kajastada olulisemaid ettevõtmisi, ajaloosündmusi ja isiku panust Eesti omariikluse kujunemisse. Luuletused kantakse ette. Taustaks võiks ekraanile projitseerida isiku portree.</p> <p>Töö dokumendiga:</p> <p>1905. aasta lendleht - https://www.ra.ee/oppematerjal/1905-aasta-lendleht/</p> <p>Eestist pärit ja rahvusvahelise mõjuga baltisakslaste teemal memoriini tüüpi mängu koostamine ja mängimine</p> <p>Tähelepanuväärseid baltisakslasi - https://et.wikipedia.org/wiki/Baltisakslased#T%C3%A4h</p> <p>Ekskursioon või giidituur kodukohas 19. sajandi kultuuripärandi teemadel.</p> <p>Vt. Eesti kultuurilooline õppematerjal - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Õppevara:</p> <p>Vikerraadio.Eesti lugu. Baltisakslased Eestis ja Lätis - https://vikerraadio.err.ee/868867/eesti-lugu-baltisakslased-eestis-ja-latis</p>
--	--	--	--

		arengus;	<p>Artikkel - Baltisakslased tõrkusid Eesti rahvusriigi idee vastu - https://novaator.err.ee/1608820996/nooremteadur-baltisakslased-torkusid-eesti-rahvusriigi-idee-vastu</p> <p>elepanuv%C3%A4%C3%A4rseid_baltisakslasi</p> <p>Vt Baltisaksa Kultuuri Seltsi kodulehte - https://baltisaksaselts.ee/kasulikud-lingid/</p> <p>Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumine kultuuri- ja ajaloos</p> <p>Tööleht- https://drive.google.com/file/d/13ckL0Er6UjsOxvVY8X94S1QFvSd7VCYy/view</p> <p>Video - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii</p> <p>Revolutsionärid - 1905 tööleht https://drive.google.com/file/d/1G_NWGHPEMz9Nr1mvGT3D720VquoJ6Vm7/view</p> <p>Video- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppmaterjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii</p> <p>Vt UNESCO pärandnimekirja - Struve geodeetiline kaar ja laulupidude traditsioon - https://www.puhkaeestis.ee/et/puhkaeestis/mis-kuuluvad-unesco-maailmaparandisse-eestist</p>
Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine	Antant, Kolmikliit, Keskriigud atentaat, läänerinne, idarinne, maneöversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu,	<p>3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid</p> <p>4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga- ajalookaardi abil sõjaliste blokkide nimetamine, kontuurkaardile kandmine, sõja käigu kohta informatsiooni hankimine sõnastamine</p> <p>Töö allikatega - https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/18841-</p>

	<p>veebruari- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, kommunistid, Venemaa</p> <p>iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918</p> <p>Lenin, Nõukogude</p>	<p>nähtuste üle</p> <p>analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule.</p> <p>25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile</p> <p>nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms.</p> <p>10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;</p> <p>*kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju</p> <p>*nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi</p> <p>5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;</p> <p>6) analüüsib Eesti omariikluse</p>	<p>Esimene-maailmasõda</p> <p>Õpetaja valib klassile jõukohaseid ülesandeid (nt allika ja videoüld)</p> <p>Esimese maailmasõja tehnilised uuendused: tank, tsepeliin, mürkgaasid, lennuk. Kuidas mõjutas sõjapidamist tehnilised uuendused? Leida tehniliste uuenduste kohta infot internetist.</p> <p>Manööversõja ja positsioonisõja võrdlemine.</p> <p>TTS meetod (aktiivne tekstiga töö). Võib paljundada teksti ja jagada osadeks paarilistele või rühmaliikmetele. Pärast annavad paarilised klassis ülevaate, mida nad teadsid varem, mida said tekstist teada või mida tahaksid veel teada. Rühmas töödades võib kasutada vastastikuse õpetamise meetodit, kus iga rühmaliige tutvustab enda osast saadud infot.</p> <p>Tekst nt - https://diplomaatia.ee/100-aastat-esimese-maailmasõja-lopust-2/</p> <p>Õppevara:</p> <p>Esitlus Esimene maailmasõda - https://www.slideshare.net/nataljadovgan/esimene-maailmasõda-16451388</p> <p>Ajalugu viie minutiga: Esimese maailmasõja algus - https://jupiter.err.ee/1608657496/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Revolutsioonid Venemaal - https://jupiter.err.ee/1608510179/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Lenin - https://jupiter.err.ee/1608861254/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Kristo Siig. 8. klassi ajaloo kursus - Esimene maailmasõda - https://www.youtube.com/watch?v=a4aPMWLLIZQ&list=PLH5</p>
--	--	--	---

		<p>kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis:</p> <p>*seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid)</p>	<p>5BK1JEw-qk3BpcfSA_VPdLDjfTu5MJ&index=42</p> <p>Soovitav on õppida teemat Mastery keskkonnas, kus õppevideo on tehtud väiksemateks õppeühikuteks kas tunnisõpitu kinnistamiseks või tagurpidi klassiruumi meetodil (masteryapp.eu). Ka on youtubes tehtud video väikemateks alateemadeks.</p> <p>Dokumentaalne telelavastus (ERR) “Oma maapäev” - https://arhiiv.err.ee/video/vaata/oma-maapaev-177861</p> <p>Patrioodid. Eesti Vabadussõda</p> <p>Tööleht - https://drive.google.com/file/d/1Ic0DZMbrBgJ22vp9H4Yoi1vxnnSZ7VKq/view</p> <p>Film “Nimed marmortahvil” - https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/4368</p> <p>Lõike seriaalist “Tuulepealne maa” osadest 1.-4. - https://arhiiv.err.ee/video/tuulepealne-maa</p> <p>Hispaania gripp - https://diplomaatia.ee/hispaania-gripp-20-sajandi-kurikuulus-pandeemia/</p> <p>Tsepeliin - https://forte.delfi.ee/artikkel/65064596/esimese-maailmasoja-oudusi-saksa-tsepeliinid-euroopat-pommitamas</p>
<p>Teadus, tehnika ja kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul</p>	<p>sisepõlemismootor</p> <p>elektter hõõglamp</p> <p>röntgen</p> <p>raudtee</p> <p>raudbetoon</p> <p>rahvastik</p>	<p>30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel:</p> <p>*toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Artikli ja reklaami koostamine. Teaduse ja tehnika areng uusajal. https://vara.e-koolikott.ee/node/310</p> <p>Rühmatöö või paaristöö. Ühe minuti loengud 19. sajandi teadusest ja kultuurist.</p> <p>Vt näiteid ühe-minuti-loengutest - https://novaator.err.ee/k/uhe-minuti-loeng</p>

	aspiriin narkoos süstal pastöriseerimine valmistoit krinoliin tärgeldamine frakk smoking silinder romantism realism historitsism impressionismpostimpressionism juugend	vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist: *toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.	Esmalt arutatakse mõne minutiloengu põhjal, milline on hea minutiloeng (pealkiri, hüpotees, loengu tekst, intonatsioon, katteplaanid, kokkuvõte) Seejärel kogutakse infot ja kirjutatakse tekst, mõeldakse läbi katteplaanid, küsimused jms. Õppevara: Kristo Siig, video - Teaduse ja tehnoloogia areng 19. Sajandil - https://www.youtube.com/watch?v=OZ0vQhSX1V0 Raamat "1001 leiutist, mis muutsid maailma" (2010) Linnastumine ja toitumine - https://forte.delfi.ee/artikkel/81419845/toostusrevolutsiooni-algul-toitusid-linlased-marksa-kehvemini-kui-koige-kaugema-nurga-maainimesed Vt õppematerjali Ajastu, stiil ja mood lk 12-14 - https://tpl.edu.ee/wp-content/uploads/2023/05/Ajastu-stiil-ja-mood-aprill-2023.pdf
9.klass			
Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika
LÄHIAJALUGU			

MAAILM KAHE MAAIMASÕJA VAHEL 1918–1939			
Esimese maailmasõja tagajärjed	Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparaatsioonid	<p>ÕPILANE:</p> <p>selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo. Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda. Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid. Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed; • teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda; • teab ja selgitab 	<p>Metoodika:</p> <p>Võrdlev tabel Pariisi rahukonverentsi eesmärkidest ja otsustest suurriikide Suurbritannia, Ameerika Ühendriigid ja Prantsusmaa näitel, peamised eesmärgid, Saksamaa küsimus ja rahulepingu tingimused</p> <p>Esimese maailmasõja tagajärjed - võitja ja kaotaja riigid, edasine mõju riikide arengule. Mis riigid muutuvad maailmas juhtriikideks ja miks?</p> <p>Töö kaardiga - kontuurkaardi täitmine - Euroopa kaart enne ja pärast Esimest maailmasõda. Mis impeeriumid lagunesid ja millised uued riigid tekkisid. Kasutada ajaloo atlast. Kaardile legendi koostamine.</p> <p>Töö allikatega- Pariisi rahukonverentsil tehtud otsused.</p> <p>Töö karikatuuridega: Rahvasteliit.</p> <p>Töö allikaga - Rahvasteliidu loomine.</p> <p>Mõistekaardi koostamine - loomise aeg, eesmärk, osalenud ja mitte osalenud.</p> <p>Pildianalüüs - mis on karikatuur? Mis on poliitiline karikatuur? Kuidas karikatuure ajaloo tõlgendamiseks ja mõistmiseks kasutada saab?</p> <p>Poliitiliste karikatuuride joonistamine.</p>

		<p>Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli;</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid. 	<p>Õppevara:</p> <p>Enne teemadega alustamist on soovitus õpilastega läbi teha 9. klassi lähtetaseme test: Testide andmekogus (EIS) 9. klassi ajaloo lähtetasemetest, ID 9916 (Ajaloo lähtetaseme testid)</p> <p>Rahvasteliidu loomine - kas edu või nurjumine: http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/C2/C2_print.html</p> <p>Esimese maailmasõja kokkuvõte - https://www.youtube.com/watch?v=QwsVJb-ckqM</p> <p>Karikatuuri näited - http://nocumkatcher.pbworks.com/w/page/108324493/Political%20Cartoons</p> <p>Karikatuure otsida näiteks - https://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page</p> <p>Artikkel: “100 aastat tagasi jõudis Eesti Vabariik maailma poliitikasse ja liitus Rahvasteliiduga” - https://teadus.postimees.ee/7284701/100-aastat-tagasi-joudis-eesti-vabariik-maailmapoliitikasse-ja-liitus-rahvasteliiduga</p> <p>Pariisi rahukonverents - https://www.youtube.com/watch?v=vrYhLNQMRro ja https://www.youtube.com/watch?v=0jycVFL8CNM</p> <p>Raamat “Maailma ajalugu”. Zeppo Zetterberg (2015)</p> <p>Karikatuur - http://jutupliiats.weebly.com/karikatuur.html</p> <p>Woodrow Wilson - https://www.britannica.com/biography/Woodrow-Wilson</p>
Eesti	Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan	ÕPILANE:	Metoodika:

vabadussõda	Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi	analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis. <ul style="list-style-type: none"> • teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust; • teab, millal toimus vabadussõda; • teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi; • kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel; • teab ja selgitab vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel. 	Vabadussõja toimumise aeg, põhjused ja tagajärjed. 23. veebruar - miks tähistatakse? Töö kaardiga - sõja algus, pöördelised lahingud, rinde muutumine. Kasutada ajaloo atlast. Pildianalüüs - kes on piltidel ja mille poolest olulised vabadussõja kontekstis: Jaan Poska, Johan Laidoner, Julius Kuperjanov. Tartu rahulepingu tekstiga tutvumine, teatud lepingus olevate punktide üle arutlemine. Miks on 3. jaanuar ja 2. veebruar lipupäevad? - https://riigikantselei.ee/uudised/tanasest-ja-uutest-lipupaevadest-sel-aastal Võrdlev tabel - poliitilis-ühiskondlik olukord Euroopas ja Eestis Esimese maailmasõja lõpust kuni 1920. aastani. Töö piltidega rühmas - fotod vabadussõja ja Tartu rahu kohta. Mis on pildil? Kuidas nähtut tõlgendada. Õppekäik kodukohas vabadussõja monumendi või lahingupaiga kohta. Perekonnaloo uurimine - osalemine Vabadussõjas. Võrdlev tabel- välisriikide roll Eesti vabadussõjas: riigid, kes aitasid, kuidas aitasid? Töö allikatega. Rühmatöö - ajalehe artiklite otsimine vabadussõja kohta. Mida tollastes ajalehtedes sõja kohta kirjutati - https://dea.digar.ee Rühmatöö esitlemine. Õppevara: Ajalugu Oskariga: Eesti vabadussõda kaardil-
--------------------	--	---	--

			<p>https://www.youtube.com/watch?v=COyZK9NHgWk</p> <p>Kristo Siig 5. klassi ajaloo kursus, video nr 17 Eesti iseseisvumine ja vabadussõda -</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=tpiLS5ygWCw</p> <p>Ajalugu Oskariga. Narva lahing- https://www.youtube.com/watch?v=VWN2F3n0OpA</p> <p>Ajalugu Oskariga. Eesti soomusrongid vabadussõjas- https://www.youtube.com/watch?v=X3MnpQhcgqIQ</p> <p>Film “ Nimed marmortahvlil” (2002)- https://etv.err.ee/908315/nimed-marmortahvlil</p> <p>Film „Noored kotkad“- https://www.youtube.com/watch?v=Eni2RNW9460</p> <p>Seriaal “Tuulepealne maa” teemakohaste osade vaatamine- https://jupiter.err.ee/1608311249/tuulepealne-maa</p> <p>Saadet “Eesti aja lood”- https://arhiiv.err.ee/otsi?phrase=eesti%20aja%20lood&type=video&sortOption=accuracy&page=2&limit=20&timeRange=all</p> <p>Vabadussõja kohta näiteks osad- Kallaletung (osa 3): Eesti aja lood: 3 Kallaletung Vabastamine (osa 4): Eesti aja lood: 4 Vabastamine</p> <p>Eesti sõjamuuseum- https://esm.ee/et?gclid=Cj0KCQjwk96lBhDHARIsAEKO4xarFFFgZLc3z9wrCPT-t7emnK3xpwlJpX3ExRAPILjw9ty4Q6kGkaAjJmEALw_wcB</p> <p>Vabadussõda sõdurite pilgu läbi- https://www.ra.ee/oppematerjal/vabadussoda-sodurite-pilgu-labi/</p>
--	--	--	---

			<p>Eesti Vabadussõda- https://www.erm.ee/et/content/aja-jalg</p> <p>Vabadusristi aumärk - https://president.ee/et/teenetemargid/teenetemargid/26</p> <p>Vabadussõja võidusammas - https://militaryheritagetourism.info/et/military/sites/view/335?1</p> <p>Õppematerjali iga maakonna kohta leiab - “Eesti kultuurilooline õppematerjal”: https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Julius Kuperjanov Paju lahingus - https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/SaloUrmas_Julius_Kuperjanov_TUNA2004_1.pdf</p> <p>Julius Kuperjanov - https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/SaloUrmas_Julius_Kuperjanov_TUNA2004_1.pdf</p> <p>Kindral Johan Laidoner - https://esm.ee/ekspositsioon/kindral-johan-laidoner</p> <p>Tekst ja video Jaan Poska kohta - https://jaanposka.ee/elu/jaan-poska-elu/</p> <p>Kogu Me Lugu. Vabadussõda - https://www.kogumelugu.ee/et/node/1350</p> <p>Tartu rahuleping - https://www.vm.ee/tartu-rahu-2-veebruuar-1920 ja https://ida.aule.ee/juriidika/Tartu_rahuleping.pdf</p> <p>Raamat “Koolipoisid vabadussõjas” (2017)</p> <p>Ideid piltidega töötamiseks - https://www.eays.edu.ee/õppematerjalid/ajalugu/fotis</p> <p>Kogu Me Lugu- https://www.kogumelugu.ee/et</p>
--	--	--	---

			<p>Perekonnaloo uurimisel interjuu läbiviimine ja salvestamine keskkonnas https://vocaroo.com</p> <p>Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend - https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz81_f6B81L4/view</p>
<p>Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel</p>	<p>demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>iseloostab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas. Analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval. Kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda. Tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval. Teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid. Demokraatia arengust antiikajast tänapäevani.</p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloostab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism; • teab, kes olid Benito 	<p>Metoodika:</p> <p>TTS-meetod demokraatia ja diktatuuride kohta.</p> <p>Võrdlemine- erinevad riigivalitsemise vormid-tunnused: demokraatia ja diktatuur.</p> <p>Võrdlev tabel -ism'de (<i>fašism, kommunism, natsionaalsotsialism</i>) kohta: iseloomulikud tunnused.</p> <p>Venni diagramm- erinevused ja sarnasused -isml.</p> <p>Autoritarism ja totalitarism - erinevused ja sarnasused.</p> <p>Võrdlev tabel Saksamaa, Itaalia, NSVL kohta: diktatuuride erinevused ja sarnasused.</p> <p>Võrdlev tabel USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa kohta- erinevused ja sarnasused demokraatias.</p> <p>Arutlev vestlus poliitilistest vaadetes- tänapäeva poliitilised parteid Eestis ning nende poliitilised vaates (lühidalt).</p> <p>Töö kaardiga- demokraatlikud riigid ja diktatuuririigid: miks, millal muutus riikide sisepoliitika ning miks jäi osa riike demokraatlikuks, osa mitte?</p> <p>Paaris- või gruppides arutleda: diktatuuri tekkimise põhjused.</p> <p>Võrdlemisoskuse arendamine: totalitaarse riigi tunnused, vt "Tagasivaade minevikku - erinevad vaatenurgad", lk 20.</p> <p>Raamatust "Gulagi arhipelaag" (lk 393-394) katkendi lugemine.</p>

		<p>Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust;</p> <ul style="list-style-type: none"> võrdleb autoritarismi ja totalitarismi. 	<p>Arutletakse suuliselt loetu üle.</p> <p>Töö fotodega ja plakatitega nii demokraatlike kui diktatuuririikide kohta. Mis valdkonna või teema kohta pilt/plakat on? Kellele suunatud? Mis on sõnum? Mida on pildil/plakatil näha?</p> <p>Kõne propagandarelvana. Lõigu analüüsimine raamatust “Mein Kampf” https://www.nommeraadio.ee/meedia/pdf/RRS/Mein%20Kampf%20I.pdf. Mis hinnangu annab Hitler massidele? Mis demagoogia võtteid kasutasid natsid oma eesmärgi saavutamiseks?</p> <p>Töö tekstiliste allikatega, nende võrdlemine ja analüüsimine. Nt: https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned/222430#222435-Totalitaarne-ja-autoritaarne-ideoloogia-Too-tekstiga ja https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned/222436#222438-Fasistlik-Itaalia-Mussolini-valitsejana</p> <p>Töö piltidega- isikute äratundmine ja selgitamine nende rolli ja tähtsust kahe maailmasõja vahel.</p> <p>Grupitöö- õpetaja jaotab gruppides erinevad demokraatlikud ja totalitaarsed riigid. Koostatakse plakat. Õpetaja annab ette suunavad küsimused. Iga grupp esitleb oma riiki. Kokkuvõtteks täidab iga õpilane võrdleva tabeli.</p> <p>Ajajoone koostamine- kanda tähtsamad sündmused, isikute valitsemised ajajoonele.</p> <p>Juhitud kujutus - lugeda teksti mõnest sündmusest, lasa õpilastel see lõpetada ja seejärel lugeda ette õige versioon.</p> <p>Saksamaa roll enne Teist maailmasõda - võrdlemine (võrdlev tabel) - Saksamaa Esimese maailmasõja järel ja enne Teist</p>
--	--	--	---

			<p>maailmasõda.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Artikkel: “Küllo Arjakas: kahe maailmasõja vahel”- https://www.err.ee/980264/kullo-arjakas-kahe-maailmasoja-vahel</p> <p>Artikkel: Mihkel Mutt “Demokraatia pole toitev ema”- https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/demokraatia-pole-toitev-ema/</p> <p>E-koolikott: Maailmasõdade vaheline aeg - autoritarism ja totalitarism, diktatuuride iseloomulikud jooned- https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/19069-Maailmasodadevaheline-aeg-autoritarism-ja-totalitarism-diktatuuride-iseloomulikud-jooned</p> <p>Õpetaja valikul jõukohased ülesanded.</p> <p>Raamat “Külalisena Kolmandas Reichis” Olavi Paavolainen (2013)</p> <p>Adolf Hitler- https://www.history.com/topics/world-war-ii/adolf-hitler-1</p> <p>Euroopa valikud: 20. sajandi 20.-30 aastad- https://drive.google.com/file/d/1fsfz29A2u9vTr2TqCgVg1PD3I5IW-mSK/view</p> <p>BBC natsi propaganda materjale- https://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/nazi_propaganda_gallery.shtml</p> <p>Mõistete kinnistamiseks- https://learningapps.org/display?v=p3fjb0ojj16</p> <p>Ristsõna diktatuuride kohta- https://learningapps.org/display?v=p405htqza16</p>
--	--	--	---

			<p>Kristallöö- https://jupiter.err.ee/1608768400/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Adolf Hitler- https://jupiter.err.ee/1608557782/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Jossif Stalin- https://sites.google.com/view/isikulood/jossif-stalin?authuser=0</p> <p>Benito Mussolini- https://sites.google.com/view/isikulood/benito-mussolini?authuser=0</p> <p>Adolf Hitler- https://sites.google.com/view/isikulood/adolf-hitler?authuser=0</p> <p>Franklin D. Roosevelt- https://sites.google.com/view/isikulood/franklin-delano-roosevelt?authuser=0</p> <p>Winston Churchill- https://jupiter.err.ee/1608861260/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Saatesari "Ajavaod"- https://jupiter.err.ee/896382/ajavaod</p>
Demokraatlik ja autoritaarne Eesti	<p>maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju</p> <p>nimetab mõjukaid ühiskonnaelutegelasi ja toob näiteid nende tegevusest;</p> <p>selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia, reform ja revolutsioon kohta;</p> <p>kirjeldab ning võrdleb Eesti</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Rühmatöö- võrdleva tabeli koostamine demokraatliku ja autoritaarse perioodi kohta.</p> <p>Harjutamiseks Demokraatlik ja autoritaarne Eesti (tunnuste äratundmine)- https://learningapps.org/display?v=p91am7y6a22</p> <p>Video vaatamine Filmiarhiivist "Eesti Vabariigi 20. aastapäeva tähistamine (paraad ja Pätsi kõne).</p> <p>Maareformi kohta andmepõhiste tabelite analüüsimine ja järelduste tegemine.</p> <p>Eesti vabariigi neli põhiseadust - võrdleva tabeli koostamine.</p>

		<p>Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.</p>	<p>Töö piltidega- Jaan Tõnisson ja Konstantin Päts - teab, kes olid ja mis oli nende tähtsus ja roll Eestis kahe maailmasõja vahel.</p> <p>Autoritarismi avaldumine vaikiva ajastu näitel Eestis - tunnused ja näited.</p> <p>Töö allikatega: mida tollased ajalehed kirjutasid näiteks Pätsi riigipöördeist või põhiseadustest.</p> <p>Faktipüramiid Konstantin Pätsi ja Jaan Tõnissoni kohta: faktid nende elu kohta, tegevus ja mõju-tähtsus Eesti ajaloos.</p> <p>Töö ajateljega- sündmuste paigutamine ajateljele</p> <p>Kontuurkaart- Eesti haldusjaotus 1920-1940.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Saade Ajavaod. “Aatemehe Postimees” - https://jupiter.err.ee/908433/ajavaod</p> <p>Seriaal: “Wikmani poisid” (2005)- https://jupiter.err.ee/1038547/wikmani-poisid</p> <p>Maareform- tekst ja video: https://novaator.err.ee/867746/video-minevikuminutid-meenutavad-99-aasta-tagust-maareformi</p> <p>Maareform- https://opetaja.edu.ee/harjumaa_moisad/ajalugu_syndmused_1919.html</p> <p>Maareformist Vana-Põltsamaa valla näitel- https://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/33689/Kadri_%20Tael_2013.pdf?sequence=1 (saab näiteks kasutada faili lõpus olevaid tabeleid ja kaarte võrdlemiseks, analüüsioskuse arendamiseks).</p> <p>Põhiseadus 100- https://www.pohiseadus100.ee/et/pohiseaduse-</p>
--	--	---	---

			<p>kronoloogia</p> <p>Ajaleht "Kaja" (1934)- https://et.wikisource.org/wiki/Kaja/1934/03/14/Otsustavad_tunnid</p> <p>Riigikogu ajalugu- https://www.riigikogu.ee/?id=31533</p> <p>Eduard Laamani päevik lähiajaloo allikana- https://www.ra.ee/wp-content/uploads/2017/03/ArumaeHeino_Eduard_Laamani_1_TU_NA2000_1.pdf ja https://www.ra.ee/ajakiri/eduard-laamani-paevik-lahiajaloo-allikana-ii/</p> <p>Jaak Valge 12. märtsi 1934 toimunud riigipöördest Eestis- https://objektiiv.ee/valgatused-jaak-valge-12-martsil-1934-toimunud-riigipoordest-eestis/</p> <p>Ajavaod. Artur Sirk ja hõimuvellid- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-artur-sirk-ja-hoimuvellid</p> <p>Eesti artiklite andmebaas- https://dea.digar.ee</p>
<p>Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel</p>	<p>konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda. Selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda. Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Põhjuse-tagajärje seosed majanduskriisi näitel: miks ja millal algas, milline oli tulemus?</p> <p>Empaatia ülesanne- õpetaja näitab suure depressiooni aegseid fotosid USAst, Saksamaast ja Suurbritanniast (sõekaevurid); õpilane valib ühe fotolt ühe isiku ning paneb tema loo kirja.</p> <p>Lünkteksti täitmine etteantud märksõnade alusel, kus kokkuvõtlikult maailma majanduse olukord kahe maailmasõja vahel.</p> <p>Ideekaart- Saksamaa majandus Esimese maailmasõja järel näidete põhjal.</p> <p>Töö pildiga- pildid konveiersüsteemist ja Henry Ford - mis muutus majanduses ja tootmises ning milline oli Henry Fordi roll selles?</p>

		<p>põhjuse-tagajärje seoseid</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel; • teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine • teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed. 	<p>Suure majanduskriisi eeldused, põhjused, tagajärjed joonistatud skeemi kujul (näiteid https://www.facebook.com/pliiatsjapraanik/photos)</p> <p>Kujundada oma Eesti kroon. Anda ülevaade rahareformist ja krooni kasutusele võtmisest.</p> <p>Arvutada tööaeg enne konveiermeetodi kasutuselevõttu ja pärast selle kasutuselevõttu.</p> <p>Töö allikatega- graafikute põhjal järelduste tegemine.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Ajariim.1929.a. Must teisipäev-... https://r2.err.ee/659564/ajariim-1929-a-must-teisipaev-krahhile-new-yorgi-borsil-jargnes-usa-s-1930-ndate-aastate-suur-majanduskriis</p> <p>Räpp “Suur depressioon” (inglise keeles) - https://www.youtube.com/watch?v=fFu7us6bNSQ</p> <p>Õppekäik Eesti Panga muuseumisse.</p> <p>Eesti raha ajalugu- https://www.eestipank.ee/muuseum/eesti-raha-ajalugu</p> <p>Bibliograafia. Eesti majandusajalugu 1918-1940: https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/varia/2022/bibliograafia-eesti-majandusajalugu-1918-1940</p> <p>1929. aasta must neljapäev- https://jupiter.err.ee/1608861248/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Franklin D. Roosevelt- https://sites.google.com/view/isikulood/franklin-delano-roosevelt?authuser=0</p> <p>Majandusraskused - kas eeldus diktatuuriks?-</p>
--	--	---	--

			<p>http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/B1/B1_print.html</p> <p>Taim, Andres. Võrdlev analüüs viie majanduskriisi näitel: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/28653/Taim_Andres.pdf?sequence=1&isAllowed=y</p> <p>Rahvusvahelise valuutafondi roll XXI sajandi kriisides - eelmise sajandi kogemuste taustal- https://diplomaatia.ee/rahvusvahelise-valuutafondi-roll-xxi-sajandi-kriisides-eelmise-sajandi-kogemuste-taustal/</p> <p>Maailma muutnud majanduskriisid: Vana-Roomast tänapäevani: https://investeeri.geenius.ee/maailma-muutnud-majanduskriisid-vana-roomast-tanapaevani/</p> <p>Videolugu suurest depressioonist (ing. k.)- Artikkel "Jaan Tõnisson suure kriisi ajal (2008)</p>
Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis	uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas	<p>ÕPILANE:</p> <p>teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel. Toob näiteid erinevate ajastute kultuurist. Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile. Mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga. Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju. Märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Rühmatöö - uurida kodukohas olevaid hooneid, mälestusmärke, mis on omased kahe maailmasõja vahelisele perioodile. Koostada esitlus või näitus. Millal rajati? Kujunemislugu. Milline on seisukord tänapäeval, kasutusvaldkond.</p> <p>Võrdlev tabel-muusika, kunsti, filmi, teatri, kirjanduse näiteid ja isikuid maailmast ja Eestist. Otsida infot internetist. Võrdlevas tabelis on ees suunised.</p> <p>Info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud tuntud ühe või mõne kultuuritegelase kohta.</p> <p>Töö piltidega - ära tunda kultuuriga seotud tegelasi maailmast ja Eestist ning selgitada nende tähtsust.</p> <p>Võrdlemine - periood kahe maailmasõja vahel ja tänapäev: auto, raadio, meelelahutus, lennuk. Mida kaasa tõi kahe maailmasõja</p>

		<p>selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda.</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas; • nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi; • nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos. 	<p>vahel ja mis roll on tänapäeval? Mida positiivset-negatiivset on antud tehnika areng kaasa toonud? Kellel on ligipääs?</p> <p>Näituse koostamine- valida paarides nt. raamatust “1001 leiutist, mis muutsid maailma” leiutis või avastus kahe maailmasõja vahelisest perioodist. Tuua välja, kes leiutas, millal ja mis oli/on selle tähtsus ning mõju.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinn 2016), ülesanne 10.21 Ajaloomõisted kehakeeles ja sümbolite abil- https://drive.google.com/file/d/1mi32Q-PxMZJMxWFO9wldioX6EagjSC/view. Materjale, näiteid muuta ja vajadusel kohandada või lihtsustada.</p> <p>Raamat “Meditsiini ajalugu” (2017)</p> <p>Raamat “1001 leiutist, mis muutsid maailma” (2010)</p> <p>Filmiarhiivist “Tallinn enne ja nüüd” (1939)- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/549/</p> <p>Film “Kullapalavik- charlie-chaplini-kinoklassika-kullapalavik” https://kultuur.err.ee/1064715/kultuuriportaali-koroonaleevendus-charlie-chaplini-kinoklassika-kullapalavik</p> <p>Televisiooni leiutamine- https://jupiter.err.ee/1608557776/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>1936. aasta suve olümpiamängud-</p>
--	--	---	---

			<p>https://jupiter.err.ee/1608664567/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Kristjan Palusalu elulugu- https://www.palusalu.ee/k-palusalu-elulugu/</p> <p>Anton Hansen Tammsaare (elulugu ja videod)- http://www.kirjanikemuuseumid.ee/kirjanikud/anton-hansen-tammsaare ja https://kreutzwald.kirmus.ee/et/lisamaterjalid/ajatelje_materjalid?item_id=53&table=Persons Kohaliku Vargamäe muuseumi külastus.</p> <p>Naiste rolli muutus pärast Esimest maailmasõda- https://feministeerium.ee/neli-aastat-elu-naise-seisundi-ja-kuvandi-muutumisest-esimeses-maailmasojas/</p> <p>Eesti naise roll rahvuslikus narratiivis- https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/eesti-naise-roll-rahvuslikus-narratiivis/</p>
TEINE MAAILMASÕD A 1939–1945			
Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel	anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa “Kolmas riik”	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda. Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel.</p> <ul style="list-style-type: none"> teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel; 	<p>Metoodika:</p> <p>Võrdlev tabel 1930. aastate kriisid kohta - Mandžuuria kriis, Etioopia kriis, Hispaania kodusõda - millal toimus, põhjus, tagajärg. Mis mõju avaldas Teise maailmasõja puhkemisele? Mis roll oli Rahvasteliidul?</p> <p>Kontuurkaardi täitmine 1930. aastate konfliktide kohta.</p> <p>Ideekaardid erinevate sündmustega - MRP, anšluss, Münchener kokkulepe, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis: osalised, põhjus-tagajärg, millal toimus, miks oli oluline Teise maailmasõja puhkemise kontekstis?</p> <p>Ajajoone koostamine - erinevate sündmuste paigutamine</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani. 	<p>ajajoonele.</p> <p>Kaart - konfliktid ja kriisikolled kaardil. Nende vaatlemine kaardil või kontuurkaardile kandmine.</p> <p>Allikatekstide põhjal küsimuste esitamine ja neile vastamine. Küsisõnad võib ette anda.</p> <p>Paaris- või rühmatööna arutlemine erinevate sündmuste üle, mis viisid Teise maailmasõja puhkemiseni.</p> <p>Juhitud kujutus - lugeda teksti mõnest sündmusest, lasta õpilastel see lõpetada ja seejärel lugeda ette õige versioon.</p> <p>Rahvasteliidu tegevus enne Teist maailmasõda - allikatekstide analüüs ja arutelu.</p> <p>Uurida toleaegeid ajalehti, mida kirjutati Teisele maailmasõjale eelnevatel aastatel erinevatest sündmustest.</p> <p>Töö karikatuuridega- nt Hispaania kodusõda, Hitleri Saksamaa.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Rahvasteliidu loomine - kas edu või nurjumine: http://opetaja.edu.ee/euroopa_ja_baltimaad/html/C2/C2_print.html 1</p> <p>Esitus- https://prezi.com/lvux0vz4xydo/rahvusvaheline-olukord-teise-maailmasoja-eel/</p> <p>Hispaania kodusõjas osalenud eestlaste arv- https://www.ra.ee/tuna/hispaania-kodusojas-1936-1939-osalenud-eestlaste-arv/</p> <p>Ajajoone koostamine- www.timetoast.com</p> <p>Rahvusvahelised suhted 1930. aastail ja suuremad relvakonfliktid-</p>
--	--	---	---

			<p>http://eõpik.ee/ajalugu/lahiajalugu/3-7-rahvusvahelised-suhted-1930-aastatel-ja-suuremad-relvakonfliktid/</p> <p>E-koolikott- maailmasõdadevaheline aeg - rahvusvahelised suhted: https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19075-Maailmasõdadevaheline-aeg-rahvusvahelised-suhted Õpetaja valikul õpilasele jõukohased ülesanded.</p> <p>MRP tekstid- https://et.wikipedia.org/wiki/Molotovi-Ribbentropi_pakt</p> <p>Müncheni https://maailm.postimees.ee/2092666/muncheni-kokkulepe-30-septembril-1938-andis-hitlerile-mida-ta-tahtis kokkulepe-</p> <p>Saade “Müstiline Venemaa. Müncheni kokkulepe”: https://vikerraadio.err.ee/963649/mustiline-venemaa</p> <p>E-koolikotist viited- allikad Müncheni kokkuleppe kohta: https://vara.e-koolikott.ee/h5p/embed/2702</p> <p>Saksa “Kolmas riik”- https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=postimeesew19320225.2.20&e=-----et-25--1--txt-txIN%7ctxTI%7ctxAU%7ctxTA-----</p> <p>Miks kutsuti natsi Saksamaad Kolmandaks riigiks? (ing. k materjal)- https://www.britannica.com/story/why-was-nazi-germany-called-the-third-reich</p> <p>Euroopa enne Teist maailmasõda, kaart- https://geoalliance.asu.edu/sites/default/files/maps/EU_BeforeW2.pdf</p> <p>Kuidas Euroopa suundus sõtta 1939 (ing. k materjal)- https://www.iwm.org.uk/history/how-europe-went-to-war-in-1939</p> <p>Juutide elu enne Teist maailmasõda (ing. k materjal)-</p>
--	--	--	---

			<p>https://www.youtube.com/watch?v=kNobaSEckHQ</p> <p>Müncheni kokkulepe- https://jupiter.err.ee/1608716818/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Eesti artiklite andmebaas- https://dea.digar.ee</p>
Teine maailmasõda	<p>sõjategevus ida- ja läänerindel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid)</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.</p> <ul style="list-style-type: none"> • teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda; • toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed; • seletab mõisteid MRP, holokaust, ÜRO; • kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu; • analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis. 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga- erinevad sõjarinded. Sõjaplaanid.</p> <p>Töö karikatuuridega ja plakatitega sõja kohta.</p> <p>Võrdlev tabel- erinevate sündmuste toimumise aeg, põhjused- tagajärjed, osapooled.</p> <p>Sündmuste kandmine ajajoonele.</p> <p>Töö fotodega- mis konverents, kes osalesid, millised olid tulemused?</p> <p>Propagandaplakati analüüs: nt küsimused-</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.Mida kujutatakse plakatil? 2.Kes on tegelased? 3.Mis meeleolu püütakse plakatiga tekitada? 4.Kas pildi põhjal on võimalik öelda, mis riik (või mis poolel võidelnud riik) on, selle autor ja mis riigi sõdureid seal kajastatakse? <p>Mõistekaartide koostamine- ühel pool mõiste, aastaarv ja/või sündmus, isik ning teisel pool selgitus.</p> <p>Mõiste- või ideekaardid mõistete kohta- genotsiid, holokaust, inimsusevastane kuritegu, mõistete tähendus tänapäeval.</p> <p>Võrdlev tabel- Teise maailmasõja tulemused: võitja ja kaotaja riigid, tulemused?</p>

			<p>Rühmatöö-plakati koostamine (nt www.linot.com) erinevate Teise maailmasõja sündmustega. Võib anda ka igale rühmale konkreetse sündmuse, sõja perioodi või piirkonna, mille kohta ülevaade teha. Ette võiks anda suunavad märksõnad või küsimused.</p> <p>Arutelu klassis- alguses väiksemad rühmad, seejärel üle klassi. Võib kasutada ka märkmetahvli ja/või -lehti, et saada ühiselt märksõnad kirja: mis muutus Teise maailmasõja tulemusel sõjapidamises?</p> <p>Õppevara:</p> <p>Reili Reintali magistr töö "Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes" (2013). Tööleht "Tuumaenergia"</p> <p>Holokaust- https://drive.google.com/file/d/1Wsb6t4mD62CUuksh937pTRHZTOZGaQg/view</p> <p>Holokausti õpetamisest - https://www.humanrightsestonia.ee/tegevus/oppematerjalid_naitus/oppematerjalid/</p> <p>Film "Sauli poeg" (2015)- https://kultuur.err.ee/681592/kultuuriportaali-soovitab-sauli-poeg-etv2-s</p> <p>Valikud II maailmasõjas- https://drive.google.com/file/d/15yYrOCgtFCFibJTG4loAKmx5JDFOw9fh/view</p> <p>Yad Vashem. Vabastajad ja ellujääjad- esimesed hetked (ing. k materjal) - https://www.youtube.com/watch?v=kOIHRQIQwU</p> <p>Karikatuuride näiteid- https://magazine.punch.co.uk/search?I_DSC=World%20War%20</p>
--	--	--	--

			<p>2&_ACT=search&I_DSC_AND=t</p> <p>Film “Reamees Ryani päästmine” (1998) - filmi alguse vaatamine, Normandia dessant.</p> <p>Film “ Schindleri nimekiri” (1993)</p> <p>Film “Oppenheimer” (2023)</p> <p>Film "Poiss triibulises pidžaamas" (2008). Sama nimeline John Boyne raamat.</p> <p>Film "Napola" (2004)</p> <p>ÜRO loomine- https://jupiter.err.ee/1608749860/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Teherani konverents- https://jupiter.err.ee/1608802756/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Teine maailmasõda, ajajoon- https://learningapps.org/1910204</p> <p>Reili Reintali magistritöö “Mängufilm ajaloo õppevahendina kolmandas kooliastmes” (2013). Miks kasutada filmi ajalooõpetuses? https://drive.google.com/file/d/1r2uWmA1Ruid-TEa-yY-mh5SSGO7D_nqPw/view</p>
Eesti Teises maailmasõjas	baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksaa okupatsioon	<p>ÕPILANE:</p> <p>toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi. Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel. Analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab MRP ja baaside 	<p>Metoodika:</p> <p>Töö allikatega- eestlaste valikud Teises maailmasõjas.</p> <p>Töö lugudega küüditamise kohta- millised olid/on inimeste mälestused 1941. ja 1944. a suur küüditamistest.</p> <p>Allikanäiteid- https://www.kogumelugu.ee/et/otsing?keys=Eesti+Teises+maailmas%C3%B5jas (valida eakohased ja sobilikud lood). Erinevaid lugusid võiks kuulata rühmades, neid võrrelda: sarnasused ja erinevused.</p>

		<p>lepingu tähtsust Eesti ajaloos;</p> <ul style="list-style-type: none"> • selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärgi, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga; • selgitab mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon; • analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas. 	<p>Õppekäik kodukohas asuvasse Teise maailmasõjaga seotud paika. Millised on ajaloolised muutused?</p> <p>Uurida perekonnalugu- kas on perekonnas liiget/liikmeid, kes on küüditatud või põgenenud Teise maailmasõja ajal Eestist? Uurida mälestusi. Neid jagada klassis.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Johan Laidoneri kõne- https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/johan-laidoner</p> <p>Psühhodraamameetodid ajaloo- ja ühiskonnaõpetuses (Tallinna 2016), nt</p> <p>ül. 6.1. Eesti Teises maailmasõjas;</p> <p>ül. 10.16 Eesti ja eestlased Teises maailmasõjas. Kiri kodustele aastal 1944;</p> <p>ül. 12.5. Küüditamine. Eesti Teises maailmasõjas;</p> <p>13.3. Suur põgenemine 1944. Eesti Teises maailmasõjas</p> <p>https://www.psyhhodraama.ee/koolituskalender/projektid/psuhho-draamameetodid-ajaloo-ja-uhiskonnaopetuses (materjale vajadusel kohandada ja/või lihtsustada).</p> <p>Kommunistlike režiimide kuritegudest- https://drive.google.com/file/d/1B-Qv7vPhYja2uD-iIdwLcqjanj_ILyKz/view</p> <p>Valikud Teises maailmasõjas- https://drive.google.com/file/d/15yYrOCgtFCFibJTG4loAKmx5JDFOw9fh/view</p> <p>Inimsusevastased kuriteod Eestis - kuidas oli see võimalik? - https://drive.google.com/file/d/1FiJKpItMTLogpDwDISxQngEo</p>
--	--	--	--

			<p>md913lRI/view</p> <p>Film "1944" (2015)- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/16404/filmi-ylainfo</p> <p>Artikkel "Eesti meeste valikud 1941-1944" - https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/eesti-meeste-valikud-1941-1944/</p> <p>Vabamu muuseum- https://vabamu.ee</p> <p>KGB kongid Tallinn- https://www.visittallinn.ee/est/kulastaja/mida-teha/kulasta/muuseumid-vaatamisvaarsused/179524/kgb-vangikongid</p> <p>Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal"- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Kogu Me lugu. Eesti Teises maailmasõjas- https://www.kogumelugu.ee/et/otsing?keys=Eesti+Teises+maailmas%C3%B5jas</p> <p>Ajaloo raskus. Ajaloo õpetus ja pildid II- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii</p> <p>Tõde või meelelahutus? Ajalugu filmis- https://www.ajaloomuuseum.ee/haridus/pohikoolile3/tode-voi-meelelahutus-ajalugu-filmis</p>
MAAILM PÄRAST II MAAILMASÕD			

A			
Külm sõda	<p>külm sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma. Seisukoha ning põhjendab seda. Selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo</p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid; • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külm sõda, kriisikolle, raudne eesriie. 	<p>Metoodika:</p> <p>Kaart- konfliktid ja kriisikolled kaardil. Nende vaatlemine kaardil või kontuurkaardile kandmine.</p> <p>Probleemiaken külma sõja kriiside kohta. Jagada rühmade vahel külma sõja kriisid. Rühmad täidavad tekstide ja videomaterjali põhjal probleemiakna (põhjused, osalevad pooled, olulisemad sündmused, isikud, probleemi, tagajärjed) ja esitlevad seda kas plakati või esitluse näol.</p> <p>Töö ajajoonega - külma sõja kriiside järjestamine</p> <p>Töö allikatega - õpetaja valib sobivad allikad, nt - https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19129-Kulma-soja-puhkemine-Kahepooluseline-maailm</p> <p>Mõistete harjutamiseks ristsõna - https://learningapps.org/display?v=pv92ohckj21</p> <p>Õppevara:</p> <p>Esitlus-https://www.slideshare.net/nataljadovgan/klm-sda-26647515</p> <p>Esimesed tuumakatsetused 1946- https://jupiter.err.ee/1608631987/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Ajalugu viie minutiga- Berliini blokaad - https://jupiter.err.ee/1608625243/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Raudne eesriie- https://jupiter.err.ee/1608535438/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Ungari ülestõus- https://jupiter.err.ee/1608749857/ajalugu-viie-</p>

			<p>minutiga</p> <p>Berliini müüri ehitamine- https://jupiter.err.ee/1608292686/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Kuuba raketikriis - https://jupiter.err.ee/1608370350/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Vietnami sõja algus- https://jupiter.err.ee/1608861230/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Afganistani sõda- https://jupiter.err.ee/1608413927/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Berliini müüri langemine 1989- https://jupiter.err.ee/1608377972/ajalugu-viie-minutiga</p>
<p>Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda</p>	<p>heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel. Selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo. Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajalooühtluste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel • teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust 	<p>Metoodika:</p> <p>Vastastikune õpetamine e sihtsaks meetod: ette anda allikad, küsimuste esitamine ja neile vastamine.</p> <p>Juhtumi analüüs- kuidas näiteks liiguti mustanahaliste õiguste suunas - ette anda olnud juhtum(id) ja kuidas olukord lahendada.</p> <p>Kaarditöö- jagatud Saksamaa. Poliitilised tingimused erinevates Saksamaa piirkondades.</p> <p>Pilditöö- pildid isikute ja sündmustega - märkida, sündmus isik pildil ning panna juurde tähtsus.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Avastades humanitaarõigust (2002) - teema "Üksinda pingil" https://www.icrc.org/en/doc/what-we-do/building-respect-ihl/education-outreach/ehl/ehl-other-language-versions/ehl-estonian-modules.pdf</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid • kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel. 	<p>NATO asutamine 1949- https://jupiter.err.ee/1608542866/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Dr Martin Luther Kingi kõne- https://jupiter.err.ee/1608682303/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>John F. Kennedy tapmine- https://jupiter.err.ee/1608861245/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Richard Nixon- https://jupiter.err.ee/1608826570/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Martin Luther King- https://jupiter.err.ee/1608834475/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Mahatma Gandhi- https://jupiter.err.ee/1608724891/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Terje Toomistu. Nõukogude hipide passiivne protest- https://kultuur.err.ee/879838/terje-toomistu-noukogude-hipide-passiivne-protest</p> <p>Allikatekste- Noorsooliikumine: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19097-Uhiskondlikud-liikumised-ja-ideoloogiad-eluolu-ja-kultuur-20-sajandil/222690#222693- Noorsooliikumine (vajadusel kohandada)</p> <p>Ühiskondlikud liikumised 20. Sajandi- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/19097-Uhiskondlikud-liikumised-ja-ideoloogiad-eluolu-ja-kultuur-20-sajandil/222690 (ülesandeid lihtsustada ja kohandada ea- ja võimete kohaseks)</p> <p>Artikkel jagatud Saksamaa kohta- https://teadus.postimees.ee/4276187/asjad-mida-sa-sotsialistliku-ida-saksamaa-kohta-voib-olla-varem-ei-teadnud</p> <p>Kes oli Margareth Thatcher? (ing. k materjal)- https://www.margareththatcher.org/essential/kids</p>
--	--	--	--

			<p>Film “Raudne leedi” (2011)</p> <p>Ronald Reagan (ing. k materjal)- https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan/Presidency</p> <p>Ronald Reagan (videod)- https://www.reaganlibrary.gov/reagans/ronald-reagan</p> <p>Margareth Thatcher (video)- https://www.youtube.com/watch?v=kzmnNsTIqZk</p> <p>NATO (ing. k materjal)- https://www.nato.int/nato-welcome/</p> <p>Euroopa Liidu ajalugu (video, ing. k materjal)- https://www.britannica.com/video/191091/overview-history-European-Union</p> <p>Avastades humanitaarõigust- https://www.icrc.org/en/doc/what-we-do/building-respect-ihl/education-outreach/ehl/ehl-other-language-versions/ehl-estonian-modules.pdf</p> <p>Heaoluühiskonna kujunemine pärast Teist maailmasõda- https://www.slideshare.net/katrisilla/heaoluhiskonna-kujunemine-peale-ii-maailmasda</p>
<p>Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV</p>	<p>NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatsšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius,</p>	<p>ÕPILANE:</p> <p>analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist</p> <p>iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode</p> <ul style="list-style-type: none"> • nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatsšov) ning 	<p>Metoodika:</p> <p>Õppimine dokumentaalsate abil, lõigud valitud - juhitud vaatamine. Ajavaod: Sula või “sula”? (Stalini surm, Hruštšovi võimuletulek ja välispoliitika, Kuuba kriis Berliini müüri ehitamine), etteantud küsimustele vastuste leidmine saatest. https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-sula-voi-sula</p> <p>Töö allikatega- õppematerjal “Tagasivaade minevikku - erinevad vaatenurgad”, Aeg ilma valikuteta: Läti ja Eesti NSV Liidu koosseis</p> <p>https://drive.google.com/file/d/1TbEn499pwS8fkI3IgSmPkm5Ou</p>

	<p>Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)</p>	<p>iseloostab nende võimuperioodi;</p> <ul style="list-style-type: none"> • võrdleb eri perioode arutluse käigus; • toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne); • selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; • kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis. 	<p>s-1wLSU/view</p> <p>Õppematerjal “Ajaloõpetus ja pildid” koos töölehtedega: Ajaloo raskus - sõja ja totalitarismi kogemus” - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu/audiovisuaal-ii</p> <p>Saatelõigust info leidmine ning analüüsimine- “Teisitimõtlejatega tegelemine” (lk 81-82) - https://www.etera.ee/zoom/9877/view?page=82&p=separate&search=aimar%20siliv%C3%A4lja&tool=search&view=0,0,2480,2126</p> <p>Ajas orienteerumine, mõistete kinnistamine- https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19135-NSV-liit-valitsejad-majandus-ja-uhiskond</p> <p>ENSV - https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19137-Eesti-NSV</p> <p>Rühmatöö, plakati koostamine: õpetaja jagab rühmade vahel pildil olevad teemad: isikukultus, vene värk, võõrad, pioneerid, repressioonid. propaganda. Iga rühm töötab läbi oma teema ning ülesanded ning tutvustab kokkuvõtte plakati abil klassile https://ajalugu.haridusekraanil.ee/opetajale</p> <p>Töö ajajoonega - https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas/uhe-loo-elulugu</p> <p>Mäng- isiku või popkultuuri kultus?</p> <p>Sarnasuste-erinevuste leidmine, arutelu - https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas</p> <p>Töö mõistetega- https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/aeg-loos/kuidas-kunstitekstid-minevikku-vahendavad</p> <p>Nõukogudeaegsete nähtuste seletamine pildikeele abil.</p>
--	--	---	---

			<p>Õppevara:</p> <p>Saatesari Ajavaod: Sula või “sula”? https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-sula-voi-sula</p> <p>David Vsevirov: Kuidas kujunes välja Stalini isikukultus? https://ajalugu.haridusekraanil.ee/teoreetiline-osa/lugu-ajas</p> <p>Saatesari Ajavaod- ohtlikud võimule. https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-ohtlikud-voimule</p> <p>Mõistete kinnistamiseks ristsõna- NSVL 1945-1985 https://learningapps.org/display?v=pinuao61c20</p> <p>Mõistete, daatumite, kriiside kinnistamiseks - https://quizlet.com/569989465/ajalugu-kulm-soda-flash-cards/</p> <p>Õppematerjal “Kommunismi kuriteod” - https://drive.google.com/file/d/1B-Qv7vPhYja2uD-iIdwLcqjanj_ILyKz/vie</p> <p>1945-1991 IV Nõukogude okupatsioon - ajajoon https://militaryheritagetourism.info/et/history/timeline/ST#t1-44</p> <p>Valik ülesandeid Eesti NSV kohta - https://eelmine.e-koolikott.ee/kogumik/19137-Eesti-NSV</p> <p>Tšernobõli tuumakatastroof- https://multimedia.europarl.europa.eu/et/video/history-chernobyl-nuclear-disaster_V001-0020</p> <p>Film “Seltsimees laps” - https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426</p> <p>Ajalugu ekraanil - https://ajalugu.haridusekraanil.ee/</p> <p>Aimar Silivälja magistritöö TLÜ - “Eesti Rahvusarhiivi digitaalse arhiivi saated õppematerjalina ajalootunnis” (lk 81-82) -</p>
--	--	--	--

			https://www.etera.ee/zoom/9877/view?page=82&p=separate&search=aimar%20siliv%C3%A4lja&tool=search&view=0,0,2480,2126
Kultuur ja eluolu 20. sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s	infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal	<p>ÕPILANE:</p> <p>kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid</p> <p>hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest</p> <p>toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel</p> <p>märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda</p> <p>analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile,</p> <p>mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga.</p> <p>Toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist</p> <ul style="list-style-type: none"> • iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel; • teab mõnda maailma ja 	<p>Metoodika:</p> <p>Vestlus/intervjuu - õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada küsimused intervjuuks/vestluseks.</p> <p>Nõukogudeaegne ese- õpilased toovad võimaluse korral kooli kaasa ühe eseme, mis on pärit nõukogude ajast. Teavad eseme lugu.</p> <p>Rühmatöö- õpilased esitlevad eset ning teevad kokkuvõtva plakati esemetest ja kodus räägitud lugudest. Esitluse võib teha ka digitaalselt.</p> <p>Ajajoon rühmatööna. Õpilased kannavad esemed ajajoonele.</p> <p>Õppekäik kodukohas või selle läheduses olevasse paika, mis seostub ENSV ajaga. Miks oluline? Mis on tänapäeval roll või tähtsus? Kuidas säilinud? Mis lugusid paiga kohta teatakse? Näiteid õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal” - https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Perekonnaloos uurida metsavendluse kohta.</p> <p>Teha lühiettekandeid nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjanike, näitlejate, teadlaste jt kohta (õpetaja võib anda valiku ette, võimalusel esitleda kodukandiga seotud isikuid, organisatsioone): nt Georg Ots, Paul Keres, spordiselts “Kalev”, Jaak Uudmäe, Ants Antson, Jaan Kross, Ellen Niit, Uno Naissoo, Gustav Ernesaks, ansambel “Laine”, Eve Kivi, Lia Laats, Ervin</p>

		<p>Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.</p>	<p>Abel jne. Võib ka teha segamini läänemaailma kultuuritegelaste kohta (näitlejad, muusikud, kirjanikud, sportlased): nt Aretha Franklin, Rolling Stones, Elvis Presley, Marilyn Monroe, Andy Warhol, Albert Camus, the Beatles”, Queen” jne.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Tunne oma ajalugu-https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/6653-Tunne-oma-ajalugu</p> <p>Nõukogude-aegsed korterelamud EVM- https://evm.ee/haridus</p> <p>Tallinnas asuvad nõukogude-aegsed objektid- https://www.puhkaestis.ee/et/omal-kael-noukogude-ajastu-ja-militaartuur-tallinnas</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Veebipõhine helisalvestus- https://vocaroo.com/</p> <p>Kodukohaga seotud videoid- https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl</p> <p>Vaadata lõike seriaalist “ENSV”- https://etv.err.ee/ensv</p> <p>Pildimaterjali ajastu kohta- https://ajapaik.ee/?page=1</p> <p>Metsavenna talu- https://www.metsavennatalu.ee</p> <p>Kodukohas metsavendade lood ja punkrid, nt Ennuksmäe metsavendade punker Viljandimaal- https://www.viljandivald.ee/ennuksemae-metsavendade-punker</p> <p>“Pealtnägija”- legendaarsed Kaubamaja müüjad rääkisid nõukogude defitsiidist: https://menu.err.ee/316150/pealtnagija-</p>
--	--	--	--

			<p>legendaarsed-kaubamaja-muujad-raakisid-noukogude-defitsiidist</p> <p>Filmi “Seltsimees laps” sobilike teemakohaste lõikude vaatamine olustiku kohta (riietus jne)- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/18426</p> <p>Film “Vehkleja” teatud lõikude vaatamine kultuuri ja keskkonna visualiseerimiseks- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/17081</p> <p>Film “Elavad pildid” - osad, mis illustreerivad nõukogude aja eluolu: https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11719/sisukokkuvote</p> <p>Film “Disko ja tuumasõda” https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11534 ja https://www.youtube.com/watch?v=Kmy1pR82Yu0</p> <p>Raamat “Nõukogude kool ja õpilane” (Tammeraamat 2006)- https://www.ester.ee/record=b2113130*est</p> <p>Kogu Me Lugu- https://www.kogumelugu.ee (õpetaja valib eakohase ja sobiliku videoloo või lõigu videost).</p> <p>Saade Ajavaod. “Reality show - Tallinn 80”- https://jupiter.err.ee/1092642/ajavaod</p> <p>Artikkel “Kuidas rääkida nõukogude aja kunstist, kultuurist, Ida-Lääne suhetest?”- https://kultuur.err.ee/591007/kuidas-raakida-noukogude-aja-kunstist-kultuurist-ida-laane-suhetest</p> <p>Ajastutruu film olustikust “Kalev”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/20520</p> <p>Muhammad Ali- https://jupiter.err.ee/1608840730/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Andy Warhol- https://jupiter.err.ee/1608664570/ajalugu-viie-</p>
--	--	--	---

			<p>minutiga</p> <p>Elvis Presley- https://jupiter.err.ee/1608565282/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Coco Channel- https://jupiter.err.ee/1608676693/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Esimene inimene kuul- https://jupiter.err.ee/1608271623/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Interneti ajalugu- http://www.cs.tlu.ee/~rinde/materjal/internet/internet_1_ajalugu.pdf</p> <p>Intervjuu ettevalmistamise ja läbiviimise juhend- https://drive.google.com/file/d/1w0USP4v0jHcA_KvqXvd4Zz8l_f6B81L4/view</p> <p>Postimees. Teadus. "Täna ajaloos" rubriik- https://teadus.postimees.ee/section/3115</p>
Eesti iseseisvuse taastamine	laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar, Marju Lauristin, Lagle Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).	<p>ÕPILANE:</p> <p>teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis</p> <p>selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja</p> <p>selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu</p> <ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab Eesti iseseisvuse 	<p>Metoodika:</p> <p>Pildianalüüs- vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub?</p> <p>Ideekaart- loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta (valju häälega). Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta. Sama meetodit võib kasutada ka teiste võtmeisikute kohta.</p> <p>Visuaalne materjal- iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda).</p> <p>Mälestused- uuritakse vanematelt ja/või vanavanematelt, mida nad mäletavad iseseisvuse taastamisest. Võimaluse korral tuuakse kodust kaasa pilte, esemeid vms. Õpilane jutustab (nt paaristööna),</p>

		<p>taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;</p> <ul style="list-style-type: none"> • seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon; • nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis. 	<p>mis talle kodus selle pildi või eseme kohta räägiti ning kuidas see on perekonnaga seotud. Mis on emotsionaalne väärtus? Miks on seda pilti või eset alles hoitud?</p> <p>Kontuurkaart- Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal.</p> <p>Mälestuste kogumine- kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses.</p> <p>Isamaaliste laulude kuulamine. Näiteks “Ei ole üksi üksi maa” - õpetaja selgitus, miks see laul ja kuidas on seotud fosforiidisõjaga; arutleda klassis, kuidas seostub iseseisvuse taastamisega. Miks on olulised iseseisvuse taastamise kontekstis nt öölaulupeod või 20. augusti muusikalised rahvaüritused?</p> <p>Lünkteksti täitmine iseseisvuse taastamise kohta, märksõnad on etteantud.</p> <p>Tutvuda näiteks Balti keti kajastanud toleaeagse ajalehe artikliga (“Ühistöö”: Rapla maakonna leht, nr. 102, 31 august 1989): https://dea.digar.ee/?a=d&d=uhistoo19890831.2.5&srpos=12&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----</p> <p>Lünktekst- ette on antud märksõnad ja tuleb paigutada sõnad, mõisted õigesse lünka.</p> <p>Õpetaja lühike ülevaade krooni kasutusele võtmise kohta - milline oli kroon? tuua kroone näha kooli, kui on. Millal kroon asendus euroga? Mis on krooni väärtus tänapäeval?</p> <p>Mõiste kaartide koostamine- ühel pool mõiste, nimi, aastaarv ja/või teisel pool selgitus.</p> <p>Õppevara:</p>
--	--	---	---

			<p>Digitaalne ajarännak -https://digirannak.erm.ee/lehed/juhend/</p> <p>Õppekäik kodukohaga seotud ajaloolisesse paika. Õppematerjali iga maakonna kohta leiab: “Eesti kultuurilooline õppematerjal”- https://www.eays.edu.ee/%C3%B5ppematerjalid/ajalugu#h.3f41i6c8va5b</p> <p>Kodukohaga seotud videosid ajastu ja teema kohta- https://arkaader.ee/landing/br/rHczO7kKnl</p> <p>Lennart Meri-https://www.youtube.com/watch?v=CvtofTk5tDs ja http://www.filmi.arhiiv.ee/fis/ (märksõna: Lennart Meri)</p> <p>Balti kett- https://www.youtube.com/watch?v=D3EfVRyaaa4</p> <p>Vaadata lõike filmist „Laulev revolutsioon“- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11689/</p> <p>Vaadata lõike filmist “Rodeo”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/19110</p> <p>Veebipõhine helisalvestus- https://vocaroo.com/ (kasutada nt mälestuste kogumiseks ja esitlemiseks).</p> <p>Vaadata lõike seriaalist “ENSV”- https://etv.err.ee/ensv (osad, mis seotud iseseisvuse taastamisega)</p> <p>Fim “Fosforiidisõda”- https://www.kogumelugu.ee/et/videoteek/fosforiidisoda</p> <p>1987- https://meieparlamentjaaeg.nlib.ee/1941-1991/1987/</p> <p>Film “Kuidas elad, Virumaa?”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/3405</p> <p>Laul “Ei ole ükski ükski maa”- https://www.youtube.com/watch?v=LKpk601H0ss</p> <p>Digiteeritud Eesti artiklid- https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-</p>
--	--	--	---

			<p>Balti+tee-----</p> <p>Iseseisvuse taastamine 30- https://www.youtube.com/@iseseisvusetaastamine3097/video</p> <p>Ajavaod. Maareform - 20- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/ajavaod-maareform-20</p> <p>Video “Rahavahetus 1992”- https://www.efis.ee/et/filmiliigid/film/id/11016/filmi-ylainfo</p> <p>Intervjuu sari “Mõtestame rahareformi- https://www.eestipank.ee/et/rahareformi-30-aastapaev/intervjuusari-motestame-rahareformi</p> <p>Ajapaik.ee - vana ja uus pilt. Leida üles koht, objekt vana fotona ja teha ise samast kohast uus foto: https://linnamuuseum.ee/cat-fotomuuseum/ajapaik/</p> <p>Valimised 1992- https://www.youtube.com/watch?v=0NBgrw0RKzA</p> <p>Viktoriin- https://learningapps.org/1284736</p>
Maailm 1990. aastatest alates	NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsiooni (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).	<p>ÕPILANE:</p> <p>iseloostab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel.</p> <p>Selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega.</p> <p>Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Töö kaardiga -märgib, mis riigid tekivad NSVL lagunemisel, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaavia lagunemisel.</p> <p>Ajajoon- Euroopa Liidu ja NATO laienemine: millal ühines Eesti EL ja NATO-ga? Mis ajal võttis Eesti kasutusele euro?</p> <p>Paaris- või grupitöö: erinevad globaalprobleemid (epideemiad, terrorism jne): selgitatakse põhjuseid, tuuakseid näiteid.</p> <p>Probleemiaken- gruppides anda ette probleemküsimus, mis tuleb lahendada: probleemi põhjused, tagajärjed, näiteid ning võimalikud lahendused.</p>

		<p>Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile.</p> <p>Mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga</p> <ul style="list-style-type: none"> • toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed; • teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel; • teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta; • analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule. 	<p>Internetist info otsimine ja esitlemine ette antud teemal.</p> <p>Tutvuda ja otsida ajakirjandusest artikleid valitud teemade kohta- https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=-----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----</p> <p>Õppevara:</p> <p>Tekstide analüüs- (õpilane valib ühe artikli lugemiseks):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. https://diplomaatia.ee/kollektiivne-putin-ja-kollektiivne-laas/ 2. https://diplomaatia.ee/soda-rahu-ja-veto-vaikeriigil-on-uro-julgeolekunoukogus-oma-koht/ 3. https://diplomaatia.ee/ameerika-juhtroll-natos-konarlik-naasmine-ent-kindel-tulevik/ 4. https://diplomaatia.ee/nato-ja-venemaa-vastasseis-musta-mere-piirkonnas/ <p>Berliini müüri lagunemine- https://jupiter.err.ee/1608377972/ajalugu-viie-minutiga</p> <p>Euroopa ajaloo maja- https://historia-europa.ep.eu/et/pusinaitus/muurid-langevad</p> <p>Eesti kunst 1990. Aastatel- https://kumu.ekm.ee/syndmus/pusiekspositsioon-tulevik-on-tunni-aja-parast-est-ki-kunst-1990-aastatel/</p> <p>DIGAR. Eesti artiklid- https://dea.digar.ee/?a=p&p=home&e=----et-25--1--txt-txTI-Balti+tee-----</p> <p>25 aastat Saksamaa taasühinemisest- https://www.europarl.europa.eu/news/et/headlines/eu-affairs/20151001STO95135/25-aastat-saksamaa-taasuhinemisest-</p>
--	--	---	---

			<p>parlamendi-roll</p> <p>Kloonitud lammas Dolly- https://novaator.err.ee/253222/5-juulil-1996-sundis-kloonitud-lammas-dolly</p> <p>20. ja 21. sajandi viirused- https://et.wikipedia.org/wiki/Viirused_inimkonna_ajaloos#20._ja_21._sajand</p> <p>Käime läbi kõik Eesti ajaloo suured epideemiad- https://forte.delfi.ee/artikkel/89284997/forte-intervjuu-kaime-labi-koik-eesti-ajaloo-suured-epideemiad</p> <p>Raamat “1001 leiutist, mis muutsid maailma” (2010)</p> <p>Kultuur ja meelelahutus 1990ndatel- https://www.delfi.ee/artikkel/13632055/kultuur-ja-meelelahutus-1990ndatel-meenutame</p> <p>Mondo- https://mondo.org.ee/programmid/</p> <p>Mondo. Keskkond- https://mondo.org.ee/programmid/#keskkond</p> <p>Mondo filmikogu- https://maailmakool.ee/filmikogu/</p> <p>Mondo. Kliima- https://mondo.org.ee/kliima/</p> <p>Maailmakool. Õppematerjalid - Rändekool: https://maailmakool.ee/randekool/oppematerjalid/</p> <p>Mondo maailmakooli õppematerjalid- https://maailmakool.ee/materjalid/</p> <p>Kriitline ajalugu- https://euroclio.eu/download/critical-history-study-guide-estonian/</p> <p>EuroClio materjalid ajaloo õpetamiseks- https://euroclio.eu/resources/</p>
--	--	--	--

3 AINEKAVAD - INIMESEÕPETUS

3.1 Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seonduvalt, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

I kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

3.2 Hindamine inimeseõpetuses

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi. II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades ning otsustamist tervise ning tervislike valikutega seoses. III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt erinevates sotsiaalsetes kontekstides. Inimeseõpetuse teemad valmistavad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad aitavad noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja sotsiaalsele toimetulekule olles suhetes teistega erinevas ümbruses.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamist. Õpilase hoiakute ja väärtushinnangute kohta antakse tagasisidet.

3.3 Kooliastmete lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused

I kooliaste	II kooliaste	III kooliaste
1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku. 2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse. 3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel. 4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused. 5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja	1. Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist. 2. Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv. 3. Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust. 4. On loov ja ettevõtlik.	1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist. 2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas. 3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse. 4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel. 5. On loov ja ettevõtlik. 6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab

<p>seaduste järgimise vajalikkust.</p> <p>6. Tunneb liiklusreegleid.</p> <p>7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.</p> <p>8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.</p> <p>9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.</p> <p>10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.</p> <p>11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana.</p> <p>12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.</p> <p>13. Oskab oma tervist hoida.</p> <p>14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.</p> <p>15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.</p> <p>16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.</p> <p>17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.</p> <p>18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.</p>	<p>5. On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.</p> <p>6. Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.</p> <p>7. Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.</p> <p>8. Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.</p> <p>9. Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.</p> <p>10. Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.</p> <p>11. Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.</p> <p>12. Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.</p> <p>13. Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.</p> <p>14. Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.</p> <p>15. Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb</p>	<p>normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.</p> <p>7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.</p> <p>8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.</p> <p>9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.</p> <p>10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.</p> <p>11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.</p> <p>12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.</p> <p>13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.</p> <p>14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.</p>
---	--	---

	tervislikke valikuid.	
<p>ÕPITULEMUSED</p> <p>I kooliastmes käsitletakse järgmisi teemasid: mina, mina ja teised, mina ja tervis, mina ja minu pere, mina ja Eesti, mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad.</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) leiab kaardilt Eesti ja kodukoha; 2) tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat; 3) nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva; 4) teab, kes on Eesti Vabariigi president; 5) teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku; 6) kirjeldab enda huvisid ja tegevusi; 7) põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda; 8) toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada; 9) sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega; 10) seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega; 11) nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi; 12) kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest; 13) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest 	<p>ÕPITULEMUSED</p> <p>II kooliastmes käsitletakse tervise ja suhtlemise teemasid sealhulgas murdeiga ja kehalised muutused, turvalisus ja riskikäitumine, haigused ja esmaabi, konfliktid ja probleemilahendus, positiivne mõtlemine</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab, et meedia saab mõjutada inimest tervisekäitumist, toob näiteid 2) toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust 3) toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust; 4) selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb 5) toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta 6) selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi; 7) nimetab murdeas toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi 8) toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab erivajadusi 9) toob näiteid erinevast arengutempost murdeas 10) selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust 11) mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest 12) seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga 13) näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi 14) kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist; 	<p>ÕPITULEMUSED</p> <p>III kooliastmes käsitletakse inimese arengu, turvalisuse, tervise- ja riskikäitumisega seotud teemasid, sh inimese areng ja murdeiga, inimene ja rühm, suhted ja seksuaalsus ning inimene, valikud ja õnn.</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele; 2) selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueas; 3) seostab inimese kasvumist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega; 4) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang; 5) toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut; <p>10</p> <ol style="list-style-type: none"> 6) analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus; 7) analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel; 8) mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest; 9) toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist; 10) analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;

<p>peres, koolis ja ühiskonnas; 14) toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida; 15) põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust; 16) demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist; 17) tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid; 18) kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist; 19) märkab liiklusohutlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks; 20) loetleb erinevaid teabeallikaid; 21) leiab infot erinevatest allikatest; 22) võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest; 23) kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte; 24) selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel; 25) teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi; 26) selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust; 27) teab, et vägivald on eri vormid; 28) selgitab, mida vägivaldne käitumine võib</p>	<p>15) toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erineva vii otsused 16) teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismise 17) toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest 18) demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist 19) kirjeldab, millest suhtlemine koosneb 20) eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid; 21) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas omi tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada 22) toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, s internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme; 23) selgitab konflikti häid ja halbu külgi 24) kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise; 25) eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele 26) valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi; 27) lahendab loovalt ja koostöiseid probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused; 28) toob näiteid meediaga seotud ohtudest 29) selgitab meedia mõju inimese käitumisele ja suhetele 30) mõistab vastutust oma sõnade ja tegude eest, sotsiaalmeedias; 31) teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, selgitab, miks peab autoriõigusi järgima ja mida</p>	<p>11) kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega; 12) toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid; 13) analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest; 14) teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot; 15) analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust; 16) kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus; 17) selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata; 18) analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest; 19) selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust; 20) toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest; 21) mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdselt ja lugupidavale kohtlemisele; 22) demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi</p>
---	--	--

<p>endaga kaasa tuua; 29) teab abi saamise võimalusi inimväärikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald; 30) demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral; 31) võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt; 32) selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja; 33) toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest; 34) nimetab mõningaid haiguste tunnuseid; 35) toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust; 36) toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida terve; 37) planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult; 38) selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste; 39) teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi; 40) teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine; 41) hoiab keskkonda, selgitab keskkonna</p>	<p>võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine; 32) otsib, leiab ja esitab usaldusväärsust allikate terviseteadlik infot, järgides autoriõigusi; 33) märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi; 34) teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud ja tunneb need ära; 35) toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelu; 36) selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid; 37) seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress, kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks); 38) toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist; 39) toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonda turvaliseks, soodustavad kehalist aktiivsust ja tervislikku toitumist; 40) toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumisest; 41) selgitab, miks on normid, sh liikluseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid; 42) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab, kust otsida vajaduse korral abi; 43) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele; 44) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.</p>	<p>saamise võimalusi; 23) toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest; 24) analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele; 25) toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest; 26) analüüsib enda terviseseisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis; 27) analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida; 28) analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärlikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus; 29) toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis; 30) analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele; 31) analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil; 32) demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi; 33) toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele; 34) analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.</p>
--	---	---

hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine.		
--	--	--

3.4 Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja metoodika

3.4.1 I kooliaste

Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Metoodika	Õppevara
2. klass				
Mina Positiivne hinnang ja suhtumine endasse ja teistesse kui enesekohase kompetentsi ja heaolu arendamise alus	Mina. tugevuste tunnused, omadused ja tegevused) toomine	Omakirjeldab enda huviseid (sh) ja tegevusi väljaj	Diskussioon ja vastavasisuline laste- ja/või noorsookirjanduse lisalugemine. Paaristöö, diskussioon väikestes rühmades; enesehindamine. Mõttekaart. Loovtöö: visuaalne pilt. Õppemängud (sh liikumismängud). Õppemäng: Astu ringi sisse. Iga õpilane nimetab ühe asja enda juures, nt hobi, omadus, välimuse kirjeldus ning astub ringi sisse. Need õpilased, kelle kohta see väide samuti käib astuvad ka. Iga õpilane saab sõna vähemalt ühe korra.	Vastav õppevara: 2.klassi inimeseõpetuse tööraamat Diferentseerimine (klassi läbivalt): Õppekomplekt: Pastarus, K., ja Öövel, H. Inimeseõpetus 2. klassile. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. https://www.opiq.ee/Kit/Details/286 Pokk, J. (2014). Avasta minu maailm. Eesti Puuetega Inimeste Koda. Püsilink: https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:194323 Animatsioon "Amanda ja uus poiss". Juhendmaterjal "Amanda ja maailm" Materjali koostasid MTÜ Mondo ja

			<p>Individuaalne töö:</p> <p>Ajurünnak. Õpilane paneb kirja 15 asja, mis talle enda juures meeldib.</p> <p>Õppemäng: Mäng palliga. Minu tähtsad asjad. Ringis. Esmalt visates palli teisele mängijale öeldakse midagi enda kohta - huvi, mis meeldib, mis on oluline. Teises ringi visates palli öeldakse midagi kaaslase kohta kellele palli visatakse - mis tema juures meeldib.</p> <p>Rühmatöö. Meie huvid ja lemmiktegevused.</p> <p>EIS ülesanded, vajalik õpetajal sisse logimine: <u>Erinevad huvid</u></p> <p><u>Inimeste erinevused Pipi Pikksuka näitel</u></p> <p><u>Positiivne minapilt</u></p> <p><u>Inimeste valikud ja kaasasündinud omadused</u></p> <p>EIS-is ülesannete kogu "Meie: Mina", vajalik õpetajal sisse logimine.</p>	<p>Rannamõisa Lasteaed (autorid: Merike Niibek ja Kersti Veskus).</p>
--	--	--	--	---

	Positiivne suhtumine endasse ja teisesse.	põhjustab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda		
	Kehalised muutused ja austus erinevate kehade ja sugude suhtes. Minu erinevused ja sarnasused teistega. Sallivus.	teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi		
Mina ja tervis Terviseteadlikkus ja tervislik eluviis kui heaolu allikas	Tervis. Tervise eest hoolitsemine. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, kehaline aktiivsus. Keha eest hoolitsemine.	toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust	Diskussioon teemakohase lasteluule ja kirjanduse katkendite või multifilmide üle. Dramatiseering, juhtumianalüüs. Multifilmid: Jänku-Juss peseb käsi . www Jänku laul. www Juss saab kaheksa aastaseks www Jussi künnipäev ja taldriku reegel www Juss teab, et sport hoiab tervena! www Jutu kirjutamine "Mida teen oma tervise hoidmiseks?"	Vastav õppevara: 2.klassi inimeseõpetuse tööraamat Mei, K., Pihu, M., ja Tullus, I. (2014). Toitumine ja liikumine. I-III kooliaste. Õpetajaraamat. Atlex AS. Päästeamet. 2009. Hädaabinumbri lehelistamine. Video. Laste Tervisekool. 2021. Tervislik toitumine algklassidele. youtube.com Tervise Arengu Instituut. toitumine.ee Merisalu, K. 2022. Miks on õun parem kui kumm? Tagasi Kooli e-külalistund Hion, T. 2022 Miks on uni oluline? Tagasi Kooli e-külalistund

		<p>Pooluste mäng. Klassis kaks seinatervislik ja ei ole tervislik. Õpetaja on valmistanud ette väited ning õpilased avaldavad oma arvamust liikudes vastavalt.</p> <p>Arutelu une olulisusest ja tutvumise lapse <u>unenormidega</u>.</p> <p>Paaristöö. Plakat. Tervislik eluviis.</p> <p>Ülesanne. Ekraaniaeg. Päeva/ kolme päeva/ nädala jooksul kirjutab üles ekraanide ees oleva aja. Seejärel lahutab maha aja, mille kulutas õppimiseks. Arutelu - kas järelejäänud aeg on optimaalne/ suur. Kuidas ekraanide ees olevat aega vähendada/ mida selle asemel teha.</p> <p>Joonistus. Hügieen ja hügieenivahemdid.</p> <p>EIS ülesanded, vajalik sisselogimine õpetajal:</p> <p><u>Tervislik ja ebatervislik eluviis. ID: 20689</u></p> <p><u>Tervislik eluviis ID:20688</u></p> <p><u>Siimu ja Saskia tervis ID: 20312</u></p>	<p>Saatesari NOVA. 1. hooaeg, 18. osa: <u>NOVA seletab: Kui palju me magame? jupiter.err.ee</u></p> <p>Muiste, T. ja Holsting, K. 2022. <u>Mida ma peaksin sööma, et joosta kiiremini kui teised? Tagasi Kooli e-külastund</u></p> <p>Esco, A. 2018. <u>Miks on oluline teada ohtudest? Multifilmi näitel Tagasi Kooli e-külastund</u></p> <p>Tervise Arengu Instituudi kampaaniavideo. 2021. <u>Söö rohkem taimset toitu!</u></p> <p>Saatesari “<u>Magus molekul</u>”. jupiter.err.ee</p> <p><u>Virtuaalkliinik.ee. 2021. Kui palju pean magama? See sõltub teie vanusest.</u></p> <p>EIS-is ülesannete kogu “Meie: Mina ja tervis”, vajalik õpetajal sisselogimine.</p>
--	--	---	---

			Lapsele kahjulikud, mitte soovitatavad ja kasulikud tegevused ID: 20308
	Terve ja haige inimene.	nimetab mõningaid haiguste tunnuseid	Diskussioon: nakkuslike ja mittenakkuslike haiguste tunnuste eristamine. Näiteks multifilmid: Jussil on tuulerõuged www; Kõik on sinu kätes www Diskussioon: "Kuidas toimin, kui jään haigeks".
	Abi saamise võimalused. Vajadusel kutsumine.	teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi	Juhtumianalüüs. Rollimäng. Paaristöö: dialoogi koostamine, kuidas helistada hädaabinumbrile. Diskussioon: "Millal helistada hädaabinumbrile?" Video vaatamine ja arutelu.. <u>Hädaabinumbrile helistamine.</u> Ühiselt või individuaalselt klassiga tegemiseks EIS ülesanded, vajalik sisselogimine õpetajal.

			Hädaabinumbrile helistamine. ID: 20482	
			Töö tekstiga: Kuidas toimida õnnetusjuhtumi korral? ID: 20483	
Mina ja minu pere Prosotsiaalse käitumise kui tõhusa sotsiaalse oskuse väärtustamine ja sotsiaalne sidususe arendamine lähikeskonnas	Kodu. Erinevad pered. Pereliikmete tegevus ja rollid. Hoolitsemine, abistamine, kaasamine ja pereliikmetega arvestamine.	kirjeldab enda ja pereliikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pereliikmetega arvestamisest	Diskussioon ja rühmatöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel. Õppemängud. Rollimäng. Jänku-Jussi väike heategu www	Vastav õppevara: 2.klassi inimeseõpetuse tööraamat Nova saatesari. 1. hooaeg, 19. osa : <u>NOVA seletab: Millised on lapse õigused? jupiter.err.ee</u> MTÜ Mondo. <u>Metoodiline juhend “Õigus olla laps”</u>
			Õpilane kirjutab üles kõik ülesanded, mis temal kodus on. Paaristöös arutatakse, milliseid on ühised ülesanded	
			Õpetaja juhitud arutelu , miks on oluline iga pereliikme panus kodus?	
			Video vaatamine: NOVA seletab: <u>Millised on lapse õigused?</u> Õpetaja koostab video kohta eelnevalt küsimused ning jagab need paari peale ning õpilased peavad leidma vastused.	

			<p>Arutelu küsimuste üle.</p> <p>Tabeli koostamine: Minu õigused kohustused kodus, koolis ja lähiümbruses.</p> <p>Lastega filosoferimine: õigus, kohustus, vastutus.</p> <p>Lastega filosoferimisest</p> <p><u>Õppemeetodid: lastega filosoferimine</u></p>	
	toob näiteid oma	Vastutus, õigused ja		
	õigustest ja	kohustused peres,		
	kohustustest peres,	koolis ja lähiümbruses.		
	koolis ja ühiskonnas			
Mina ja Eesti	Eestimaa ja kodukoht.	leiab kaardilt Eesti ja	Multifilmid: Jänku-Juss Vabariigi	Vastav õppevara: 2.klassi inimeseõpetuse
Kodanikupädevust		kodukoha	aastapäeva paraadil. www;	tööraamat
e arendamine	Eesti pealinn.		Jänku-Juss ja Vabadussõda www;	Eesti rahvakalendri tähtpäevade
kujundamiseks	Eesti Vabariigi	nimetab Eesti Vabariigi	Jänku-Juss ja kangelased www;	andmebaas <u>BERTA</u>
aktiivset ja	Eesti sünnipäev.	pealinna ja sünnipäeva	23. juuni on võidupüha www;	Sooniste,A. Saaroja, I. Jõulud ja luteri
vastutustundlikku	Eesti president.	teab, kes on Eesti	14. juuni on leinapäev www.	kirik. <u>Kohtumised eri uskudega Eestis.</u> Tartu
kogukonna- ja		Vabariigi president	Haring, L. Arnek, P., Ever, K.,	Ülikool.
ühiskonna liiget	Eesti Vabariigi	tunneb ära, kirjeldab ja	Kõivupuu, M., ja Reest, N.	Saatesari Mina ka. 1. hooaeg, 10. osa. <u>Mina</u>
	riiklikud, rahvuslikud	kujutab kodukoha ja	Inimeseõpetus algklassidele, I osa.	<u>ka: Jõulud.</u> ja 3. hooaeg, 1. osa <u>Mina ka:</u>
	ja kodukoha sümbolid		Avita. Me elame	<u>Eestimaa. jupiter.err.ee</u>

	Eesti sümboolikat	Vabariigi	Eestis. https://www.opiq.ee/Kit/Details/449 Video: - <u>Mina ka: Eesti</u> , - <u>Mina ka: Eestimaa</u> , mis mõtted tekkisid juurde? Luuletuse kirjutamine Eestile kasutades riigi sümboleid ja sõnu. Joonistus. Minu Eesti. Joonistus. Eesti ja kodukoha lipp ning vapp. Viktoriin. Eesti.	Hakkame Santima veebipesa youtube.com Piip ja Tuut hoiavad Eesti lippu kõrgel. 1. hooaeg, 6. osa. 2013. Taasiseseisvumispäev. jupiter.err.ee Saatesari Mina ka. 1. hooaeg, 7. osa. Mina ka: Eesti. jupiter.err.ee
	Oma olulised inimesed.	kodukohateab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku	Õppekäik. Õppekäigu järgselt nähtust üheskoos kollaaži loomine.	
	Eesti rahvakombed ja tavad minevikus ja tänapäeval	võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt	Õpiprojekt (infootsing). Multifilmid: Jussi jaanipäev www; Jussi mardipäev www 1.september on teadmispäev www	

			<p>Lühijutu kirjutamine ja joonistamine. Kuidas tähistan (nt kadripäeva, mardipäeva).</p> <p>Tähtpäevade alias.</p> <p>Rühmades miniuurimused rahvakommete kohta.</p>	
	<p>Kodukoha inimeste tavad ja kombed. Oma klassi tavad. Sallivuse erinevustesse.</p>	<p>toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest</p>	<p>Teemapäev.</p> <p>Teemakohane loovtöö.</p> <p>Multifilm: Jussi sõber Ghanast www</p> <p>Multifilmid: Juss saab seitsmeaastaseks www</p> <p>Jussi õpetaja sünnipäev www</p>	
	<p>Enda roll tavade ja kommete hoidja ja kandjana.</p>	<p>selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja</p>	<p>Arutelu. Millised tähtpäevi tähistatakse õpilaste peredes ja kuidas? Milline tähtpäev on õpilase lemmik ja mida ta teeb selleks, et seda edaspidi ka tähistatakse.</p>	
<p>Mina: aeg ja asjad</p> <p>Enesejuhtimis-õpioskuste arendamine</p>	<p>Mina: aeg ja aja planeerimine.</p> <p>Mina ja asjade väärtuste väärtuste seas.</p>	<p>planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult</p>	<p>Päeva- ja nädalakava.</p> <p>Arutelu, millistest tegevustest koosneb õpilase päev ja nädal</p> <p>Millised tegevused on kõige olulisemad ja mis vähem olulisemad, kuidas aega jagada.</p>	<p>Vastav õppevara: 2.klassi inimeseõpetuse tööraamat</p> <p>Aru, J. 2022. <u>Kuidas mu aju õpib ehk kuidas paremini õppida?</u> Tagasi Kooli e-külalistund.</p>

			<p>Individaaltöö. Oma päevakava ja nädalakava planeerimine ja hindamine.</p> <p>Loovtöö - oma elu ajatelg.</p> <p>Multifilm: Jussi ja Jassi varandus</p> <p>www</p> <p>Diskussioon ja rühmatöö</p> <p>vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel.</p> <p>Paaristöö.</p> <p>Mõttekaart.</p>	<p>Animatsioon <u>Amanda</u> ja kõige tähtsam sõna. Juhendmaterjal "<u>Amanda ja maailm</u>" Materjali koostasid MTÜ Mondo ja Rannamõisa Lasteaed (autorid: Merike Niibek ja Kersti Veskus).</p>
	Erinevad meeled oma tegevuse ja vaba aja kavandamisel.	toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada	<p>Loovtöö: isiklik õpimapp.</p> <p>Multifilm: Jänku-Jussi viis meelt www;</p> <p>Viis meelt.</p> <p>Keelekümbluskeskus. file:///C:/Users/User/Downloads/Viis_meelt.pdf</p> <p>Bibi tahab mängida. Aga kus on ta sõbrad? www</p> <p>Võistlusmäng: milleks on vaja matemaatikat/ inglise keelt/ inimeseõpetust ... (ja teisi õppeaineid)</p>	

	Oma õpitegevuse eesmärkide seos oma huvide ja võimetega. seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega	sõnastab enda õppimise eesmärgi ja seostab neid enda huvidega. Oma igapäevavalikute seos oma tuleviku eesmärkidega	Ülesanne. Sõnastab mõne oma huviga seoses eesmärgi, mida soovib saavutada. Selgitab mida eesmärgi saavutamiseks teha plaanib. Kindla ajavahemiku järel selgitab kuidas ta eesmärgi saavutamine õnnestus ja mida võinuks teha teisiti. Loovülesanne. Mina suurena.	
3. klass				
Mina Enesejuhtimise ja kodaniku pädevuste arendamine ühiskondlikus kontekstis	Mina. Igaühe väärtuslikkus. Positiivne suhtumine endasse. Inimeste erinevused: bioloogiline ja sotsiaalne. Sallivus.	põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda teab, et inimesed on erinevad ning bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi	Diskussioon ja paaristöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel. Loovtöö: plakat, poster. Mõistekaart. Teemapäev. Õpistsenaarium: Sallivus https://sisu.ut.ee/opistsenaariumid/sallivus	Vastav õppevara: 3. klass inimeseõpetuse tööraamat Diferentseerimine (klassi läbivalt) Lanno, G., ja Musting, K. Inimeseõpetus 3. klassile. Lihtsustatud õppekava. SA Innove, HARNO. https://www.opiq.ee/Kit/Details/281 Lapse õigused https://www.lastekaitseliit.ee/et/lapseõigused/lapse-õigused/lapse-õiguste-materjalid/ ; https://www.lastekaitseliit.ee/et/lapseõigused/lapse-õigused/lapse-õiguste-materjalid/ Laste ja noorte õigused ja kohustused

			<p>https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-%C3%B5igused-ja-kohustused</p> <p>E- õppematerjal ja ülesanded. <u>Kohtumised eri uskudega Eestis</u>. Tartu Ülikool.</p> <p>Lastekaitse Liit. <u>Lapse õiguste konventsioon</u>.</p> <p>Teeviit Tulevikku. 2022. <u>TEEVIIT JUUNIOR #4: Lapse õigused ja kohustused</u></p> <p>MTÜ Mondo. <u>Lapse õigused I – Malala Yousafzai</u>. Kogumikust: “<u>Naised õiguste eest: lood üle maailma</u>”.</p> <p>Animatsioon "<u>Amanda ja uus poiss</u>". Juhendmaterjal "<u>Amanda ja maailm</u>" Materjali koostasid MTÜ Mondo ja Rannamõisa Lasteaed (autorid: Merike Niibek ja Kersti Veskus).</p>
	<p>Inimeste õigused ja kohustused. Vastutus.</p> <p>Laste õigused ja kohustused: peres, koolis, lähikonnas.</p>	<p>animetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi</p> <p>toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas</p>	<p>Diskussioon ja rühmatöö.</p> <p>Mõistekaart.</p> <p>Kampaania/plakat/flaier.</p> <p>Video: TEEVIIT JUUNIOR #4: Lapse õigused ja kohustused</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=o7o0FoZKbP0</p>

			<p>Multifilmid:</p> <p>Jänku-Juss räägib laste õigustest ja kohustustest www</p> <p>Jänku-Juss saab endale lemmiklooma www</p> <p>Tutvumine ÜRO lapse õiguste konventsiooniga. Kas minul on nimetatud õigused?</p> <p>Rühmatöö. Meie kohustused.</p> <p>Maailmahariduslik ülesanne. Lapse õigused I – Malala Yousafzai.</p>	
<p>Mina ja tervis</p> <p>Turvaline tervisekäitumine ning keskendumine füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele kui heaolu allikale</p>	<p>Vaimne, füüsiline ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Tervislik eluviis.</p> <p>Terviseriskid.</p> <p>Hoidumine ohustavatest olukordadest.</p>	<p>toob näiteid terviseriskidest</p> <p>teab kuidas püsida terve</p>	<p>Diskussioon.</p> <p>Mõistekaart.</p> <p>Rühmatöö.</p> <p>Video: Tervislikud eluviisid – sport ja puhkus. www</p> <p>Probleemülesande lahendus paaris- ja rühmatöös.</p> <p>Rollimäng.</p> <p>Video: Lapse keha on tema enda oma! www</p>	<p>Vastav õppevara: 3. klass inimeseõpetuse tööraamat</p> <p>Mei, K., Pihu, M., ja Tullus, I. (2014). Toitumine ja liikumine. I-III kooliaste. Õpetajaraamat. Atlex AS.</p> <p>Lasteombudsman.</p> <p>2019. <u>LAPSESÕBRALIK TERVISHOID</u> Infoleht lapsele</p> <p>E.Kulasalu ja M. Pärn. 2016. <u>Esmase abi õpetamine I-III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele.</u> Tervise Arengu Instituut.</p>

			<p>Õppemängud (liikumine).</p> <p>Loovülesanne Doktor mina. Annab nt plakati kujul soovitusi enda ealistele tervisliku eluviisi teemal .</p> <p>EIS ülesanded, vajalik õpetajal sisse logimine:</p> <p><u>Mari ja Jüri eluviisid ID:20309</u></p> <p><u>Vaimne ja füüsiline tervis ID: 20313</u></p>	<p><u>Lastekas.ee</u>, Liiger M. .2013. <u>Mare päästab</u>. erinevad esmaabi videod.</p> <p><u>Toitumine.ee</u>. <u>Laste energia- ja toitainete vajadus</u>. Tervise Arengu Instituut,</p> <p><u>Toitumine.ee</u>. <u>Lapse puu- ja köögiviljade söömise 7 päeva päevik</u>. Tervise Arengu Instituut.</p>
	<p>Abi saamise võimalused.</p>	<p>teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi</p>	<p>Demonstratsioon ja praktiline tegevus.</p> <p>Näiteks multifilm: Jänku-Juss õpib mürgistustest hoiduma www</p> <p>Video: Esmaabi õppevideod inimeseõpetuse teema „Tervis“ õppimiseks www</p> <p>Juhtumianalüüs ja rollimäng.</p> <p>EIS ülesanded, vajalik õpetajal sisse logimine:</p> <p><u>Esmaabivahendid ja esmaabivõtted ID: 19927</u></p> <p><u>Esmaabivõtted ID: 19929</u></p> <p><u>Esmaabivõtted: Praht silmas ID: 20687</u></p>	

			<p>Esmaabivõtted: Rästikuhammustus ID: 20685</p> <p>Esmaabivõtted: Puugihammustus ID: 20686</p> <p>Külalistund kooliõde või kiirabitöötaja.</p>	
<p>Mina ja teised</p> <p>Turvaline käitumine ja kohanemine erinevas sotsiaalses ümbruses kodanikupädevustena.</p> <p>Riskikäitumine ja selle ennetamine – tõhusad sotsiaalsed oskused</p>	<p>Reeglid ja käitumisnormid.</p> <p>Seadused.</p> <p>Üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimine.</p> <p>Käitumisnormide ja seaduste järgimine koolis ja lähiümbruses.</p>	<p>toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida</p> <p>ja põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust</p> <p>ja demonstreerib õpitu olukorras ja üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist</p>	<p>Diskussioon ja paaristöö vastavasisulise lasteluule ja/või lastekirjanduse alusel.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p> <p>Rühmatöö.</p> <p>Rollimäng. Kooli kodukorra põhjal etendada kooli igapäevaeluga seotud situatsioone ning välja tuua, mis kooli kodukord nende kohta ütleb.</p> <p>Töö tekstiga. Kooli kodukorrast leida õpetaja antud küsimustele vastused. Õpilaste hinnangud, kui hästi nad kooli kodukorda tunnevad.</p>	<p>Vastav õppevara: 3. klass inimeseõpetuse tööraamat Kull, M., Saat, S., Kiive, K., Kuusk, K., ja Kõiv, K. (2002). Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus: õpetajaraamat: 1.-3. klass. Avita.</p> <p>Põiklik, E., ja Saat, H. (2007). Sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus. Õpetajaraamat I kooliastmele (1.-5. klassile lihtsustatud õppekava järgi). Tervise Arengu instituut.</p> <p>Jaani, J., Lääne, T., ja Pisuke, T. (koost.) (2011). Väike heategija . Koos õpime tegema head! SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond.</p> <p>Transpordiamet. Liikluskasvatus.ee</p> <p>Lasteabi veebileht.</p> <p>Lasteombudsman ja Andmekaitse Inspeksioon. 2021. Abivajavast lapsest teatamine ja andmekaitse. Juhend.</p>

				<p>Tervise Arengu Instituut. 2020. <u>Minu keha ja turvalisus. Plakat.</u></p> <p>Video "<u>Räägi kellelegi, keda usaldad</u>" laste seksuaalsest väärkohtlemisest. Council of Europe. (2015)</p> <p>Noortesaade NOVA. 14.02.2023. <u>NOVA: milline ei tohiks üks sõber olla?</u> jupiter.err.ee</p> <p>Saatesari "Mina ka" 1. hooaeg, 2. osa. <u>Mina ka: Sõprus</u> jupiter.err.ee</p> <p>Farnasari, E. 2021. Kiusamisest vabaks. Muinasjututegelaste jälgedes.</p> <p>RMK loodusegakoos.ee. <u>Kuidas looduses käituda.</u></p> <p>MTÜ Mondo <u>Maailmahoidjate lood.</u> (keskkonnahoid, ränne, toidu kasvatamine, tarbimine, koostöö ning õnn.)</p> <p>Ülesanne Sõbraraamat e-koolikotis <u>SIIN.</u></p>
	Liiklusreeglid.	tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid	Diskussioon ja rühmatöö. Näitlikustamine. Juhtumianalüüs.	
		kirjeldab ja demonstreerib	Multifilmid: Jussi koolitee www	

	<p>Liiklusreeglite järgimine.</p> <p>Turvaline käitumine liikluses koduteel ja koduümbruses.</p>	<p>turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist</p> <p>märkab liiklusohutlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks</p>	<p>Juss õpetab Villule kooliteed maal www</p> <p>Jussi klassi laste kooliteed linnas www</p> <p>Jussi helkurid www</p> <p>Lõvi Leo laul www</p> <p>Video: Lõvi Leo filmis "Turvaliselt kooli" www</p> <p>Lastesari „Märka märki!” www</p> <p>Paaristöö.</p> <p>Rollimäng.</p> <p>Õpilased toovad näiteid kuidas liikluses peab käituma ja miks.</p> <p>Paaristöö. Õpilased individuaalselt panevad kirja 5 liiklusreeglit ja vahetavad pinginaabriga tööd, lisab juurde, mis juhtub, kui neid mitte järgida.</p> <p>Individaaltöö. Õpilase joonistus oma kooliteest. Joonistusele märkida juurde kooliteel paiknevad ohukohad. Juurde kirjutada, kuidas õpilane nendes olukordades ennetavalt käitub.</p> <p>Rühmatöö. “Minu unistuste tee kooli”</p>	
--	--	--	---	--

	Vägivald ja selle erinevad vormid.	teab, et vägivallal on eri vormid	Diskussioon vägivalla erinevatest vormidest. Rühmatöö. Film: Jätke mind rahule! www Multifilm: Kreete https://vimeo.com/79123631 Juhtumianalüüs. Loovtöö: plakat/visuaalne pilt. Rollimäng. Juhtumianalüüs. Ülesanne kogumiku “Kiusamisest vabaks. Muinasjututegelaste jälgedes.” (autor Farnasari, Eleanora, 2021) alusel. Ühiselt tutvumine <u>Lasteabi</u> veebilehe ja numbriga. Lisaks: <u>Nõu ja abi vägivalla korral infoleht</u> <u>Infomaterjal lastele ja noortele seksuaalvägivalla teemal</u>	
	Sõprus ja sõpruse hoidmine.	selgitab sõpruse koostöö, üksteise eest	Diskussioon ja paaristöö	

	<p>Koostöö vajalikkus.</p> <p>Hoolitsemine ja abistamine ning prosotsiaalse käitumise väärtustamine.</p> <p>Heategemine ja heategevus.</p>	<p>hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust</p>	<p>vastavasisulise lasteluule ja/või laste/noorte kirjanduse alusel.</p> <p>Juhtumianalüüs.</p> <p>Rühmatöö.</p> <p>Rollimäng.</p> <p>Multifilmid, videod.</p> <p>Video vaatamine:</p> <p><u>NOVA: milline ei tohiks üks sõber olla?</u></p> <p><u>Mina ka: Sõprus</u></p> <p>Arutelu, milline on hea sõber? Sõbrale kirja kirjutamine.</p>	
<p>Mina: teave ja asjad.</p> <p>Turvaline meediakäitumine ja tarbimine</p>	<p>Teave. Erinevad teabeallikad.</p> <p>Teabeallikate kasutamine.</p> <p>Teabeallikate usaldusväärsus.</p>	<p>loetleb erinevaid teabeallikaid</p> <p>leiab infot erinevatest allikatest</p> <p>võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest</p>	<p>Töö erinevate teabeallikatega.</p> <p>Diskussioon, paaris töö, rühmatöö.</p> <p>Rollimäng.</p> <p>Multifilmid: Jänku-Jussi internetimaailm 1 osa; 2 osa; 3 osa www</p> <p>Juss ei jaga oma andmeid! www</p> <p>Jänku-Juss õpib interntiohtusid vältima www</p> <p>Andmekaitse www</p>	<p>Vastav õppevara: 3. klass inimeseõpetuse tööraamat</p> <p>Targalt internetis <u>tunnikavad</u>.</p> <p>Poudel, D. 2022. <u>Kes häkkis minu Robloxi konto ära?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p> <p>Vooremäe, K. 2022. <u>Miks peab salasõna olema salajane?</u> Tagasi Kooli e-tund.</p> <p>Kadarpik, M. 2018. <u>Miks on mõned asjad nii kallid?</u> Tagasi Kooli</p>

	<p>Meedia kasutusvõimalused ja ohud.</p> <p>Turvaline Meediavahendite kasutamine.</p>	<p>kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte</p> <p>selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel</p>	<p>Bibi internetis www</p> <p>Bibi kingitus – arukas klõpsamine internetis www</p> <p>Netilambad www</p> <p>Videod www</p> <p>Suhtle viisakalt www</p> <p>Tunne oma netisõpru! www</p> <p>E-külastunni “<u>Kes häkkis minu Robloxi konto ära?</u>” ühine vaatamine ja töölehe täitmine.</p>	<p>e-külastund.</p> <p>Rahandusministeerium. <u>Rahatarkuse õppematerjalid esimese kooliastme jaoks.</u></p> <p>Sepp, T. 2023. <u>Kuidas saan mina elurikkust suurendada?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p> <p>Kalle, K. <u>Kuidas valida loodussõbralikumaid asju?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p> <p>Lutter, A. 2018. <u>Kuidas taaskasutusega maailma päästa?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p> <p>MTÜ Mondo, Niibek, M., Veskus, K. <u>Juhendmaterjal "Amanda ja maailm"</u>. Maailmahariduslike teemade käsitlemiseks.</p> <p>RMK <u>loodusegakoos.ee. Prügivabalt looduses.</u></p>
	<p>Raha. Raha teenimine, kasutamine ja laenamine. Vastutus. Oma kulutuste plaanimine.</p> <p>Keskkonna hoidmise võimalused</p>	<p>teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine</p> <p>hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt</p>	<p>Diskussioon ja rühmatöö.</p> <p>Multifilmid: Jänku-Jussi suur käejalg www</p> <p>Jänku-Juss aitab rasvatihast www</p> <p>Jänku-Juss saab teada, kust toit tuleb www</p>	

	<p>säästlikul tarbimisel. Enda võimalused keskkonna hoidmisel lähiümbruses.</p>	<p>jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine</p>	<p>Juss uurib ökosüsteemi www Juss sorteerib prügi www Juss kaitseb Läänemerd www Ülesanne. Jäätmete sorteerimine. Ühendab jäätmed õigete nimetustega sorteerimise nõudel. Eesti Energia <u>prügimäng</u>.</p>	
--	---	---	--	--

Lingid

Jussi sõber Ghanast: <https://www.youtube.com/watch?v=LlagIdC2m6U&list=PL4AD4E9A7B787EA17&index=6>

Jänku-Jussi suur käejälg <https://www.youtube.com/watch?v=IfxHCPecdT0&list=PL4AD4E9A7B787EA17&index=4>

Jänku-Juss ja Vabadussõda <https://www.youtube.com/watch?v=Dcczf7DKNb8&list=PL4AD4E9A7B787EA17&index=2>

Jänku-Juss aitab rasvatihast <https://www.youtube.com/watch?v=STt0WvCgB98&list=PL4AD4E9A7B787EA17&index=3>

Jänku-Juss peseb käsi <https://www.youtube.com/watch?v=NddUbvjQ4yg>

Jänku laul | Lastelaulud | LOLALA <https://www.youtube.com/watch?v=POGyh9BBoqc>

Jänku-Juss käib poes https://www.youtube.com/watch?v=f9x_UXGLSs0

Jänku-Jussi internetimaailm <https://laps.targaltinternetis.ee/janku-jussi-internetimaailm/>

Jänku-Juss saab teada, kust toit tuleb <https://www.youtube.com/watch?v=muHqxO4ZXkc>

Jänku-Juss Vabariigi aastapäeva paraadil <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-juss-vabariigi-aastapaeva-paraadil,episode-2724305>

Juss ei jaga oma andmeid! <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-ei-jaga-oma-andmeid,episode-2724515>

Jänku-Juss õpib mürgistustest hoiduma <https://www.youtube.com/watch?v=hIqsD7wEfUg&t=28s>

Jussi ja Jassi varandus <https://www.youtube.com/watch?v=pHwfMpSn9UM>

Jänku-Jussi internetimaailm. 1 osa; 2 osa; 3 osa <https://digisammud.weebly.com/jaumluku-jussi-internetimaailm.html>

Juss saab uue sõbra <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-saab-uee-sobra,episode-2724833>

Juss saab seitsme-aastaseks <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-saab-seitsme-aastaseks,episode-2724756>

Juss saab kaheksa aastaseks <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-saab-kaheksa-aastaseks,episode-2724700>

Jänku-Juss saab endale lemmiklooma <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-juss-saab-endale-lemmiklooma,episode-2614352>

Juss tahab investeerida <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-tahab-investeerida,episode-2724865>

Juss tahab investeerida 1/2 <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-tahab-investeerida-12,episode-2724863>

Jussi koolitee <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-koolitee,episode-2724785>

Jussil on tuulerõuged <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussil-on-tuulerouged,episode-2724533>

Jussi künnipäev ja taldriku reegel. <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-unistab-lahedamast-linnast,episode-2724418>

Jussi õpetaja sünnipäev. <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-opetaja-sunnipaev,episode-2724601>

Juss ja euromündid <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-ja-euromundid,episode-2724539>

Jänku-Juss ja kangelased <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-juss-ja-kangelased,episode-2724218>

Jussi jaanipäev <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-jaanipaev,episode-2724799>

Jänku-Jussi väike heategu <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-jussi-vaike-heategu,episode-2724207>

Jänku-Juss räägib laste õigustest ja kohustustest <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-juss-raagib-laste-oigustest-ja-kohustustest,episode-2724209>

1. juuni on võidupüha <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/23-juuni-on-voidupuha,episode-2724593>

2. juuni on leinapäev <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/14-juuni-on-leinapaev,episode-2724598>
Jussi mardipäev <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-mardipaev,episode-2724461>
Jänku-Jussi viis meelt <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/janku-jussi-viis-meelt,episode-2724289>
1. september on teadmistepäev <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/1-september-on-teadmistepaev,episode-2724484>
Juss õpetab Villule kooliteed maal <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-opetab-villule-kooliteed-maal,episode-2724578>
Juss uurib ökosüsteemi <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-uurib-okosusteemi,episode-2724551>
Juss teab, et sport hoiab tervena! <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-teab-et-sport-hoiab-tervena,episode-2724529>
Juss õpib säästvalt tarbima <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-opib-saastvalt-tarbima,episode-2724575>
Jussi klassi laste kooliteed linnas <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-klassi-laste-kooliteed-linnas,episode-2724580>
Juss sorteerib prügi <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/juss-sorteerib-prugi,episode-2724853>
Juss kaitseb Läänemerd https://play.tv3.ee/kids_series/janku-juss,serial-2614306/juss-kaitseb-laanemerd,episode-2724886
Bibi internetis. <https://laps.targaltinternetis.ee/bibi-internetis/>
Bibi tahab mängida. Aga kus on ta sõbrad? <https://laps.targaltinternetis.ee/bibi-tahab-mangida/> tegevus
Bibi kingitus – arukas klõpsamine internetis <https://laps.targaltinternetis.ee/bibi-kingitus-arukas-klopsamine-internetis/>
Netilambad <https://laps.targaltinternetis.ee/netilambad/> alasti multikas
Videod <https://laps.targaltinternetis.ee/fotod-ja-videod/>
Suhtle viisakalt <https://laps.targaltinternetis.ee/suhtle-viisakalt/>
Andmekaitse <https://laps.targaltinternetis.ee/andmekaitse/>
Tervislikud eluviisid – sport ja puhkus <https://www.opiq.ee/kit/287/chapter/16904>
Kõik on sinu kätes <https://www.youtube.com/watch?v=ICHo29Cle2o>

Lapse keha on tema enda oma! <https://www.youtube.com/watch?v=uyVEB5IHEyU>

Esmaabi õppevideod inimeseõpetuse teema „Tervis“ õppimiseks <http://tiiukive.blogspot.com/2009/12/esmaabi-oppevideod-inimeseopetuse-teema.html>

Jätke mind rahule! <https://www.youtube.com/watch?v=dsnTZSHdt2c>

Lõvi Leo filmis "Turvaliselt kooli" <https://www.youtube.com/watch?v=fsme7wf9l6M>

Lastesarja „Märka märki!” <https://www.liikluskasvatus.ee/et/lapsele-ja-noorele/3/videod>

Jussi helkurid <https://play.tv3.ee/series/janku-juss,serial-2614306/jussi-helkurid,episode-2724825>

Lõvi Leo laul https://www.youtube.com/watch?v=p77bZT_Uq_w

Tunne oma netisõpru! https://www.youtube.com/watch?v=6MFpx_E6BPQ

3.4.2 II kooliaste

Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Metoodika	Õppevara
5. klass				
TERVIS Tervist toetavate valikute tegemiseks vajab õpilane tõendus põhiseid teadmisi tervise olemuse ja seda mõjutavate tegurite kohta.	Tervis Tervise olemus Tervise aspektid: füüsiline, vaimne, sotsiaalne tervis. Tervist mõjutavad tegurid - eluviis,	Selgitab tervise tähendust ja seda mõjutavaid tegureid. nimetab tervist mõjutavaid füüsilisi, vaimseid ja sotsiaalseid tegureid	Klassiarutelu mõistete avamiseks. Tervise teemat käsitlevad õpetaja selgitused koos esitlustega . Mõistekaart ja definitsioon “tervis”. Paaristööna koostavad kõigepealt märksõnalise tervise selgituse ning seejärel mõistekaarti kasutades tervise definitsiooni.	Vastav õppevara: 5. klass inimeseõpetuse õpik Säälik, Ü.. 2018. Tervis ja seda mõjutavad tegurid. E-koolikott: <u>E-koolikott kogumik</u> Säälik, Ü. 2023. Tervise osad. E-koolikott:

	pärilikkus, keskkond, tervishoid.		<p>Mänguline ülesanne – nurgad. Klassi nurkadesse pannakse sildid “vaimne”, “füüsiline”, “sotsiaalne”, “kõik”. Õpetaja nimetab märksõnu ning õpilased liiguvad vastava sildi juurde, mida antud märksõna kirjeldab. Mäng sobib nii tervise osade kui tervist mõjutavate tegurite osas.</p> <p>Diagrammi koostamine tervist mõjutavate tegurite (nt eluviis, arstiabi, keskkond, pärilikkus) omavahelise suhte kohta. Märksõnade kirjutamine diagrammile.</p> <p>Infootsing. Otsib tervisesõnastikust tervise ja tervist mõjutavate teguritega märksõnu. Kirjutab väikestele paberitele ühele poole sõna, teisele poole selgituse.</p> <p>https://tervisesonastik.tai.ee</p> <p>Sõnaalias. Kasutades infootsingus lehtedele kirjutatud sõnu mängitakse nendega sõnaseletusmängu.</p>	<p>https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/21736-Terviseosad</p> <p>Tervisega seotud mõisted. TALee: https://tervisesonastik.tai.ee</p> <p>Rooba, R. 2018. Tervist mõjutavad tegurid. Esitlus. prezi.com: https://prezi.com/1k8-00ihbpq2/5-kl-io-3tervist-mojutavad-tegurid/</p> <p>Haljas, K. 2022. Mis aitab mul terve ja rõõmsana püsida? Tagasi Kooli veebitund: Mis aitab mul rõõmsa ja tervena püsida? - E-tunnid</p>
	Möödetavad ja hinnangulised tervisenäitajad. Stress Stressiga toimetulek.	Seostab peamisi tervisenäitajaid inimese tervisliku seisundiga (nt unekvaliteet, stress,	<p>Praktiline ülesanne paaris - oma pikkuse, kaalu, pulsi määramine (kehamassi indeks).</p> <p>Individaalülesanne. Oma tervise kirjeldamine kasutades hinnanguid</p>	<p>Säälik, Ü. 2023. Tervisenäitajad. E-koolikott: Tervis: tervise olemus, tervise mõjutegurid ja tervisenäitajad</p> <p>Kehamassiindeks. kehamassiindeks.com:</p>

		<p>kehatemperatuur, pulss, kehamassiindeks).</p> <p>nimetab mõõdetavaid ja hinnangulisi tervisenäitajaid;</p> <p>selgitab, kuidas erinevad tervisetegurid tervist mõjutavad.</p>	<p>“hea kehv”, “energiline - väsinud”, “unine - ergas” jne</p> <p>Une olulisus. Oma uneharjumuste analüüs. Plakat “ Hea une saladus”.</p> <p>Unepäeviku täitmine. Nädala jooksul märgib une pikkuse ja hindab kvaliteeti (magasin hästi, halvasti. ärkasin jne).</p> <p>Rühmatöö. Stressi tekitavad olukorrad, stressi kehalised ja vaimsed reaktsioonid, stressiga tegelemise tõhusad viisid.</p> <p>Vaikuseminutite ja teadveloleku harjutused.</p> <p>Loovülesanne. Rõõmurull. Visuaalsel kujul oma stressiga toimetuleku viiside kujutamine.</p>	<p><u>Kehamassiindeks</u></p> <p>Kehamassiindeks (KMI) lastel. 2023. <u>terveelukeskus.ee:</u></p> <p><u>Kehamassiindeks (KMI) lastel - Terve Elu Keskus</u></p> <p>Uni. <u>peaasi.ee:</u></p> <p><u>https://peaasi.ee/uni/</u></p> <p><u>https://peaasi.ee/unepaevik/</u></p> <p>Hea une harjutus. <u>Helifailid.err.ee:</u></p> <p>Hea une harjutus. Hädaabi unevõimlemine <u>Arhiiv</u></p> <p><u>Klassikaraadio</u></p> <p>Hion,T. 2022. Miks on uni oluline? Tagasi Kooli veebitund:</p> <p><u>Miks on uni oluline? - E-tunnid</u></p> <p>Aru, J. 2020. Miks me magame? Videoloeng:</p> <p>Eesti Teaduste Akadeemia <u>Laps küsib, teadlane vastab: miks me magame?</u></p> <p>Stress. <u>peaasi.ee:</u></p> <p><u>https://peaasi.ee/stress/</u></p> <p>Enesetunne. <u>enesetunne.ee:</u></p> <p><u>www.enesetunne.ee</u></p> <p>Hea enesetunde test. Testid. <u>peaasi.ee:</u></p> <p><u>https://peaasi.ee/testid/#1634039383941-19c78cfa-dd3</u></p>
--	--	--	--	---

				<p>Jakobson, A. Tunnete kaardid.</p> <p>Vaikuseminutite harjutused. vaikuseminutid.ee:</p> <p><u>Tunnikavad õpetajale - Vaikuseminutid</u></p> <p>Aru, J. 2022. Kuidas mu aju õpib? Tagasi Kooli e-tund:</p> <p>https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-mu-aju-opib-ehk-kuidas-paremini-oppida/</p> <p>Suurtee, A. 2020. Kuidas hoida oma vaimset tervist. Tagasi Kooli e-tund:</p> <p><u>Kuidas oma vaimset tervist hoida? - E-tunnid</u></p>
Meedia osa tervisega seotud otsustes.	Teab, et meedia saab mõjutada inimeste tervisekäitumist, toob näiteid.	Tervise teemalised veebilehed.	<p>Infootsing veebis ja teatmikes teemal “tervis” või “stress”. Otsingu tulemuste vormistamine töölehele.</p> <p>Infootsing. Erinevate tervise teemaliste ajalehtede, ajakirjade või online väljaannetega tutvumine. Eelnevalt õpetaja paneb kirja, mida allikate juures kirja panna. Välja kirjutada, milliseid tervisega seotud soovitusi või reklaame seal jagatakse. Õpilane kirjutab välja korrektse viite ning annab esialgse hinnangu kas tegemist on usaldusväärse allikaga või mitte, põhjendab oma valikut. Järgneb õpetaja juhitud arutelu välja toodud teemadel.</p>	<p>Õpilaste digipädevused. Allikate ja info usaldusväärsus:</p> <p><u>Allikate ja info usaldusväärsus</u></p> <p>Õppija digipädevusmudel. digipädevus.ee:</p> <p><u>Õppija digipädevusmudel – Digipädevus</u></p> <p>Kull, M, Saat, H, Kiive, E., Põiklik, E. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p><u>Meedia mõju</u></p> <p>Himma, M. 2019. Meedia teeb noore põlvkonna ärevamaks ja võimalik ka, et intelligentsemaks. innovator.err.ee</p> <p><u>Meedia teeb noore põlvkonna ärevamaks ja võimalik, et ka intelligentsemaks Nutikaselu ERR</u></p>

			<p>Paaristöö. Arvamus või fakt? Esmalt arutatakse mis vahe on arvamusel ja faktil. Õpetaja annab ette meediast võetud laused, õpilased otsustavad kas need on faktid või kellegi arvamused.</p> <p>Individaalülesanne. Jälgida kuidas on sama tervise teemat käsitletud erinevates meedia-, sh sotsiaalmeedia väljaannetes. teha ülevaade ja tutvustada seda kaaslastele, jälgides autoriõigusi..Temed võib anda õpetaja või valib õpilane ise</p> <p>Klassiarutelu mõistete avamiseks meedia, sotsiaalmeedia. Miks sotsiaalmeedia keskkonnad on vanusepiiranguga. Millega ja kuidas meedia mõjutab inimeste otsustusi.</p> <p>Terviseemalise reklaami koostamine digivahendite abil.</p> <p>Pildi/ reklaami analüüs. Mida, kuidas reklaamitakse. Kas mingi info on reklaamilt puudu?</p>	<p>Arvuti ja televisiooni mõju lapsele. peresuhted.ee</p> <p>Arvuti ja televisiooni mõju lapsele Peresuhted</p> <p>Meediataip. 2020. Mis vahe on faktil ja arvamusel? Err.ee</p> <p>Reklaame ajakirjadest, youtube.com</p> <p>Terviseemalisi veebilehti:</p> <p>Terviseinfo</p> <p>Tervise Arengu Instituut</p> <p>Toitumine.ee</p> <p>Seksuaaltervis.ee</p> <p>Terviseinfo</p> <p>Peasi</p>
	<p>Tervist toetavad tegevused: tervist toetav toiduvalik, füüsiline aktiivsus, uni ja puhkus.</p>	<p>Toob näiteid tegevustest, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks, soodustavad kehalist</p>	<p>Rühmatöö: eluviisi komponendid. Võib teha suurtele lehtedele või nt padletis.</p> <p>Joonemäng “jah - ei”. Õpilased rivistuvad üksteise taha. Õpetaja nimetab</p>	<p>Säälik, Ü. 2023. Tervisliku eluviisi põhimõtted ja infoallikad. Rühmatöö:</p> <p>https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/21764-Tervisliku-eluviisi-pohimotted-ja-infoallikad</p>

<p>Turvaline elukeskkond (sh meedia) ja tervislik eluviis</p> <p>Keha eest hoolitsemine (karastamine ja hügieen).</p>	<p>aktiivsust ja tervislikku toitumist.</p> <p>Toob näiteid, kuidas meedia abil saab suurendada inimeste kehalist aktiivsust.</p> <p>Selgitab keha eest hoolitsemise vajalikkust</p>	<p>tegevusi. Kui õpilane seda tegevust teeb, astub ühele poole, ei tee, siis teisele. Iga tegevuse puhul järgneb arutelu, kas ja kuidas see toetab/ ei toeta tervist.</p> <p>Loovülesanne. Turvaline elukeskkond, s.h õpikeskkond. Koostab viisuaalsel kujul ülevaate turvalisest ümbrusest kodus, koolis sh õppimisega seonduvalt.</p> <p>Individuaalülesanne. Jäätmete sorteerimine. Loendis antud jäätmed tuleb ühendada sobiva jäätmete sorteerimise nõuga (paber, klassi, olmeprügi, ohtlikud jäätmed, biojätmed, plast).</p> <p>Individuaalülesanne. Oma nutiseadmes digijäätmete vähendamine.</p> <p>Ideekaart. Keha eest hoolitsemise/hügieeni hoidmine.</p> <p>Individuaalülesanne. Enda liikumise analüüs: liikumisblogi või paberil olevas tabelis.</p> <p>Projektülesanne. Klassi nädalasmud - nutiseadmete abil oma sammude arvu fikseerimine. Seejärel arvutatakse kokku kogu klassi sammude hulk. Kaardil uuritakse kuhu selle sammude hulgaga saaks minna.</p>	<p>Mei, K., Pihu, M., Tullus, I. 2016. Toitumine ja liikumine I-III kooliaste. Õpetajaraamat:</p> <p>Toitumine ja liikumine. I-III kooliaste. Õpetajaraamat Tervise Arengu Instituut</p> <p>Liikumine. tarkvanem.ee:</p> <p>11–18-aastane laps – Tarkvanem < Liikumine</p> <p>Liikumine. terviseinfo.ee:</p> <p>Liikumine Terviseinfo</p> <p>Liikumakutsuvkool.ee - liikumismängud:</p> <p>Liikumispausid - Liikuma Kutsuv Kool</p> <p>“Leopoldvõimlemise laul” youtube.co: https://www.youtube.com/watch?v=VFWzOH93D2U</p> <p>Järgides viit reeglit hoiad tervena nii enda kui oma lapse hambad. suukool.ee: www.suukool.ee</p> <p>Kuidas tekib hambaauk? 2019. Video. Youtube.com: Kuidas tekib hambaauk?</p> <p>Pitsi, T. 2014. Lauamäng “Reis ümber toidulaua”.</p> <p>Videod. Tervisearengu Instituudi veebipesa, mis sisaldab tervislike toitude retseptivideosid: https://www.youtube.com/playlist?list=PLO4us-sZPVMEYjSGzVqb8xq-KhslP1t6</p> <p>Veebileht toitumine.ee:</p> <p>Toitumine.ee</p>
---	--	---	--

			<p>Infootsing. Meediast, s.h sotsiaalmeediast liikumise teemaliste artiklite otsimine ja teistega jagamine. Artiklite usaldusvääruse ja autorluse uurimine.</p> <p>Rühmatöö. Liikuma kutsuva reklaami koostamine rühmatöona.</p> <p>Infootsing toitumine.ee lehel, leitud vormistamine töölehele. Tulemusena valmib tervist toetava toiduvaliku põhimõtteid tutvustav töö.</p> <p>Individuaalülesanne. Tervist toetava päeva- või nädalamenüü koostamine. Oma toiduvaliku analüüs.</p> <p>Praktiline ülesanne. Toidupakendi infolehe uurimine. Info järgi toiduaine või toidu ära arvamine.</p> <p>Praktiline ülesanne. Koostada oma nädala päevakava: kas on järgitud 8+8+8 põhimõtet; millele kulub kõige enam aega ja millele jääb aega kõige vähem. Analüüsida - miks see niimoodi on ja mida saaksid teha teisiti, et luua tasakaal</p> <p>Rühmatöö. Tervisliku eluviisi põhimõtted ja infoallikad. Infoallikate alusel koostatakse ülevaade tervisliku eluviisi kohta.</p>	<p>Tea, mida sööd. fuudish.com: <u>Fuudish- tea mida sööd!</u></p> <p>Viktoriin. Kui hästi tunned toidupüramiidi alumist osa: https://toitumine.ee/viktoriin</p> <p>Tervist toetav toitumine. Videod. toitumine.ee: <u>Fiidi Karu</u></p> <p>Kuldvillak teemal <u>tervislik toitumine ja tervis</u></p> <p>Tervise Arengu Instituudi veebipesa tervisliku toitumise teemade käsitlemiseks: https://www.youtube.com/playlist?list=PLO4us--sZPVNbQH41pi6mtyJxJiqxVyiF</p> <p>Tervislik toitumine. TÜ teaduskool. Video. youtube.com:</p> <p><u>Tervislik toitumine</u></p> <p>Toitumine. tarkvanem.ee: <u>Toitumine – Tarkvanem</u></p> <p>Põldroos, S. 2020. Söömise masinavärk“. youtube.com:</p> <p><u>Inimkeha Atlas - Söömise masinavärk</u></p> <p>Erin, A. 2010. Saladuslikud E-ained meie igapäevatoitus.</p> <p>Siig, K. 2023. Miks peab prügi sorteerima? Videoõps. youtube.com:</p>
--	--	--	---	---

			<p>Viktoriin tervist toetavate tegurite kohta. Õpilased koostavad rühmades küsimused. Seejärel jagab õpetaja küsimused rühmade vahel.</p> <p>Miniuurimus tervise teemal: küsitatakse viit erinevas vanuses inimest, tema harjumuste, enesetunde ja tervist toetavate valikute osas. Analüüsi osas võrreldakse vastuseid, tehakse järeldus - mis on sarnane, mis erinev.</p>	<p>Miks peab prügi sortima? Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine VIDEOÕPS Loodusõpetus II kooliaste</p> <p>Jäätmete sorteerimine. 2022. youtube.com: <u>Jäätmete sorteerimine</u></p> <p>Jäätmete sorteerimine. ekovir.ee: <u>Jäätmete sorteerimine - Ekovir</u></p> <p>Jänku Juss uurib taaraautomaati. Video. YouTube.com: <u>Jänku-Juss uurib taaraautomaati</u></p> <p>Säälik, Ü. 2023. Minu toitumine ja minu kehaline aktiivsus. e-koolikott: https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/21767-Minu-toitumine-ja-minu-kehaline-aktiivsus</p> <p>Kliimamuutuste töötoa õppematerjal. <u>Kliimamuutused! ja sinu panus...?</u> MTÜ Mondo Maailmakool</p>
<p>MURDEIGA JA KEHALISED MUUTUSED</p> <p>Murdeea muutused on oluline osa inimese arengust. Murdeea toimuvate füüsiliste, emotsionaalsete, vaimsete ja sotsiaalsete muutuste tundmine annab noorele tuge oma arengu</p>	<p>Murdeiga elukaares</p> <p>Murdeea olulisus</p> <p>Murdeea füüsilised, emotsionaalsed, vaimsed ja sotsiaalsed muutused.</p> <p>Füüsilised muutused murdeea. Igapähe oma tempo.</p>	<p>Nimetab murdeea toimuvaid füüsilisi ja emotsionaalseid muutusi.</p> <p>Toob näiteid erinevate arengutempost murdeea.</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Murdeea muutuste selgitused õpetaja poolt koos esitlusega, millel on suguelundite joonised.</p> <p>Individaalülesanne. Suguelundite nimetuste kandmine joonistele. Suguelundite, suguelundite funktsioonidega seotud mõistete ja nende selgituste ühendamine.</p>	<p>Vastav õppevara: 5. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Stoppard, M. 1999. Seksi AC. Küpsemine, suhted ja seks.</p> <p>Video "Ah nii see käibki": https://www.uttv.ee/naita?id=16560</p> <p>Vestlus lastega. 2018. Tõsised jutud - kust tulevad lapsed?</p>

<p>iseärasuste mõistmisel ja nende aktsepteerimisel ning murdeea arenguülesannetega toimetulemisel.</p>	<p>Murdeea kehaliste muutuste seos emotsionaalsete muutustega. Toimetulek muutustega.</p> <p>Suguline küpsus ja soojätkamine</p> <p>Muutustega seonduvate kehaosade ja elundite nimetused ja toimimise põhimõtted, sh sugurakkude valmimise seos lapsesaamisvõime ja seksuaalsusega.</p> <p>Positiivne suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine (menstruatsioon, seemnepursked).</p> <p>Arengu individuaalsus.</p>		<p>Pooluste mäng. “Kelle muutused?” Õpetaja märgib mõttelisel joonel “poiss”, “tüdruk”, “mõlemad”. Õpetaja nimetab murdeea muutusi. Vastavalt sellele, kas tegemist on poisiga, tüdruku või mõlema muutusega, liiguvad õpilased sobiva märksõna juurde.</p> <p>Joonemäng. Soorollid ja soostereotüübid. Poisid ja tüdrukud. Õpetaja esitab väiteid, millest osa on soostereotüüpsed. Õpilased astuvad vastavalt kokkuleppele kas ühele või teisele poole joont.</p> <p>Juhtumite lahendamine. Murdeea toimivate tunnete ja suhete muutumisega seotud juhtumite lugemine, mõistmine, lahenduste pakkumine. Õpetaja annab juhtumid, kus on tugevad ja noorele segadust tekitavad tunded ning suhted.</p> <p>Mõistekaart. Definiitsioon Murdeea temaatika mõistekaardi koostamine. Mõistekaardi alusel oma definiitsiooni koostamine.</p> <p>Individuaalülesanne. Minu murdeea muutused. Õpilane valib loendist muutused, mis on temaga toimunud või toimumas.</p>	<p><u>TÕSISED JUTUT - Kust tulevad lapsed?</u></p> <p>Brandt, P., Korteniemi, E., Cacciatore, R., Huovinen, M. 2020. Nii kuum on tunne. Noorte oma seksiraamat.</p> <p>Seksuaalervis.ee - murdeiga:</p> <p><u>Keha ja areng - Seksuaalervis Seksuaalervisest au-salt ja avatult</u></p> <p>Kagadze, M., Kiivit, R., Kull, M., Part, K. 2022. Meetodilisi soovitusi seksuaalkasvatuse teemadel: <u>Seksuaalkasvatus. II ja III kooliaste. Õpetaja raamat.</u> Tervise Arengu Instituut ja Tartu Ülikool.</p> <p><i>Youtube'is on lühikesi tekstita munaraku viljastumise ja loote arengu videosid.</i></p> <p><u>nt 0 to 9 Months Journey In The Womb</u></p> <p><u>9 Months In The Womb: A Remarkable Look At Fetal Development Through Ultrasound By PregnancyChat.com</u></p>
---	---	--	--	---

			<p>Hügieeni eest hoolitsemine juhend - voldiku koostamine. Voldiku koostamiseks annab õpetaja ette maatriksi, mille alusel hiljem seda hinnata saab.</p> <p>Lapse eostumist, rasedust ja sündi saab selgitada videote abil.</p>	
<p>TURVALISUS JA RISKIKÄITUMINE</p> <p>Tõendus põhised enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumise (sh terviseriskide) ennetamisel on võtmevaldkond turvalisuse ja heaolu loomisel.</p>	<p>Riskikäitumine ja selle liigid (sh terviseriskid).</p> <p>Riskikäitumist ennetavad ja soodustavad tegurid.</p>	<p>Toob näiteid elu ja tervist ohustavatest teguritest ja teab, kuidas neid vältida, hoidub riskikäitumises</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Arutelu või rühmatöö. Kas ja millega noored riskivad.</p> <p>Tabeli täitmine. Turvaline käitumine kodus, tänaval, koolis.</p> <p>Tutvumine kooli kodukorraga. Millised punktid kodukorras aitavad tagada turvalisust (füüsiline, vaimne, sotsiaalne).</p> <p>Rühmatöö. Olukordade analüüs. Õpetaja annab olukorrad. Õpilased analüüsivad neis olevaid võimalikke ohtusid ning pakuvad viise kuidas ohutust suurendada. (koolitee, trenn, matkamine)</p>	<p>Vastav õppevara: 5. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Video „Sul on ainult üks elu“ (tulekahju, äkkrünnak, netikiusamine)</p> <p>Pillmann, H. 2022. Mida enesekaitse internetis mulle üldse annab? Tagasi Kooli e-tund: https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mida-enesekaitse-internetis-mulle-uldse-annab/</p> <p>Politsei- ja Piirivalveamet. <u>Ennetusprojektid ja kampaniad</u></p> <p>Politsei- ja Piirivalveamet <u>Taga enda ja oma laste turvalisus</u></p> <p>Eesti Vabariigi põhiseadus 100. §28 Igäihel on õigus tervise kaitsele:</p> <p><u>Lühivideod EESTI VABARIIGI ESIMESE PÕHISEADUSE 100. AASTAPÄEV</u></p>

	<p>Reeglid ja normid. Seadused (sh liiklusseadus). Reeglite ja normid vajalikkus.</p>	<p>Selgitab, miks on normid, liiklusseadus kohustuslik kõigile ning järgib neid.</p>	<p>Definitsiooni koostamine. Mis on reeglid, kokkulepped? Individuaalülesanne. Kooli kodukord. Mis selles üllatas, mis on kõige olulisem? Mis on puudu? Luua oma lühike reeglistik viiest punktist mida täidan alati. Kas on midagi mida (vahel) ei täida. Tutvumine liiklusseadusega jalakäija ja ratturi seisukohast. Isiklik turvalisuse seadustik - jalgratas, jalakäija, elektri tõiaks Millega pean arvestama kui olen ... Lühikese seadustiku koostamine. Individuaalülesanne. Korras jalgratas. Jalgratta joonisele kohustuslike ja soovituslike turvaelementide joonistamine. Rühmaarutelu. Miks peab reegleid ja seadusi järgima?</p>	<p><u>Kaitse end ja aita teist.</u> <u>KEAT Liikluskasvatus</u> Riigi Teataja <u>Liiklusseadus</u> <u>Liikluskasvatus</u></p>

<p>Meedia (sh reklaami) mõju otsustele.</p> <p>Meediaohud ja nende vältimine ning abi saamise võimalused.</p> <p>Usaldusväärsed infoallikad.</p> <p>Infootsing (sh tervise teemaline) usaldusväärsetest infoallikatest</p> <p>Internet, selle turvaline kasutus.</p> <p>Interneti ohud ja võimalused.</p> <p>Autoriõigused.</p> <p>Autoriõiguste seadus.</p> <p>Autoriõigused ja õpilane.</p>	<p>Toob näiteid meediaga seotud ohtudest</p> <p>Teab, mis on autoriõigused ja et need on seadusega kaitstud, miks peab autoriõigusi järgima ja mida võib endaga kaasa tuua autoriõiguste eiramine.</p> <p>Otsib, leiab ja esitab usaldusväärsetest allikatest tervise teemalist infot, järgides autoriõigust.</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Rühmatöö. Kolmikutes. Kaks räägivad millestki. Kolmas teeb klassile kokkuvõtte. Rääkijad annavad hinnangu, kas kokkuvõte on tõene ja ülevaatlik. Järgneb klassi arutelu kui lihtne/ raske on sellist kokkuvõtet teha.</p> <p>Rühmatöö. Meedia, sotsiaalmeedia turvalise kasutuse reeglite koostamine. Näiteks mida jagan/ mida mitte, milliseid linke avan/ ei ava.</p> <p>Rühmatöö. Tervise teemalise sotsiaalreklaami koostamine. (plakat, video, raadioklipp).</p> <p>Artikli kohta kokkuvõtte tegemine. Ajakirjandusest või veebist tervise/ riskide/ ohutuse vms teemalise artikli kohta kokkuvõtte kirjutamine, Küsimustele vastamine: kes on autor, millal on ilmunud, millises väljaandes.</p> <p>Tutvumine veebilehega targaltinternetis.ee</p>	<p>Autoriõiguse seadus</p> <p>Autoriõiguse seadus–Riigi Teataja targaltinternetis.ee Lapsele. Noorele: Targalt Internetis - “Interneti kaubamaja”. Video. targaltinternetis.ee: https://noor.targaltinternetis.ee/videod/</p> <p>Küberturvalisuse mäng lastele: https://spofy.ee/et</p> <p>Jänku Jussi internetimaailm: https://laps.targaltinternetis.ee/jänku-jussi-internetimaailm/</p> <p>Uudised ja reklaam. Valeuudised: Uudised ja reklaam</p> <p>Valede jaht. Kahoot. https://create.kahoot.it/details/duplicate-of-valede-jaht-kahoot/2c89baf3-7df3-482c-b2c4-680bcde29d92 Nõuab õpetajalt sisselogimist</p> <p>Allikate usaldusväärsus: Allikate ja info usaldusväärsus - Õpilaste digipädevused</p> <p>Digipädevuse sõnastik Sõnastik – Digipädevus</p>
---	---	---	---

				<p>Nõuded reklaamile Reklaam Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet</p> <p>Video. Eesti Vabariigi põhiseadus 100. §39 Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingu</p> <p>Lühivideod EESTI VABARIIGI ESIMESE PÕHISEADUSE 100. AASTAPÄEV</p>
	<p>Uimastid</p> <p>Uimastite kahjulik mõju tervisele, otsustele ja käitumisele.</p> <p>Tervislikud valikud.</p> <p>Illeegaalsed ja legaalsed uimastid.</p> <p>Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seotud riskid tervisele.</p> <p>Energiajookide mõju tervisele.</p>	<p>Kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele.</p>	<p>Rühmaarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Võistlusmäng rühmades. Miks on hea mitte tarbida uimasteid?</p> <p>Loovülesanne. Tabeli/ voldiku/ raamatukese koostamine millises selgitab alkoholi, tubakatoodete, sh e-sigareti, energiajookide ja narkootikumide mõju lapse/ noore tervisele.</p> <p>Mõistekaart. Uimastite mõju.</p>	<p>Merike Kull, Helve Saat, Evelyn Kiive, Erle Põiklik. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</p> <p>Narko.ee Noored</p> <p>Miks on uimastid ohtlikud? - Narko</p> <p>Enam levinud uimastid noorte seas - Narko</p> <p>www.alkoinfo.ee</p> <p>Noored Alkoinfo</p> <p>Mida peab teadma alkoholist?</p> <p>Tobacco body</p> <p>Tubakatoodete mõju tervisele ja välimusele.</p> <p>https://www.tubakainfo.ee/miks-suitsetamisest-loobuda/suitsetamise-moju-tervisele/</p> <p>E-sigaret. tai.ee</p>

				<p><u>E-sigaret — Tubakainfo</u></p> <p>Soovitused tubaka, alkoholi ja narkootikumide tarvitamise ennetamiseks ja juhtumite lahendamiseks koolis. Lühikokkuvõte. tai.ee</p> <p>Soovitused alkoholi, tubaka ja narkootikumide tarvitamise ennetamiseks ja juhtumite lahendamiseks koolis</p> <p><u>Energiajookide mõju tervisele Tervisliku toitumise informatsioon</u></p> <p>Energiajoogid võivad tekitada terviseprobleeme. toitumine.ee</p> <p>https://toitumine.ee/artiklid/energiajoogid-voivad-tekitada-terviseprobleeme?fbclid=IwAR0C_aj2NiVNiYELWggPVBk3L8FoZZg7Wt2edWU0nUOjPc2qrEIkP0hcPdw</p>
	<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused (sh sotsiaalsed toimetulekuoskused vägivalda ja uimastiennetuses). Oskus õelda “ei”.</p>	<p>Demonstreerib õpitu olukordades, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid</p>	<p>Klassiarutelu milline käitumine on tervist kahjustav.</p> <p>Rollimängud kaaslaste survele vastu seismiseks ja uimastitega seotud olukordades “ei” ütlemise harjutamiseks.</p> <p>Juhtumite arutelu. (Uimastid, kiusamine, vägivald, kaaslaste</p>	<p>Merike Kull, Helve Saat, Evelyn Kiive, Erle Põiklik. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p><u>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</u></p>

	<p>“Ei” ütlemise ja väljendamise viisid.</p> <p>Otsused/Otsustamine ja Otsuste tagajärjed.</p> <p>Vastutus oma otsuste eest.</p> <p>Kaaslaste mõju otsustele</p> <p>Koolikiusamine. (füüsiline, verbaalne, kaudne küberkiusamine).</p> <p>Kiusamisega hakkamasaamine ja abi saamise võimalused.</p>	<p>enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.</p>	<p>surve) Kuidas nendes olukordades käituda.</p> <p>Loovülesanne. Mina ütlen uimastitele ei! Õpilane valib ise ülesande väljundi.</p> <p>Individuaalülesanne. Õpetaja annab väited, kus õpilane peab midagi otsustama. Seejärel kirjeldab millised on otsuse võimalikud tagajärjed.</p> <p>Võistlusmäng rühmades. Rühmad nimetavad kordamööda millised inimeste omadused, tegevused ja käitumisviisid toetavad noort, et ta ei hakkaks tarvitama uimasteid ega kuritarvitama nutiseadmeid.</p> <p>Klassiarutelu. Milline käitumine avaldub kiusamisena. Kuidas kiusamist lõpetada ja sellele vastu seista.</p> <p>Loovülesanne. Meem kiusamise mitesobivuse kohta</p> <p>Loovülesanne. Koomiks kiusamise vastu võitlemise teemal</p> <p><u>Kuidas öelda ei</u></p>	<p>MINA sõnum peasi.ee https://www.youtube.com/watch?v=Cji_ccO3Dzk</p> <p>Kiusamine. Paljundatav materjal põhikooli keskastme õpilastele. 2008. Stuudium.</p> <p>Mida teha, kui sind kiusatakse? oiguskantsler.ee</p> <p>mida teha, kui sind kiusatakse</p> <p>Miks esineb kiusamist? (eesti subtiitritega)</p> <p>(Videol on ka venekeelsed subtiitrid)</p> <p>Courage:Stop! Courage. STOP!</p> <p><u>Kuidas öelda ei</u></p> <p>Kiusamisvabakool.ee Tunnikava näidis - turvatunne ja kiusamise ära hoidmine.</p> <p>KIUSAMISE AHEL - Lühifilm</p> <p>Suurim Julgus on küberkiusu sekkuda</p> <p>Pett, L. 2018. Ei Ütlemise kunst. prezi.com</p> <p>EI ütlemise kunst - Liisa Pett</p> <p>Karge, G. 2017. Uimastitele ei ütlemine. prezi.com</p> <p>Uimastitele ei ütlemine by Getter Karge</p>
--	---	--	---	--

			Klassiarutetus proovitakse leida veel lahendusi, kuidas vastata	
HAIGUSED JA ESMAABI Abi andmine ja saamine ning esmaabi andmine on turvalise ja ohutu keskkonna loomise aluseks, tagades heaolu.	Haigused: nakkus- ja mittenakkushaigused, viirushaigused. Haigestumise põhjused Haigestumise vältimise viisid Õnnetused Õnnetuste vältimine Esmaabi Abi kutsumine Tervis - inimese väärtuslikem vara	Toob näiteid, kuidas enda käitumisega ennetada haigestumist. Demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid, teab kust otsida vajaduse korral abi.	Klassiarutelu mõistete avamiseks. Õpetaja selgitused esitlusega. Nakkuslikud ja mittenakkuslikud haigused. Kätlemise mäng. HIV ja teiste nakkuslike haiguste leviku mõistmiseks. Rühma- ja seejärel klassi ühine töö. Tervist toetavad ja haigestumist ennetavad tegevused. Praktilised ülesanded esmaabi andmisel. Nuku olemasolul elustamise harjutamine. Rollimäng. Abi kutsumine ja abi andmine õnnetuse olukorras. Individaalülesanne. Esmase abi juhise koostamine.	Vastav õppevara: 5. klass inimeseõpetuse õpik Kooli saab kutsuda esmaabi asjatundja Punane Rist, Roosaja, Tallinna Tervishoiu Kõrgkool <u>Abi kutsumine - Käitumisjuhised kriisiolukordadeks</u> Kodune esmaabi: plaaster ja side: <u>Kodune esmaabi: plaaster ja side</u> Esmaabi andmise juhised: <u>Esmaabi - Käitumisjuhised kriisiolukordadeks</u> Mare Liigeri esmaabi videod Youtube`s: <u>Mare päästab - YouTube</u> Esmaabi võtted: <u>Esmaabi Terviseamet</u> <u>Teemad - Inimene</u> <u>Hiv.ee</u> <u>HIV ja AIDS Terviseinfo</u>

				<p>Suguhaigused - Seksuaaltervis</p> <p>Seksuaaltervisest ausalt ja avatult</p> <p>Kagadze, M., Kiivit, R., Kull, M., Part, K.. 2022. Metoodilisi soovitusi seksuaalkasvatuse teemadel: <u>Seksuaalkasvatus. II ja III kooliaste. Õpetaja raamat</u>. Tervise Arengu Insituut ja Tartu Ülikool.</p> <p>Võimalusel õppekäik Päästeametisse kiirabikeskusesse.</p>
6. klass				
<p>Suhtlemise teema: MINA JA SUHTLEMINE</p> <p>Suhtumine endasse, enda positiivsete külgede nägemine ja mõistmine on nii eneseregulatsiooni kui tõhusate suhete loomise aluseks.</p>	<p>Enesetundmine. Mina-pilt (kirjeldav ja hinnanguline osa).</p> <p>Enesehinnang.</p> <p>Enesehinnangu kujunemine.</p>	<p>Selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb.</p> <p>Mõistab enesehinnangu olemust.</p> <p>Saab aru, et enesehinnang on osa tema minapildist.</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Õpetaja selgitused esitlusega. Enesehinnang ja selle kujunemine.</p> <p>Enesehinnangu mõistekaardi koostamine - keha, välimus, tunded, suhted, suhtumine endasse.</p> <p>Individaalülesanne. Minu enesehinnang. Mõistekaardi info alusel enda enesehinnangu kirjeldamine ja selles positiivsete külgede märkimine.</p>	<p>Vastav õppevara: 6. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Peaasi.ee tööleht <u>Kuidas ma ennast tunnen?</u></p> <p>Schab, L. M. 2019. Enesehinnangu tööraamat teismelistele. Töölehtede kogumik.</p> <p>Niiberg, T. Positiivne minapilt. 2.-4. slaid</p> <p><u>INIMESE POSITIIVNE MINAPILT</u></p> <p>Peaasi.ee. Enesehinnang</p> <p>Enesehinnang - Peaasi.ee</p> <p>positiivne mõtlemine - Peaasi.ee</p>

			<p>Tähemäng. Tähestikuks on - Enesehinnangu kujunemine.</p> <p>Individuaalülesanne. Panna kirja 10 vastust küsimusele “milline ma olen”. Need näitavad suhtumist iseendasse. Joonida alla positiivsed. Mõelda kuidas muuta halvustavaid.</p> <p>Rühmaarutelu. Miks on toetav/positiivne enesehinnang oluline? Mis/ kes mõjutavad enesehinnangut?</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu “Üksikul saarel” I etapp: mida võtan kaasa, millised on minu omadused ja panus.</p>	<p>Kastepõld-Tõrs, K. Õpiobjekt <u>Läbi eneseanalüüsi õnnelikkuse poole</u>. Tartu Ülikool</p>
	<p>Eneseanalüüs. Omaomaduste ja väärtuste selgitamine arendamine. Väärtused. Huvid. Võimed.</p>	<p>Selgitab end erinevate omaduste arendamise võimalusi. oskab nimetada end erinevaid omadusi</p>	<p>Ideekaart. Rühmatöö. Inimese omadused - huvid, võimed, väärtused.</p> <p>Rühmatöö. Omaduste loendi koostamine.</p> <p>Individuaalülesanne. Igäüks valib eelmises rühmatöös koostatud omaduste loendist omadused, mis</p>	<p>Koostajad Jüri Ginter, Halliki Harro-Loit, Nelli Jung, Pille Kõiv, Laura Lilles-Heinsar, Karin Lukk, Mari-Liisa Parder, Piret Siivelt, Margit Sutrop, Olga Schihalejev, Tiina Teppo, Kristiine Vahtramäe, Katrin Velbaum. 2010. TÜ Esteetikakeskuse mäng “Väärtuste mäng 4.-6. klassile”.</p> <p>Schab, L. M. 2019. Enesehinnangu tööraamat teismelistele. Töölehtede kogumik.</p>

		<p>mõistab, et ennast saab pidevalt arendada</p>	<p>iseloomustavad teda ja teeb neist enda kujundatud omaduste loendi.</p> <p>Õpetaja selgitused esitlusega. Inimest iseloomustavad tunnused - omadused, väärtused, huvid, tegevused, suhted, enesehinnang.</p> <p>Kompleksülesanne. Esmalt kirjutab igaüks välja 5 asja, mida väärtustab. Seejärel joonistada tabel, kuhu vasakusse veergu lähevad väärtused üksteise alla ning veergude pealkirjadeks rühmakaaslaste nimed. Rühmas jagatakse oma väärtusi ning tehakse lühiküsitlus, kes samu asju väärtustavad ning märgitakse tabelis "+". Kui kõik rühmaliikmed on saanud rääkida, siis tehakse kirjalik kokkuvõte, pannakse kirja</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Kõige enam sarnanes minuga väärtushinnangutes 2) Kõige vähem sarnanes minuga väärtushinnangutes 3) Mind üllatas 4) Huvitav oli, et 5) Sain teada..... 	<p>Riina Aljas, Reet Jakobson, Terje Jürivete, Sirli Kriisa, Mare Lehtsalu, Kaie Saar, Tiina Saar, Tiina Trampärk, Marike Uusjärv. 2011. <u>Pohikooli_karjaariopetuse_opetajaraamat</u>. saab digar.ee alla laadida</p> <p>Saat, H. . 2019. <u>Ole toeks lapse enesehinnangu kujunemisel</u>. Tervise Arengu Instituut</p>
--	--	--	---	--

			<p>Pooluste mäng.</p> <p>Väärtuste skaala. Õpetaja mõtleb välja väited ning tähistab klassis pooled: väga oluline - ei ole üldse oluline. Pärast arutatakse selle üle, miks arvavad ühed ühtmoodi ja teised teistmoodi.</p> <p>Loovülesanded:</p> <p>1)Kujundada enda ja oma perekonna väärtuste vapp.</p> <p>2)Mõelda, mis on kõige tähtsamad, kujundada oma väärtuste kimp.</p> <p>3)Luua koomiks teemal "Kõige olulisem väärtus on "</p> <p>Individaalülesanne. Enesearendamine. Õpilane valib ühe positiivse omaduse, mida tal pole või mida soovib tugevdada (nt julgus, püsivus vms). Koostab selle arendamiseks plaani. järgib plaani kaks nädalat/ kuu aega ja analüüsib siis kuidas õnnestus ja mida muuta.</p> <p>Loovülesanne. Minapilt. Õpilane koostab kujundatud pildi enda omadustest, huvidest, väärtustest, suhtumistest.</p>	
--	--	--	---	--

			Väärtuste mäng. TÜ Eetikakeskus.		
Ettevõtlikkus, selle väljendamine tegutsemisel.	Ettevõtlikkuse tähtsus igapäevaelus ja ühiskonnas.	Ettevõtlikkus ja tööelu.	<p>Mõistab oma võimalusi alatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest.</p> <p>mõistab, et tema ise saab suunata oma tegevusi</p> <p>Seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.</p> <p>õpib tundma oma huviseid ning seostama neid tulevikuga</p>	<p>Ideekaart Ideepanga loomine. Väikestes rühmades ettepanekute koostamine kohalikele omavalitsusele kuidas luua juurde noortele sobivaid vabaaja tegevusi. Ettepanekutest koostatakse mapp ja antakse KOVile üle.</p> <p>Loovülesanne “unistuste kool”. Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev.</p> <p>Viktoriin. Milline amet? Kirjelduse järgi tuleb ära arvata millise ametiga on tegemist. Märkida ära ametid, mis pakuvad huvi.</p> <p>Loovülesanne. Minu unistuste amet. Märksõnaline kujundatud töö sisaldab ameti kirjeldust, töökohta, inimese omadusi, oskusi. Tutvustab tööd teistele. Analüüsib enda omadusi sellest ametist lähtuvalt.</p> <p>Võimalusel kohalike ettevõtete, raamatukogu jms külastused.</p>	<p>Ameteid tutvustav keskkond https://haridusportaal.edu.ee/erialad</p> <p>Kohalike ettevõtete külastused</p> <p>Lasteaias või algklassides mängude korraldamine ja läbiviimine/ lasteaiale mänguasjade valmistamine</p> <p>Liikuva vahetunni mängude organiseerimine ja läbiviimine.</p> <p>Edu- ja Tegu Ettevõtlusõppe programm, veebileht</p> <p>Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, veebileht</p> <p>Eesti Noorteühenduste Liit. Noorte osalus.</p> <p>Rakendusliku Antropoloogia Keskus ja Eesti Uuringukeskus. 2023. Tuleviku tegija teekond: kas homsed oskused tulevad koolist, huviringist või YouTube'ist? Uuringu lühikokkuvõte ja ettepanekud</p> <p>Shapiro, Daniel. 1997. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p>

			<p>Minifirma. Väikestes rühmades firma idee väljamõtlemine, tegevuse mõtlemine, võimalusel elluviimine. Arvestada tuleb kas on väljaminekuid, kuidas need katta. Tegevus võib olla ka nt klassiüritus, koolis ürituse korraldamine jne</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu “Üksikul saarel” II etapp: kuidas elu saarel alustame alustame, kes mida teeb, millal, kuidas..</p>	
<p>SUHTLEMINE TEISTEGA</p> <p>Tõhusate enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste õpetamine seoses tõenduspõhise riskikäitumise ennetamise ja sekkumisega tagab turvalisuse ja heaolu.</p>	<p>Suhtlemise mõiste. Suhtlemise olemus (teise tajumine, teabevahetus, mõjutamine)</p> <p>Verbaalne suhtlemine</p> <p>Mitteverbaalne suhtlemine.</p>	<p>Kirjeldab, millest suhtlemine koosneb.</p> <p>Mõistab suhtlemise olemust</p> <p>toob näiteid suhtlemise komponentide kohta</p> <p>Eristab mitteverbaalseid ja</p>	<p>Ajurünnak. Miks me suhtleme? Kuidas me suhtleme?</p> <p>Ideekaart. Suhtlemise olemus. Võib teha rühmas.</p> <p>Definitsioon. Ideekaardi järgi suhtlemise definitsiooni koostamine.</p> <p>Rühmatöö. Verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise osade/ näidete/ viiside leidmine. Võib teha digivahenditega.</p>	<p>Vastav õppevara: 6. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Sõnaseletusmäng “Alias”. Sõnakaardid ilma mängulauata.</p> <p>Sõelsepp, V. 1969. “Kuidas kurgil kurk haigeks jäi” - lugu mitmetähenduslikest sõnadest.</p> <p>RAAMATUSÕBRAKE: KUI KURGIL JÄI KURK HAIGES</p> <p>Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Learningapps.com</p>

		<p>verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid.</p> <p>Mõistab suhtlemise kompleksust</p>	<p>Õpetaja esitlusega. Verbaalne mitteverbaalne suhtlemine. Suhtlemise komponendid</p> <p>Tähemäng. Sõnaks on <i>suhtlemine</i>.</p> <p>Küsimuste mäng. Üks mängijatest mõtleb ühe sõna/tegevuse. Teised püüavad kümne küsimusega ära arvata mis sõna see on. Esimeses ringis võib küsida ainult suletud kas-küsimusi. Teises ringis küsitakse avatud küsimusi - milline, kus, kuidas jne</p> <p>Alias. Kehakeele alias.</p> <p>Segaalias - lisaks selgitatava sõna kaardile tuleb mängijal võtta lisakaart, mis ütleb kas ta peab selgitama sõnadega, esitama kehakeeles või joonistama.</p> <p>Individaaltöö või paaristöö. Uudis. Õpilased kirjutavad ja kujundavad vastavalt kokkuleppele paberil või veebis uudise tegelikult toimunud klassi- või koolisündmuse kohta ja kujundavad selle. Töödest saab panna kokku ajalehe.</p>	<p>https://learningapps.org/watch.php?v=pz3hpsx9jan17&allowFullscreen=1</p> <p>Sõnatu keel. Varaveb.ee</p> <p>https://www.vara.ee/sonatu-keel-suhtlemises-peaasendid-pilgukone/</p> <p>Siska T-R.. 2021. Enesejuhtimine. Suhtlusoskused. veebiloeng.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=h8BgeMkXQQI&ab_channel=Audentes</p> <p>Shapiro, D. 1997. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p> <p>Saatesari Heureka: 1. 2017. Mida räägib kehakeel?</p> <p>Video. Eesti Vabariigi põhiseadus 100. §45. Igäühel on õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil.</p> <p>Lühivideod EESTI VABARIIGI ESIMISE PÕHISEADUSE 100. AASTAPÄEV</p>
--	--	--	---	--

			<p>Kuulujutu mäng. 4-5 õpilast lähevad ukse taha. Õpetaja loeb teistele ette ühe loo, milles on palju fakte. Seejärel tuleb üks õpilane ukse tagant sisse. Klassis olijad jutustavad talle kuulnud loo. Eksimusi faktides parandada ei tohi. Esimene siseneja jutustab loo edasi teisele sisenejale. Ülejäänud kaaslased enam midagi öelda ei tohi. teine jutustab kolmandale jne. Viimane siseneja jutustab kuulnud loo kogu klassile. Seejärel loeb õpetaja tegeliku loo uuesti ette. Arutatakse miks tekivad vaeuudised, kuulujutud, kuidas end arusaadavalt väljendada.</p> <p>Rühmaarutelu. Reklaamide mõju. Õpetaja annab küsimused ette: miks reklaame tehakse, kellele need on suunatud, miks inimesed ostavad reklaami mõjul, mida teie olete ostnud vastavalt reklaamitavale, miks on oluline uurida toote omadusi täpsemalt.</p> <p>Loovülesanne. Enesele sümbolite loomine, nt raamatu exlibris,</p>	
--	--	--	---	--

			<p>lemmiktegevuste, -asjade jms kujutamine sümbolitega.</p> <p>Individuaalülesanne. Erinevate toodete omaduste sümbolite tähenduse väljaselgitamine.</p> <p>Mänguline ülesanne. Pimedate tähestikus/ viikingite tähestikus oma nime kirjutamine. Kurtide tähestiku abil oma nime viiplemine.</p> <p>Individuaalülesanne. Venda Sõelsepp “Kuidas kurgil kurk haigeks jäi” - lugu mitmetähenduslikest sõnadest.</p> <p>http://raamatusobrake.blogspot.com/2016/09/kui-kurgil-jai-kurk-haigeks.html</p> <p>Õpetaja loeb loo ette/ õpilased loevad ise loo läbi.</p> <p>Loovülesanne. Lühijutu kirjutamine, kasutades selles üht mitmetähenduslikku sõna.</p> <p>Klassiarutelu. Kuidas inimesed üksteist mõjutavad? Õpetaja kirjutab tahvlile kahte tulpa (positiivsed ja negatiivsed), esialgu pealkirju panemata. Seejärel</p>
--	--	--	---

			pannakse pealkirjad koos õpilastega ning arutatakse mille poolest kaks tulpa teineteisest erinevad.	
	<p>Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumine ning nende mõju suhetele.</p> <p>Kehtestava käitumise viisid.</p> <p>Kehtestava käitumise põhimõtted ja eelised</p>	<p>Eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele.</p> <p>iseloomustab erinevaid käitumisviise ja</p>	<p>Õpetaja selgitused esitlusega. Agressiivne, alistuv ja kehtestav käitumisviis, nende sarnasused, erinevused.</p> <p>Loovülesanne. Voldiku/plakati koostamine käitumisviiside võrdlemiseks.</p> <p>Juhtumite lahendamine. Õpetaja annab ette situatsioonid ning õpilased peavad need lahendama kasutades agressiivset, alistuvat ja kehtestavat käitumist. Võimalus ka rühmades etendada rollimänguna ning teistel ära arvata, millega tegu. Viimane lahendus peab kindlasti olema kehtestav.</p> <p>Ülesanne. Käitumisviiside näited. Võib teha rühmas. Õpilased otsivad filmidest ja raamatutest näiteid erinevate käitumisviiside kohta/ või õpetaja annab teosed ette</p>	<p>Kolm käitumisviisi</p> <p><u>Käitumise kolm stiili - Enesekehtestamine: Kehtestav mina-sõnum</u></p> <p>Käitumisviiside test</p> <p>Tööleht "Marguse lugu"</p> <p>https://www.terviseinfo.ee/images/prints/Uimastiennetuse_%C3%B5petajaraamat/V_peatykk_Aktiivtööd_II_kooliaste_H_Marguse_lugu.pdf</p> <p>Helen Adamson. Sing it. Muusikavideo.</p> <p><u>Helen Adamson - Sing It</u></p> <p>Soomer, D. 2018. Kuidas ennast kehtestada. Tagasi Kooli veebitund.</p> <p><u>#038 Daniel Soomer: Kuidas ennast kehtestada?</u></p> <p>Film. Röövlirahnu Martin. 2005</p> <p><u>Röövlirahnu Martin Jupiter ERR</u></p> <p>Niiber, T., Urva, T. 2009. Enesekehtestamine - jah või ei.</p>

			<p>(nt Aino Pervik “Arabella, mereröövli tütar”, film “Röövli rahnu Martin”).</p> <p>Rühmatöö. Kehtestava käitumisviisi eelised. Rühmas tuuakse näidete abil välja miks on kehtestav käitumisviis parem kui alistuv või agressiivne.</p>	<p>Shapiro, D. 1997. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p> <p>Martha Davis, Patrick Fanning ja Matthew McKay. Suhtlemisoskused.</p> <p>Mis on enesekehtestamine?</p> <p>Mis on enesekehtestamine ja kuidas seda rakendada? - HINGEMAASTIKUL</p>
	<p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused.</p> <p>Tõendus põhised sotsiaalsed oskused riskikäitumise (uimastikasutamine ja vägivald) ennetamisel.</p> <p>“Ei” ütlemise eeldavad olukorrad.</p> <p>“Ei” ütlemise viisid, julgus ja tähtsus.</p>	<p>Teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpitu olukorras „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel.</p> <p>Demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.</p>	<p>Klassiarutelu. Millistes olukordades tuleb keelduda, miks, kuidas seda teha?</p> <p>Õpetaja selgitused esitlusega. Sotsiaalsed oskused - enese esitlemine, enese avamine, kuulamine, enesekehtestamine. Kahjustavad tegevused - kiusamine, manipuleerimine.</p> <p>Mõistekaart sotsiaalsete oskuste ja kahjustava käitumise kohta.</p> <p>Ajurünnak. Kahjustava käitumise ennetamine ja vältimine.</p> <p>Individuaalülesanne. Õpetaja annab ette olukorrad, mille puhul õpilastel tuleb kirjutada vabandus.</p>	<p>Tervise Arengu Instituut. 2013. Räägime tervisest! Juhendmaterjal noorsootöötajatele.</p> <p>Pranno, K. 2020. Enesekehtestamisest – kuidas öelda “ei”? Teeviit.ee</p> <p>Stoljarova, S. 2017. Kuidas arendada suhtlemisoskusi? Tagasi Kooli e-külalistund.</p> <p>Niiberg, T., Urva, T. 2009. Enesekehtestamine - jah või ei.</p> <p>Shapiro, D. 1997. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p> <p>Davis, M.,anning P., McKay, M.. Suhtlemisoskused.</p> <p>Suurim Julgus - YouTube</p> <p>Kiusamisest: Kiusamine - Peaasi.ee</p>

		<p>Nimetab kahjustavaid käitumisviise</p> <p>selgitab, kuidas enesest seista ilma teisi kahjustamata</p>	<p>Rollimäng. Etendatakse eelmises ülesandes kasutatud olukordi.</p> <p>Kompleksülesanne. Õpilased panevad individuaalselt kirja olukorrad, millal on raske kellelegi ei öelda. Õpilased tutvustavad oma olukordi kaaslasele ning paaristööna valitakse välja 3-5 olukorda ning koos proovitakse leida sobivad laused, kuidas öelda ei nendes olukordades.</p> <p>Rollimäng. Kahjustavast tegevusest keeldumise viisid/võimalused. Õpetaja annab ette juhtumid, õpilased etendavad kuidas neis olukordades keelduda.</p> <p>Ülesanne. Kuidas öelda EI -kohandada väited teemale ja vanuseastmele sobivaks. (Räägime tervisest! Juhendmaterjal noorsootöötajatele, lk 97)</p> <p>Juhtumite analüüs. Ülesanne rühmas. Kahjustava, sh kiusava käitumise äratundmine ja lahenduste pakkumine. Õpetaja annab juhtumid ette.</p>	<p><u>Kiusamisest - Kiusamisvaba Kool</u></p> <p>Toomesaar, T. 2018. Kuidas mina saan koolis kiusamist vähendada. Tagasi Kooli veebiloeng.</p> <p><u>#036 Triin Toomesaar: Kuidas mina saan klassis kiusamist vähendada?</u></p> <p>Kristiina Treiali videoloengud kiusamise teemadel youtube.com</p> <p>https://www.youtube.com/results?search_query=Kristiina+Treial</p> <p>Minasõnum. Veebiloeng</p> <p><u>Noorte vaimne tervis "MINA sõnum"</u></p> <p>Konstabel, K. 2018. Aga miks ta ometi mu ees ei vabanda.</p> <p><u>Psühholoog Kätlin Konstabel: aga miks ta ometi mu ees ei vabanda?!</u></p> <p>Noored maailmamootjad.1. hooaeg, 2. osa. 2021. <u>Kiusamise test.</u></p> <p>Pett, L. 2018. Ei Ütleamise kunst. prezi.com</p> <p><u>Ei ütleamise kunst - Liisa Pett</u></p> <p><u>Fight Child Abuse. 2021 Are you okay? .</u></p> <p>Inglisekeelne video koolikiusamisest.</p>
--	--	--	---	--

			<p>Loovülesanne. Plakat paberil või veebis/ luuletus/ lühijutt/ koomiks/ voldik vms õpilasele sobiv viis “Kiusamine pole okei”</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu “Üksikul saarel” III etapp: grupireeglite koostamine.</p>		
Internet ja ohud	Interneti võimalused ja ohud	Turvaline internetikasutus. Viisakas, austav ja hooliv suhtlemine.	<p>Toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, internetis ning lahendab õpituatsioonid teemakohaseid probleeme.</p> <p>Mõistab enda vastutust erinevates suhtluskeskkondades</p>	<p>Rühmatöö. Turvalise internetikasutuse reeglite koostamine, sh pöörata tähelepanu just turvalisele suhtlemisele.</p> <p>Juhtumite analüüs. Õpetaja annab ette erinevaid suhtlemisolukordi. Õpilased otsustavad paaristööna kas selline käitumine on sobiv. Eitava otsuse korral pakuvad teisi käitumise viise selles olukorras. Juhtumid on erinevad, nt vabandamine, vestluse alustamine, jutule vahele segamine, meilisaatmine jne</p> <p>Tähemäng. Sõna <i>Hoolimine</i>. Tuua kse välja hooliva käitumise viise.</p> <p>Võimalusel klassiprojekt “Hooliva suhtlemise päev/ nädal/ kuu/ aasta”.</p>	<p>Internetiturvalisus, sh suhted. targaltinternetis/noorele https://noor.targaltinternetis.ee/</p> <p>Ole tähelepanelik, kui jagad veebis fotot või videot. 2022. Lastekaitseliit. Youtube.com Fotovideo. https://www.youtube.com/watch?v=d2fPzM5Wfs</p> <p>Film “Sul on ainult üks elu. Küberkiusamine”</p> <p>Õpilaste digipädevused. Suhtlemine internetis.</p> <p>2. Suhtlemine digikeskkondades - Õpilaste digipädevused</p> <p>Pillmann, H. 2022. Mida enesekaitse internetis mulle üldse annab? Tagasi Kooli veebitund. https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mida-enesekaitse-internetis-mulle-uldse-annab/</p>

			<p>1) Õpilased kirjutavad väikestele paberitele igale paberile ühe hooliva/ viisaka käitumise viisi.</p> <p>2) Iga õpilane saab ühe viisi, mida kasutab ühe päeva jooksul, järgmiseks päevaks saab uue jne.</p> <p>3) Projekti lõpus analüüsitakse selle mõju klassi suhetele.</p> <p>Individuaalülesanne. Minu vastutus. Õpilased kirjutavad vihikusse mida nemad saavad teha erinevate suhteprobleemide ennetamiseks.</p> <p>Rühmatöö. Meie klassi kokkulepped sõbralikeks suheteks ja töörahuks.</p>	<p>Kreitsman, A-L. 2.11.2022. Mis toimub veebis kiusajaga ja mida tunneb kiusatav? Tagasi Kooli veebitund.</p> <p><u>Mis toimub veebis kiusajaga ja mida tunneb kiusatav? - E-tunnid</u></p> <p>Pille, A. Vägivallatu suhtlemine https://elule.ee/vagivallatu-suhtlemine/vagivallatu-suhtlemise-mudel/</p> <p><u>Mis värk selle kaelkirjakuga on? - Elule</u></p> <p>Traditsiooni tarkus. 2004. Vägivallatu suhtlemine. Audio. Err.ee</p> <p><u>TRADITSIOONI TARKUS. Vägivallatu suhtlemine Audioarhiiv ERR</u></p> <p>Lorenz, B., Valdmets, M. <u>Turvaline käitumine internetis ja küberkuritegevus. Põhikooli informaatika “Infoühiskonna tehnoloogiad” e-kursus.</u></p> <p><u>Mis toimub veebis kiusajaga ja mida tunneb kiusatav? - E-tunnid</u></p> <p>Punak, M. 2018. <u>Miks on oluline küberkiusamisele vastu astuda? Tagasi Kooli e-külalistund</u></p>
--	--	--	---	--

<p>SUHTED TEISTEGA</p> <p>Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamine ja prosotsiaalne käitumine kui enesemääratluspädevuse/eneseregulatsiooni alus.</p>	<p>Inimeste erinevused. Vajadused. Väärtused. Erivajadused. Sallivus.</p>	<p>Toob esile arenguliselt individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi. nimetab inimeste erivajadusi</p>	<p>Klassiarutelu. Mille poolest inimesed erinevad ja/või sarnanevad. Astu sisse. Õpilased moodustavad ringi, üks õpilane esitab ühe väite selle kohta, mis talle meeldib ning astub ringi sisse ja teised õpilased, kes nii arvavad astuvad ka. Kõik õpilased saavad öelda oma väite. Mäng. Mille poolest me sarnaneme ja erineb nt klassikaaslane, koer, pall, firmajuht jms Individuaalülesanne. Tuua välja mille poolest õpilane sarnaneb teistele klassis, mille poolest erineb. Tutvustada oma mõtteid teistele. Klassi ühistöö. Klassi väärtuste püramiid. 1) Iga õpilane kirjuta 5-6 tema jaoks olulist väärtust. 2) Need grupeeritakse teemade kaupa. 3) Koostatakse püramiid: alumisel astmel 5-6 baasväärtust, keskel 3-4 tegevusega seotut, ülemisel astmel 1-3 klassi õpilaste jaoks kõige olulisemat.</p>	<p>Vastav õppevara: 6. klass inimeseõpetuse õpik Krais-Leosk, M. 2022. Kas puudega inimesel on samad õigused, mis puudeta inimesel? Tagasi Kooli videotund https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kas-puudega-inimesel-on-samad-oigused-mis-puudeta-inimesel/ Kaikonen, E. 2018. Mis on elu mõte. Tagasi Kooli veebitund. https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mis-on-elumote/ Leilop, L. 2021. Vajadused ja suhtlemine. Veebiloeng. <u>Vajadused ja suhtlemine 6d TVK</u> Elutähtsad emotsionaalsed vajadused. Edu Akadeemia. <u>Elutähtsad emotsionaalsed vajadused - Edu Akadeemia</u> Käo, E. 2028. Vajadused ja suhtlemine. <u>Vajadused ja suhtlemine</u></p>
---	---	---	---	--

			<p>Individaalülesanne. Maslow vajaduste püramiid. Märkida püramiidile enda vastavad vajadused. Võrrelda neid kaaslastega.</p> <p>Klassiarutelu/ rühmatöö. Inimeste erivajaduste märkamine - milliseid erivajadusi inimestel võib olla - puuded, andekus. Kuidas puudega inimesi abistada ja kaasata.</p>	<p>Niiberger, T. 2018. Segi nagu puder ja kapsad - erivajadus, erilisus ning vaimne ja füüsiline puue.</p> <p><u>Segi nagu puder ja kapsad – erivajadus, erilisus ning vaimne ja füüsiline puue - Õpetajate Leht</u></p> <p>Sotsiaalministeerium. 2022. Kampaania „Kõik on erinevad, kuid sama palju inimesed“</p>
	<p>Prosotsiaalne käitumine. Õiglus, vastutus, hoolivus, ausus.</p> <p>Vastutus endast, sõnade ja tegude eest, s.h internetis.</p>	<p>Toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest.</p> <p>selgitab miks sõbralik käitumine on kasulik</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Lastega filosoferimine - õiglus, õigus, vastutus</p> <p>Individaalülesanne. Töö tekstiga. Lapse õiguste konventsioon. Kirjutada välja 5-6 lapse kõige põhilisemat õigust, põhjendada oma valikut..</p> <p>Juhtumite analüüs. Erinevad käitumisviisid (agressiivne, alistuv, kehtestav, sh internetis). Juhtumid on alistavas või agressiivses võtmes. Õpilastel tuleb pakkuda</p>	<p>targalt internetis/noorele</p> <p><u>Targalt internetis</u></p> <p>Lastega filosoferimine</p> <p><u>Lastega filosoferimisest Õppemeetodid: lastega filosoferimine</u></p> <p>ÜRO lapse õiguste konventsioon</p> <p><u>Lapse õiguste konventsioon–Riigi Teataja</u></p> <p>Ailen Suurtee. 2020. Kuidas aidata mures sõpra. Tagasi Kooli e-tund.</p> <p><u>https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-aidata-mures-sopra/</u></p>

		<p>lahendused nii, et need oleksid kehtestavad.</p> <p>Rühmaarutelu. Miks inimesed internetis teisiti käituvad ja suhtlevad kui näost näkku suhtlemisel? Kuidas seda vältida? Koostada ettepanekute kogu.</p> <p>Sik-sak. Rühmades arutatakse hoolivuse, õigluse, vastutuse, õiguste, aususe, kohustuste üle. Tuuakse näiteid. Iga rühma saab ühe mõiste. Seejärel jagatakse rühmad ümber nii, et igas rühmas on iga mõiste esindaja.</p> <p>Rühmatöö. Meie klassi reeglid. Rühmas koostatakse 5 käitumise viisi/ reeglit, mis arvestaksid kõigi huvidega, oleksid viiskad ja hoolivad.</p> <p>Individaalülesanne. Minu õigused ja kohustused. Töö “minu kilp” põhimõttel. Kilbil on õigused, kohustused ja soovid. Järgneb klassiarutelu: kas lapsel on ainult õigused?</p> <p>Loovülesanne. Sõprus. Koostada meelepärasel viisil töö, mis näitab</p>	<p>Dokfilm. 2019. "<u>Molenbeeki jumalad</u>" ja tunnikava. Maailmakool.ee</p> <p>Lühidokumentaalfilm. 2021. "<u>Paradiis</u>" ja tunnikava. Maailmakool.ee</p>
--	--	--	---

			<p>sõpruse olemust ja eeliseid. Töödest koostatakse klassis näitus.</p> <p>Loovülesanne muusika ja sõprus. Klassis koostatakse loetelu sõpruse teemalistest lauludest ning nende kuulamisel joonistatakse.</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu IV etapp: minu võimalused abiks olla, koos tegutsemise viisid.</p>	
	<p>Tõhusad sotsiaalsed oskused:: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine.</p>	<p>Demonstreerib õpitu olukorras sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist.</p> <p>nimetab sotsiaalseid oskusitoob näiteid sotsiaalsete oskuste kohta</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Rühmatöö abistamisest.</p> <p>1) Iga õpilane paneb kirja, kes vajaksid tema abi.</p> <p>2) Kuidas ta saaks neid abistada. Mida saab konkreetselt teha.</p> <p>3) Tutvustamine rühmas kes mida välja pakkus.</p> <p>4) Valida välja parim idee, kasutades hääletust.</p> <p>5) Täpsustada koostöö projekti: - nimi projektile</p>	<p>Klassiõhtu korraldamine algklassile.</p> <p>Suhtlemisoskuste KKK</p> <p>Perekeskus Sina ja Mina (sinamina.ee)</p> <p>Empaatia: õpetame lapsi teisi väärtustama - vkkeskus.ee</p> <p>Mis on sotsiaalsed pädevused ja kuidas neid õpetada? - Õpetajate Leht : Õpetajate Leht (opleht.ee)</p> <p>Õppematerjalid panevad arutlema ja äratavad empaatiat - Õpetajate Leht : Õpetajate Leht (opleht.ee)</p> <p>Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise tuumiktegevused ehk IVAd - Peaasi.ee</p>

			<p>- kellele suunatud (abi)</p> <p>- miks?</p> <p>- mida peab tegema?</p> <p>-kõikide rühmaliikmete tegevused abistamiseks.</p> <p>Klassiarutelu. Mida tähendab vabatahtlik töö.</p> <p>Klassiprojekt. Osalemine vabatahtlikus tegevuses oma kodukohas.</p> <p>Rollimäng. Õpetaja annab ette juhtumid, kus keegi vajab abi. Lavastatakse rollimängud, mille lõpu (abistamise viisi) valivad mängijad.</p> <p>Individaalülesanne. Kuulutuse/ kutse/ uudise koostamine digiseadme Töös kasutab korrektset keelt, eneseväljendust. Töö sisuks on abistamise pakkumine/ nõuande pakkumine/ kuulamine.</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu V etapp: ühised tegevused. Kogu saare elanikkonna ühised kooselu</p>
--	--	--	--

			reegliid, kuidas üksteist abistatakse, toetatakse.	
	Tõhus sotsiaal-emotsionaalne eneseväljendus. Usaldus suhetes. Sõprus. Empaatia. Tunded ja nende tõhus väljendamine.	Demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada. mõistab, et kõik tunded on normaalsed oskab oma tundeid väljendada ennast ja teisi kahjustamata	<p>Individuaalülesanne. Tutvuda erinevate tunnetega, arendada oma sõnavara. Kasutada tunnete kaarte või veebimaterjale.</p> <p>Rühma- või klassitöö. Tunnete päda. Rühmades või klassi koostöös kirjutatakse suurtele paberitele erinevate tunnete nimetusi. Sarnased tunded koondatakse lähestikku.</p> <p>Mäng. Emotsioonide alias. Mängida saab nii tundeid väljendavaid sõnu seletades kui kehakeele abil tundeid etendada.</p> <p>Mäng. Tundetelefon. Mängijad seisavad üksteise taga Mängitakse tagant ette. Teine mängija rivis pöördub esimese poole. Esimene mängija väljendab mingit tunnet kasutades selleks miimikat ja kehakeelt. Teine mängija koputab kolmandale õlale ning korda talle nähtut. Nii liigub tunne rivi lõpuni. Viimane mängija etendab nähtud</p>	<p>Jakobson, A. Tunnete kaardid.</p> <p>EKI <u>Emotsioonid keeles</u></p> <p>Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p><u>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</u></p> <p>Vihaga ja tunnetega toimetuleku töölehed.</p> <p><u>Põhiemotsioonid - Peaasi.ee</u></p> <p><u>Teeviit.ee</u></p> <p><u>Emotsioonid ja nende väljendumine</u></p> <p><u>Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise tuumiktegevused ehk IVAd - Peaasi.ee</u></p>

			<p>tunnet ja ütleb mis tunne see tema arvates on.</p> <p>Rühmatöö. Tunnete vulkaanid. Õpetaja annab ette tunde väljenduse, nt rõõm, viha, kadedus. ülesanne on kirjutada vulkaani kuju sisse millised tunded võivad olla nende väljenduste taga ehk mis tundeiga võib tegelikult tegu olla, kui me näeme, et inimene on nt vihane.</p> <p>Rollimäng. Tunnete empaatiline väljendamine. Rollimängu käigus väljendatakse tunnet kehtestaval moel ilma teisi ründamata. Õpetaja jagab rollimänguks igale mängijale tunde nimetusega kaardi, mille alusel õpilane peab rollimängus tunnet väljendama.</p> <p>Mäng tunde kaartidega. Iga õpilane võtab ühe tunde kaardi. Rühmas etendatakse kordamööda saadud tunnet ning arutatakse mis võivad sellist tunnet tekitada, mis on selle vastandtunne. Ebamugava tunde korral arutatakse kuidas tundeiga hakkama saada ehk seda muuta.</p>	
--	--	--	---	--

			<p>Individuaalülesanne. Vajadus, tunne, käitumisviis. Õpilane saab tabeli. Esimesse veergu märgib oma hetkevajadused. Teise veergiga vajaduse poolt tekitatud tunde. Kolmandasse veergu tundest tingitud käitumisviisi. Neljas veerg on negatiivsete tunnete ja käitumisviiside korrigeerimiseks (kuidas ma selle asemel võiksin toimida).</p>	
<p>KONFLIKTID JA PROBLEEMILAHENDUS</p> <p>Konfliktide suhteprobleemide ennetamise ja lahendamise oskused on olulisemaid sotsiaalseid oskusi, mis tagavad turvalisuse ja heaolu.</p>	<p>Konflikt suhteprobleem</p> <p>Konfliktide põhjused, tagajärjed, lahendamise viisid.</p> <p>Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise viisid.</p>	<p>Selgitab konfliktihäid ja halbu külgi.</p> <p>Kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise.</p> <p>Valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi.</p>	<p>Mänguline ülesanne. Iga õpilane kirjutab väikestele paberitele sõnu, mis seostuvad temal mõistega konflikt. Seejärel pannakse sarnased sõnad lähestikku. Lõpetuseks moodustatakse klassi definiitsioon mõistele konflikt.</p> <p>Rühmatöö maailmakohviku meetodil. Konfliktide põhjused, tagajärjed, ennetusviisid, lahendamise viisid.. Konfliktide ennetamise võimalused. Konfliktide lahendamise viisid.</p> <p>Rühmatöö kujundatakse plakatina.</p>	<p>Vastav õppevara: 6. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Konflikt vanemaga video</p> <p>https://www.youtube.com/embed/H2FaRfeayIo</p> <p>Konflikti lahendamine. peaasi.ee</p> <p>https://peaasi.ee/konflikti-lahendamine/</p> <p>Shapiro, D. 1995. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p> <p>Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</p> <p>Konfliktide teema aktiivtööd</p>

			<p>Rollimäng. Erinevate konfliktolukordade esitamine ning neile lahenduste pakkumine.</p> <p>Rühmaarutelu. Konfliktide lahendamise viisid. Õpetaja annab ette erinevad konfliktidega toimetuleku viisid. Märgistada tõhusad kehtestavad viisid, põhjendada oma valikut.</p> <p>Õpetaja esitus. Konfliktide lahendamise viisid - kilpkonn, hai, rebane, kaisukaru, öökull.</p> <p>Nurkade mäng. Õpetaja tähistab klassis kohad eelneva esitluse alusel. Õpilased valivad koha vastavalt enda peamisele konfliktide lahendamise viisile. Rühmas arutatakse millised on nende ühis viisi eelised ja probleemid. Lõpetuseks klassiarutelu milline viis on parim. Ülesande võib teha ka väitlusena.</p> <p>Individaalülesanne. Kuulamise järgi joonistamine.</p> <p>Aktiivse kuulamise mäng.</p> <p>Paaristöö. Üks paariline räägib</p>	<p>https://www.terviseinfo.ee/images/prints/Uimastiennetuse_%C3%B5petajaraamat/V_peatykk_Aktiivtood_II_kooliaste_I_Voitjad.pdf</p> <p>Konflikti lahendamine - Peaasi.ee</p> <p>Keerberg, A. Võitlusest abielus. Konfliktide lahendamine loomasümbolite (hai, kilpkonn, öökull, rebane, kaisukaru) viisil.</p> <p>Võitlusest abielus - AITA KEERBERG - SUPERVIISOR, PAARITERAPEUT, SEKSOLOOG</p> <p>Suup, L. 2023. Konflikt. ppt</p> <p>konflikt.pptx (live.com)</p> <p>Võitjad. Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p>V_peatykk Aktiivtood II kooliaste I Voitjad.pdf</p> <p>Konflikti lahendamine ilma kaotajateta, võitja-võitja meetod</p> <p>5 viisi konflikti tõhusaks lahendamiseks.</p> <p>5 viisi konflikti tõhusaks lahendamiseks / Sotsiaalpsühholoogia ja isiklikud suhted Psühholoogia, filosoofia ja elu mõtlemine.</p>
--	--	--	--	--

			<p>millestki (võib eelnevalt kokku leppida). Teine paariline kuulab. Algul etendab mittekuulamist. Seejärel aktiivset kuulamist. Seejärel arutavad mille poolest esimene kuulamine teisest erineb. Koostatakse kuulamise meelespea. Tutvustatakse kaaslastele.</p>	
	<p>Otsuste langetamine ja erinevate lahendusviiside kaalumise otsustamisel</p> <p>Probleemide lahendamise viisid, s.h internetis töhusad ja mittetöhusad.</p> <p>Probleemilahenduste eelised ja puudused.</p> <p>Koostöö võimalused</p> <p>Koostöise tegevuse eelised.</p>	<p>Näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi.</p> <p>nimetab erinevaid probleeme</p> <p>toob näiteid erinevate töhusate probleemilahenduste kohta</p> <p>Lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused.</p>	<p>Klassiarutelu mõistete avamiseks.</p> <p>Lastega filosoferimine - valetamine, spikerdamine, teiste süüdistamine.</p> <p>Ajurünnak. Probleemide lahendamise viisid.</p> <p>Juhtumite analüüs. Õpetaja annab ette erinevaid probleeme (spikrikasutamine, kohustus jäi täitmata, kiusamine sh küberkiusamine, valetamine jne). Õpilased pakuvad kas üksi, paaris või rühmades neile lahendusi. Iga lahenduse korral otsustatakse kas see on tõhus või mittetõhus lahendus.</p> <p>Rollimäng. kõikidele rühmadele antakse samad olukorrad, millele</p>	<p><u>Probleemide lahendamine - Peaasi.ee</u></p> <p>Lastega filosoferimine</p> <p><u>Lastega filosoferimisest Õppemeetodid: lastega filosoferimine</u></p> <p><u>Probleemi lahendus saab alguse probleemi mõistmisest Nutika Vanema Klubi</u></p> <p>Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. 2015. <u>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</u></p> <p><u>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</u></p> <p>Lk 106</p> <p>Shapiro, D. 1995. Konflikt ja kommunikatsioon. Töölehtede kogumik.</p> <p><u>Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise tuumiktegevused ehk IVAd - Peaasi.ee</u></p>

			<p>tuleb leida erinevaid lahendusi. Arutelu lahendusvariantide üle. Kuna kõigil on samad olukorrad, siis saab arutada ka selle üle, et igal olukorral võib olla rohkem kui üks lahendus.</p> <p>Probleemiaken. Õpetaja annab ette lood, mille alusel õpilased täidavad probleemi akna ja pakuvad probleemidele lahendused. Võib teha individuaalselt või rühmas.</p> <p>Individuaalülesanne. Probleemi lahendamine. Õpilane kirjutab välja ühe enda probleemi ning koostab õpitule toetudes selle lahendamiseks plaani. Järgib plaani ja analüüsib siis selle edukust. Vajadusel teeb plaani muudatusi.</p> <p>Rühmatöö. suhtlemise teemaline lauamäng.</p> <p>Mõelda välja mäng, reeglid, teha mäng valmis.</p> <p>Projektülesanne. Rühmades klasi ühise ürituse väljamõtlemine, plaani koostamine ning selle läbiviimine.</p>	<p>Lauamängud nagu male, kabe, monopol, Ruubiku kuubik, pusle jne</p>
--	--	--	---	---

			<p>Kursust läbiva meeskonnamängu VI etapp: koostöö ja kooselu saarel.</p> <p>Kursust läbiva meeskonnamängu VII etapp: ettetulevad probleemid ja nende lahendamise võimalused.</p>	
	<p>Kaaslaste mõju otsustele.</p> <p>Abistav ja kahjustav mõju.</p> <p>Grupi surve.</p> <p>Mõjutamine.</p> <p>Mõjutamise viisid (ähvardamine, äraostmine, nõuandmine, kingituste tegemine, vastuteene ootamine, veenmine).</p> <p>Vastutus.</p>	<p>Kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist.</p> <p>nimetab mõjutamise viise</p> <p>Toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia.</p> <p>mõistab enda vastutust oma otsuste ja tegude eest</p>	<p>Klassiarutelu. millised tagajärjed võivad otsustel olla. Õpetaja märgib need tahvile kahte tulp. Pärast paneb õpilaste abil tulpadele pealkirjad, nt positiivsed - negatiivsed või konstruktiivsed - mittekonstruktiivsed või vastustutundlikud - kahjustavad.</p> <p>Juhtumite analüüs. Õpetaja annab olukorrad ette. Rühmades otsitakse neile lahendusi. Tuuakse välja iga lahenduse plussid ja miinused. Juhtumites tehakse midagi kaaslaste mõjutusel või mõjutamiseks.</p> <p>Individaalülesanne. eneseanalüüs - millised on olnud minu otsused; suhe isikliku ja survestatud otsuste vahel.</p>	<p>Aive Küng. 2019. Otsustamine ja vastutus. Prezi.com</p> <p>Otsustamine ja vastutus by Aive Küng</p> <p>Kull, M., Saat, H., Kiive, E., Põiklik, E. 2015. Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile. TAI</p> <p>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile</p> <p>Lk 159 Kes mind mõjutab?</p> <p>Eakaaslaste surve.</p> <p>Sotsiaalne surve - mis see on, määratlus ja mõiste</p> <p>Mõjutamine (1): Kuidas hea inimene kurjaks muutub? - Õpetajate Leht : Õpetajate Leht (opleht.ee)</p>

			<p>Individaalülesanne. Minu vastutus. Õpilane paneb kirja mille eest ta vastuta, mille eest võiks vastutada, aga ei tee seda, mida peab tegema selleks, et nende eest ise vastutada.</p> <p>Rühmatöö. Välja mõelda erinevaid olukordade kirjeldusi erinevat tüüpi rühmades, mis võivad tekitada rühmaliikmetel soovi nõustuda. Rühmad omavahel vahetavad olukordi ning panevad kirja, kuidas peaks vastama, et saaks oma seisukohale kindlaks jääda.</p>	<p>Mõjutamine (2): <u>Karismaatilised (noorte)liidrid - Õpetajate Leht : Õpetajate Leht (opleht.ee)</u></p>
<p>POSITIIVNE MÕTLEMINE</p> <p>Inimeses positiivse nägemine on sallivuse ning toetavate inimsuhete ja heaolu aluseks.</p>	<p>Positiivne mõtlemine.</p> <p>Positiivne enesesisendus.</p> <p>Positiivsed omadused.</p>	<p>Toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta.</p> <p>Märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.</p>	<p>Individaalülesanne. Panna kirja 20 positiivset omadust enda kohta ja 10 positiivset omadust klassi kohta. Võrrelda oma tööd kaaslaste omaga. Lõpetuseks tuua välja 5 positiivset omadust klassi kohta.</p> <p>Mäng tundekaartidega. Kaartide sorteerimine: positiivsed, mitte positiivsed. Enda omaduste märkimine kaartide abil.</p>	<p>Vastav õppevara: 6. klass inimeseõpetuse õpik</p> <p>Positiivne mõtlemine.</p> <p><u>positiivne mõtlemine - Peaasi.ee</u></p> <p>Ojastu, A., Saali, K.. 2021. Peresaade. Positiivse ja negatiivse mõtlemise mõju meie elule. Audio. <u>Err.ee</u></p> <p><u>Peresaade. Positiivse ja negatiivse mõtlemise mõju meie elule Vikerraadio</u></p>

			<p>Rühmatöö. Plakati tegemine: “Positiivse mõtlemise ABC”</p> <p>Loovülesanne. Enesesisendus. Visuaalselt kujutada endale motod.</p> <p>Kompleksülesanne. Igaüks väärb lille. 1)Iga õpilane saab paberi mille keskele kujundab lille südamikuks oma nime. Lille õielehtedeks kirjutab kõigepealt ise 5 enda positiivset omadust. 2)Seejärel lähevad paberid klassis ringlema. Iga klassikaaslane peab igale klassikaaslasele kirjutama vähemalt ühe tema positiivse omaduse või oskuse. Tuleb jälgida, et ei korrataks kaaslasele juba kirjutatud omadusi</p> <p>Loovülesanne. Minu mina. Plakat paberil või veebis. Kokkuvõtva ülesandena kirjeldab enda omadusi positiivses laadis.</p>	<p>Angela Jakobson. Tunnete kaardid. Peaasi.ee Enesesisendus.</p> <p>Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arendamise tuumiktegevused ehk IVAd - Peaasi.ee</p>
--	--	--	---	--

3.4.3 III kooliaste

7. klass				
<p>INIMESE ARENG JA MURDEIGA</p> <p>Inimese areng erinevates arenguvaldkondades ja erinevatel arenguperioodidel toetab teadlike (ka terviseteadlike) otsuste tegemist eaperioodi arenguülesannete täitmisel.</p>	<p>Areng, küpsemine, kasvamine, õppimine, pärilikkus, keskkonna mõju, inimese valikud.</p> <p>Ühiskonna mõju inimese kasvamisele ja arengule.</p> <p>Inimese elukaar, Murde- ja noorukiea koht elukaares.</p>	<p>Kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;</p> <p>seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega</p>	<p>Sissejuhatus.</p> <p>Peamiste mõistete avamine: mõiste, selgitus ja näide.</p> <p>Ülesanne. "See olen mina" - kirjeldada iseennast võimalikult detailselt (oskused, välimus, hobid jne) ning anda hinnang, kas tegemist on pärilikkuse, keskkonna tegurite või inimese enda valikutega.</p> <p>Paaristöö. Kaaslase kirjeldamine. Mida tean kaaslasest lihtsalt teda vaadates? Mida saan teada, kui temaga vestlen?</p> <p>Ülesanne. Elukaare etapid: rühmades mõelda välja igale etapile moto. Teistele esitamine ja ära arvamine, millise elukaare etapiga on tegu.</p>	<p>Vastav õppevara: 7. klassi inimeseõpetuse õpik Gurova, A. 2012. esitlus <u>elukaarest</u></p> <p>Pärnumaa Kutsehariduskeskuse õppematerjal: <u>elukaar ja elukaare etapid.</u></p> <p><u>Pärilikkus</u></p> <p><u>Noorukiiga</u></p> <p><u>Murdeiga</u></p> <p>Jaanisk, M.</p> <p><u>Inimese elukulg ja areng.</u> Avatud e-kursus.</p> <p>Ööülikool. Inimese elukaar (2022):</p> <p><u>Aaro Toomela "Laps"</u></p> <p><u>Grete Arro ja Kati Aus "Teismelisuus"</u></p> <p><u>Ülar Ploom "Täiskasvanu"</u></p> <p><u>Tii Toomet "Vanaduse võlud"</u>Pärna, K. ja Reile, R. 2023. <u>Eluviisi ja vaimse tervise seosed inimese elukaarel</u> Eesti inimarengu aruanne</p> <p><u>Murdeiga. Seksuaaltervis.ee</u></p>

			<p>Töö helifailidega. Ööülikooli elukaare loengute põhjal esitluste koostamine, näiteks kasutades slaidiesitlus programmi või kujundades poster paberil või veebis.</p> <p>Keskendumine murdeea muutustega seotud teemadele. Peamiste mõistete avamine.</p> <p>Ülesanne. Minu senine arengukäik (elukaar). Õpilane kirjutab 10-15 sündmust, tegevust, olukorda oma senisest elust, paneb need ajalisse järjekorda ning kujutab visuaalselt (kaarena, trepina vms)</p> <p>Ülesanne. Minu õpiharjumused. Analüüsib, milliseid õpimeetodeid kasutab, mis toimib, mis mitte, mida peaks/võiks muuta.</p>	<p>Digiõpik viljakusest.ee peatükk <u>Murdeiga ehk puberteet. Sootunnused</u></p> <p>Visak, I. 2017. <u>Kuidas murdeeast maksimumi võtta?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p> <p><u>Amaze.org</u>. 2022. <u>Pimples and Periods: A Puberty Guide.</u> Inglisekeelne video puberteedi muutustest.</p> <p><u>Amaze.org</u>. 2020. <u>Taking Care of Your Body During Puberty.</u> Inglisekeelne video puberteediaegsest hügieenist.</p> <p><u>Amaze.org</u>. 2016. <u>Top Signs Boys are in Puberty.</u> Inglisekeelne video murdeea muutusest poistel.</p> <p><u>Amaze.org</u>. 2016. <u>Top Signs Girls are in Puberty.</u> Inglisekeelne video murdeea muutusest tüdrukutel.</p> <p><u>Amaze.org</u>. 2018. <u>Puberty: Feeling Depressed, Happy and Other Emotions.</u> Inglisekeelne video murdeea emotsionaalsetest muutusest.</p>
--	--	--	---	--

			<p>Võrdlus murdeeast. Vihikusse tabel kolme lahtriga: Murdeea muutused üldiselt/tüdrukutel/poistel - Uus teadmine - Tekkis küsimus. Infoallikana kasutada õpikut või seksuaaltervis.ee lehte: Murdeiga</p> <p>Tekkinud küsimustele proovivad õpilased rühmades vastused leida ja vastuseta küsimused või arutatakse õpetajaga klassivestluses.</p>	
<p>INIMENE, VALIKUD, ÕNN</p> <p>Eneseregulatsiooni oskuste ja õpioskuste arendamine turvalisuse ja heaolu allikana</p>	<p>Minapilt - kirjeldav ja hinnanguline aspekt minapildist.</p> <p>Positiivse minapildi kujundamine.</p>	<p>Selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;</p> <p>toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;</p>	<p>Enesehinnangu kujunemine ja muutumine. Peamiste mõistete avamine.</p> <p>Ülesanne. “See olen mina” ülesanne eelmises teemaplokis edasiarendus. Vaadata üle kirjutatud jutt ning märkida, mis kirjutatust on kirjeldav ja kas on ka kirja saanud hinnangulist osa.</p> <p>Komplimendi ülesanne. A4 paberile kirjutada keskele oma nimi ja võimalusel kaunistada, paber liigub edasi järgmise kätte.</p>	<p>Vastav õppevara: 7. klassi inimeseõpetuse õpik</p> <p>Peaasi.ee Enesehinnang</p> <p>Saat, H .2019. Ole toeks lapse enesehinnangu kujunemisel Tervise Arengu Instituut</p> <p>Peaasi.ee tööleht Kuidas ma ennast tunnen?</p> <p>Schab, L. M. 2019. Enesehinnangu tööraamat teismelistele. Varrak. Töölehtede kogumik.</p> <p>Johari aken Holist</p>

	<p>Eneseanalüüs, väärtused, teadlikud valikud ja vastutus elus.</p> <p>Enesekasvatuse võtted.</p> <p>Enesearendamine oma elutee kujundamisel.</p> <p>Positiivne suhtumine endasse ja teistesse kui) heaolu alus..</p>	<p>Analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;</p> <p>analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel;</p>	<p>Iga rühma liige paneb kirja ühe lause, mis teeb sellest inimesest imelise inimese.</p> <p>Rühmatöö. Enesehinnang. Rühmades arutada millised olukorrad, tegevused jne võivad enesehinnangut madaldada. Seejärel millised tegevused, olukorrad jne aitavad enesehinnangut tõsta ja hoida. Neist koostada plakat. Tutvustada teistele.</p> <p>Eneseanalüüs Johari akna mudelit kasutades.</p> <p>Mitmekülgne eneseanalüüs ja oskus seada eesmärgid ja neid täita.</p> <p>Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.</p> <p>Loovülesanne. Minu mina. Visuaalsel moel kirjeldada enda huvisid, tegevusi, omadusi, väärtusi, lemmikuid jne nt minipildikestena või jutukesena/ajakirja artiklina</p>	<p>Teeviit Juunior. 2020. <u>Kuidas õppida ennast tundma?</u></p> <p>Pranno, K. 2023. <u>Kuidas teha komplimente?</u> Teeviit Juunior.</p> <p>Teeviit Tulevikku. 2023. <u>Ettevõtlikkuse konsultant x Teeviit: "Kuidas täita enda unistusi?"</u></p> <p>Kastepõld-Tõrs, K. <u>Õpiobjekt Läbi eneseanalüüsi õnnelikkuse poole.</u> Tartu Ülikool</p> <p>Aru, M., Lään, K- <u>Õpiobjekt Millised tööd mulle sobivad?</u> Tartu Ülikool</p> <p><u>Maailmakool.ee.</u> Kogumik <u>"Naised õiguste eest: lood üle maailma"</u></p> <p>Dokumentaalfilm. 2020. <u>Greta põlvkond ja tunnikava.</u> Maailmakool.ee</p>
--	--	--	--	--

			<p>Tegevusplaani koostamine ja kaasõpilase tegevusplaani hindamine etteantud <u>kontroll tabelit</u> kasutades.</p> <p>Arutelu: erinevad enesekasvatuse võtted</p> <p>Probleemi lahendamise ülesanne</p> <p>1) Mõttele välja üks lahendamist vajav probleem. Kirjuta see vihikusse võimalikult täpselt 2) Vahetage pinginaabriga vihikud ja tutvu kaaslase probleemiga. 3) Proovi lahendada esitatud probleem pannes kirja kolm punkti 1. Pane eesmärk 2. Kasutatav enesekasvatuse võte 3. Kirjelda võimalikult täpselt, kuidas antud enesekasvatuse võtet saaks kasutada selle probleemi lahendamisel.</p> <p>Individuaalne kirjutamine. Õpilased panevad kirja olukorrad, kus nad on pidanud tegema ühe kindla valiku. Analüüsivad, kas tagant järgi on see valik olnud nende meelest õige või vale otsus? Kas</p>	<p><u>SUHTLEMIS- JA KOOSTÖÖOSKUSTE ÕPETAMINE NOORTELE</u></p>
--	--	--	--	---

			<p>oleks pidanud tegema teise valiku? Miks? Miks on tehtud otsus parim? jne</p> <p>Maailmahariduslik ülesanne. Kogumik “Naised õiguste eest: lood üle maailma” Malala Yousafzai lugu ja tunnikava: Enese elutee kujundamine</p>	
<p>INIMENE JA RÜHM</p> <p>Inimene on sotsiaalne olend ning teeb koostööd erinevate inimestega erinevates rühmades, säilitades samal ajal sõltumatuse.</p>	<p>Rühm. Erinevad rühmade liigid. Erinevad rollid, reeglid ja normid rühmas.</p> <p>Inimeste õigused ja kohustused erinevates rühmades.</p> <p>Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed.</p>	<p>Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;</p> <p>toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;</p> <p>analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi</p>	<p><u>Ülesanne.</u> Rühmatöö tööleht. Erinevad grupid, nende reeglid. Rühmatöö põhjal järgneb klassiarutelu.</p> <p>Arutelu. Miks kodus on suulised kokkulepped ja koolis kirjalikud? Miks peab osa reegleid kirja panema? Individuaalselt ja/või rühmas luua oma klassireeglid.</p> <p>Ülesanne. MInu rühmad. Tuua välja millistesse rühmadesse kuulub, sh sotsiaalmeedia rühmad. Valib 3 enese jaoks kõige olulisemat ja põhjendab miks need.</p>	<p>Vastav õppevara: 7.klassi inimeseõpetuse õpik</p> <p>TLÜ androgoogika üliõpilaste käsiraamat gruppidest.</p> <p><u>Mida teha, et laps reeglitest ja kokkulepetest kinni peaks? - Haridus- ja Noorteameti blogi</u></p> <p><u>Meeskonna arenguetapid - Grupidünaamika ja meeskonnatöö organisatsioonis</u></p> <p><u>Kokkulepped ja normid grupis</u></p>

	<p>Koostöised ja võistluslikud rühma tegevused. Hoolivuse, austuse, õigluse ja vastutustunde väärtustamine koostöises tegevuses.</p>	<p>erinevates rühmades;</p>	<p>Ülesanne.1) Panna kirja kõik enda hetke rollid elus 2) iga rolli juurde üks õigus ja üks kohustus, mis tuleb selles rollis täita 3) mõelda, kui kindlas rollis olles see õigus/kohustus puudub, siis missuguseks see muudab selle rolli õpilase jaoks 4) valida 1-3 lemmik rolli ja põhjendada, miks see nii on.</p> <p>Ülesanne: Minu õigused ja kohustused. Õpilane paneb kirja oma kohustused perekonnas, koolis, huviringis/trennis, sõprade seas, kodanikuna. Vähemalt 10 õigust. Iga õiguse juurde kirjutab sellest tuleneva kohustuse.</p>	
	<p>Konformsus. Sõltumatus. Autoriteet.</p> <p>Toimetulek rühma survega ennast ja teisi kahjustavates olukordades.</p>	<p>kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;</p>	<p>Klassiarutelu. Mis põhjustel inimesed nõustuvad enamuse arvamusega? Vastused tahvlile kirja ja seejärel juhib õpetaja arutelu, täpsemate põhjuste selgitamiseks.</p> <p>Rühmatöö. Välja mõelda erinevaid olukordade kirjeldusi erinevat tüüpi rühmades, mis</p>	

			<p>võivad tekitada rühmaliikmetel soovi nõustuda. Rühmad omavahel vahetavad olukordi ning panevad kirja, kuidas peaks vastama, et saaks oma seisukohale kindlaks jääda.</p> <p>Rühmatöö. Autoriteet, autoriteetne inimene. Koostada plakat vms vormis ülevaade millised omadused, tegevused jms kujundavad inimesest autoriteedi.</p> <p>Rollimäng. Lavastavad rühmas minietendused rühma survega toimetulekuks.</p>	
<p>TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE</p> <p>Inimese teaduspõhised teadmised oskused ja hoiakud toetavad tema heaolu ja tervisekäitumist</p>	<p>Heaolu komponendid (sh vaimne heaolu).</p> <p>Inimese vaimse heaolu tõstmise võimalused.</p>	<p>Analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;</p>	<p>Ülesanne. Tutvuda peaasi.ee leh el vaimse tervise vitamiinidega. Iga vitamiini kohta koostada endale kava kuidas seda vaimse tervise toetajat kasutada ja oma elus suurendada.</p> <p>Rühmatöö. Kiusamine vaimse tervise häirijana. Rühmatöös tuuakse välja kiusamine sh küberkiusamise põhjused,</p>	<p>Vastav õppevara: 7.klassi inimeseõpetuse õpik</p> <p>https://eluliin.ee/sonavagi</p> <p>https://peaasi.ee/vaimse-tervise-vitamiinid/</p> <p>Kiusamine. 2008. Nr. 3. Paljundatav materjal põhikooli vanemate klasside õpilastele.</p> <p>Peaasi.ee Vaimse tervise töövihik</p>

<p>isiklikul ja ühiskonna tasandil.</p>			<p>tagajärjed, ennetamise ja lõpetamise viisid.</p> <p>Vaikuseminutite harjutused.</p> <p>https://vaikuseminutid.ee/vaikuseminutite-harjutused/</p> <p>Ideekaart ja analüüsi kirjutamine. Paberi keskele kirja: “Millal mul on raske olla?”. 1 min jooksul kirja kõik mõtted, mis tekivad. 1 min jooksul kirja ühele asjale, millal on raske erinevad lahendused, mida oskab õpilane välja tuua, et seda lahendada või ennetada. Nii veel 2 korda erinevate nähtustega. Pärast idee kaardi tegemist kirjutada lühiarutlus “Kuidas ma raskustega toime tulen?”.</p> <p>Ideekaart. Millal tunnen ennast hästi?</p> <p>Vaikuseminutite harjutused</p> <p><u>Vaikuseminutite harjutused - Vaikuseminutid</u></p>	<p>MTÜ Peaasjad ja Eesti Õpetajate Liit. <u>Koolilaste ja noorte vaimne tervis. Materjal koolitöötajatele.</u></p> <p>Nahkur, Lehes, Ainsaar. 2022. <u>Heaolumeeter.</u> Tartu Ülikool, Euroopa Sotsiaaluuring, Eesti Teadusagentuur.</p> <p>Oidermaa, A-K. .2021. <u>Vaimse tervise vitamiiniminutid #1: head suhted . Peaasi.ee</u></p> <p>https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Nouustamisteenused/lapseheaolu_hindamise_kasiraamat.pdf</p> <p>https://intra.tai.ee/images/prints/documents/139816871942_Vaimne_tervis_kui_vaimne_heaolu_2011.pdf</p> <p>https://blogi.harno.ee/wp-content/uploads/2021/03/Kutsar-Soo.-Eesti-noorte-subjektiivne-heaolu-ja-toimevoimekus.pdf</p> <p><u>Laste subjektiivne heaolu kohalikus ja rahvusvahelises vaates</u></p> <p>al lk 22 - 29</p> <p><u>Heaolumeeter</u></p>
---	--	--	--	--

	<p>Laste heaolu seos tema enda, ümbritsevate inimeste ja keskkonnaga.</p> <p>Laste heaolu mõjutavad tegurid (materiaalne, füüsiline, vaimne, sotsiaalne) kogukonna tasandil</p>	<p>analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;</p>	<p>Rühmatöö. 1) individuaalselt kirja kõik probleemid, mis õpilaste meelest koolis ja/või kodukohas. 2) moodustatakse rühmad ning esitletakse kõiki kirja pandud probleeme 3) valitakse välja 3-5 probleemi, millele proovitakse leida lahendusi. Töö esitatakse klassile. Võimalusel saab kasutada pikemaajalise projektina, et lahendada ära mõni noorte jaoks oluline probleem.</p> <p>Juhtumite analüüs. Õpilased tutvuvad lasteombudsmani kodulehel kirjalike <u>seisukohtadega</u>. Õpetaja või õpilased valivad välja sobilikud seisukohad ning teevad ülevaate: 1) lühitutvustus 2) millist lapse õigust antud probleem puudutab 3) lasteombudsmani seisukoht antud küsimuses 4) rühma arvamus antud juhtumist.</p> <p>Rühmatöö. Kuidas meie saame suurendada enda ja kaaslaste heaolu koolis ja kodukohas.</p>	<p>Teeviit Tulevikku. <u>Tunnete kirjutamine - TEEVIIT JUUNIOR</u></p> <p>Lasteombudsmani <u>veebileht</u></p> <p><u>Lapse heaolu mõõtmise käsitus lk 7</u></p>
--	---	---	--	---

			<p>Maailmahariduslik ülesanne. Kogumik “Naised õiguste eest: lood üle maailma”, tunnikava Lapse õigused – Malala Yousafzai lugu</p>	
	<p>Terviseriskid ja uimastitega seotud riskikäitumine ning selle negatiivsed tagajärjed inimese toimetulekule.</p> <p>Sekkumine indiviidi ja ühiskonna tasandil.</p>	<p>analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;</p>	<p>ühmatöö. Klass jagatud kuueks rühmaks. Koostada plakat etteantud teemal ja lisada juurde positiivseid tegevusi, mis noore tervist edendaks.</p> <p>Alkoholi lühiajaline mõju</p> <p>Alkoholi pikaajaline mõju</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Narkootikumide lühiajaline mõju 4. Narkootikumide pikaajaline mõju 5. Tubakatoodete (sh e-sigaret) lühiajaline mõju 6. Tubakatoodete (sh e-sigaret) pikaajaline mõju 7. Energiajookide mõju. <p>Mõistekaart. Rühmatööde põhjal koostada mõistekaart</p>	<p>noored.alkoinfo.ee <u>Kuidas alkohol mõjub?</u></p> <p>M.Kull, H.Saat, E.Kiive, E.Põiklik. 2015. <u>Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile.</u> Tervise Arengu Instituut</p> <p>Miks veipida? Video. Teeviit.ee</p> <p><u>Tervise Arengu Instituut X Teeviit: "Miks veipida?"</u></p> <p>https://www.teeviit.ee/ara-usu-neid-terviskahjustavaid-muute/?fbclid=IwAR3sJ49370Og1vMs6nMao hZ9PBg927rowF6DBkVf6fFXyfqqvLyHkMu1Z5I</p> <p>Õppefilm “Mõtteaine” 2011 (28min)</p> <p><u>Juhendmaterjal</u> õppefilmi “Mõtteaine” juurde.</p> <p>Film. 2022. “<u>Veipimissõltlased</u>” jupiter.err.ee</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2023. <u>Nikotiinipadi.</u> Infomaterjal.</p>

			<p>“Kuidas mõjutavad uimastid mind? ”.</p> <p>TAI mäng ja info. <u>Kuidas öelda ei</u></p> <p>Ülesanne. Kes mind mõjutab? (Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile, lk 200)</p> <p>Filmi “Mõtteaine” analüüs ja arutelu.</p> <p>Bingo. Õpilased koostavad bingoväljad, kuhu märgivad vaba aja tegevusi ilma uimastikasutuseta, sh nutiseadmeteta. Seejärel otsivad tegevustele klassikaaslaste nimed lahtritesse, kes vastavat tegevust teevad.</p> <p>Ajurünnak. Millised eelised on noorel, kes uimasteid ei tarvita.</p> <p>Filmi <u>“Veipimissõitlased”</u> vaatamine ja arutelu.</p> <p>Õppefilm <u>“Mõtteaine”</u> ja <u>ülesanded</u>.</p>	<p>Mäll, T., Tarlap, K. 2023.</p> <p><u>Alkoholsete jookide ning tubaka- ja nikotiinitoodete testostlemine.</u> Tervise Arengu Instituut</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2023. <u>Noorte vanuse kontrollimine tubaka- ja nikotiinitoodete müümisel.</u> Lühikokkuvõte</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2022. <u>Mida sisaldab e-sigareti sissehingatav aerosool?</u> Plakat.</p> <p>Tervise Arengu Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium. 2023. <u>E-sigarettide tarvitamise pidurdamine ja ennetamine koolis.</u></p>
--	--	--	--	---

	<p>Laste ja noorte õigusi, tervist ja heaolu kaitsvad seadused.</p>	<p>toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;</p>	<p>Lapse õiguste alusdokumendid ja lapse õigused: ÜRO lapse õiguste konventsioon, lastekaitseadus, lasteombudsman</p> <p>Ülesanne. Väärtuste jada. (Metoodiline juhend “Õigus olla laps”, lk 9). Sissejuhatus arutelu tekitamiseks lapse õigustega seotult.</p> <p>Ülesanne. Liikumatud pildid. (Metoodiline juhend “Õigus olla laps”, lk 15). Lapse õiguste konventsiooni artiklite tundma õppimine.</p> <p>Infootsing. Õpilased otsivad informatsiooni, kuhu on võimalik neil erinevate murede korral pöörduda. Võimalus teha individuaalselt tabel vihikusse või rühmades esitlused.</p> <p>Filosoferimine lastega: õigus, õiglus, kohustus, nende seosed. Kas saab õigusi olla kohustuste ja vastutuseta.</p>	<p>Maailmakool.ee Metoodiline juhend “<u>Õigus olla laps</u>”</p> <p>M. Sarv. 2022.. <u>Miks me ikka veel räägime lapse õigustest?</u>. Maailmakool.ee</p> <p>Lasteombudsman. <u>Laste ja noorte õigused</u>.</p> <p>A.Aru ja K.Paron. 2022. <u>Laste õigused</u>”. Inimõigused”: 16. peatükk.</p> <p><u>Riigi Teataja lastekaitseadus</u></p> <p><u>Lasteabi veebileht</u></p> <p><u>Lastekaitse Liit</u></p> <p>Tartu Ülikool. Õppemeetodid: lastega filosoferimine <u>Lastega filosoferimisest Õppemeetodid: lastega filosoferimine</u></p> <p>MTÜ Mondo. 2017. <u>"Igaüks, igal pool". Inimõigusi käsitlev ainetelene õppematerjal</u>. Maailmakool.ee</p> <p><u>MTÜ Mondo, Juhan Kuusi Dokfoto Keskuse ja Välisministeerium. Virtuaalnäitus “Kui ma ükskord suureks saan”</u> koos tunnikavadega. Maailmakool.ee</p>
<p>8. klass</p>				

<p>TERVISE KÄITUMINE</p> <p>Turvaline tervisekäitumine ning keskendumine füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele tagab inimese heaolu lähiümbruses ja ühiskonnas. Vald-konna allikakriitilisus ja allikate usaldusväärsus iseloomustab nüüdisaegset õpikeskkonda.</p>	<p>Tervis kui heaolu-seisund ja tervise aspektid - füüsiline tervis, vaimne tervis ja sotsiaalne tervis.</p> <p>Tervise aspektide vastastikused seosed</p>	<p>Toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;</p> <p>analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele</p>	<p>Oluline rõhk terviseaspektide omavahelised seosed.</p> <p>Sissejuhatav rühmatöö. Ühisele paberile 4-5 liikmelistes rühmades ise kolmele tervise aspektile definitsiooni andmine ja kolme näite juurde toomine, mis tugevdavad seda aspekti. Seejärel erinevate aspektide juurde omavaheliste seoste loomine. Järgneb klassiarutelu.</p> <p>Rühmatöö sik-sak meetodil. Ekspertühmad saavad erinevad õpetaja poolt valitud artiklid, mis käsitlevad füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist. Pannakse kirja olulisemad teemapunktid ning liigutakse segarühmadesse, kus on esindatud erinevad terviseaspektide rühmaliikmed ning koos hakatakse otsima seoseid antud teemadel. Lõpuks liigutakse tagasi ekspertrühma, kus tehakse kokkuvõte, mille keskmes on nende esialgne terviseaspekti osa.</p> <p>Teksti mõistmise ülesanne. Järelduste tegemine</p>	<p>Vastav õppevara: 8.klassi inimeseõpetuse õpik <u>Näide füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostes</u></p> <p>K. Pärna ja R. Reile. 2023 <u>Eluviisi ja vaimse tervise seosed inimese elukaarel</u>. Eesti inimarengu aruanne 2023.</p> <p><u>Peaasi.ee</u>. 2015. <u>Peaasjalikud noored - miks peab vaimsest tervisest rääkima?</u></p> <p>Noor Tegija. 2021. <u>Kuidas mõjutab vaimne tervis meie elukvaliteeti</u>.</p> <p><u>Peaasi.ee</u>. Vaimse tervise tunnikavad https://peaasi.ee/tunnikavad/</p> <p>K.Port. 2013.1 <u>Minuti Loeng: Miks on oluline vähem istuda ja rohkem liikuda?</u> Tallinna Ülikool</p> <p>K.Port. 2014. <u>1 Minuti Loeng: Maga rohkem, elad kauem</u>. Tallinna Ülikool</p> <p>D. Smoljakova. 2021. <u>Vaimse tervise vitamiiniminutid #7: uni ja puhkus</u>. <u>Peaasi.ee</u></p> <p><u>Peaasi.ee Uni</u></p>
---	--	--	--	--

			<p>Eesti inimarengu aruande 2023 peatüki “Eluviisi ja vaimse tervise seosed inimese elukaarel”. Tekst jagada rühmade vahel ära, vajadusel selgeks teha uued mõisted, panna kirja olulisemad teemapunktid ning kolm olulist teadmist 8. klassi noorele.</p> <p>Fotoessee “Tervis”. Individuaalselt või rühmas teha fotoessee kasutades vabavara pilte. Õpilased pealkirjastavad oma töö ise, kasutavad 8-10 fotot, kasutades interneti otsingumootorit. Esitluses on vaid pildid ja lood jutustavad õpilased ise juurde.</p> <p>Ülesanne. Õpilane valib ühe enda tegevuse ja analüüsib seda füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise seisukohalt - kuidas tegevus toetab ja/ või ei toeta tema tervise osasid.</p> <p>Unepäeviku täitmine ja selle analüüs.</p> <p>tutvuda klassis “14 unevõtet päeval ja öösel, mida enda une</p>	<p>J. Aru. 2014. <u>Miks me magame?</u> Jaan Aru <u>TEDxTallinn</u> . TEDx Talks</p> <p>A.Belkin. “Nutikael” kui moodsa inimese kaelavalude põhjustaja. <u>Valvekliinik.ee</u></p> <p>Hion, T. 2002. <u>Miks on uni oluline?</u> Tagasi kooli e-külastund.</p> <p>Jaan Aru 2022. Nutiseadmetest, nutisõltuvusest ja laste andekusest. Academy on Good <u>Thoughts.youtube.com</u></p> <p><u>Jaan Aru loeng nutiseadmetest, nutisõltuvusest ja laste andekusest.</u></p> <p>Eesti Tervisemuuseumi Virtuaalnäitus “Unelood” ja “<u>Pandeemiad</u>”</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2023. Sünaps - <u>U</u></p>
--	--	--	--	---

			<p>parandamiseks teha” lk 36 <u>Minu unevihik noortele</u></p> <p>õpilaste kirjalik analüüs, mida juba teen ja mida mitte.</p> <p>unepäeviku täitmine lk 31 <u>Minu unevihik noortele</u> või <u>unepäevik</u> kokkulepitud aeg õpetajaga.</p> <p>seejärel analüüsida oma tulemusi, mida peaks muutma ja mis on hästi.</p> <p>Plakati tegemine teemal:</p> <p>-“Une olulisus”</p> <p>-”Hea une nipid”</p> <p>Võimalus teha plakat paberil või kasutades veebikeskkonda.</p> <p>Enese ja kaaslaste jälgimine nädala jooksul, millised on enda ja kaaslaste halvad harjumused, miks ja mis on tagajärjed?</p> <p>Iseseisev kirjutamine “Soovitused sõbrale ... “. Õpilane paneb kirja erinevad soovitused, mida ta</p>	
--	--	--	---	--

			<p>annaks omavanusele sõbrale, et olla hea tervise juures.</p> <p>Loovülesanne. Minu turvapaik. Joonistuse vormis tervist toetavate tegevuste, olukordade jms kujutamine.</p>	
	<p>Tervisliku eluviisi (toitumine, kehaline aktiivsus, piisav puhkus ja uni) mõju tervise erinevatele aspektidele.</p>	<p>analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;</p>	<p>Sissejuhatavad väited. Õpetaja koostab õiged ja valed väited, näiteks järgneva veebilehe põhjal: <u>Liikumine</u>. Õpilased peavad valed väited parandama ja õiged ära märkima. Järgneb klassiarutelu.</p> <p>Paaristöö. Õpilased vestlevad omavahel, millistes huviringides on nad osalenud/on osalemas/sooviksid osaleda ning proovivad reklaamida seda huviala kui maailma kõige paremat.</p> <p>Minuuring. Kehaline aktiivsus ja uni. Õpetaja koostab kasutades näiteks Google Formsi küsimustiku kehalise aktiivsuse teemal, <u>Mini-uring. Kehaline aktiivsus - Google'i dokumendid</u></p> <p>Pärast uuringu läbiviimist saab õpetaja Google Formsi kaudu tulemused, mida saab jagada õpilastega</p>	<p>Sotsiaalministeeriumi veebileht <u>Toitumine ja liikumine</u></p> <p>M.Tekkel ja T. Veideman. 2014. <u>EESTI TÄISKASVANUD RAHVASTIKU TERVISEKÄITUMISE UURING, 2014</u></p> <p><u>Toitumine.ee</u> <u>Kuidas</u> <u>tervislikult toituda.</u> Tervise Arengu Instituut.</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling.2023. Sünaps:</p> <p><u>Hakkame liikuma!</u></p> <p><u>Kuidas lapsed toituvad ja liiguvad?</u></p> <p>Liikumisaasta 2023 <u>veebileht</u></p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2022. <u>Maailma terviseorganisatsiooni (WHO) soovitud kehalise aktiivsuse kohta</u></p>

			<p>sobivas keskkonnas. Forms koostab automaatselt graafikud.</p> <p>Pärast uuringu läbiviimist tuleb õpilastel teha kirjalik analüüs. Iseenda ja klassi käitumise kohta. Selleks on oluline, et õpilased enda käitumise kohta teevad ka eraldi märkmed vihikusse, et saaks võrrelda klassiga.</p> <p>Rühmatöö. Situatsioonianalüüs.</p> <p>Ülesanne. Oma nädalase toiduvaliku analüüs. Paneb nädala jooksul kirja kõik, mida sööb/joob/näksib kas blogisse või tabelisse. Seejärel analüüsib vastavalt toitumissoovitustele (toitmine.ee) ja toidu valgusfoorile. Sõnastab järeldused. Koostab plaani oma toiduvaliku edasiseks parendamiseks.</p>	<p>Tööleht/test E. Palk Toitumine</p> <p>K. Port. 2013. 1 Minuti Loeng: Miks on oluline vähem istuda ja rohkem liikuda? Tallinna Ülikool</p> <p>Kuidas tervislikult istuda? Kiropraktik jagab näpunäiteid.</p> <p>K.Me, M.Pihu, I. Tullus. 2016 Toitumine ja liikumine. I-III kooliaste. õpetajaraamat. Tervise Arengu Instituut.</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2022. Laste söömisharjumuste kujundamine</p> <p>Saatesari Heureka: 3. 2017. Mida peaks sööma?</p> <p>Saatesari Heureka: 14. 2018. Kuidas teha trenni?</p>
	<p>Tervisealased infoallikad,</p> <p>Tervisealaste info allikate usaldusväärsus.</p>	<p>teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;</p> <p>analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate,</p>	<p>Vaata videot Kuidas ära tunda teaduslikult tõestatud ja teaduslikuna näivat infot? ERR portaalis Meediataip</p> <p>Ülesanne eelnevast loengust/artiklist: sisesta Google'i otsingusse sõnapaar "teaduslikult tõestatud". Ava esimesed kolm</p>	<p>ERR portaal Meediataip:</p> <p>A.Siibak ja M. Himma. 2020. Kuidas ära tunda teaduslikult tõestatud ja teaduslikuna näivat infot?</p> <p>toimetaja K.Kaldoja. 2020. Mis on valeuudis?</p>

		<p>tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärst;</p>	<p>otsinguvastet ning hinda seal olevat infot nende soovitude alusel, mis eelnevas loengus antud.</p> <p>Infootsingu ülesanne otsida riiklikult tunnustatud organisatsioonidest usaldusväärset infot kirja panna 1) veebileht 2) teemad, mille kohta infot võib leida. Võib teha rühmatööna. Õpetaja jagab rühmadele veebilehed, ajakirjad jms, mille kohta rühm teeb ülevaate.</p> <p>Ülesanne tervise teemaline artikkel.</p> <p>Vihikusse kirja:</p> <p>1) pealkiri 2) autor 3) kust artikkel võetud veebileht/ ajakiri/ ajaleht 4) kirjuta kokkuvõte. 5) pane kirja ühe lausega kõige olulisem mõte 6) kellele soovitaksid lugeda seda. 7) Millist tervise aspekti see käsitleb.</p> <p>Tunnis: Paarilisele oma tööst ülevaate andmine: paariline</p>	<p>Teadustöö aluste e-kursus peatükk: <u>Teaduslik ja tavamõtlemine</u>. Tartu Ülikooli veebileht terviseinfo.ee</p> <p>tai.ee</p> <p>Kiire sõnapilve veebilehed: <u>AnswerGarden/ Mentimeter</u></p> <p>ERR portaal <u>Meediataip</u>:</p> <p>A.Siibak ja M. Himma. 2020. <u>Kuidas ära tunda teaduslikult tõestatud ja teaduslikuna näivat infot?</u></p> <p>toimetaja K.Kaldoja. 2020. <u>Mis on valeuudis?</u></p>
--	--	--	---	--

			<p>kirjutab 3 küsimust üles ja 3-5 märksõna --> gruppidesse jagunemine --> õpilane annab ülevaate kuulnud tööst, rühmakaaslased kirjutavad ühe märksõna kuuldu kohta sõnapilve.</p> <p>Faktikontroll. Õpilased panevad iseseisvalt või rühmas kirja erinevad ravivõtted või meetodid, mida nad teavad. Seejärel otsitakse teaduspõhiseid allikaid nende kinnitamiseks või ümberlükkamiseks. Tulemuste esitlemine klassile.</p>	
	<p>Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressiga toimetulek.</p> <p>Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi</p>	<p>analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;</p>	<p>Olulisemate mõistete avamine vaimse tervise teemadel.</p> <p>Klassiarutelu: miks on vaimset tervist keerulisem hinnata?</p> <p>Peaasi.ee veebilehel vaimse tervise vitamiinide testi tegemine ja tulemuse põhjal kokkuvõtte tegemine, mis on hästi ja mida peaks paremini tegema?</p> <p>- <u>testi oma vaimset tervist</u></p>	<p>J. Piksööt ja L. Oja. 2023. <u>Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring</u>. Tervise Arengu Instituut</p> <p>Virtuaalkliinik.ee kokkuvõte. 2023: <u>Eesti kooliõpilaste tervisemured: närvilisus ja uinumiskäitumus, masendus ja kurbus, selja- ja peavalud</u></p> <p>L.Ilves. 2023. <u>Uuring: Eesti noorte hinnangud oma elule, tervisele ja peresuhetele on halvenenud</u>. Tervise.geenius.,ee</p>

	otsimine ja leidmine.		<p>- vaimse tervise <u>kriisiplaan</u></p> <p><u>Peaasi.ee</u> veebilehel Koolistressi testi tegemine ja tulemuse põhjal kokkuvõtte tegemine, mis on hästi ja mida peaks paremini tegema?</p> <p>Ajaplaneerimise nipid. Õpilased tutvuvad <u>Peaasi.ee</u> veebilehel erinevate <u>ajaplaneerimise abivahenditega</u>. Valivad välja enda jaoks sobilikud meetodid ning kavandavad nende kasutamist nädala jooksul ja analüüsitakse nende kasutamist, mis töötas nende jaoks ja mis mitte.</p> <p>Õpetaja juhitud klassiarutelu erinevate õppimisnippide kasutamiseks.</p> <p>Video vaatamine G.Arro "<u>Kuidas kodustes tingimustes efektiivselt õppida?</u>"</p> <p>Rühmatöö. Erinevate vaimse tervise teemaliste videote</p>	<p>M.Sisask. 2022. <u>Kui king pigistab, siis vaimne tervis lonkab</u> Merike Sisask TEDxTallinn. TEDx Talks</p> <p>Suurtee, A. 2020 <u>Kuidas oma vaimset tervist hoida?</u> Tagasi Kooli e-külastund</p> <p>Uusberg, A. 2019. <u>Kuidas ma saan oma tundeid muuta?</u> Tagasi Kooli e-külastund</p> <p>Oidermaa, A-K. 2022. <u>Kas mul võib tekkida vaimse tervise probleem?</u> Tagasi Kooli e-külastund</p> <p>Oidermaa, A-K. .2021. <u>Vaimse tervise vitamiiniminutid #1: head suhted</u> . <u>Peaasi.ee</u></p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2023. "Sünaps" #69 - Sajanditagune eneseabi</p> <p>MTÜ Peaasjad ja Eesti Õpetajate Liit. <u>Koolilaste ja noorte vaimne tervis.</u> Materjal koolitöötajatele.</p> <p>Nahkur, Lehes, Ainsaar. 2022. <u>Heaolumeeter.</u> Tartu Ülikool, Euroopa Sotsiaaluuring, Eesti Teadusagentuur.</p> <p><u>Peaasi.ee</u> materjalid klassijuhataja tunniks - "<u>Vaimse tervise hoidmine</u>" 8.-12.klass</p> <p><u>Peaasi.ee</u> materjalid klassijuhataja tunniks - "<u>Ärevus</u>" 8.-12.klass</p>
--	-----------------------	--	--	--

			<p>vaatamine ja ülevaate andmine sümbolite ja piltide kaudu.</p> <p>Infootsing, kuhu pöörduda vaimsete terviseprobleemide korral? Võimalus õpetajal ka määrata kindlad vaimse tervisega seotud küsimused, millele õpilased pakuvad lahendusi ja soovitusi kaasõpilastele.</p> <p>Iseseisev kirjutamine “Minu parimad tujutõstjad”. Õpilased kirjutavad endale nimekirja, mis aitavad neid hoida positiivset meelt ja mida võiks veel lisaks edaspidi kasutada.</p> <p>Ülesanne. 1) õpilased kirjutavad väikestele paberitele stressi maandamise viise, 2) neist kujundatakse ühine plakat või kleebitakse klassi seinale.</p>	<p>Peaasi.ee materjalid klassijuhataja tunniks - “Depressioon” 8.-12.klass</p> <p>G.Arro. 2020. “Kuidas kodustes tingimustes efektiivselt õppida?” Peaasi.ee</p> <p>Psühholoogiline kriis - Peaasi.ee</p>
	Objektiivsed ja subjektiivsed tervisenäitajad.	toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest; analüüsib enda tervise seisundit tervisenäitajate	<p>Ülesanne panna kirja olulisemad subjektiivsed ja objektiivsed tervisenäitajad. Leida objektiivsetele tervisenäitajatele normaalvahemikud ning põhjendused, miks on oluline</p>	<p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2022. Sünapis - Positiivne prognoos südamele</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi haridusprogramm “Kuidas töötab minu süda”</p>

	<p>Tegurid, mis mõjutavad enda terviseseisundit.</p> <p>Tegurid, mis mõjutavad Eesti rahvastiku (sh noorte) tervisenäitajad.</p>	<p>põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;</p>	<p>erinevaid tervisenäitajaid jälgida. Määrata enda peamised tervisenäitajad, võimalus kaasata kooliõde. Analüüsida oma tervisenäitajaid ning vajadusel leida lahendusi nende parandamiseks.</p> <p>Subjektiiivsete tervisenäitajad. Õpetaja viib läbi lühiküsitluse, kuidas õpilase ennast täna/sel nädalal/sel kuul tunnevad kasutades subjektiiivsete tervisenäitajate näiteid. Õpetaja koostab erinevad väited, millele saab vastata, näiteks jah (püsti), nii ja naa (istudes) ning ei (kükitades). Sarnaselt võib kasutada veebipõhiseid küsitluskeskkondi. Võimalus lasta õpilastel selgitada, miks nii tuntakse ja pakkuda lahendusi enesetunde parandamiseks.</p> <p>Ülesanne. Uurida statistika ameti veebilehel Eesti elanikkonna tervisenäitajaid. Kirjutada välja kolm järeldust.</p>	<p>Teeviit Juunior 2023 <u>Tallinna Lastehaigla soovitus</u> tervislikuks eluviisiks</p> <p>E. Palk <u>Tervisenäitajad Tööleht/test</u></p> <p>Siilbek, E., Streimann, K., Vilms, T. 2023. <u>Laste ja noorte riskikäitumise ning vaimse tervisega seotud riski- ja kaitsetegurid 2022. a Hooliva Kogukonna Noorteuringu põhjal.</u> Tervise Arengu Instituut</p> <p>Piksööt, J., Oja, L. 2023. <u>Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2021/2022. õppeaasta tabelid.</u> Tervise Arengu Instituut</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2023. <u>Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine.</u> Lühikokkuvõte</p>
--	--	--	--	--

			<p>https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/heaolu/tervis</p> <p>Uurida Eesti rahvastiku tervise arengukava 2020-2030. Kirjutada välja eesmärgid.</p> <p>https://www.sm.ee/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030</p> <p>Arutelu. Miks just need on olulised eesmärgid?</p> <p>Õppekäik Tervisemuuseumi. Saab kasutada muuseumi virtuaaltuuri ja e-õpet.</p> <p>Kooliõe külalistund olulisematest tervisenäitajatest.</p>	
	<p>Eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele.</p> <p>Tervisliku eluviisi tähtsus igapäevaelus.</p>	<p>analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;</p>	<p>Rühmatöö ja klassiarutelu. Rühmades pakuvad õpilased välja erinevaid mõtteid, mis nende meelest seostub tervisliku ja ebatervisliku mõistega. Kokkuvõtted klassiarutelus.</p> <p>Individuaal- või rühmatöö. Milliseid tervislikke</p>	<p>Teeviit Tulevikku. 2022. <u>TEEVIIT JUUNIOR #5: Toidupüramiid - mis see on?</u></p> <p>S. Vorobjov, L. Oja ja J. Piksööt. 2023. <u>Noorte vaimne tervis ja heaolu ning selle seos eluviisiga.</u> Eesti Inimarengu aruanne</p>

			<p>ja ebatervislikke valikuid olen viimasel ajal teinud? Mis põhjustel olen nii käitunud? Milliseid käitumisviisid oleks veel võimalikud? Mida peaksin jätkama ja millest loobuma? Miks?</p> <p>Eluviisi diagramm. Ringdiagrammi koostamine tervist mõjutavate tegurite (eluviis, keskkond, pärilikkus) osade kohta. Enesehindamine iga eluviisi aspekti kohta (toit, liikumine, uni, suhted, harjumused).</p> <p>Individuaalne kirjutamine: arutlus teemal „Minu tervislik eluviis“. Juhised <u>SIIN</u></p> <p>Projektülesanne. Klassiprojekt. Tervist toetava tegevuse planeerimine ja läbiviimine. 1) mõeldakse välja teveus, 2) analüüsitakse selle tervist toetavat mõju, 3) planeeritakse tegevuse läbiviimine, 4) viiakse tegevus läbi, 5) analüüsitakse tulemusi.</p>	
--	--	--	---	--

	Keskkonnatedalik tegevus lähiümbruses ja kogukonnas kui terviseedendus.	toob näiteid keskkonnateadlikes t tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis;	<p>Mõistete avamine.</p> <p>“Teeme ära” projekti mõtte kasutamine kodukohas või kooli ümbruses.</p> <p>Rühmatööna sotsiaalreklaami te gemine, et vähendada toiduraiskamist koolisööklas/ kodus:</p> <p>joonistatud plakat iseseisvalt/rüh- mas.</p> <p>Stop-Motion animatsioon (1min)</p> <p>Video (1min)</p> <p>Õpilased hindavad kaasõpilaste töid kasutades õpetaja koostatud kontrolltabelit.</p> <p>Filmi vaatamine ja arutelu: “<u>Homme saabub paradiis</u>”.</p> <p>Liikumine ja keskkond.</p> <p>Õpilased kaardistavad klassis, kuidas tullakse kooli, näiteks ühistranspordiga, jala, rattaga, autoga jne. Ühiselt arutatakse,</p>	<p>A.Hints. 2021. “<u>Homme saabub paradiis</u>”.</p> <p>T. Vihalemm, M. Keller, M. Kiisel. 2013. <u>Sotsiaalreklam</u>. E-õpik: Kuidas parandada maailma? Kommunikatsioon sotsiaalsete muutuste kujundamisel. Tartu Ülikool</p> <p>Ökojalajälje kalkulaator https://jalajalg.positium.ee/</p> <p>maailmakool.ee https://maailmakool.ee/materjalid/95/okoloogiline-jalajalg/</p> <p>Kliimaministerium <u>Jäätmed</u></p> <p>Emma Sofia Meri x Teeviit. 2023. : “<u>5 nippi, kuidas noored saavad keskkonda kaitsta</u>” Teeviit tulevikku.</p> <p>Film. 2023. <u>Kallis kolmeteistaastane</u>. jupiter.err.ee</p>

			<p>miks kasutatakse just “seda” liikumisviisi, kas seda on võimalik vahetada keskkonna- ja tervise sõbralikumaks.</p> <p>Koolitee ja ohutus. Õpilased kaardistavad oma kooliteed, millised võimalikud ohukohad seal peituvad ja kas oskavad pakkuda lahendusi, mis teekonna turvalisemaks muudaks. Võimalusel teha pöördumine KOV-i.</p> <p>Arutelu: Minu toidu teekond. Millist toitu eelistatakse ja, kust see pärineb. Ülesanne oma toidukorra erinevate komponentide päritolu kindlaks teha. Klassi kokkuvõtted suurele kontuurkaardile märkida. Miks võiks eelistada kodumaist toodangut?</p> <p>Uurimus: biojätmed ja kompostimine.</p>	
SUHTED JA SEK-SUAALSUS	Suhe. Suhte liigid (perekonnasuhe,	selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise	Arutelu: millised suhted on olemas? Ajurünnak. Õpetaja kirjutab tahvlile kahte tulpa nii, et	Vastav õppevara: 8.klassi inimeseõpetuse õpik Seksuaaltervis.ee : Lähisuhted

<p>Tervete ja turvaliste suhete (sh seksuaalsuhete) hoidmine ja väärtustamine. Seksuaalsus ja seksuaalkäitumise mitmekesisus. Keha ja välimuse muutmine, sh võimalikud terviseriskid, müüdid.</p>	<p>sõprusuhte, paarisuhte).</p> <p>Lähisuhte ja tunded lähisuhtes.</p> <p>Paarisuhte loomine, säilitamine, katkemine.</p> <p>Inimlik lähedus ja soojus suhetes. Kiindumussuhted varases lapseas lapse ja vanema vahel. Sõprus, meeldimine, armumine, armastus.</p> <p>Armastuse liigid ja mitmekesisus paarisuhtes.</p>	<p>võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;</p> <p>kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;</p>	<p>eristuvad lähisuhted ja koostõised suhted. Seejärel saab arutleda nende erinevuse üle.</p> <p>Rühmatöö. <u>Mis on sõprus?</u></p> <p>Ülesanne: sõprus ja tsitaadid. Esitada sõprussuhete kirjeldamiseks viis tsitaati ning põhjendada, mis need on valitud. Rühmas või klassi ees esitamine.</p> <p>Võimalus ka võtta teemaks armastus.</p> <p>Ülesanne. Kuidas öelda, et keegi meeldib sulle? Rühmas mõelda välja erinevaid viise kuidas seda teha.</p> <p>Animatsiooni vaatamine <u>“Südameasi” / “In a Heartbeat”</u> ja mõtete jagamine kirjalikult või klassiarutelus.</p> <p>Saate vaatamine: <u>“Miks inimesed armuvad”</u>. Saate põhjal paarilisele/ klassile küsimuste esitamine.</p> <p>Loovülesanne: armastuse kujutamine visuaalselt,</p>	<p>Saatesari Heureka. 2016. <u>“Miks inimesed armuvad”</u> ERR arhiiv</p> <p>T. Aavik. 2015. <u>Armumistunne – narkootikum, mis ohvri lõpuks ära kurnab.</u> Tartu Ülikool</p> <p>Eesti Tervisemuseum. 2019. <u>Mis on armastus?</u></p> <p>B.David, E. Bravo. 2017. <u>“Südameasi”/ “In a Heartbeat”</u>. Ringling College of Art and Design</p> <p>Brandt, P., Korteniemi, E., Cacciatore, R., Huovinen, M. 2020. Nii kuum on tunne. Noorte oma seksiraamat.</p> <p>Kogumik “Mina. Sina.Mina” Täpsustan sügisel (on klassis, Heli)</p> <p>M. Kagadze, R. Kiivit, M. Kull, K. Part. 2022. Metoodilisi soovitusi seksuaalkasvatuse teemadel: <u>Seksuaalkasvatus. II ja III kooliaste. Õpetaja raamat.</u> Tervise Arengu Insituut ja Tartu Ülikool.</p> <p><u>Seksuaaltervis.ee Kui lähedane paarissuhe lõpeb</u></p> <p>K.Part, M.Kull, T.Pihela. 2016. <u>Terved ja turvalised suhted.</u> Kohtinguvägivalla ennetamine õpilastele. Tartu Ülikooli seksuaaltervise uuringute keskus</p>
--	---	--	---	--

			<p>värvidega. Südame kujutist ei tohi kasutada.</p> <p>Ajurünnak, kuidas öelda, et keegi sulle meeldib.</p> <p>Mäng palliga. Lähisuhe on nagu pallimäng. Mängu käigus visatakse kordamööda palli kogu aeg samale kaaslasele vaatamata tema kohale ringis. Mängu käigus vahetavad mängijad kohti. Viskamise eel tuleb kaaslasele otsa vaadata ja nimetada tema nimi. Seejärel saab arutada lähisuhte loomise ja hoidmise üle.</p> <p>Arutelu, mis tegevused aitavad luua hea suhte? Milline on hea suhe?</p> <p>Rühmatööna panna kirja võimalikult palju hoolivuse näitamise viise.</p> <p>Rühmatöö: Miks armastus võib lõppeda? Kuidas lõpetada partneriga suhe? Millised tegevused võiksid aidata suhtest üle saamisel?</p>	<p>K.Part, M.Kull, T.Pihela. 2016.</p> <p><u>Terved ja turvalised suhted.</u> Metoodiline juhend. Tartu Ülikooli seksuaaltervise uuringute keskus</p>
--	--	--	---	---

			<p>Arutelu “Suhte lõpp ja tunded” (<i>Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele, lk 91</i>)</p>	
	<p>Lähisuhtevägivad ja selle liigid.</p> <p>Turvalised lähisuhted.</p> <p>Abi saamise võimalused.</p>	<p>analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;</p>	<p>Ülesanne. <u>Terved ja turvalised suhted</u>. Rühmades kirja märksõnad, mis iseloomustavad terveid ja turvalisi noorte käimissuhteid. Seejärel saavad kõik rühmad sõna ja õpetaja paneb need tahvlile kirja ning vajadusel täiendab neid.</p> <p>Ülesanne. <u>Soostereotüübid</u>.</p> <p>Ülesanne. <u>Kohtinguvägivalla vormid</u>. Õpilaste sedelid: <u>kohtinguvägivalla vormid ja vägivaldsed käitumisviisid</u>. (<i>Terved ja turvalised suhted. Metoodiline juhend</i>)</p> <p>Visuaalselt teema: “Märka kohtinguvägivalda!” ja “Selline on hea suhe!”</p> <p><u>Nõu ja abi</u></p> <p>(<i>Terved ja turvalised suhted. Metoodiline juhend</i>)</p>	<p>Tagasi kooli e-külalistund <u>Tiivi Pihla - Kuidas ära tunda kohtinguvägivalda?</u></p> <p>K.Part, M.Kull, T.Pihela. 2016. <u>Terved ja turvalised suhted</u>. Kohtinguvägivalla ennetamine õpilastele. Tartu Ülikooli seksuaaltervise uuringute keskus</p> <p>K.Part, M.Kull, T.Pihela. 2016.</p> <p><u>Terved ja turvalised suhted</u>. Metoodiline juhend. Tartu Ülikooli seksuaaltervise uuringute keskus.</p> <p><u>Kriminaalpoliitika.ee “Mida teha, kui oled kogenud kohtinguvägivalda?”</u></p> <p>https://eluliin.ee/sonavagi</p> <p>video “miks poisid ei löö tüdrukuid”</p> <p>Oskab kirjeldada, millised on terved ja turvalised suhted. <u>Juhtumi analüüs „Miina ja Aleks“</u></p>

			Materjali " <u>Mida teha, kui oled kogenud kohtinguvägivalda</u> " koostada meelespea sõbrale.	
	<p>Seksuaalsus.</p> <p>Seksuaalsuse mitmekesisus.</p> <p>Seksuaalkäitumine.</p> <p>Sooidentiteet, Sooline mitmekesisus.</p> <p>Bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu.</p> <p>Sooline eneseväljendus (feminiinne, androgiinne, maskuliinne)</p> <p>Seksuaalne orientatsioon.</p> <p>Seksuaalsuse trepp.</p> <p>Erineva seksuaalse orientatsiooniga inimeste õigused ja võrdne kohtlemine.</p>	<p>selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust;</p> <p>mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele.</p>	<p>Sõnapilve koostamine rühmas teemal „Seksuaalsus”. Klassiarutelu tekkinud mõtetest, seejärel võimalus vaadata K. Part'i videoloengut „<u>Seksuaalsuse mõiste</u>“ (7min). Pärast videoloengut võimalus täiendada oma rühmatööd. (<i>Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele</i>, lk 51)</p> <p><u>Genderbread person</u> eestikeelne <i>soopräänik</i> - aitab avada sooidentiteeti ning sellega seotud mõisteid. Õpilased pakuvad esialgu märksõnu joonisele ning seejärel võtab õpetaja teema kokku ja vajadusel selgitab lisaks.</p> <p>Tunnikava: Seksuaalne areng: seksuaalsuse trepp. (<i>Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele</i>, lk 86). Inimese individuaalsuse rõhutamine.</p>	<p>M. Kagadze, R. Kiivit, M. Kull, K. Part. 2022. Metoodilisi soovitusi seksuaalkasvatuse teemadel: <u>Seksuaalkasvatus. II ja III kooliaste. Õpetaja raamat</u>. Tervise Arengu Insituut ja Tartu Ülikool.</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling “Sünaps”</p> <p><u>Sugu ja sooline enesemääratlus</u></p> <p><u>Sugu ja sooline üleminek</u></p> <p>B.Tammiste. 2022. <u>Koolinoortega tervetest seksuaalsuhetest rääkimine aitab noori kaitsta</u> Õpetajate Leht</p> <p>LGBT Ühing <u>Sõnastik</u></p> <p><u>Seksuaalse enesemääramise eapiir</u>. Justiitsministeerium</p> <p><u>Seksuaaltervis.ee lühivideod</u> TikTok’is</p> <p>Õppekäik <u>noorte nõustamiskeskusesse</u></p> <p>Seksuaaltervise ABC taskuhääling:</p>

			<p>Rühmatöö. Õpilased saavad rühmades valida enda jaoks sobiva teema seoses seksuaalsusega, mis neid huvitab. Tehakse lühivideo, esitlus, animatsioon vms.</p> <p>Arutelu erinevatest seksuaalorientatsioonidest ja sooidentiteetidest.</p> <p>Tutvumine Eesti Vabariigi põhiseaduse § 12. <i>Kõik on seaduse ees võrdsed. Kedagi ei tohi diskrimineerida rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu.</i></p> <p>Ühiselt arutada, mida see tähendab antud teema kontekstis.</p> <p>Tutvumine LGBT Ühingu <u>Sõnastikuga</u>. Millised mõisted on tuttavad ja millised mitte? Esmalt iseseisvalt, seejärel</p>	<p><u>Miks me peame üldse rääkima seksuaaltervisest ja seksist ning kuidas sellest rääkima peaks?</u></p> <p><u>Seksuaalhariduse mõistest ja olemusest. Külas on Diana Leht</u></p> <p><u>Tasuta noortenõustamisest ja veebinõustamisest. Külas on dr Mairi Kaha ja Kerli Hannus.</u></p> <p><u>Õiguskantsleri Kantselei. Inimõigused. 2022. 11.peatükk Naiste õigused ja LGBTQI-inimeste õigused – soolisus ja seksuaalsus inimõigustes</u></p> <p><u>Teeviit Tulevikku. #45 Mõistmise vikerkaar: LGBT+ mõistmisest ja inimestest</u></p> <p><u>Teeviit Tulevikku. TeeviitTALK x Eeva Koplimets: "Sugu ja seksuaalsus, kuidas sellest rääkida?"</u></p> <p>LGBT Ühing <u>Sõnastik</u></p> <p>M. Meiorg, K. Grossthal 2022. <u>Võrdse kohtlemise käsiraamat</u>. Inimõiguste Keskus.</p>
--	--	--	--	--

			<p>paaris/rühmas ning lõpuks ka klassiarutelus.</p> <p>Maailmahariduslik ülesanne. <u>Töötuba</u> “Küla ehitamine” mõjus rühma- või klassitegevus, mille jooksul saab osaleja kogeda uue kultuuriruumiga kohanemise keerukust ja tunnet, mida tähendab kuuluda kas ühiskonna kultuurilisse enamusse või (marginaliseeritud) vähemusse.</p>	
	<p>Turvaline seksuaalkäitumine. Vastutus. Rasestumisvastased meetodid.</p> <p>Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine.</p> <p>Suguelundite ehituse ja talitluse seos suguküpsuse saamise, viljakuse ja rasestumisvastaste meetoditega.</p>	<p>Toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest.</p> <p>analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.</p>	<p>Ülesanded ja tegevused, mis annavad noorele ülevaate erinevatest võimalustest turvaliseks seksuaalkäitumises väärtustades iga inimese individuaalsust.</p> <p>Paarisülesanne: tutvuda seksuaalõigustega ning igale õigusele lisada kohustus.</p> <p>Õpetaja juhitud arutelu, kui mõni õigustest puuduks loetelust, mida see tähendaks inimese jaoks?</p>	<p><u>Seksuaaltervis.ee: Seksuaalõigused</u></p> <p>Eesti Tervisemuseumi taskuhääling “Sünaps” #37 - <u>Konoomidest. Kuidas kumm kaitsma hakkas?</u></p> <p><u>Seksuaaltervis.ee lühivideod meetodite tõhusus, pikatoimelised meetodid</u></p> <p>Seksuaaltervise ABC taskuhääling:</p> <p><u>Milline on parim rasestumisvastane meetod?</u></p> <p><u>Külas on dr Jaana Below</u></p> <p><u>Seksuaalse enesemääramise eapiir.</u> Justiitsministeerium</p>

	<p>Seksuaalõigused, seksuaalne enesemääramisõigus</p>		<p>Seksuaalse enesemääramisõiguse mõiste avamine.</p> <p>Tunnikava: Esimene kord: millal on õige aeg? (<i>Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele, lk 93</i>).</p> <p>Võrdlev ülesanne. Õpilased tutvuvad erinevate rasestumisvastaste vahenditega ning koostavad ülevaatliku tabeli, kuhu kirjutavad:</p> <ul style="list-style-type: none"> *vahendi nimetus *kasutamine *kui pikaajaline *plussid ja miinused *toimeaine *ligikaudne maksumus *kasutatud allikad. <p>Järgneb õpetajaga arutelu ja topeltmeetodi tutvustamine.</p> <p>Õppekäik <u>noorte nõustamiskeskusesse</u></p>	<p>Seksuaalõiguste ülesanne e-koolikotis <u>SIIN</u></p> <p>Kondoomi laul. <u>Youtube.com</u></p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=gq8JZoR09lk&ab_channel=funkatz</p> <p>Video “Noorte seksijuht”. Eesti Seksuaaltervise Liit. 1997.</p> <p>https://www.uttv.ee/naita?id=16558</p> <p>Tervise Arengu Instituudi kampaania. 2013.</p> <p><u>Julge rääkida: Kumm On Seks</u></p> <p><u>Seksuaaltervis.ee</u> sotsiaalkampaania: <u>#14poleo kei</u></p> <p><u>Noorte nõustamiskeskused</u></p> <p>M.Laanpere ja K.Part <u>Rasestumisvastased vahendid</u>. E-koolikott</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2013. <u>Räägime tervisest! Juhendmaterjal noorsootöötajatele</u>.</p> <p><u>viljakusest.ee</u></p> <p>Justiitsministeerium. 2016. <u>Ei tähendab ei!</u> <u>youtube.com</u></p>
--	---	--	--	--

			<p>Praktiline ülesanne. Kondoomi kasutamine.</p> <p>Ülesanne. Tööleht nr 16 „Turvaseksi <u>BINGO</u>“. Räägime tervisest! <i>Juhendmaterjal</i> <i>Noorsootöötajatele, lk 147</i></p> <p>Ülesanne. Õpilastel meelespea koostamine noorele, milline on turvaline seksuaalkäitumine.</p> <p>Ülesanne. Õpilased mõtlevad rühmas välja eksitavad juhtumid, kus tuleb kasutada oma teadmisi turvalisest seksuaalkäitumisest. Teisel rühmal tuleb lahendada olukord turvaliselt ning pakkuda välja ka vajadusel abi saamise võimalused. Vastused peavad toetuma usaldusväärsetele allikatele ning olema viidatud. Järgneb õpetaja juhendatud klassiarutelu.</p> <p>Lühivideod konkreetsetest seksuaalkäitumisega seotud küsimustest. Püstitatakse küsimus, mis õpilastele huvi pakub ning vastatakse sellele</p>	<p>Tammiste, B. 2023. <u>Suhtes või mitte, ei on ei. Mida see tähendab?</u> Tagasi Kooli e-külastund.</p>
--	--	--	---	---

			<p>toetudes usaldusväärsetele allikatele.</p> <p>Õpetaja juhitud arutelu, kes vastutab turvalise seksuaalkäitumise eest?</p> <p>Ülesanne. <u>Kuidas</u> <u>öelda</u> <u>EI</u> (Räägime tervisest! Juhendmaterjal noorsootöötajatele, lk 97)</p>	
	<p>Seksuaalsusega seotud müütide ja soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele.</p>	<p>toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele;</p>	<p>Mõistete avamine. Õpilased selgitavad (tuletavad meelde) rühmas stereotüübi ja soostereotüübi mõiste.</p> <p>Rühmatöö. Õpilased panevad kirja võimalikult palju soo/stereotüüpe kui võimalik ning märgivad juurde, kas tegemist on stereotüübiga või soostereotüübiga. Seejärel analüüsitakse soostereotüüpide mõju inimese tervisekäitumisele, millised ohud ja piirangud need seavad.</p> <p>Tunnikava: Meediakujundite analüüs. <u>Räägime tervisest!</u></p>	<p><u>Seksuaaltervis.ee:</u></p> <p><u>Müüdid kohtingu- ja seksuaalvägivalla kohta</u></p> <p><u>Seksuaalsus ja meedia</u></p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääl. 2023. "Sünaps" <u>Seksuaalharidus igapähe!</u></p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2013. <u>Räägime tervisest! Juhendmaterjal noorsootöötajatele.</u></p> <p>Kütt-Oad, K. 2020. "<u>Noorte arusaam ja ootused seksuaalharidusele</u>". Magistritöö, Tallinna Ülikool.</p> <p>K.Soo.2016. <u>Kuidas soorollid on seotud perevägivallaga? Mürileht.</u></p> <p>Film.2021. <u>Bangla surfitüdrukud.</u> <u>jupiter.err.ee</u></p>

			<p><i>Juhendmaterjal</i> <i>Noorsootöötajatele, lk 111</i></p> <p>Tunnikava: Seksuaalsuse kujutamine meedias (pornograafia). <i>(Seksuaalkasvatus II ja III kooliastmele, lk 53).</i></p>	<p>Pornograafia ülesanne e-koolikotis <u>SIIN</u></p> <p>Pornograafia müüdid ülesanne e-koolikotis <u>SIIN</u></p> <p>Soostereotüübid. <u>youtube.com</u></p> <p>Stereotüüp kampaania video. 2013. <u>Sooline stereotüüp - Aiapidu youtube.com</u></p> <p>MTÜ Mondo, Jõgiste , M. <u>Töötuba: Kes ma olen?</u></p>
<p>TURVALISUS, TERVISE- JA RISKIKÄITUMINE</p> <p>Tõhusad sotsiaalsed oskused aitavad riskikäitumist vähendada nii isiklikul ja ühiskonna tasandil.</p>	<p>Koolikiusamine, koolivägivald ja teised sotsiaalsete suhetega seotud vägivalla vormid.</p> <p>Tõhus toimetulek ja abi saamise võimalused.</p>	<p>Demonstreerib õpituatsioonis inimväärlikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;</p>	<p>Mõistete avamine.</p> <p>Kiusamisjuhtumite analüüs.</p> <p>Õpetaja annab ette erinevad juhtumid seoses kiusamisega (kirjalikult, videod, pilt vms). Õpilased analüüsivad olukorda:</p> <ul style="list-style-type: none"> * lühikirjeldus olukorrast * ohvri tunded * kiusaja tunded * kõrvalseisjate roll * lahendus <p>Rühmatöö: 1) Mida teha, kui mind kiusatakse 2) Mida teha kui</p>	<p>Vastav õppevara: 8.klassi inimeseõpetuse õpik</p> <p>Film “Tagurpiditorn”</p> <p>Tagasi kooli e-külalistunnid:</p> <p>T.Toomesaar. <u>Kuidas mina saan klassis kiusamist vähendada?</u> 2017</p> <p>T. Toomesaar: <u>Kuidas olla avatud erinevustele?</u> 2018</p> <p>Maarja Punak: <u>Miks on oluline küberkiusamisele vastu astuda?</u></p> <p>Targalt Internetis. 2010. <u>Peatage võrgus kiusamine.</u></p> <p>H.Adamson muusikavideo <u>Sing It</u></p>

			<p>näen kiusamist pealt? Järgmiste materjalide põhjal:</p> <p><u>Kiusamisvabakool.ee abiks õpilasele ja</u></p> <p>lasteombudsmani veebileht <u>kool kiusamisest vabaks.</u></p> <p>Infootsingu ülesanne, kuhu pöörduda kiusamise või vägivalda korral.</p> <p>Klassiarutelu mida teha, et koolis ei oleks kiusamist?</p> <p><u>Kiusamisvabakool.ee Tunnikava näidis - turvatunne ja kiusamise ära hoidmine.</u></p>	<p>Daylight MTÜ. 2014. Lühifilm: <u>Muutuse algus</u></p> <p>Daylight MTÜ. 2015. Lühifilm: <u>Kiusamise ahel</u></p> <p>Treial, K. 2019. <u>Ühe Minuti Loeng: kuidas võidelda koolikiusamisega.</u> Tallinna Ülikool.</p> <p><u>Kiusamisvaba Kool</u></p> <p>Kiusamisvaba Kool. 2023. <u>President Alar Karis vestleb koolinoortega kiusamisest</u></p> <p>Kiusamisvaba Kool <u>Küberkiusu Flaier 2021</u></p> <p>Lastekaitse Liit. 2021. <u>Miks esineb kiusamist?</u></p> <p>Kõiv, H., Möttus, M. 2021. <u>RIKUTUD ELUD JA KATKINE MINAPILT – KOOLIMAJAST ARMID KOGU ELUKS.</u> <u>Muurileht.ee</u></p> <p>Vainola, K (2014) Kreete (Sotsiaalministeerium). <u>https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ ja_pered/kreete_raamat_est.pdf</u></p> <p>Virtuaalnäitus "<u>Kui ma ükskord suureks saan</u>"</p>
	Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende	Analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise	Kuldne õun (Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile, lk 205).	<p>Alkoholiteemalist infot pakkuv veebileht noortele <u>Noored.alkoinfo.ee</u></p> <p>Tervise Arengu Instituut veebileht <u>narko.ee</u></p>

	<p>toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad väärarvamused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juuriidilised riskid. Sõltuvus.</p>	<p>võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;</p>	<p>Reklaami analüüs (Uimastiennetuse õpetajaraamat põhikoolile, lk 208).</p> <p>Veebimängud ja ülesanded:</p> <p><u>Kas joomine teeb ägedaks?</u></p> <p>Õpilased tutvuvad individuaalselt mänguga, pärast mängu panevad endale kirja, milline inimene on nende meelest äge. Seejärel moodustatakse rühmad ning kõikide mõtete põhjal pannakse kirja 3-5 iseloomulikku tunnust, mis muudab inimese ägedaks. Õpetaja paneb kõikide rühmade tulemused tahvlile kirja ning kujuneb selle klassi arusaam ühest toredast inimesest.</p> <p><u>Kuidas öelda ei</u></p> <p>Klassiarutelus proovitakse leida veel lahendusi, kuidas vastata.</p> <p><u>Kuidas mind survestatakse?</u></p> <p>Üheskoos vaadatakse juhtumeid ning erinevaid survestamise viise. Seejärel individuaalselt/paaris/rühmas</p>	<p>Eesti Tervisemuuseumi <u>haridusprogramm</u> “Sõltuv või sõltumatu”</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2023. “Sünaps”</p> <p><u>Alkoholipoliitika ja karskusliikumine Eestis</u></p> <p><u>Tupsu on?</u></p> <p>Teeviit Tulevikku. 2022. <u>Meelemürgid - miks ja kuidas öelda ei?</u></p> <p>M. Vaher, M.Oja, K. Abel-Ollo, A. Kurbatova. 2023. <u>Uimastite tarvitamise põhjused ja levimus</u> Tervise Arengu Instituut</p> <p>M. Kull, H. Saat, E. Kiive, E. Põiklik. 2015. <u>Uimasti ennetuse õpetajaraamat põhikoolile</u>. Tervise Arengu Instituut</p> <p>Tervise Arengu Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium. 2023. <u>E-sigarettide tarvitamise pidurdamine ja ennetamine koolis</u>.</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2021. <u>Mis toimib ennetuses ja mis mitte?</u></p> <p>R. Reile, T. Veideman, E. Kaal. 2023. <u>Elanikkonna hoiakud ja arvamused alkoholi tarvitamisest</u> Tervise Arengu Instituut</p>
--	---	---	---	--

			<p>pannakse veel kirja näiteid iga survestamise viisi kohta, millega õpilastel on olnud kogemust või ettekujutus.</p> <p><u>Kuidas mina käituksin?</u></p> <p>Küsimusi saab vastata paaris või hoopis klassiga koos, et tekiks arutelu ning vaadata kõiki valiku võimalusi käitumiseks.</p> <p><u>Testi oma teadmisi! Kui palju tead alkoholist ja selle tarbimisest noorte hulgas?</u></p> <p>Küsimusi saab vastata paaris või hoopis klassiga koos, et tekiks arutelu.</p> <p>Rühmatöö: Mida pean teadma uimastitest? Kuhu pöörduda abi saamiseks?</p> <p>Õpilased koostavad reklaamplakati, mis keskendub kindlale uimastile ning jagavad teistele eakohast infot. Võimalikud näiteteemad: e-sigaret, energiajoogid, vesipiip, alkohol, tubakas, kanep jne.</p>	<p>M. Vaher, M. Oja, K. Abel-Ollo, A. Kurbatova. 2023. <u>Uimastite tarvitamise põhjused ja levimus</u>. Sotsiaaltöö, Tervise Arengu Instituut.</p> <p><u>Alkoinfo.ee Alkoholi mõju.</u></p> <p><u>Peaasi.ee Sõltuvuste ja sõltuvushäirete abi</u></p> <p>Brit Mesipuu. Veipimine - süütu maitsega pulk või sõltuvust tekitav lõks?</p> <p><u>https://milos.ee/veipimine-suutu-maitsega-pulk-voi-soltuvust-tekitav-loks/?fbclid=IwAR357xhNYmbWc-fY6jTGy9rI0hbA8JbNyNxMulkqFM7Kv0mYWelQRtFILkw</u></p> <p>TAI. Videoloengud uimastite kohta.</p> <p><u>Igaüks võib sattuda narkootikumidest sõltuvusse</u></p> <p><u>Kõik mida peaksid teadma korgijoojist. korgijook.ee</u></p> <p><u>Alkoholist ja müütidest. Youtube.com</u></p> <p>Miks veipida? Video. <u>Teeviit.ee</u></p> <p><u>Tervise Arengu Instituut X Teeviit: "Miks veipida?"</u></p> <p>Õppefilm "<u>Mõtteaine</u>" 2011 (28min)</p> <p><u>Juhendmaterjal õppefilmi "Mõtteaine" juurde.</u></p>
--	--	--	---	---

			<p>Arutelu. Mida saan mina teha, et ei tekiks sõltuvust? Mida saavad teha minu lähedased? Mida saab teha riik?</p>	<p>Film. 2022. <u>“Veipimissõltlased”</u> jupiter.err.ee</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2023. <u>Nikotiinipadi</u>. Infomaterjal.</p> <p>Mäll, T., Tarlap, K. 2023.</p> <p><u>Alkoholsete jookide ning tubaka- ja nikotiiniga seotud testostlemine</u>. Tervise Arengu Instituut</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2023. <u>Noorte vanuse kontrollimine tubaka- ja nikotiiniga seotud müümisel</u>. Lühikokkuvõte</p> <p>Tervise Arengu Instituut. 2022. <u>Mida sisaldab e-sigareti sissehingatav aerosool?</u> Plakat.</p> <p>Tervise Arengu Instituut, Haridus- ja Teadusministeerium. 2023. <u>E-sigaretide tarvitamise pidurdamine ja ennetamine koolis</u>.</p>
	Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades	Demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi;	<p>Esmaabi põhimõtteid ja võtteid käsitlevad ülesanded.</p> <p>Arutelu õpilaste kokkupuuted esmaabiga; mida veel ei osata, aga sooviks; esmaabivahendid kodus.</p> <p>M. Liiger <u>esmaabivideod</u> ja Rapla Vesiroosi gümnaasiumi <u>video</u> esmaabist.</p>	<p>Eesti Tervisemuuseumi haridusprogramm <u>“Esmaabi ABC”</u></p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2023. “Sünaps” <u>Mürgistusteta kevad</u>.</p> <p>Eesti Tervisemuuseumi taskuhääling. 2023. “Sünaps” <u>Mürgistusteta talv</u></p> <p><u>Terviseameti mürgistusteabekeskuse koduleht</u></p>

			<p>Õpetaja valib sobivad videod, mille põhjal ülesanne tehakse.</p> <p>TTS meetod: 3 lahtrit: tean, tahan teada, sain teada. Koostöös rühmaga otsitakse vastuseid tahan teada lahtris olevatele küsimustele. Järgneb õpetaja juhitud klassiarutelu.</p> <p>Infovoldikute tegemine. Rühmades koostatakse erinevate ohuolukord jaoks meespea voldikud: teema, sümptomid, käitumine olukorras.</p> <p>Õppekäik Tervisemuuseumi. Kooliõe või kiirabitöötaja külalistund.</p> <p>Esmaabi teemalise video loomine. Rühmadele jagatakse erinevad olukorrad, mille kohta luuakse videoõpetus.</p> <p>Praktilised esmaabi ülesanded. Elustamine, sidumine, püsiv küliliasend, Heimliche võte, esmane abi minestamise, astmahoo korral.</p>	<p>E.Kulasalu ja M. Pärn. 2016. <u>Esmase abi õpetamine I-III kooliastmes. Juhendmaterjal kooliõdedele.</u> Tervise Arengu Instituut.</p> <p>M.Grünthal-Drell. <u>Esmaabi.</u></p> <p style="text-align: right;">Tallinna Pedagoogiline Seminar</p> <p>Eesti Punane Rist <u>Koolitusmaterjalid</u></p> <p><u>Veeohutus.ee</u> <u>Avaleht - Veeohutus - Suvi - tule uuri, kuidas ennetada ja aidata - Päästeamet</u></p> <p>T. Taimsalu. Õpiobjekt <u>Esmaabi</u></p> <p>Käitumine uppumise korral: EIS ülesanne <u>Uppumise ennetamine ja käitumine uppumise korral</u> ID 13880. Vajalik sisselogimine.</p> <p><u>Lastekas.ee</u>.2013. <u>Mare päästab.</u> erinevad esmaabi videod.</p>
--	--	--	---	--

4 AINEKAVAD - ÜHISKONNAÕPETUS

4.1 Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade koeksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi. Aine eesmärk on kujundada aktiivseid ja vastutustundlikke kodanikke.

Ainekavaga tähtsustatakse senisest praktilisemat õpet, võimalust kogeda kodanikuks olemist. Soovitame umbes 1/3 õppemahust viia läbi praktilise tegevuse kaudu, kus õpilane peab ise kavandama, tegutsema ja otsuseid langetama. Praktilise tegevuse kaudu saab toetada ka teadmiste laiendamist ja oskuste kujundamist. Praktiline tegevus võib olla õppe osana kavandatud järjestikuliselt või ka väiksemate osadena aineõppe raames. Nt 6. klassis õpitakse ühiskonnaõpetust 35 tundi. Seega võiks praktilisele tegevusele kavandada 10-12 tundi, mis võivad toimuda nii tavapärase tundide raames, väljaspool klassiruumi või õpilaste iseseisvate ja ühistegevustena koolivälisel ajal. 70 tunnise õppe puhul oleks praktilise osa maht 20-23 tundi.

Praktiliste tegevustena võib läbi viia pikemaid õppeprojekte, kogukonnapraktikat, töötamist vabatahtlikuna mõne MTÜ või organisatsiooni juures, panustamist klassi, kooli või kogukonnas toimuva ürituse korraldamisse jms.

Kogukonnapraktika on kogemusõppe vormis ellu viidav kodanikuhariduse programm, mida saab rakendada ühiskonnaõpetuse aine raames praktilise õppena, et noored saaksid kogeda, millega vabaihendused tegelevad ja kuidas omatööd korraldavad, ning oskaksid ise tulevikus kaaluda pikaajalisemat vabatahtlikku tegevust, vabaihenduses töötamist või oma MTÜ loomist. Kogukonnapraktika toetab ühiskonnaõpetuse aine õpitulemuste saavutamist, arendab üldpädevusi, sh sotsiaalset ja kodanikupädevust, kultuuri- ja väärtuspädevust, enesemääratlus-, õpi- ja suhtluspädevust ning ettevõtlikkuspädevust. Ühtlasi annab see võimaluse õppida tundma kodukoha organisatsioone ja nende tegevusi, panustada ise oma ideede ja tegutsemisega kodukandi arengusse, ühendab formaalset ja mitteformaalset õpet.

Kogukonnapraktika juhendmaterjalid õpetajale ja õpilasele on leitavad: <https://kogukonnapraktika.ee/opetajale/>. Nii praktikale pühendatava aja kui konkreetseid tegevused lepitakse kokku vabaihendusega õpilaste huvi ja organisatsiooni võimalusi arvestades. Juhendmaterjalides pakutakse välja näidislahendusi. Kogukonnapraktikale peaks kindlasti eelnema õpetaja juhendamine enne praktik algust, päeviku täitmine õpilase poolt praktika kestel: <https://kogukonnapraktika.ee/opilasele/praktikapaevik/> (koostatud õpetajate poolt) ja refleksiooniseminar praktika lõppemise järel.

4.2 Hindamine

Ainevaldkonnast lähtuvalt on ühiskonnaõpetuse eesmärgiks aidata kaasa nt sotsiaalse pädevuse kujundamisele ja ühiskonnaõpetusest lähtuvalt sotsiaalse kirjaoskuse kujundamisele, millena mõistetakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mida on vaja toimetulekuks dünaamilises ning mitmekultuurilises keskkonnas ning toimimiseks teadlike kodanikena demokraatlikus ühiskonnas. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoolte väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Teadmiste laiendamiseks koos arendatakse ühiskonnaõpetuse kaudu järgmisi oskusi:

1. sotsiaalne kirjaoskus, s.o teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud toimetulekuks mitmekultuurilises keskkonnas; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
2. ühiskonna-alaste mõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
3. kriitiline mõtlemine: eri liiki tekstide, statistiliste andmete analüüsimine, meediakirjaoskus;
4. arutlusoskus, tõlgendamine, järelduste tegemine ja seoste loomine, oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
5. informatsiooni leidmise oskus enda vajaduste ja huvide tarbeks, suutlikkus seda kriitiliselt hinnata
6. probleemide püstitamine, hüpoteeside sõnastamine, küsimuste esitamine ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumine; oskus tegevusi planeerida ja teostada, probleeme lahendada, uurimistulemusi tõlgendada ja esitada.
7. kodanikukompetentsid: finantskirjaoskus, tarbijateadlikkus, tegutsemine kodanikuna, õiguste ja kohustuste tundmine ja täitmine;
8. suuline ja kirjalik eneseväljendus, IKT vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.

Kuna ühiskonnaõpetuse õpitulemused sisaldavad teadmiste laiendamise kõrval oskuste arendamist, väärtuste kujundamist, otsuste langetamise ja tegutsemisvalmidust ning -oskust, tuleb neid tähtsustada võrdselt ka kontrolli ja hindamise puhul.

Teadmiste ja oskuste arengu kontrollimisel saab eristada erinevaid raskusastmeid:

I - C baastase, teadmised: mõisted, faktid, seaduspärasuste tundmine; II – B keskase, teadmiste kasutamine, mõistmine, arusaamine, interpreteerimine, ümbersõnastamine, seoste leidmine, faktide ja seaduspärasuste ühendamine, rühmitamine; III – A kõrgtase, teadmiste rakendamine ja kasutamine uues situatsioonis: hinnangu andmine, analüüs ja sünteis, prognoosimine, otsuste tegemine, järeldamine.

Ainekavaga tähtsustatakse senisest praktilisemat õpet, võimalust kogeda kodanikuks olemist, mistõttu peaks see väljenduma ka hindamises. Soovitame umbes 1/3 õppemahust viia läbi praktilise tegevuse kaudu, kus õpilane peab ise kavandama, tegutsema ja otsuseid langetama. Praktilise tegevuse kaudu saab toetada ka teadmiste laiendamist ja oskuste kujundamist.

Õppe algul oleks hea kaardistada õpilase hinnang endale kodanikuteadvusele, n-ö baastase. Teatud perioodi järel või aasta lõpul võiksid õpilased enesehinnangu uuesti üle vaadata ja seda õpitu alusel korrigeerida.

4.3 Kooliastme lõpuks taotletavad teadmised, oskused, hoiakud ja õpitulemused

II kooliaste	III kooliaste
<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi. 2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. 3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma. 4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti. 6. Eristab fakti arvamusel, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust. 7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata. 8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi. 9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega. 2. Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond. 3. Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob näiteid, milliseid tagajärgi üksikisikule toob endaga demokraatia hävimine. 4. Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid. 6. Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas. 7. Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta. 8. Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest. 9. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega. 10. Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. 11. Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida

<p>kultuurikandja ja -looja.</p> <p>10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.</p> <p>11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.</p> <p>12. Käitub teadliku tarbijana.</p>	<p>vajalikku infot.</p> <p>12. Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.</p> <p>13. Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.</p> <p>14. Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.</p> <p>15. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p>16. Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.</p>
<p>ÕPITULEMUSED</p> <p>II kooliastmes käsitletakse sotsiaalseid suhteid, vabatahtliku tegevus võimalusi ja tähtsust, demokraatia põhimõtteid, toimimist ja õpilase võimalusi selles osaleda ning töö ja tarbimise teemasid.</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab Läänemere-äärseid riike ja näitab neid kaardil 2) esitab positiivseid ja negatiivseid näiteid riikidevahelisest koostööst või selle puudumisest 3) toob näiteid koostööst oma kogukonnas: kodanikuühendused ja algatused, noorte organiseeritud koostöövormid 4) loetleb kodukohas lahendamist vajavaid probleeme ja pakub neile lahendusi; 5) leiab eakohaseid võimalusi eneseteostuseks kogukonna liikmena 6) nimetab inimõigusi ja selgitab nende olulisust 7) nimetab lapse õigusi ja kohustusi, märkab laste õiguste rikkumist ja otsib vajaduse korral ab 	<p>ÕPITULEMUSED</p> <p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; 2) selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; 3) teab erinevaid demokraatlikus ühiskonnas osalemise võimalusi, toob näiteid; 4) selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; 5) loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; 6) toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; 7) selgitab avaliku konkursi tähtsust;

<p>8) toob näiteid, kuidas inimeste õigused on seadusega kaitstud</p> <p>9) kaitseb seisukohta, et keegi ei ole seadustest kõrgema</p> <p>10) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis, selgitades õpilasesinduse rolli koolielu kujundamisel</p> <p>11) osaleb oma klassi otsustusprotsessides demokraatia põhimõtete arvestades;</p> <p>12) leiab ja võrdleb erinevatest allikatest pärit informatsiooni</p> <p>13) selgitab fakti ja arvamuse erinevust, toob näiteid</p> <p>14) kasutab viitamist nõuetekohasel viisil</p> <p>15) tunneb ära ja toob näiteid kultuurikonfliktide ja kultuurilise diskrimineerimise kohta</p> <p>16) mõistab, et inimesed võivad näha maailma erinevalt</p> <p>17) toob näiteid erinevatest kultuurinähtustest, millega ta on kokku puutunud;</p> <p>18) toob näiteid, milliste tunnuste põhjal saab inimene end kultuurilise määratlenda;</p> <p>19) toob näiteid isikut tõendavate dokumentide õigest ja valest kasutamisest;</p> <p>20) loetleb tervise- ja turvalisuseohtusid, oskab ohu korral abi otsida</p> <p>21) nimetab ohtusid internetis ja selgitab, kuidas end nende eest kaitsta</p> <p>22) teab internetipanga ja pangakaardi kasutamise seotud ohtusid ja käitub ohutult</p> <p>23) oskab oma aega ja tegevusi planeerida</p> <p>24) toob näiteid erinevatest seaduslikest rahateenimise võimalustest</p> <p>25) koostab eelarve etteantud piirides</p> <p>26) kirjeldab säästmise võimalusi igapäevaelus, toob näiteid</p> <p>27) selgitab näidete põhjal vajaduste, soovide ja võimaluste erinevusi.</p>	<p>8) teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;</p> <p>9) kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist;</p> <p>10) teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;</p> <p>11) analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;</p> <p>12) selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale;</p> <p>13) analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;</p> <p>14) teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;</p> <p>15) märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma;</p> <p>16) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;</p> <p>17) selgitab soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele;</p> <p>18) teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;</p> <p>19) nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;</p> <p>20) teab võimalusi, kuidas kodanikud ja mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;</p> <p>21) analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;</p> <p>22) teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma;</p> <p>23) toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid</p>
---	--

	<p>enda eluga;</p> <p>24) oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;</p> <p>25) tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;</p> <p>26) oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;</p> <p>27) võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel;</p> <p>28) mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul;</p> <p>29) märkab ja analüüsib diskrimineerimisjuhtumit ja pakub välja lahendusi;</p> <p>30) toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris;</p> <p>31) mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuri- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet;</p> <p>32) toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>33) analüüsib oma kogemuste põhjal iseenda kultuuritarbimist;</p> <p>34) selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;</p> <p>35) toob näiteid Eesti kultuuri levikust maailmas;</p> <p>36) analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras ohuolukorra asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.</p>
--	---

4.4 Klassiti õppesisu, õpitulemused, õppevara ja metoodika

4.4.1 II kooliaste

Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja metoodika
6.klass			
Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine:	<p>Kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused,</p> <p>peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus.</p> <p>Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</p> <p>Kooli sisekord (kodukord). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teab kodukohas tegutseva kodanikuühendusi ja -algatusi. 2. Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi. 3. Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma. 4. Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat. 5. Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ja olulisemaid ametikohti. 	<p>Metoodika:</p> <p>Õpilasmavalitsuse esindaja ja/või huvijuht teevad külalistunnikülaslistunni ning tutvustavad juba tehtut ja ka plaanitavat. Õpilased saavad teha ettepanekuid koolielu parandamiseks.</p> <p>KOV esindajaga kohtumine ja/või KOV külastus. Õpilased saavad teha ettepanekuid kodukohas vajalikest muudatustest või algatustest.</p> <p>Loovülesanne "Unistuste kool". Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev?</p> <p>Õppevara:</p> <p>Maailmakool.ee – lapse õigused, inimõigused, kodanikuaktivism, kogukond, demokraatia.</p> <p>Lapse õigused: https://maailmakool.ee/materjalid/21409/lapse-õigused-ii-malala-yousafzai-lugu/</p> <p>Otsida infot kohaliku omavalitsuse kodulehelt, tutvustada põhiseaduslike institutsioonide kodulehti.</p>
Allikad ja	Fakt, arvamus, allikas,	6. Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste	Metoodika:

autoriõigused	argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.	alusel hinnata allikate usaldusvärsust. 7. Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.	Arvamusloo või referaadi kirjutamine/koostamine. Oskus kasutada usaldusväärseid allikaid, korrektne vormistamine ja viitamine. Õppevara: Lingid, viited kodulehtedele, arhiividokumentidele, filmidele fotodele, muuseumide programmidele jms.
Kultuur	Kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus. Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), sooline võrdõiguslikkus. pere ja suguvõsa, kogukond.	8. Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi. 9. Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.	Metoodika: Rollimängud, kohtumised erinevate kultuurikandjatega enda kogukonnast ja kaugemalt. Õppevara: Lingid, viited kodulehtedele, arhiividokumentidele, filmidele fotodele, muuseumide programmidele jmt. https://integratsioon.ee/ https://maailmakool.ee/materjalid/100038/paradiis/ Maailmakool.ee
Planeerimine ja tarbimine.	Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine,	10. Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti. 11. Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada. 12. Käitub teadliku tarbijana.	Metoodika: Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada Õppevara:

	tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.		Rahatarkusega seotud e-materjalid https://etunnid.tagasikooli.ee/jarelvaatamiseks/rahatarkus/ Maailmakool.ee https://maailmakool.ee/materjalid/?c=tarbimine-ja-majandus,10-13,sotsiaalne https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/oppematerjalid-ii-kooliaste
--	---	--	---

4.4.2 III kooliaste

Teema	Õppesisu	Õpitulemused	Õppevara ja meetodika
9. klass			
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: kuidas ühiskond toimib ja kellest koosneb.			
Ühiskonna institutsiooniline struktuur – kuidas avaliku sektori, äri-	Põhifookus: erinevate sektorite roll ja koostöö ühiskonnas.	Õppija mõistab, et ühiskond on terviklik süsteem, kus erinevad osapooled mõjutavad ning samas sõltuvad teineteisest. Oskab tuua näiteid sektorite tegevusest ja koostööst ühiskonnas ning üksikisikute kokkupuudetest	Metoodika: Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku meetodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti elu murekohad”, (vm teema, milles näete probleemi, mis on ühiskonnas hetkel aktuaalne

<p>(era)sektori ja kolmanda sektori/vabakonna koostöös tagatakse hästi toimiv ühiskond.</p>	<p>Ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, era-(äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundusorganisatsioon, vabakond.</p>	<p>ja/või võimalusest osaleda avaliku sektori, erasektori ja vabakonna tegevuses.</p> <p>Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;</p> <p>Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.</p>	<p>vms). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle.</p> <p>Pildivaatlus - pilt põgenikest (nt täiskasvanu ja laps). Arutelu, millised on nende inimeste kokkupuuted erinevate sektoritega? Arutelu võib toetada ka improjutu koostamisega rühmas. Jutu alguspunktiks on nt lõik ajalehe artiklist, mis kajastab põgenike saabumist Eestisse. Improjutule võib ette anda ka pidepunktid nt (elukoha, töö leidmine, arsti või psühholoogilise abi saamine; haridustee jätkamine jms).</p> <p>Töö allikatega - meediast näidete otsimine erinevates sektorites tegutsevate inimeste ja organisatsioonide tegemiste kohta. Allikate põhjal saab kokku panna ka kas interaktiivse/füüsilise postri, kus on esitatud nii sektori iseloomustus kui ka elulised näited.</p> <p>Mini-ettekande koostamine kaaslastele - intervjuu lähedasega, et välja selgitada, millises sektoris intervjuueeritav on tegev ning mis on tema tööülesanded ja mis on selle organisatsioone eesmärgid.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS metoodiline õppematerjal https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoesr1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Lugemistekst: Mis vahe on kolmandal sektoril ja kodanikuühiskonnal? https://heakodanik.ee/mis-on-kodanikuühiskond/</p> <p>EIS keskkonnas interaktiivsed ülesanded :</p>
--	---	---	--

			<p>Ühiskonna sektorid https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4915</p> <p>Ühiskonna sektorid https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/5558</p> <p>Noored ja ühiskond https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/7588</p> <p>Ühiskonnaelu valdkonnad https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4946</p> <p>Ühiskonna sektorite eesmärgid https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/12994/lahendamine</p> <p>Vabatahtliku tegevuse võimalused https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/13393/lahendamine</p> <p>Avalik ja erasektor: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10442</p> <p>Kodanikuühiskond: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10445</p>
<p>Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne.</p>	<p>Põhifookused: sotsiaalsete rühmade määratlemine. Erinevate sotsiaalsete rühmade sidus koosseksisteerimine. ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant/sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja. Ühiskondlik</p>	<p>Õppija mõistab, et ühiskond koosneb mitmetest vastanduvate huvidega rühmadest nt iga; sugu; tervise seisund; elukoht; kultuuriline, religioosne ja rahvuslik identiteet jm. Oskab analüüsida peamiseid rahvastikunäitajaid ning mõistab, milliseid järeldusi on nende andmete alusel võimalik ühiskonna kohta langetada või milliseid tulevikuprognose teha. Teab, kuidas kaasaja ühiskondi mõjutab ränne ning milles erinevad/sarnanevad kodaniku õigused ja kohustused mittekodaniku õigustest ja kohustustest. Oskab avaldada põhjendatud arvamust teemal, kes on hea kodanik ning kuidas selleks saada.</p> <p>Õppija mõistab, miks on hästi toimiva ühiskonna jaoks oluline arvestada inimeste erisustega. Kuidas nii avalik-, era- kui ka</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Lauamäng Teemantsaar - mille käigus mängijad peavad analüüsima mitmesuguseid väljakutseid, millega rände- ja pagulastaustaga inimesed uues riigis silmitsi seisavad.</p> <p>Fotoülesanne - Elu Kakuma pagulaslaagris: https://maailmakool.ee/materjalid/10231/fotoulesanne-elu-kakuma-pagulaslaagris/</p> <p>Töö rahvastikuandmetega- Statistikaameti lehelt tutvuda: rahvaloendus 2021 andmetega ning lasta koostada rühmadel esitlus, mis tutvustaks Eesti rahvastikku ja ühiskonda läbi paari aspekti ; ja/või rahvastikupüramiidiga ning lasta koostada andmeanalüüs, mis võrdleks aastaid 20.saj I poolest ja II poolest ning 21. sajandi alust.</p> <p>Arutlev vestlus kasutades eelistatud – arvatava tuleviku metoodikat. Kirjutage kasti sisse oluline teema nt “Eesti rahvastik”, (vmt teema,</p>

<p>ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväärus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, sotsiaalne õiglus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.</p>	<p>kolmas sektor saab kaasa aidata sotsiaalselt õiglasema ühiskonna loomisele, et vähendada sotsiaalset tõrjutust ja sellest tulenevaid probleeme. Teab, milline tähtsus on identiteedil inimese elus ning kuidas ühiskond mõjutab selle kujunemist. Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste/maailmavaateliste (poliitiliste) erimeelsuste puhul. Õppes pööratakse rõhku järgmistele väärtuste arendamisele: sallivus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus.</p> <p>Teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt; toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid; loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p>Oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele; võrdleb tõekspidamisi, tavasid ja praktikaid erinevate kultuuride ja subkultuuride näitel; mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust kultuuriliste erimeelsuste puhul; märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida</p>	<p>milles näete hetkel probleemi). Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite. Arutlege õpilastega saadud tulemuste üle.</p> <p>Mondo Rändekooli materjalide toel tutvustada rände mõju üksik isikule, sihtriigile ja lähteriigile. Nt lasta õpilastel täita ideekaart rände põhjuste ja mõjude kohta, edasi vaadata ühiselt mõni teemakohane video sarjast Rändekool või Jagatud teekonnad</p> <p>Töö põhiseadusega-kodaniku kohustused ja õigused versus igapäevaelu õigused ja kohustused</p> <p>Ajurünnak paarides-kas EV kodanikuks on lihtne või raske saada? Õpilased pakuvad oma teadmiste alusel põhjendusi mõlema väite kasuks. Arvamuste toesuse kontrolliks tööleht: EV kodanikuks saamine. Õpilased tutvuvad kodakondsuse saamise tingimustega PPA kodulehelt ning püüavad põhjendada iga nõude vajalikkust. Arutlev vestlus, kas nende arvamused ühtisid tegelikkusega, mis neid mõtlema pani selle teema juures.</p> <p>Ideekaart kordamiseks- kodakondsus (meenutatakse nii õiguseid/kohustusi; kodanikuks olemise tähendust; kodanikuks saamise eripära).</p> <p>Töö tekstiga- head kodanikud (Kodanikupäeva aumärgi saajate tutvustused). Arutlev vestlus, mis ühendab väljapaistvaid kodanikke. Vaba kirjutamine: Kes on hea kodanik?</p> <p>Projektõpe- Kodanikupäeva korraldamine koolis. Valida õpilastega teemad ja tegevused kodanikupäeva tähistamiseks.</p> <p>Projektõpe- Meie klassi juured. Iga õpilane uurib oma perekonna lugu ja koostab lühiferaadi leitud rahva (või ka piirkondliku murde) kultuuritraditsioonides ning tutvustab seda kokku lepitud</p>
--	--	--

		<p>konkreetsed juhtumid ning pakkuda välja lahendusi; selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit; toob näiteid kultuurilaenude ja -mõjutuste kohta eesti kultuuris mõistab identiteedi määratlust, selgitab näidete varal, mis on sotsiaalne, kultuuriline- ja rahvuslik identiteet ning mitmikidentiteet. Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p>	<p>viisil (esitlus, fotokollaaž, plakat, video vm) kaaslastele. Külla võib kutsuda ka vanemaid, kes tutvustaksid mõne rahva kombeid; tutvustada rahvuskööke vms.</p> <p>Esitluse loomine- subkultuuridest ja nende tutvustamine klassile. Rollimäng, kus iga õpilased loosivad endale subkultuuri esindaja rolli ja püüavad neid jäljendada kokku lepitud olukordades nt laadal, bussipeatuses, meeleavaldusel.</p> <p>Tööleht-üleilmastumise ohud ja võimalused, iga õpilane leiab esmalt ise näiteid mõlema väite juurde. Edasi arutatakse väiksemates rühmades ja lõpuks klassis ühiselt teema läbi.</p> <p>Paaristöö- Õpilane saab sedelid väidetega identiteedi, religioosete traditsioonide ja rahvukultuuride jms kohta ühiskonnas ning peab otsustama, mis kasti ta sedeli paneb, st kas väide kehtib alati, enamasti või ainult mõnel juhul</p> <p>https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektii_vse_ajalooopetuse_metoodiline_juhend.pdf</p> <p>Paarilised arutavad, miks nad otsustasid nii nagu otsustasid. Antud meetodit saab teha ka liikumismänguna, kus astutakse samm edasi või tagasi või seistakse paigal.</p> <p>Lugemisülesanne- vaidlen autoriteediga meetodil nt kasutades teksti - Subkultuuridest on tänapäeval kadunud stiilikohustus</p> <p>https://kultuur.err.ee/1608073153/lii-araste-subkultuuridest-on-tanapaeval-kadunud-stiilikohustus</p> <p>- tuleb leida argumente, kas autori arvamuse poolt või vastu.</p> <p>Tegevusülesanne. Sildistava suhtumise ja eelarvamuste märkamise erinevate religioossete rühmade kogemuse näitel. Vaata ülesande kirjeldust usundiõpetuse III kooliastme ainekava sisukirjelusest.</p>
--	--	--	--

			<p>Õppevara:</p> <p>Põhiseadus 100 videod- https://www.pohiseadus100.ee/et/luhivideod</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS metoodiline õppematerja https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoers1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Eesti väitlusseltsi tunnikavad https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/</p> <p>Maailmakooli materjale- Rändekool https://maailmakool.ee/randekool/</p> <p>Videod Jagatud teekonnad Õpetajate käsiraamat: "Rändeteema käsitlemine 21. sajandil" https://maailmakool.ee/materjalid/100052/randeteema-kasitlemine-21-sajandil/</p> <p>Rändeteemaline virtuaalreaalsuse film ja mäng- https://maailmakool.ee/materjalid/100040/vr-film/</p> <p>Rändeteemalised tunnikavad: Ränne ja meedia https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2022/03/ranne_ja_meedia.pdf</p> <p>Rändeteemalised tunnikavad: ühiskonnaõpetus ja ajalugu- https://maailmakool.ee/materjalid/100018/randeteemalised-tunnikavad-uhiskonnaopetus-ja-ajalugu/</p> <p>Viruaalne ülesanne mõistet õppimiseks: Pögenik, pagulane või migrant? https://maailmakool.ee/materjalid/10595/pogenik-pagulane-voi-migrant/</p>
--	--	--	--

			<p>Juhised õpetajale - Digiülesanne "Elu Kakuma Pagulaslaagris" https://maailmakool.ee/materjalid/10598/juhised-opetajale-digiulesanne-kakuma-pagulaslaager/</p> <p>Lauamäng Teemandsaar https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/33291--Teemantsaar-lauamang-ja-kasutusjuhend-opetajale</p> <p>Statistikaamet- Rahvastikupüramiidid</p> <p>Kodanikupäev https://www.eesti.ee/et/eesti-vabariik/kodanikupaeev/kodanikupaeeva-aumaergi-saanud</p> <p>Religioonide tutvustus ja traditsioonide tundmaõppimine- https://www.storyboardthat.com/et/articles/e/maailma-religioonid</p> <p>Religioonihariduse koduleht- http://usundiopetus.weebly.com/otildepetajale.html</p> <p>EIS keskkonnas interaktiivsed ülesanded</p> <p>Rahvastiku vananemine https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/13412/lahendamine</p> <p>Ränne Eesti maakondades https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4937</p> <p>Rahvastikupüramiid https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4941</p> <p>Ühiskonna kihistumine ressursside alusel https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/4920</p> <p>Töö tekstiga: Kihistumine - erinevad võimalused https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/6810</p> <p>Rahvused Eestis https://eis.ekk.edu.ee/eis/lahendamine/5559</p> <p>Mitmekultuuriline ühiskond https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/13411/lahendamine</p>
--	--	--	--

			<p>Multikultuurne ühiskond https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/13541/lahendamine</p> <p>Kodakondsuse saamine EV https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/19761/lahendamine</p> <p>Kodanikuõigused ja põhiõigused https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/19118/lahendamine</p> <p>EV kodanikuks https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/19762/lahendamine</p> <p>Töö tekstiga: kodakondsus Eestis https://eis.ekk.edu.ee/eis/ylesanded/19764/lahendamine</p> <p>E-koolikoti ülesanded-</p> <p>Religioosne mitmekesisus ja usuline sallivus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13286</p> <p>Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13296</p> <p>Sotsiaalne staatus ja sotsiaalne mobiilsus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13302</p> <p>Vaesus kui sotsiaalne probleem- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13297</p> <p>Euroopa Sotsiaalharta- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10438</p> <p>Ühiskonna sidusus ja kihistumine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10333</p> <p>Sotsiaaltoetused riigilt- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10441</p> <p>Ühiskonna sidusus ja kihistumine-https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10333</p>
--	--	--	--

			<p>Videoõps</p> <p>Kodanikuaktiivsus Kuidas olla aktiivne kodanik https://www.youtube.com/watch?v=y-228BSwZMA</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS metoodiline õppematerjal https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoers1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Haridus ja sugu. metoodiline materjal https://www.haridusjasugu.ee/oppematerjalid/pohiharidus/iii-kooliaste/iii-kooliastme-uhiskonnaopetus-ja-soolisuse-aspektid/</p> <p>EL Parlamendi õppematerjal ja metoodiline juhend: Identiteetid https://historia-europa.ep.eu/et/haridustootajad-ja-opetajad/klassitoo-ulesanded/kelleks-sa-ennast-pead-identiteet</p> <p>Lugemist subkultuuridest- https://kultuur.err.ee/1608073153/lii-araste-subkultuuridest-on-tanapaeval-kadunud-stiilikohustus</p> <p>Religioonide tutvustus ja traditsioonide tundmaõppimine- https://www.storyboardthat.com/et/articles/e/maailma-religioonid</p> <p>Religioonihariduse koduleht- http://usundiopetus.weebly.com/otildepetajale.html</p> <p>Eesti väitlusseltsi tunnikavad https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/</p> <p>Maailmakooli materjale- Metoodiline juhend:</p> <p>Sotsiaalse õigluse mõiste õppimiseks- https://maailmakool.ee/blog/tahtpaevad/maailma-sotsiaalse-oigluse-paev/</p> <p>Sooteemalisele veebikursus: Maailm ja sugu- https://maailmakool.ee/sugu-ja-maailm/</p>
--	--	--	---

			<p>Töötuba "Küla ehitamine" https://maailmakool.ee/materjalid/100063/tootuba-kula-ehitamine/</p> <p>Ideekaart "Kultuuriline jäämägi" https://maailmakool.ee/materjalid/10089/ideekaart-kultuuriline-jaamagi/</p> <p>E-koolikoti ülesanded-</p> <p>Religioosne mitmekesisus ja usuline sallivus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13286</p> <p>Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13296</p> <p>Sotsiaalne staatus ja sotsiaalne mobiilsus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13302</p> <p>Vaesus kui sotsiaalne probleem- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13297</p> <p>Euroopa Sotsiaalharta- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10438</p> <p>Ühiskonna sidusus ja kihistumine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10333</p> <p>Sotsiaaltoetused riigilt- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10441</p> <p>Ühiskonna sidusus ja kihistumine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10333</p> <p>Globaalne õigus https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/3216</p>
Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises	Põhifookused: inimeste õiguste ja kohustuste tundmine (perekonnaliikme	Õppija mõistab, millised on tema kui lapse õigused ja kohustused, millised kohustused ja õigused on tema vanematel. Oskab selgitada ja põhjendada, milliste õiguste ja vabaduste kaitse peab olema ühiskonna kõrgendatud	<p>Metoodika:</p> <p>Uurimuslik õpe:</p> <p>Paaristö- õpilased arutavad, millistest kohustustest peavad täiskasvanud kinni pidama seoses lapse kasvatamisega. Valivad</p>

<p>seoses.</p>	<p>rollist lähtuvalt). Mina õiguste ja kohustuste teostajana, märkajana, sekkujana.</p> <p>Põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus.</p> <p>Põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, universaalsed õigused, lapse õigused, diskrimineerimine, kohustused, privileegid, vastutus, hädaolukord, eriolukord, kriisiõppus.</p>	<p>tähelepanu all. Arutletakse, tulenevalt oma rollist perekonnas, vastutuse võtmise olulisuse üle ning selle üle, kuidas noorukiea õigused ja vastutus erineb väikelapse või täiskasvanu omadest. Selgitab õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid. Saab aru, milline on õiguste ja privileegide vahekord. Õppes pööratakse rõhku järgmiste väärtuste kujundamisele: hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu.</p> <p>Õppija teab, millised on peamised inimõigused (sh lapse õigused) ning kus need on sätestatud. Oskab märgata vägivalda ja kuritarvitamist enda ümber ning tunneb lihtsamaid sekkumise võtteid/võimalusi. Analüüsib oma lähiümbrust märgates puudusi väärikas käitumises inimeste vahel ning oskab välja pakkuda lahendusi selliste olukordade ennetamiseks, lahendamiseks. Mõistab, et elu toob kaasa kriise, kuid teab, et nendeks on võimalik valmistuda. Teab, mida enda ja lähedaste kaitsmiseks peab kriisiolukordades esmajoones tegema ja kuhu abi saamiseks pöörduma. Arutleb, millal muutub sõna ohtlikuks ja kust läheb sõnavabaduse piir. Teema avamisel on oluline roll väärtuskasvatusel (võrdõiguslikkus, märkamine, hoolivus, austus, vastutus).</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja</p>	<p>välja enda hinnangul 3 kõige olulisemat kohustust ning panevad need kirja. Lisavad juurde selgituse - <i>sellist kohustust on vaja, kuna....</i> https://www.oiguskantsler.ee/et/laste-ja-noorte-%C3%B5igused</p> <p>Sama lehekülje abil on võimalus noortel ka uurida (vt Olulised küsimused - https://www.oiguskantsler.ee/et/olulised-k%C3%BCsimused). Teha lühitutvustus klassikaaslastele, milline on lasteombudsmani seisukoht.</p> <p>Kasutada Mondo Maailmakooli materjale laste õiguste teemal nt virtuaalloeng: Miks me ikka veel räägime laste õigustest? https://maailmakool.ee/materjalid/26985/videoeloeng-miks-me-ikka-veel-raagime-lapse-oigustest/</p> <p>või “Õigus olla laps” jt</p> <p>Mõistekaardi koostamine: Mõiste <i>privileeg</i> tähenduse uurimine. Mõistekaardi koostamise järel võiks toimuda arutlev vestlus, mille järel saab koostada definitsioonikaardi, mille sõnastab õpilane ise – <i>minu definitsioon mõistele privileeg...</i></p> <p>Juhitud kujutlus meetoodika toel (https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektiivse_ajalooopetuse_metoodiline_juhend.pdf) tutvustada inimkaubanduse ohte. Vaadata klassis ühiselt videod Meie maailm: 18/ Kaasaegne orjus (https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-kaasaegne-orjus) ning seejärel valitud videoklipp(id) sotsiaalkampaaniast “Kui välismaale, siis targalt” (https://huvitav.goodnews.ee/kui-valisriiki-siis-targalt-sotsiaalministeerium-kutsub-ules-valismaale-toole-minnes-teadma-oma-oigusi/) kuni 0.30 min ning paluge õpilastel kirjutada võimalik realistlik lõpp tegelaste tegevusele. Klassis lugeda võimalikke tsenaariumeid ette ning arutada ühiselt, mida tuleks teha, et sellist olukorda vältida, selleks võib kasutada ka teksti inimkaubandusest</p>
-----------------------	--	--	--

		<p>kohustuste omavahelisi seoseid;märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale. Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.</p> <p>Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;oskab läbi näidete toomise selgitada soorollide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese valikutele ja võimalustele;märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;analüüsib riske, teeb ettepanekuid nende maandamiseks, demonstreerib õpitu olukorras asjakohast lahendamist, selgitades oma käitumist.</p> <p>Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.</p> <p>Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.</p> <p>Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.</p>	<p>(https://www.unicef.ee/page/46/). Vabakirjutamine/vabajoonistamine teemal: Inimõigused - pannakse kirja kõik seosed, näited ja mõtted, mis haakuvad uue teemaga.</p> <p>Lugemisülesanne: tutvuda mõiste <i>inimõigused</i> selgitusega Inimõigusteinstituudi lehelt - https://www.humanrightsestonia.ee/hartadpaktid-deklaratsioonid-kohtud-jne/inimoigused/ Kasutada TTS (tean, tahan teada, saind teada) meetodit (https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektiivse_ajaloopetuse_metoodiline_juhend.pdf), et selgitada välja õpilaste küsimused teema kohta. Arutleda nende üle.</p> <p>Klassiarutelu või arvamusefestivali formaadis väitlus (väited on argumenteeritud; üksteist kuulatakse sisuliselt) jrg teemadel: Kuidas peaks toimima pere, kus üks vanem on ühte usku ja teine teist usku? Kuidas tuleks toimida, kui ühele vanemale on usk väga tähtis ja teine vanem ei ole usklik? Millised elukutsed peavad arvestama inimese religioossusega? Miks küsitakse Eesti kaitseväes inimese usulise kuuluvuse kohta ning saadud info pannakse koos nime, veregrupi ja teiste oluliste andmetega kaelas kantavale metallplaadile?</p> <p>Töö põhiseadusega- Tabeliharjutus: Otsusta, kas põhiseadus paragrahvides toodud õigused kuuluvad põhiõiguste, kodanikuõiguste, sotsiaalõiguste, majanduslike õiguste või kultuuriliste õiguste kategooriasse. Märgi tabelisse õigesse kohta vastav paragrahvi number.</p> <p>§45 §49 §29 §16 §37 §20 §28 §39</p> <p>Klassiruumi on paigutatud kolm posterialust, igäüks neist esindab üht põhiõigust- sotsiaal-majanduslikud, poliitilised, kultuurilised. Klass jagatakse kolmeks (kuueks) rühmaks. Iga rühm peab</p>
--	--	--	--

			<p>kujundama posterit näidetega vastava õiguse rikkumise kohta kaasaegses maailmas, kasutades infot viimase aja ajalehtede, digiplatvormide või sotsiaalmeedia postituste kuvatõmmisest. Rühmad esitlevad oma posterit suures ringis.</p> <p>Lugemise-loomise ülesanne: Õpilased tutvuvad virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu- https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimoiguste-kujunemislugu/old-home.html Õpilane valib endale huvipakkuva loo ning koostab kaaslastele selle teemalise miniettekande.</p> <p>Vaidlen autoriteediga- https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektiivse_ajaloopetuse_metoodiline_juhend.pdf)-“Paar aastat tagasi ilmus tänu eelmisele presidendile (Kersti Kaljulaid) meie avalikku ruumi loosung “sõna on vaba”. Ilus ajakirjandust kaitsev loosung, kuid “sõna on vaba” reegel töötab ainult siis, kui sellel on jätk “sõna on tegu” ja “tegu on vastutus”. Ainult nii. " Link tsitaadile (https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120211500/viktoria-ladonskaja-kubits-pomm-istutati-sinu-sisse-ja-pandi-distantisilt-plahvatama). Õpilased teevad harjutuse, kus</p> <p>a) Tõlgenda - kuidas sina öeldut mõistad? b) Nõustu/Vaidle tsitaadi keskse mõttega c) Täienda tsitaadi keskset mõtet omalt poolt</p> <p>Töö tekstiga-Sissejuhatuseks lasta õpilastel tutvuda leheküljega Lasteabi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust? Töö tekstiga - Noorte silmis süütuna näiva... (https://ajakiri.lastekaitseliit.ee/2023/02/08/noorte-silmis-suutuna-naiva-sekstingu-tagajarjed-voivad-olla-karmid-psuhholoogilised-probleemid-kuberkius-ja-valjapressimised/). Kasutada kolmeastmeline intervjuu meetodikat: I etapp – teksti lugemine; II etapp –õpilane koostab loetud teksti põhjal</p>
--	--	--	---

			<p>intervjuuküsimused, mille vastused annavad edasi teksti peamise mõtte/sisu; III etapp – õpilane usutleb küsimustega kaaslast, kaaslane teda. Üks paariline esitab küsimusi ja paneb vastused kirja ning vastupidi; IV etapp – vahetatakse paarilisi ja räägitakse edasi, mida eelmine paariline kõneles, toetudes seejuures kirjapandud märksõnadele või vastustele. Kokkuvõtteks sõnastada ühiselt probleemi olemus ja võimalikud lahendused.</p> <p>Töö videoga- Klassis vaadata ühiselt video Suurim julgus https://youtu.be/SdAZX_FZmNI Video järgselt püüda ühiselt teha probleemisõnastamist nt koolikiusamine on levinud nähtus. Probleemiakna meetod: aknal on erinevad ruudud: põhjused, probleemi olemus, tagajärjed ja ületamise võimalused. Aknaid võib täita üksinda, paaris või väikstes rühmades. Ideedeks anda võimalus tutvuda leheküljega suurimjulgus.ee.</p> <p>Rühmatöö- Tegutsemine kriisides. Rühmad otsivad vastuseid küsimustele: Tuletage meelde, milliseid ohutuskampaaniaid te tead? Millised ohutuskoolituse oled Sina läbinud? Millisel telefoninumbri pead helistama, kui oled sattunud ohtu või märkad, et keegi teine vajab abi? Arutage rühmas, kas sul või su kaaslastel on vaja olnud kutsuda abi? Mis on juhtunud? Pane kirja näiteid. Helistad hädaabi numbril. Päästekorraldaja vajab täpset ja selget ülevaadet sellest mis on juhtunud. Pane kirja, millist infot peaksid talle kindlasti andma ja kuidas edasi tegutsema? Lõpuks kontrollida vastuseid</p> <p>Häirekeskuse kodulehelt</p> <p>Projektõpe- Õpilased viivad kodus läbi uuring, kui valmis on minu kodu ja lähedased kriisiolukordadeks. Täida saada info põhjal tabel: <i>hästi on ...; parandamist vajaks...</i> Arutada tunnis ühiselt saadud tulemuste üle.</p> <p>Töö põhiseadusega- Arutleda põhiseaduse § 130-st lähtuvalt, milles</p>
--	--	--	---

			<p>seisnevad need õigused ja vabadused, mida ei tohi mingil juhul (ka eriolukorras) piirata. Miks?</p> <p>Rühmatöö-Vaimsetervise vitamiinid Vaadake klassis video Tiidust https://youtu.be/auNUAp5ZArA?feature=shared Videos tuuakse välja paar head vaimse tervise vitamiini. Mis võiksid olla veel sellisteks vaimse tervise vitamiinideks, mis aitaksid üle rasketest hetkedest? Tutvuge ühiselt lehega Peaasi.ee - arutlev vestlus, kas ja miks vajab ühiskond sellist keskust; millist endale kasulikku infot leidis?</p> <p>Õppevara:</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS metoodiline õppematerja https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoesr1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Inimõiguste Keskus https://humanrights.ee/</p> <p>Inimõigusteinstituudi õppematerjalid- https://www.humanrightsestonia.ee/hartadpaktid-deklaratsioonid-kohtud-jne/</p> <p>Inimõigused: Inimõiguste Keskus: Kuidas rääkida koolis inimõigustest? Vestlusring ja õppematerjalide tutvustus</p> <p>Maailmakooli materjale:</p> <p>Metoodiline juhend “Õigus olla laps”- https://maailmakool.ee/materjalid/100065/metoodiline-juhend-oigus-olla-laps/</p> <p>Veebikursus: Räägime rahumeelselt- https://maailmakool.ee/talkpeacefully/et/</p>
--	--	--	--

			<p>Virtuaalloeng: Miks me ikka veel räägime lapse õigustest? https://maailmakool.ee/materjalid/26985/videooeng-miks-me-ikka-veel-raagime-lapse-oigustest/</p> <p>Inimõigusi käsitlev aineteülene õppematerjal: "Igaüks, igal pool"- https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2017/11/inimoiguste-kasiraamat_est.pdf</p> <p>Tunnikavade kogumik "Naised õiguste eest: lood üle maailma" https://maailmakool.ee/materjalid/21375/kogumik-naised-yiguste-eest/</p> <p>Virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimoiguste-kujunemislugu/old-home.html</p> <p>Lisamaterjal: päriselulised lood andestamisest (lihtsas inglise keeles)- https://www.theforgivenessproject.com/stories/</p> <p>ERR arhiiv "Meie maailm"</p> <p>Inimõigused- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-inimoigused</p> <p>laste õigused: https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-laste-oigused</p> <p>sooline võrdõiguslikkus https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-sooline-vordoiguslikkus</p> <p>kaasaegne orjus: https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-kaasaegne-orjus</p> <p>lihtne asi -WC: https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-lihtne-asi-wc</p> <p>Inimkaubandusest</p> <p>Lugemist: Inimkaubandus https://www.unicef.ee/page/46/</p>
--	--	--	---

			<p>Inimkaubandusest https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/inimkaubandus/juhendmaterjalid</p> <p>Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega http://ft.ee/admin/upload/files/IOM_teachers_manual_est.pdf</p> <p>lelu noorte lood inimkaubandusest https://www.youtube.com/watch?v=3F_br5IeFRw ja</p> <p>ülesanded e-koolikotist https://vara.e-koolikott.ee/taxonomy/term/5918 https://vara.e-koolikott.ee/node/6387 https://vara.e-koolikott.ee/node/5029</p> <p>E-külastund- Sirle Blumberg - Miks puudutab inimkaubandus mind? https://www.youtube.com/live/zN9IDhbNYSA?feature=shared</p> <p>Sotskampaania "Kui välismaale, siis targalt videod" https://huvitav.goodnews.ee/kui-valisriiki-siis-targalt-sotsiaalministeerium-kutsu-ules-valismaale-toole-minnes-teadma-oma-oigusi/</p> <p>E-koolikott :</p> <p>Tänapäevane arusaam inimõigustest-https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/11781</p> <p>Inim- ja kodanikuõigused- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/12711</p> <p>Põhiseaduslikud õigused- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10199</p> <p>Inimõiguste kaitsmine- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10199</p>
--	--	--	---

			<p>koolikott.ee/node/11766</p> <p>Lapstööjõu kasutamine- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/15372</p> <p>Inimkaubanduse ennetamine- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/15366</p> <p>Inimõiguste kaitsjad- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/11767</p> <p>Inimkaubandus-https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/13290</p> <p>Lapssõdurid- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/12248</p> <p>Lapssõdurid- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/12254</p> <p>Inimkaubandus- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10504</p> <p>Humanitaarõigus- https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10405</p> <p>Videoõps- soolise võrdõiguslikkus ja millest tekib sooline palgalõhe https://www.youtube.com/watch?v=57n5H-a3mSM</p> <p>Inimõiguste Keskus https://humanrights.ee/</p> <p>Inimõigusteinstituudi https://www.humanrightsestonia.ee/hartadpaktid-deklaratsioonid-kohtud-jne/ õppematerjalid-</p> <p>Inimõigused: Inimõiguste Keskus: Kuidas rääkida koolis inimõigustest? Vestlusring ja õppematerjalide tutvustus</p> <p>Maailmakooli materjale:</p> <p>Metoodiline juhend “Õigus olla laps”: https://maailmakool.ee/materjalid/100065/metoodiline-juhend-oigus-olla-laps/</p> <p>Veebikursus: Räägime rahumeelselt- https://maailmakool.ee/talkpeacefully/et/</p>
--	--	--	---

			<p>Virtuaalloeng: Miks me ikka veel räägime lapse õigustest? https://maailmakool.ee/materjalid/26985/videooeng-miks-me-ikka-veel-raagime-lapse-oiigustest/</p> <p>Inimõigusi käsitlev aineteülene õppematerjal: "Igaüks, igal pool"- https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2017/11/inimoiguste-kasiraamat_est.pdf</p> <p>Tunnikavade kogumik "Naised õiguste eest: lood üle maailma" https://maailmakool.ee/materjalid/21375/kogumik-naised-yiguste-eest/</p> <p>Virtuaalnäitus: Inimõiguste kujunemislugu- https://naitused.humanrightsestonia.ee/inimoiguste-kujunemislugu/old-home.html</p> <p>Lugemist: Inimõigused ja põhivajadused https://maailmakool.ee/materjalid/64/inimoigused/</p> <p>Lisamaterjal: päriselulised lood andestamisest (lihtsas inglise keeles)- https://www.theforgivenessproject.com/stories/</p> <p>ERR arhiiv "Meie maailm"</p> <p>Inimõigused- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-inimoigused</p> <p>laste õigused- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-laste-oiigused</p> <p>sooline võrdõiguslikkus https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-sooline-vordoiguslikkus</p> <p>kaasaegne orjus- https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-kaasaegne-orjus</p> <p>lihtne asi -WC: https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-lihtne-asi-wc</p>
--	--	--	--

			<p>E-külastund: Sirle Blumberg - Miks puudutab inimkaubandus mind? https://www.youtube.com/live/zN9IDhbNYSA?feature=shared</p> <p>E-koolikott</p> <p>Tänapäevane arusaam inimõigustest- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/11781</p> <p>Inim- ja kodanikuõigused- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12711</p> <p>Põhiseaduslikud õigused -https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10199</p> <p>Inimõiguste kaitsmine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/11766</p>
<p>Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljuse ja infokorratuse kontekstis.</p>	<p>Põhifookused: professionaalse ajakirjanduse eristamine muust meediast. Informatsiooni kaudu mõjutamise märkamine.</p> <p>Avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, arvamusiider, meediavabadus, propaganda, polariseerumine,</p>	<p>Õppija teab ajakirjanduse rolli (informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, meelelahutus jm) ja vastutust avaliku arvamuse kujundamisel ühiskonnas. Oskab vahet teha erinevat tüüpi meediasisul (professionaalne ajakirjandus versus “näiline ajakirjandus” (huvirühmade meedia, sotsiaalmeedias sisuloojad ja suunamudijad jms), süvavõltsingu kasutamine. Selgitab, millised on ajakirjanduse standardid.</p> <p>Teab, milles seisneb sõnumite võimendamine ja mullistumine. Mõistab, millistes olukordades mõjutamine toimub ning oskab märgata enda ümber erinevat liiki turunduskommunikatsiooni kui ka poliitilist propagandat. Mõistab, mis on infosõda ning kuidas kasutatakse vastandumist jm infomüra,</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Uurimis ülesanne -Võrdle mõne Eesti erameediakanali ja Eesti Rahvusringhäälingu saatekavasid (TV; raadio). Õpilased leiavad näiteid erinevustest ja sarnasustest.</p> <p>Vaidlen autoriteediga: Avalik-õiguslikku meediat rahastatakse maksudest, mida inimesed ja ettevõtted riigile tasuvad. Aeg-ajal võib poliitikute suust kuulda mõtteid, et rahvusringhääling võiks tegutseda oluliselt väiksemas mahus. Õpilased leiavad argumente järgmiste väidete kasuks/kahjuks</p> <p>a) Kas sinu meelest on avalik-õiguslik meedia ühiskonnas vajalik? b) Mida võidab/ kaotab kodanik, kui rahvusringhäälingut sellisel kujul poleks? Esita konkreetseid näiteid.</p> <p>Töö meediaga: positiivsete näidete otsimine meediast, näiteks kuidas on aidatud erivajadusega inimesi; negatiivsete näidete otsimine, keda ja mis põhjustel on meedias kujutatud sildistavalt, naeruvääristavalt, sterotüüpelt?</p>

<p>kollane ajakirjandus.</p> <p>Valeuudised, vandenõuteooriad, infosõda, infomull/ kajakamber, tehisintellekt (AI), süvavõltsing, kommertsreklaam, sotsiaalreklaam, poliitreklaam, vaenukõne, sõnavabadus.</p>		<p>et mõjutada demokraatliku arutelu. Tunneb ja oskab rakendada võtteid, kuidas valeuudist ära tunda.</p> <p>Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;</p> <p>Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse.</p> <p>Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks; tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud; mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul; märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi; toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale.</p> <p>Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse</p>	<p>Uurimis ülesanne rühmades meedia sisu: Esmalt tutvuda Eesti väitlusseltsi allikakriitika õppematerjaliga (https://oppematerjalid.argument.ee/meediapadevus/autori-taust/) see järel võrrelda delfi.ee/ postimees.ee/ err.ee sisu kesknadal.ee/ uueduudised.ee või sisuturundus lehekülgedega ja nende sisuga - arutleda, milles seisnevad erinevused/ sarnasused.</p> <p>Uurimis ülesanne: Leida mitmes on Eesti käesoleval hetkel maailma ajakirjandusvabaduse indeksi pingereas. Kas koht on tõusnud või langenud võrreldes varasemate aastatega? Mida räägib antud koht pingereas meie ühiskonna kohta?</p> <p>Distantsõppe võimalus- Tutvuda õppekeskkonnaga IREX Verified - (https://veryverified.eu/et/home-eesti/#about-the-course) ning teha sobivaid harjutusi meediakirjaoskuse veebikursusest. Sobib kasutamiseks ka tunnis, näiteks klassis ühiselt vaadata video Mis on meedia? https://youtu.be/82R-jnYi6b0 seejärel saavad õpilase lahendada keskkonnas olevaid virtuaalülesandeid.</p> <p>Arutlev vestlus: mõtteharjutus: mis on mõjutamine ja mis eesmärgil seda kasutatakse? Kas mõjutamine on ainult halb? Ideekaardi koostamine sel teemal.</p> <p>Töö meedia-allikatega: iga õpilane otsib kolm näidet sotsiaalmeediast, uudistest (võib olla ka veebiuudised) ja tänavapildist, kuidas inimesi mõjutatakse. Kirjeldab lühidalt, mis võib olla video/postituse/pildi/artikli eesmärk ja milliseid meetodeid kasutatakse ning millised tajuvead (järelused/eeldused) võivad tekkida. Töö vormistada kirjalikult. Iga näite juures peab olema pilt ja selgitus minimaalselt viie lausega.</p> <p>Rühmatöö- Miks-miks-miks ahela koostamine (metoodika - https://maailmakool.ee/wp-</p>
--	--	--	--

		<p>omandi kaitse põhimõtteid.</p>	<p>content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf) teemal infomullis/kajakambris elamine on ohtlik. Mikside leidmise järel arutada ka lahenduste üle, kuidas aidata inimest, kes on jäänud infomulli.</p> <p>Digiõpe mõiste omandamiseks: Siksakmeetod/mosaiikmeetod (meetodi kirjeldus - https://loodusaineteliit.wordpress.com/oppematerjalid/oppemeetodid/ lk 60- 61) mõistest <i>demagoogia</i> aru saamiseks - õpilased jagunevad 5 rühmadeks, iga ekspertrühm saab tutvumiseks kaks demagoogiavõtet tutvustavat Väitlusseltsi video ja tekst - (https://oppematerjalid.argument.ee/meediapadevus/demagoogia/).</p> <p>Ekspertühmas tutvustab iga õpilane uutele rühmaaslastele oma kodurühmas käsitletud teemat. Teised teevad märkmeid. Kui kõik õpilased on oma teemad tutvustanud, minnakse kodurühmqqqqqqadesse tagasi. Kui ekspertrühmad on oma töö lõpetanud, pöördub iga ekspert tagasi oma kodurühma ja õpetab materjali vastavat osa teistele kodurühma liikmetele.</p> <p>Süvavõltsing märkamine: Leida meediast pilte, mille ehtsust võiks üle kontrollida. Google'i pildiotsingus Google Image piltide guugeldadmise harjutamine.</p> <p>Suurenda pilt võimalikult suureks ja otsi ebakorrapärasusi. Pildid mis esmapilgul tunduvad ehedad, sisaldavad väikeseid vigasid mis tekivad pildi genereerimisel;</p> <p>Otsi pildi allikas (reverse image search);</p> <p>Võrdle kehaosade ja riiete proportsioone. AI genereeritud pildidel on tihtipeale ebakorrapärad sellistes proportsioonides. Levinumad ebakorrapärad on: hammaste arv, prilliraamid, käed on liiga väikesed, sõrmed on liiga pikad või on neid puudu, pea ja jalad on</p>
--	--	-----------------------------------	--

			<p>liiga suured või väikesed võrreldes üksteisega või kehaga, kõrvade proportsioonid.</p> <p>Kui pildil on mitu inimest, siis tasub neid omavahel võrrelda. Tõenäoliselt leiab ebakorrapärasid mitme inimese vahel kergemini kui ühe inimese puhul.</p> <p>Kas pilt tundub tehislik või liiga sile? Kui pilt tundub liiga terav, värvid liiga täiuslikud või pildil oleva inimese nahk on täiesti sile, siis on ilmselt tegu AI genereeritud pildiga;</p> <p>Jälgi tausta. Kui see tundub olema tehislikult hägustatud, siis on ilmselt tegu AI genereeritud pildiga.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Eesti väitlusseltsi tunnikavad https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/</p> <p>Maailemakooli materjalid Rändeteemalised tunnikavad: Ränne ja media https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2022/03/ranne_ja_media.pdf</p> <p>Meediahariduse portaale: Eesti Väitlusseltsi õppematerjalid https://oppematerjalid.argument.ee/</p> <p>ERR meediaharidus portaal https://novaator.err.ee/k/meediataip</p> <p>IREX Very Verified meediapädevuse veebikursus koos videodega https://veryverified.eu/et/home-eesti/#about-the-course</p>
--	--	--	--

			<p>Rahvusraamatukogu meediapädevuse leht https://www.rara.ee/opi/meediapadevus/+ RARA sündmused youtubis</p> <p>Targalt internetis- https://noor.targaltinternetis.ee/</p> <p>Meediapädevuse mängud https://lasteaeg.ee/digi-ja-meediapadevusi-arendavate-mangude-kirjeldused-2/</p> <p>Inimõiguste Keskus veebiohtude märkamine https://cybergram.humanrights.ee/</p> <p>HTM portaal https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/meediapadevus</p> <p>Euroopa Komisjoni meedihariduse leht https://digital-strategy.ec.europa.eu/et/policies/media-literacy</p> <p>Infosõjast Tõessõna</p> <p>Teaching Media Literacy Analytics (MeLitA) tunnikavad https://melita.lb.djnd.si/</p> <p>Süvavõltsingust lugemist:</p> <p>Milliseid vorme valeinfo võtab ja kuidas see levib? https://novaator.err.ee/1149863/milliseid-vorme-valeinfo-votab-ja-kuidas-see-levib</p> <p>Deep fake https://www.youtube.com/watch?v=VzhN7LyNJHs</p> <p>Faktikontrollid</p> <p>https://epl.delfi.ee/kategooria/91764779/faktikontroll-faktikontrollid</p> <p>https://www.propastop.org/tag/faktikontroll/</p> <p>https://kustsatead.ee/</p>
--	--	--	--

			<p>https://argument.ee/meedias-aktuaalne</p> <p>Videosid</p> <p>Politseikapten Maarja Punaku avalik loeng: „Sotsiaalmeediasse postitatud sõna kaal või kaalutus“ https://www.youtube.com/live/_tVPVZtJjUY?feature=share</p> <p>Ajakirjanik Kaili Malts ettekane: “Kuidas kontrollida jutu paikapidavust?” https://youtu.be/_WgJX1tUcgM</p> <p>Demagoogia võtete tundmine - https://oppematerjalid.argument.ee/meediapadevus/sisu-hindamine/demagoogia/</p> <p>Meediahariduse portaale:</p> <p>Eesti Väitlusseltsi õppematerjalid https://oppematerjalid.argument.ee/</p> <p>ERR meediaharidus portaal https://novaator.err.ee/k/meediataip</p> <p>IREX Very Verified meediatapädevuse veebikursus koos videodega https://veryverified.eu/et/home-eesti/#about-the-course</p> <p>Rahvusraamatukogu meediatapädevuse leht https://www.rara.ee/opi/meediapadevus/+ RARA suundmused youtubis</p> <p>Targalt internetis: https://noor.targaltinternetis.ee/</p> <p>Meediatapädevuse mängud https://lasteaeg.ee/digi-ja-meediapadevusi-arendavate-mangude-kirjeldused-2/</p> <p>Inimõiguste Keskus veebiohtude märkamine https://cybergram.humanrights.ee/</p> <p>HTM portaal https://www.hm.ee/uldharidus-ja-noored/meediapadevus</p> <p>Euroopa Komisjoni meediahariduse leht https://digital-</p>
--	--	--	---

			<p>strategy.ec.europa.eu/et/policies/media-literacy</p> <p>Infosõjast Tõessõna</p> <p>Teaching Media Literacy Analytics (MeLitA) tunnikavad https://melita.lb.djnd.si/</p> <p>Süvavõltsingust lugemist:</p> <p>Milliseid vorme valeinfo võtab ja kuidas see levib? https://novaator.err.ee/1149863/milliseid-vorme-valeinfo-votab-ja-kuidas-see-levib</p> <p>Deep fake https://www.youtube.com/watch?v=VzhN7LyNJHs</p> <p>Faktikontrollid</p> <p>https://epl.delfi.ee/kategooria/91764779/faktikontroll-faktikontrollid</p> <p>https://www.propastop.org/tag/faktikontroll/</p> <p>https://kustsatead.ee/</p> <p>https://argument.ee/meedias-aktuaalne</p> <p>Videosid</p> <p>Politseikapten Maarja Punaku avalik loeng: „Sotsiaalmeediasse postitatud sõna kaal või kaalutus“ https://www.youtube.com/live/_tVPVZtJjUY?feature=share</p> <p>Ajakirjanik Kaili Malts ettekane: “Kuidas kontrollida jutu paikapidavust?” https://youtu.be/_WgJX1tUcgM</p>
Demokraatlik riik ja valitsemine - kuidas demokraatliku			

<p>d väärtused aitavad tagada kodanike heaolu ning õigusriigi toimimist.</p>			
<p>Demokraatia toimimine igapäevases elus</p>	<p>Põhifookused: demokraatlik otsustusprotsess kogukonnas ja selles osalemine.</p> <p>Demokraatia ohud - korrupsioon demokraatliku ühiskonna õonestajana.</p> <p>Osalusdemokraatia, otsedemokraatia, esindusdemokraatia, referendum, vabad valimised, üldised valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine,</p>	<p>Õppija teab, millised on demokraatia aluspõhimõtted ja väärtused osates märgata demokraatia toimimist või selle puudumist nii oma suhtlusringis, perekonnas, koolis kui ka laiemalt kogukonna ja ühiskonna tasandil.</p> <p>Väärtustab demokraatliku otsustusprotsessi teades, milline on üldiselt vabade valimiste protseduur ning millistest põhimõtetest see lähtub. Saab aru, miks on oluline teadlik hääletamine ja maailmavaatelist eelistuste omamine.</p> <p>Tunneb huvi ühiskonnas toimuva vastu ning saab aru, kuidas riigis või kogukonnas langetatavad otsused võivad mõjutada tema tulevikku. Tunneb demokraatlike sekkumisvõimalusi otsustusprotsessidesse (nt: allkirja andmine petitsioonile või rahvaalgatusele; osalemine miitingutel ja marssidel; toodete teadlik boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses; hääletamine valimistel ja referendumitel). Väärtustab ja oskab rakendada demokraatliku käitumist s.h</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Uurimuslik õpe. Tutvuda, millised vabaühendused tegutsevad kodukandis. Milliseid ühiskondlikke probleeme nimetatud kodanikuorganisatsioonid leevendada aitavad? Millised esimese sektori institutsioonid nendesamade probleemidega kokku puutuvad? Kui märgatavad on nimetatud organisatsioonid kogukonna?</p> <p>Töö piltidega-Tahvlile panna erinevate Eesti erakondade logod ilma nimedeta. Arutlev vestlus: mida võib logode pealt nende maailmavaate kohta välja lugeda? millistele erakondadele need logod kuuluvad? Kuidas logo (sümbolid, värvid jms) võiks peegeldada erakonna maailmavaadet? Meenutada ajaloo tunnist, millised maailmavaateid ollakse õppinud. Kirjalik harjutus: koostada iga meenuva maailmvaate kohta mõistekaart (nt mida väärtustab? kelle huve esindab? millal tekis? jms). Arutlev vestlus: Milliste ideede alusel on erakondasid jagatud parem- ja vasakpoolseteks? Õpilastel võib lasta tahvil olevaid logosid teljele jaotada lastes neil oma valikuid põhjendada. Kui erakondade poliitiliste lubaduste hulgas on üheaegselt nii vasak- kui ka parempoolseid ideid, siis mille järgi otsustada, kas erakond on parem- või vasakpoolse maailmavaate esindaja? Kas seda on üldse vaja teha? Selgita oma seisukohta.</p>

	<p>eelhääletamine, valimiskünnis, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses.</p> <p>Õigusriik, korruptsioon.</p>	<p>arutelukultuuri rühmas. Õpe saab toetada koolidemokraatia edendamist nt läbi kooli kaasava eelarvestamise, õpilasesinduse tegevuse koolielu korraldamisel, noortevolikogude tegevuse jms.</p> <p>Teab, et demokraatia toimimine pole iseenesest mõistetav, vaid eeldab demokraatlike reeglite väärtustamist ja rakendamist igal elu tasandil (perekonnas, koolis, avalikus elus, valitsemises). Saab aru, milles seisneb korruptsiooni probleemi tõsidus mõistes, et korruptsiooni levik suurendab ebavõrdsust ühiskonnaliikmete vahel ning toob kaasa poliitilise ja majandusliku ebastabiilsuse ning õigusriigi kao. Suudab arutleda isiklik kasu vs ühiskondlik kasu teemal. Oskab reageerida õiguspäraselt? ebaausat käitumist märgates. Teema avamisel on oluline roll väärtuskasvatusel (ausus, vastutus, õiglus, võrdõiguslikkus, demokraatia, õiguspõhisus, solidaarsus).</p> <p>loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur; toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.</p> <p>Selgitab avaliku konkursi tähtsust; toob näiteid</p>	<p>Projektõpe- (valimis)debati korraldamine koolis. Kui on tegemist perioodiga vahetult enne valimisi, siis esmalt koos õpilastega tutvuda erakondade peamiste (valimis)lubadustega. Valida koos õpilastega välja 2-3 olulist valdkonda, mis õpilasi huvitaks ning milles tuleks välja erakondade erinevad suhtumised teemasse. Kutsuda kooli erinevate erakondade/valimisliitude esindajad nende teemade üle debateerima. Valimiste vahelisel ajal võib debatt toimuda hetkel kogukonnas/ühiskonnas olulistel teemadel. Anda õpilastele erinevad rollid (moderaatorid, kes debatti juhivad; faktikontrollid, kes jälgivad, et ei kasutataks valeväiteid ja ilmset demagoogiat; tehniline tugi, ajakirjanikud/fotograafid, kes sündmust jäädvustavad; kommunikatsiooni spetsialistid, kes sündmust koolis reklaamivad). Debati järel teha ühine analüüs kogu protsesist.</p> <p>Projektõpe -Koolidemokraatia edendamine - nt kooli kaasava eelarve projekti (https://demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve) käivitamine koolis; koostöö õpilasesindusega nt mingile õpilaste jaoks olulisele koolielu küsimusele lahenduste otsimine kasutades maailmakohviku meetodit, küsitluse korraldamise, allkirjade kogumise vm meetodit. Jagada projekti osalistele kindlad rollid.</p> <p>Töö piltidega- Diktatuurne ühiskond- otsida pilte, kus ilmnevad diktatuursele võimule iseloomulikud valitsemise jooned. Kasutada kadreerimise; mis jääb akna taha?; pilti sisenemine; juttumullid meetodikat (https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf).</p> <p>Arutluse kirjutamine -Üheks globaalseks probleemiks on pagulastega seotud ränne, mida kliimakriis lähiaastatel ilmselt veelgi suurendab. Ühe probleemi lahendusena on välja pakutud müüri ehitamist Euroopa piirdele. Kas oskad nimetada veel mõnda keerulist probleemi, millele on pakutud välja pealtnäha lihtne lahendus? Arutle, kas sellised lahendused saavad ka päriselus</p>
--	--	---	--

		<p>erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; märkab ohtu demokraatiale enda ümbruskonnas ja ühiskonnas ning on valmis sellele oma võimaluste piires vastu seisma; toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid.</p>	<p>toimida.</p> <p>Töö meediaga- Valimistekampaania jälgimine kasutades Väitluseltsi meetodikat suslikujaht ja/või valmis-bingo (https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/)</p> <p>Liftikõne demokraatlikule ühiskonnale. Tavapärasest tähendusest on nn liftikõne on hästi läbimõeldud, sisutihe ja korduvalt läbi harjutatud lühike (kuni 1 minut pikk - kuna liftiga jua reeglina kauem ei sõida) ülevaade inimese enda kohta, rõhuasetusega sellele, mis on sinus head ja mil viisil sinust kasu saaks olla. Aga liftikõne vormi võib kasutada ka mitte ainult enda vaid ka mõne idee n-ö mahamüümiseks. Ülesanne- Kujutle, et sõidad liftis ühe kõikvõimsa olendiga, kelle määrata on inimühiskonna edasine saatus. Ülesanne on talle maha müüa idee demokraatiast kui parimast võimalikust valitsemisviisist. Kasuta liftikõne skeem.pdf (https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pageId=209586008&preview=/209586008/209586009/liftik%C3%B5ne%20skeem.pdf)</p> <p>Ideekaardi koostamine- Mõisted korruptsioon avamine toetudes eelnevalt loetud tekstile näiteks: "Mis on korruptsioon?" - (https://www.korruptsioon.ee/et/korruptsioonivormid-ja-naited/mis-korruptsioon) Arutlev vestlus, kumba korruptsiooni põhjustest esineb tänapäeva ühiskonnas rohkem, kas tegutsemist omakasu huvides (materiaalne, rahaline kasu) või onupojapoliitikat (näiteks sugulase või hõimlase eelistamist mõnele ametikohale). Too mõne juhtumi kohta ka näide.</p> <p>Argumenteerimise õppimine: Kasutades Eesti Väitluseltsi argumenteerimise meetodikat (https://oppematerjalid.argument.ee/sissejuhatus/argumenteerimine)</p>
--	--	---	---

			<p>-ja-umberlukkamine/) koostada klassis argumenti ülesehituse skeemi järgiv argumente järgmistel teemadel: a) korruptsioon suurendab ebavõrdsust ühiskonnas b) korruptsioon suurendab poliitilist ja majanduslikku ebastabiilsust ühiskonnas c) korruptsioon suurendab ühiskonnas üldist vaesust.</p> <p>Töö videoga- Vaadata ühiselt video Sõidueksam - (https://youtu.be/BICkZ5F ruU?si=-IyE KtsHOEKR2Sd) kuni minut 3.30; arutlev vestlus, milles on probleemi olemus; miks on korruptsiooni olemasolu olu kogukonnale halb - võib teha ideekaardi. Kuidas vältida selliseid olukordi?</p> <p>Töö meediaga-õpilased otsivad meediast näiteid demokraatlike reeglite eiramisest kogukonna/riigi juhtimises - arutletakse, kes ja mille vastu eksis, kuidas olukorda oleks saanud lahendada teisiti.</p> <p>Õppevara:</p> <p>https://tarkvalija.eu/</p> <p>E-koolikoti ülesandeid-</p> <p>E-valimised- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10304</p> <p>Valimissüsteemid-https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10436</p> <p>Valimiskäitumine. Rühmatöö- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10433</p> <p>Valimised Eestis- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10434</p> <p>Demokraatlikud valimised- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12301</p> <p>Demokraatia ohud- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13456</p>
--	--	--	---

			<p>Rahvaalgatus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12375</p> <p>Valimiskomisjon- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10178</p> <p>Eesti Vabariigi põhiseadus- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10194</p> <p>Videoõps</p> <p>Kodanikuaktiivsus Kuidas olla aktiivne kodanik https://www.youtube.com/watch?v=y-228BSwZMA</p>
<p>Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.</p>	<p>Põhifookused demokraatliku riigi toimimine (sh EL kontekstis) .</p> <p>Demokraatliku võimu toimimine minu kodukohas (ja minu võimalus otsustusprotsesside sse kaasatud olla).</p> <p>Õigusriik, võimude lahusus, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik instiitsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, President, õiguskantsler,</p>	<p>Õppija mõistab, milles seisneb võimude lahususe printsiip ning miks ja kuidas seda demokraatlikus ühiskonnas rakendatakse. Oskab eristada võimu harusid saades aru nende ülesannete erinevustest, kuid samas omavahelisest vastastikusest seotusest. Nimetab (põhiseaduse abil) põhiseaduslike institutsioonide: Riigikogu, Vabariigi Valitsuse, Vabariigi Presidendi, kohaliku omavalitsuse ja kohtute peamisi ülesandeid. Teab, et Eesti kuulub Euroopa Liitu, mille juhtimisel rakendatakse samuti võimude lahususe printsiipe, oskab esitada selle kohta näiteid. Teab, et avaliku sektori asutused tagavad riigi toimimise osates tuua näiteid mõnedest riigi ülesannetest. Saab aru kuidas õigusriigis toimub kokkulepitud reeglite kehtestamine ja muutmine.</p> <p>Oskab tuua näiteid, millised on valdade ja linnade ülesanded oma kogukonna igapäevaelu korraldamisel. Selgitab, kuidas rakendub võimude lahususe põhimõtte kohaliku</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Skeemi koostamine- õpiku teksti toel koostada võimude lahususe skeem.pdf (https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pageId=209586008&preview=/209586008/209586010/voimude%20lahususe%20skeem.pdf)</p> <p>Juhtumiuuring (rühmatöö): Õpilased otsivad meediast näiteid (võib lisada ajalise piirangu – nt vimase 3 aasta näited või õpetaja jagab gruppidele konkreetsed näited) , kus võimude lahususe põhimõtet on mõnes riigis rikutud. Õpilased analüüsivad gruppides probleemi (probleemi kirjeldus; faktid, mis tõestavad probleemi olemasolu; probleemiga kaasnevad ohud demokraatia toimimisele; võimalikud lahendused) ning jagavad teiste gruppidega oma tulemusi.</p> <p>Töölehed-Vabariigi Valitsuse töö - kasutada tööraamat: Riigiportaalide kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 20-29</p> <p>Töö põhiseadusega-Õpilased otsivad põhiseaduse VII peatüki abil, kuidas sünnivad riigis seadused? (kasuta kindlasti §102, §103, §104 § 107, §108); Millised peatükid selgitavad (kirjuta sobivate peatükkide nimed): A) seadusandliku võimu toimimist B)</p>

	<p>riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus.</p> <p>Kohalikomavalitsus, volikogu, linnapea, vallavanem, linna-/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, kaasav eelarve, noortevolikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus.</p>	<p>valitsemise tasandil. Teab, kellel on hääleõigus kogukonna esinduskogu - volikogu valimistel. Oskab tuua lihtsaid näiteid, millistes küsimustes tuleb inimesel kohaliku võimu poole pöörduda. Tunneb huvi kohaliku elu korraldamise vastu ning oskab sõnastada enda jaoks kohaliku elu probleemkohti ning pakub välja omapoolseid lahendusi. Teab, millised on osalusdemokraatia võimalused kaasa rääkida kohalike asjade otsustamisel, osates vajadusel neid ka rakendada. Õppimine peaks lähtuma just kohalikest oludest, olema praktiline, nii et õppija seostaks õpitavat enda elu ja kogemustega.</p> <p>Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; nimetab põhiseaduse abil Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.</p> <p>Selgitab näidete abil võimude lahususe põhimõtet; loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad</p>	<p>täidesaatva võimu toimimist C) kohtuvõimu toimimist</p> <p>Töö videoga-klassis vaadata video presidendi institutsioonist - preidendi institutsioonist (https://youtu.be/t1mv1TIqjGE?si=fa0JoOcVNISj2NmJ). Väite tõestamine, kas nõustud väitega, et presidendi näol on tegemist riigi elava sümboliga. Selgita oma nõustumise/mittenõustumise põhjuseid.</p> <p>Rühmatöö-valitsuskabineti istung - Siksakmeetod/mosaikmeetod (meetodi kirjeldus - https://loodusaineteliit.wordpress.com/oppematerjalid/oppemeetod/id/1k60-61) klass jagada viieliikmelisteks rühmadeks (iga rühm on valitsuskabinet). Iga rühm saadab oma esindaja ühte ekspertrühma. Iga ekspert rühm töötab läbi õpiku abiga ühe teema; (nt tarbijakaitse, autoriõigused, õiguskord; inimõigused, riigieelarve vms). Ühiselt arutatakse läbi, mis ministeeriumi valdkonda võiks teema kuuluda; mis olukord on hetkel sel teemal; mis on hästi; mis vajaks parandamist. Oma kodurühma tagasi pöördunud tutvustatakse nn valitsuses, mida ekspertrühmas tead saadi. Ühiselt arutatakse kõik teemad läbi ja sõnastatakse valitsuse otsu, mis tuleb läbi töötatud valdkondades ette võtta.</p> <p>Töö tekstiga-õpikule ja teistele materjalidele nt(EL ja mina https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/27968-EL-ja-mina) toetudes võrrelda Eesti parlamendi töökorraldust EL parlamendi omaga - leida sarnasusi ja erinevuseid.</p> <p>Töö seadusega- tutvuge Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus § 6 , mis nimetab KOV ülesandeid. leidke ühiselt näiteid, mida kohalik võim nimetatud valdkondades on teinud, abiks KOV kodulehekülj.</p>
--	---	---	--

		<p>demokraatlik ühiskond ja diktatuur; toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides; teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid; nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid; teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist; analüüsib enda võimalusi kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel.</p>	<p>Paaristöö- Diskussioonivõrgu (ämblik) meetodil (https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektiivse_ajalooopetuse_metoodiline_juhend.pdf) arutada noorte valimisõiguse teemal. 2016. aastal muudeti põhiseadust ning KOV-i valmistel anti valimisõigus 16-aastastele noortele. Mis võis olla selle muudatuse põhjuseks? Kas see samm oli õigustatud? Põhjendada</p> <p>Töö allikatega: rühmatöö- tutvuge oma KOV eelarvega ning võrrelge seda mõne teise KOV eelarvega Võrdle, mille poolest sarnanevad ja mille poolest erinevad kahe valla tulud. Millised maksud laekuvad kohalikku eelarvesse? Kui suure osa tuludest moodustavad maksud? Kuidas on omavahel seotud valla elanike arv ja eelarve suurus?</p> <p>Loovkirjutamine- esmalt tutvuge klassis ühiselt Rahvaalgatuse kodulehega (https://rahvaalgatus.ee/).</p> <p>Õpilased kirjutavad arvamust, kus arutlevad milliseid ettepanekuid nemad oma kohalikule omavalitsusele esitaksid.</p> <p>Projektõpe-</p> <p>fotonäituse "Vaatan ja märkan" korraldamine oma kodukoha aktuaalsetel teemadel. Õpilased püüavad leida kodukohast teemasid, mis neid kõnetavad ning millele peaks kohalik võim enam tähelepanu pöörama. Klassis ühiselt parimate fotode välja valimine ning näituse korraldamine.</p> <p>Kogukonnas olulise probleemi märkamine, defineerimine ning lahenduste pakkumine kasutades probleemiakna formaati. Ülesannet on võimalik edasi arendada ka projektõppe vormis, kus õpilased saaksid õppida läbi tegevuse. Külla kutsuda KOV esimeest ja leitud küsimusi kommenteerima.</p> <p>Projektõpe- koostöös kohaliku noortevolikogu, kooli ja/või KOV</p>
--	--	---	---

			<p>võimuga korraldada ühiselt mõni üritus, mis aitaks parandada noorte jaoks kohaliku elu kitsaskohta nt ühistööpäev, millegi korraldamiseks; meelelahutuslik/heategevuslik spordiüritus “Vähem pulli, rohkem palli!” vms</p> <p>Õppevara:</p> <p>Põhiseadus 100 - https://www.pohiseadus100.ee/et/luhivideod</p> <p>EAÜS materjale -</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS metoodiline õppematerja https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoesr1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Tööraamat - Riigiportaalide kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKQCXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view</p> <p>Eesti väitlusseltsi tunnikavad</p> <p>https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/</p> <p>E-külalistunnid</p> <p>Kaisi Udumäe - Kuidas töötab eesti.ee?</p> <p>E-koolikotist:</p> <p>Võimude lahusus ja tasakaal - https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10411</p> <p>Võimude lahusus ja tasakaal: https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10412</p> <p>Õigusriigi põhimõtted - https://sisuloome.ee-koolikott.ee/node/10413</p>
--	--	--	--

			<p>koolikott.ee/node/10413</p> <p>Õigusriigi põhimõtted. Arutlus - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10414</p> <p>Riigipea roll parlamentarismis ja presidentialismis - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10421</p> <p>Eesti kohtusüsteemi astmed - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/9974</p> <p>Riigikogu valimised - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/9984</p> <p>KOV struktuur ja ülesanded -https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10155</p> <p>Riigikogu ülesanded - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10160</p> <p>Riigikogu liige - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10159</p> <p>Riigikogu liikme volitused - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10162</p> <p>Riigikogu koosseis - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10165</p> <p>Riigikogu tegevus - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10167</p> <p>Kuidas luuakse seadust? - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10171</p> <p>Vabariigi Valitsus - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10182</p> <p>Vabariigi valitsuse moodustamine - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10184</p> <p>Riigikogu volitused valitsuse moodustamisel - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10185</p> <p>Vabariigi Valitsuse seadus - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10186</p> <p>Vabariigi Valitsuse eesmärgid - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10192</p> <p>Riigikantselei - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10196</p> <p>Ministeerium - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10195</p> <p>Põhiseaduslikud institutsioonid - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10208</p>
--	--	--	--

			<p>Presidendi institutsioon - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10251</p> <p>Presidendi valimised - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10253</p> <p>Presidendi tegevus - https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10257</p> <p>EAÜS materjale:</p> <p>Inimene ja ühiskond. EAÜS meetodiline õppematerja https://drive.google.com/file/d/1N7wBQL24JwhMuBxoesr1MeXuRp3GG2OA/view</p> <p>Tööraamat-Riigiportaalide kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view</p> <p>Eesti väitlusseltsi tunnikavad https://oppematerjalid.argument.ee/opetajale/tunnikavad/tunnikavad/</p>
<p>Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksmapanna.</p>	<p>Põhifookus: osalemise tahte tekitamine.</p> <p>Kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, arengu-/humanitaarabi; rahvaalgatus, streik, boikott, märgukiri, miiting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.</p>	<p>Õppija mõistab, milline on kodanikuühiskonna roll demokraatia tagamisel ning, millised on vabaihenduste eesmärgid ja toimimise põhimõtted. Saab aru, millised probleeme aitab vabakond kogukonnas ja laiemalt ühiskonnas lahendada ning oskab näha võimalusi, milliseid annab vabaihendustes või nende algatustes osalemine. Õppekeskmeks võiks olla õppijate praktiline suunamine mingi algatuse loomisele kogukonnas või kaasalöömine mõne kodanikuorganisatsiooni tegemistest nt läbi kogukonnapraktika, kooli kaasava eelarvestamise, õpilasomavalitsuse tegevuse vms. Õpe peaks kaasa aitama väärtuskavatu- edendamisele (nt: hoolivus, vabadus, demokraatia, ettevõtlikkus, kultuuriline</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Projektõpe- osalemine kogukonnapraktika (https://kogukonnapraktika.ee/) raames mõne vabaihenduse tegevuses. Praktika järgselt korraldada koolis/klassis praktika festival, kus kõik saavad jagada oma kogemusi ning analüüsitaakse õpitut.</p> <p>Projektõpe- koostöös mõne kohaliku vabaihenduse, sotsiaal- või haridusasutusega heateo päeva korraldamine. Päev võib hõlmata, nt kas vanuritele/lastele jm esinemist, nendega ühist ajaveetmist; millegi korrastamist vms- variante on palju. Projekt eeldab klassis ajurünnakut teemafookuse leidmiseks; rollide jagamist ja vastutusala kokku leppimist ning õpilaste eneserefleksiooni ja tulemuste analüüsi.</p> <p>Külastustund- mõne kohaliku noorteorganisatsiooni (noortevolikogu vms) esindaja külla kutsumine. Tunnis mõelda esmalt küsimused,</p>

		<p>mitmekesisus, keskkonna jätkusuutlikkus, solidaarsus, vastutustundlikkus).</p> <p>Analüüsib enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel; toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides.</p> <p>Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.</p>	<p>millele soovitakse vastust.</p> <p>Arutluse kirjutamine teemal- “Aktiivne kodanik muudab kodukohta/maailma”</p> <p>Koolidemokraatia edendamine – nt kooli kaasava eelarve projekti (https://demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve) käivitamine koolis; õpilasesinduse tegevusele kaasaaitamine vms</p> <p>Projektõpe- osalusvõimaluste tutvustamine koolikaaslastele läbi tähelepanu juhtimise mingile ühiskonna probleemile (kasutada võib: allkirjade kogumist; valjuhäälselt vaidlust avalikus kohas, sõnumi levitamist vm meetodikat).</p> <p>Õppevara:</p> <p>Kogukonnapraktika veebileht https://kogukonnapraktika.ee/</p> <p>Vabaiühenduste Liit https://heakodanik.ee/</p> <p>MTÜ Mondo mondo.org.ee</p> <p>Koolide kaasav eelarvestamine- https://demokraatia.rahvaalgatus.ee/eelarve</p> <p>Koolitusmaterjal õpetajatele: Kolme päevaga heaks kodanikuks https://mitteformaalne.ee/wp-content/uploads/2020/01/heaks_kodanikuks.pdf</p> <p>Koolitusmaterjal õpetajatele: “Kodanikuühiskond ja projektõpe” https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2017/08/kes-veel-kui-mitte-sina.pdf</p> <p>Tegusad koolid: käsiraamat õpetajale https://maailmakool.ee/materjalid/29043/teigusad-koolid-kasiraamat-opetajale/</p>
--	--	---	---

			<p>mitteformaalne.ee</p> <p>E-külastunnid:metoodika ja video</p> <p>Saile Mägi - Kas vabatahtlik välisriigis teeb tööd või on turist? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kas-vabatahtlik-valisriigis-teeb-tood-voi-on-turist/</p> <p>Maari Ernits - Mida kujutab endast vabatahtliku töö? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mida-kujutab-endast-vabatahtliku-too/</p>
Ärisektori toimimine - milline on riigi roll majanduse reguleerimisel, kuidas olla ise ettevõtlik, saada hakkama (töö)туру kontekstis ning olla rahatark.			
Turumajanduse olemus ja riigi roll selles.	Põhifookus: kuidas tekib ühiskonnas tulu ning mõistab, kuidas toimib heaoluriik. Teab, millised on põhimõtted, mille alusel riik tulu	Õppija teab, kuidas tekib ühiskonnas tulu ning millistel alustel heaoluühiskonnas tulused ümber jaotatakse mõistes, miks on tähtis ühiskonna sotsiaalse õigluse loomisele kaasa aitamine. Teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest. Saab aru, et maailmakaubandussüsteemis on osalejad vastastikuselt sõltuvad. Teab, et õiglase kaubandus võimaldab nii tarbijal kui tootjal	<p>Metoodika:</p> <p>Arutlev vestlus- Ennustame, millised on sinu meelest tulevikutooted ja teenused, mida igapäevaselt kasutama hakkame? Milliseid teadmisi nende loomine eeldab? Võib kasutada eelistatud –arvatava tuleviku metoodikat .(https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf).</p> <p>Rühmatöö- äriplaani koostamine - Esmalt vaadatakse ära e-külastund Karl Oskar Haak - Kuidas koostada äriplaani?</p>

	<p>ümber jagab.</p> <p>Ressurss, majandussüsteem, vaba turg, momopol, osaiühing, äriplaani, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, heaoluriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtlus, õiglane kaubandus, eksport, import.</p>	<p>panustada õiglasema süsteemi loomisesse. Mõistab, millest sõltuvad riigi tulud ning millised kohustused on riigil. Väärtustab ausat maksumaksmist ja mõistab maksude vajalikkust ühiskonna toimimiseks.</p> <p>Kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid ja toimimist; teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse; teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest; järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.</p>	<p>https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-koostada-ariplaani-2/ Edasi valitakse valdkond, kus soovitakse hakata tulu teenima. Edasi mõeldakse küsimustele: A) Millist probleemi aitab teie toode/teenus lahendada ehk kes on võimalikud tarbijad ehk kes hakkavad kaupu või teenuseid kasutama? B) Milliseid kaupu/teenuseid toota ja millises mahus tuleks seda teha? C) Kuidas toota või pakkuda teenust nii, et see oleks kõige tõhusam? D) milliseid ressursse selleks vajate? E) Kui kerge on minu poolt pakutavat toodet või teenust järele teha? F) Kui suur on konkurents ning millised on minu eelised? G) Kas mul on häid tutvusi ja kontakte, mis soodustavad projekti elluviimist jms? H) Milliseid oskusi äriidee elluviimine minult nõuab? Lõptulemust tutvustavad kõik rühmad klassile. Kuulavad rühmad peavad sõnastama hea nõuande, kuidas võiks esitletavat äriplaani teha veelgi paremaks.</p> <p>Vaadeke koos video- Kuidas leida äriidee (https://youtu.be/WGAQueVRPI4?si=10XCq5zERT-VX_S). Arutluse kirjutamine teemal: “ Kui Sul oleks miljon eurot...”</p> <p>Töölehed- lahendada sobivaid harjutusi e-koolikotist “Edu ja tegu” (https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31343-Edu-ja-Tegu-ettevotlus-ja-karjaar-valikkursus-Ettevotlusopetus-interaktiivsed-toolehed).</p> <p>Esitluse loomine- Esmalt tutvuda sotsiaalsete ettevõtete koduleheküljega (https://sev.ee/kasulikku/sotsiaalne-ettevotlus/) kasutades Genially, Canva (https://www.canva.com/et-ee/) vms keskkonda loovad õpilased infograafika sotsiaalse ettevõtluse kohta. Lisainfo saamiseks kasutada AI tehisintellekti (https://openai.com/) abi</p> <p>Tööleht-Vaadake e tundi “Kuhu kulub riigi raha?” (https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuhu-kulub-riigi-raha/) Arutlev vestlus: tuua välja kolm valdkonda, millele kulub riigil</p>
--	---	---	---

			<p>kõige enam raha. Selgitada, miks just need valdkonnad neelavad enamiku riigi rahast. Täita tunni juurde kuuluv tööleht.</p> <p>Loominguline ülesanne: Õpime kasutama autoriõiguseid- Esmalt vaadake ühiselt video PS 100: Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingu (https://youtu.be/nnK4CaGLqJQ?si=u3EYzmsp7Q-PKp8) Edasi tutvuvad õpilased CC avatud litsentsiga lähemalt ning märgistavad mõni enda tehtud foto vm teose sobiva litsentsiga.</p> <p>Uute mõistete õppimine läbi arvamust kirjutamise- õpilased kirjutavad arvamust teemal „Mida riik saab teha selleks, et soodustada vaba ettevõtlust?“ kasutades uusi mõisteid õpikust</p> <p>Õppevara:</p> <p>Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterjal õpetajale I, II ja III kooliastmes (s.h tunnikavad) https://e-koolikott.ee/et/oppmaterjal/33420-Rahatarkuse-teema-kasitlemise-juhendmaterjal-opetajale-I-II-ja-III-kooliastmes</p> <p>"Minu raha" Finantsaabits: https://minuraha.ee/et/publikatsioonid/finantsaabits</p> <p>HARNO ettevõtlusõpe: https://harno.ee/ettevotlusope#uldhariduses valikkursus Ettevõtlusõpe: õppekava ja meetodilised soovitused: https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/Pohikooli_valikoppeaine_Ettevotlusopetus_2018_0.pdf</p> <p>Rahatarkuse veebilehed:</p> <p>https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/oppmaterjalid-iii-kooliaste</p> <p>https://www.minuraha.ee/ ja</p>
--	--	--	--

			<p>https://www.minuraha.ee/et/kasulikud-abivahendid/opetajale</p> <p>https://www.pangaliit.ee/finantskirjaoskus</p> <p>https://www.seb.ee/rahatarkus</p> <p>E-külastustunnid</p> <p>Karl Oskar Haak - Kuidas koostada äriplaani? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-koostada-ariplaani-2/</p> <p>Maido Parv - Kuidas oma ideed pitch'ida? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-oma-ideed-pitchida/</p> <p>Sven Kirsipuu - Kuhu kulub riigi raha? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuhu-kulub-riigi-raha/</p> <p>Urmas Simson - Kuidas tekib kasum? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-tekib-kasum-2/</p> <p>Reet Aus "Kuidas läbi disaini maailma parandada?" https://maailmakool.ee/materjalid/100059/e-kulalistund-reet-aus-kuidas-labi-disaini-maailma-parandada/</p> <p>Maailmakooli materjalid: Rühmamängud maailma kaubandusest:</p> <p>Maailmakaubandus https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/07/maailmakaubanduse-mang.pdf</p> <p>Šokolaadimäng https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/07/shokolaadimang_final.pdf</p> <p>Töötuba alternatiivsetest majandusmudelitest „Võrdsem maailm on võimalik!“ https://maailmakool.ee/materjalid/14876/tootuba-alternatiivsetest-majandusmudelitest-vordsem-maailm-on-voimalik/</p> <p>Lugemist: Kuidas hinnata majanduskasvu? https://maailmakool.ee/materjalid/1061/kuidas-hinnata-</p>
--	--	--	---

			<p>majanduskasvu/ Videoõps</p> <p>Ületarbimine. Alternatiivsed majandusmudelid https://www.youtube.com/watch?v=ocDFzcT9Vhs&t=26s&ab_channel=Video%C3%B5ps</p>
Tööturg	<p>Põhifookus: noored ja täiskasvanud tööturul .</p> <p>Tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV.</p>	<p>Õppija mõistab, millistest reeglitest lähtutakse töösuhte loomisel. On teadlik riskidest, mis noori tööturule sisenedes võivad puudutada. Teema avamine peaks noore vaatest olema väga praktiline hõlmates endast näiteid CV loomisest, töölabirääkimise simulatsioonist, töölepingu koostamisest jms.</p> <p>Analüüsib valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused; analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Noorte tööturu andmetega tutvumine Statistikaameti kodulehelt. Arutlev vestlus: Miks on kriiside ajal just noortel suurem oht jääda töötuks? Mis võiksid olla need põhjused, et osa noori ei õpi ega tööta? Probleemipuu koostamine neil teemadel. Metoodika (https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf)</p> <p>Paaristöö- CV/ töölepingu koostamine väljamõeldud tegelase profiilist lähtuvalt</p> <p>Tööintervjuu simulatsioon AI-tehnoloogiat kasutades - paluda AI koostada küsimused inimesele, kes on tulnud tööintervjuule. Vastata neile online. Tulemuste analüüs paarilistega - mis oli intervjuu ajal keeruline</p> <p>Memo koostamine sõpradele “Noore töötajameelespea” (https://www.tooelu.ee/et/224/mida-ma-pean-teadma-tookeskkonnast) teksti kasutades.</p> <p>Külalistunni korraldamine koostöös lapsevanemate/ vilistlastega teemal “Minu töö”. Mõelda esmalt klassis välja küsimused, millele sooviks vastust.</p> <p>Õppevara:</p> <p>Edu ja Tegu: Põhikooli valikõppeaine „Ettevõtlikuna töömaailma” juhendmaterjal https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31552-Edu-</p>

		<p>ja-Tegu-Pohikooli-valikoppeaine-Ettevotlikuna-toomaailma</p> <p>Töötukassa noortele- https://minukarjaar.ee/et/karjaar/karjaaritee/tuleviku-karjaarikusimus-opilane</p> <p>Videod:</p> <p>Noore töötaja meelespea- https://youtu.be/h0e2ueQHfdQ?si=WI4M014adKHYnrh8</p> <p>Kätriin Huttunen videoblogi „Kuidas luua eristuv CV“ https://www.youtube.com/watch?v=LNtdPEhFQho</p> <p>E-külalistunnid - tunnikavad ja video</p> <p>Sandra Horma - Kuidas leida oma tugevused ja need enda jaoks tööle panna? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-leida-oma-tugevused-ja-need-enda-jaoks-toole-panna/</p> <p>Tiiu Paas - Mina kui inimkapital? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mina-kui-inimkapital/</p> <p>Monika Kallaste - Mida kujutab endast poe juhtimise töö ettevõtjana? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mida-kujutab-endast-poe-juhtimise-too-ettevotjana/</p> <p>Tõnu Mertsina - Millest sõltub minu palk? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/millest-soltub-minu-palk</p> <p>Millised on tuleviku oskused ja erialad? https://www.youtube.com/watch?v=092UDHGF6zU</p> <p>“Kelleks ma tegelikult suurena saada soovin?” https://www.youtube.com/watch?v=8UbqMK50af8</p> <p>Ametite tutvustus- https://haridusportaal.edu.ee/ametialad</p> <p>Lugemist: Noore töötaja meelespea https://www.toelu.ee/et/224/mida-ma-pean-teadma-</p>
--	--	---

			tookeskkonnast
Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine	<p>Põhifookus: oma kulude ja tulude teadlik planeerimine.</p> <p>Inflatsioon, intress, investering, krediidi kulukuse määr, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud.</p>	<p>Õppija teab, kuidas planeerida vastutustundlikult oma rahaasju. Mõistab, millised ohud võivad kaasneda laenamise või investeerimisega, oskab neid seostada mõjutamise ning infokorratuse ohtudega. Mõistab, mida tähendab finantsiline vastutus ja kuidas võtta arukalt riske. Oskab koostada oma kuludest/tuludest lähtuvat eelarvet seostades seda aruka tarbimisega. Õppes peaks kasutama palju praktilisi tegevusi, külalistunde jms.</p> <p>Analüüsib vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist; selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Paaristöö- Ostujõu kalkulaatoriga (https://www.stat.ee/et/ostujou-kalkulaator) tutvumine. Iga paar valib endale võrdlusaastad (nt vahemiku 2,5,10 aastat) ning analüüsib, mis on muutunud ja millest need muutused võisid olla tingitud</p> <p>Videode vaatamine (5 sammu korras rahaasjadeni - https://youtu.be/z8RK-s2VUJg?si=DYwUUtYdmoHK3sTG) teemal, kuidas planeerida rahaasju ja kuidas koostada isiklikku eelarvet. Isiklik eelarve koostamine. Arutlev vestlus klassiga, mis on eelarve koostamise juures keeruline. Kuu aja pärast analüüs, kuidas õnnestus eelarvest kinnipidamine. Vt ka TLU Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterjal (https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/33420-Rahatarkuse-teema-kasitlemise-juhendmaterjal-opetajale-I-II-ja-III-kooliastmes).</p> <p>Tunnikava 2 Pere eelarve koostamine</p> <p>Pildi analüüs: Banksy teos “Shop Until You Drop” (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Shop_Until_You_Drop_by_Banksy.JPG). Klassi arutelu, milles seisneb autori ühiskonna kriitika? Tagajärgede ahela koostamine. Kirjutage ringi sisse probleem või küsimus, mida soovite uurida. Seejärel analüüsige tagajärgi ja neist tulenevaid uusi asjaolusid. Metoodika https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf</p> <p>Finantspettustega toimetulemise virtuaalmäng (https://www.seb.ee/kyberkatse). Mängu järel klassiarutelu, miks on lihtne inimesi petta? Juhendi koostamine lähedasele, kuidas end ohtude eest kaitsta.</p> <p>Remondi eelarve koostamine. Vaata TLU Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterjal (<a 483="" 513="" 952="" 974"="" data-label="Page-Footer" href="https://e-</p> </td> </tr> </table> </div> <div data-bbox=">319</p>

			<p>koolikott.ee/et/oppematerjal/33420-Rahatarkuse-teemakasitlemise-juhendmaterjal-opetajale-I-II-ja-III-kooliastmes).</p> <p>Tunnikava 3. Remondieelarve koostamine</p> <p>Töölehed: E-külastund Rasmus Heinla - Kuidas raha planeerimine mulle kasuks tuleb? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-raha-planeerimine-mulle-kasuks-tuleb-2/ täita tööleht.</p> <p>Rühmatöö investeerimisest. Abistavaks taustaks võib soovitada enne kuulata taskuhäälingut Investeerimisraadio; saade varaklassid -</p> <p>(https://investeerimisraadio.eu/saade-5-varaklassid/).</p> <p>Õpilased valivad vabalt ühe ettevõtte, mille aktsiatesse mõtteliselt investeerida. Nad analüüsivad ettevõtte tegevust, tooteid/teenuseid, turupositsiooni, kasumlikkust ja jätkusuutlikkust aga ka seda milline mõju võib nende valikul olla nii üksikisikule, ühiskonnale aga ka keskkonnale.</p> <p>Õpilased valivad ühe varaklassi (kinnisvara, väärtpaberid, väärisesemed, intellektuaalne omand (õigused, patendid, litsentsid jne.) vms) ning analüüsivad, millised on antud varaklassi investeerimise tugevused- nõrkused; riskid-võimalused.</p> <p>Õpilased reflekteerivad ennast, kas nad eelistavad pigem lühiajalist investeringut (enamasti kuni 1 aasta) või pigem pikaajalist investeringut? Mõlema võimaluse puhul peab olema esitatud argumenteeritult valitud investeerimisvõimaluse tugevused ja nõrkused.</p> <p>Rühmatöö tulemused esitatakse klassikaaslastele. Ühiselt arutatakse, miks on oluline sääste investeerida, millised võimalused selleks on ning millega tuleb investeerides arvestada. Samal teemal võivad õpilased kirjutada ka kokkuvõtva arutluse. Juhul, kui klassis on õpilasi, kes juba investeerimisega on kokku puutunud, siis võiks</p>
--	--	--	---

			<p> julgustada neid oma kogemusi klasskaaslastele tutvustama. Samuti võiks kaasata teemateadlikke lapsevanemaid, kes rikastaksid õpet eluliste näidete ja kogemustega. </p> <p> Õppevara: </p> <p> Rahatarkuse teema käsitlemise juhendmaterjal õpetajale I, II ja III kooliastmes (s.h tunnikavad) https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/33420-Rahatarkuse-teema-kasitlemise-juhendmaterjal-opetajale-I-II-ja-III-kooliastmes"Minu raha" Finantsaabits: https://minuraha.ee/et/publikatsioonid/finantsaabits </p> <p> HARNO ettevõtlusõpe: https://harno.ee/ettevotlusope#uldhariduses valikkursus Ettevõtlusõpe: õppekava ja metoodilised soovitusel: https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-02/Pohikooli_valikoppeaine_Ettevotlusopetus_2018_0.pdf </p> <p> Rahatarkuse veebilehed: </p> <p> https://www.fin.ee/finantspoliitika-valissuhted/rahatarkus/oppematerjalid-iii-kooliaste </p> <p> https://www.minuraha.ee/ ja https://www.minuraha.ee/et/kasulikud-abivahendid/opetajale </p> <p> https://www.pangaliit.ee/finantskirjaoskushttps://www.seb.ee/rahatarkus </p> <p> Finantskelmuste tõrjumine https://www.seb.ee/kyberkatse </p> <p> Minu raha töölehed </p> <p> säästmine https://minuraha.ee/sites/default/files/documents/2023-02/S%C3%A4%C3%A4stmine.pdf </p> <p> investeerimine </p>
--	--	--	---

			<p>https://minuraha.ee/sites/default/files/documents/2023-02/Investeering.pdf</p> <p>Rahandusministeeriumi videod: "5 sammu korras rahaasjadeni":</p> <p>"Tulud-kulud kirja" https://youtu.be/z8RK-s2VUJg?feature=shared</p> <p>"Analüüsi ja tee paremini!" https://youtu.be/LibMiBa6tNU?feature=shared</p> <p>"Meelerahufond" https://youtu.be/xl1yWUI-mYY?feature=shared</p> <p>"Pikk planeerimine" https://youtu.be/vsbuAsYoOKc?feature=shared</p> <p>"Investeering" https://youtu.be/VCQFDKsEL-Y?feature=shared</p> <p>Rahatarkuse viktoriinid https://www.pangaliit.ee/finantskirjaoskus/euroopa-rahatarkuse-viktoriin</p> <p>Rahatarkuse veebikonverentsid https://www.pangaliit.ee/finantskirjaoskus/rahatarkuse-veebikonverents-2023</p> <p>E-külastunnid - tunnikavad ja videod</p> <p>Lars Trunin - Mis on ühist kasumlikul YouTube'i kanalil, maailma päästval idufirmal ja aktsiaporfellil? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mis-on-uhist-kasumlikul-youtubei-kanalil-maailma-paastval-idufirmal-ja-aktsiaporfellil/</p> <p>Anna Lutter - Miks investeerida enda ettevõttesse? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/miks-investeerida-enda-ettevottesse-2/</p> <p>Juhan Lang - Kuidas valida aktsiaid? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-valida-aktsiaid/</p> <p>Janar Stamm - Kuidas turvaliselt finantsturul tegutseda?</p>
--	--	--	---

			<p>https://youtu.be/fQ-u7pzIwIQ</p> <p>Kristi Saare - Kuidas investeerimisega alustada kui sul raha ei ole? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-investeerimisega-alustada-kui-sul-raha-ei-ole-2/</p> <p>Marko Kiisa - Millal tasub võlgu võtta? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/millal-tasub-volgu-votta-2/</p> <p>Mari Puusaag-Tamm ja Teele Jürjer - Kui palju maksab laenu võtmine? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kui-palju-maksab-laen-votmine/</p> <p>Sirle Truuts - Kuidas leida enda ettevõttesse investoreid? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-leida-enda-ettevottesse-investoreid/</p> <p>Rasmus Heinla - Kuidas raha planeerimine mulle kasuks tuleb? https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/kuidas-raha-planeerimine-mulle-kasuks-tuleb-2/</p> <p>Kilvar Kessler - Kuidas finantsjärelvalve tarbijat kaitseb https://youtu.be/IfGLHt97AIw</p> <p>E-koolikoti materjale:</p> <p>Tarbija õigused ja kohustused: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10243</p> <p>Tarbijakaitseamet: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10247</p> <p>Laenuriskid: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10250</p> <p>Laenud: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10249</p> <p>Mis on investeerimine?: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10297</p> <p>Eesti pensionisüsteem: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10306</p>
--	--	--	--

			<p>Tarbijakaitse: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10549</p> <p>Tarbijahinnaindeksi kalkulaator: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/11774</p> <p>Tark tarbija- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12039</p> <p>Tarbimine ja investeerimine- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12266</p> <p>Inflatsioon: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12268 ja https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/12272</p> <p>Ostukorv: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/13120</p> <p>Mis on investeerimine?: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10297</p> <p>Investeerimise põhimõisted: https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10305</p> <p>Kuulamist- 10 raha- ja investeerimisteemalised Eesti podcastid https://financer.com/ee/blogi/parimad-raha-investeerimise-podcastid/</p> <p>Investeerimisraadio nt saade varaklassid https://investeerimisraadio.eu/saade-5-varaklassid/</p> <p>Rahajutud https://rahajutud.ee/category/podcastid/investeerimisklubi-podcast/</p> <p>Lugemist- Bodo Schäfer Koer nimega Money Robert Kiyosaki:</p>
--	--	--	--

			<p>"Rikas isa, vaene isa"</p> <p>"Rahavoo kvadrant"</p> <p>„Miks viielised õpilased töötavad kolmeliste õpilaste heaks“</p> <p>Jaak Roosaare:</p> <p>„Rikkaks saamise õpik“</p> <p>„Kuidas saada rahatargaks? Rikkaks saamise õpik koolinoortele“.</p> <p>„Kinnisvaraga rikkaks saamise õpik“</p> <p>„Aktsiatega rikkaks saamise õpik“</p> <p>Thomas J. Stanley, William D. Danko</p> <p>"Naabermaja miljonär"</p> <p>Kristjan Liivamägi, Tõnn Talpsepa, Tarvo Vaarmetsa</p> <p>„Rahaedu põhimõtted“</p> <p>Liisi Kirchi</p> <p>„Minu finantsplaneerija“</p> <p>„Minimalism. Vähem on parem“</p> <p>Kristi Saare</p> <p>„Kuidas alustada investeerimisega“,</p> <p>ERRarhiiv. Meie maailm: 25 Õiglane kaubandus https://arhiiv.err.ee/video/vaata/meie-maailm-oiglane-kaubandus</p> <p>Maailmakooli materjalid teemal: Tarbimine</p> <p>Õiglane kaubandus: taustainfo artiklid https://maailmakool.ee/materjalid/549/artiklid-oiglasest-kaubandusest/Virtuaalne_harjutus:_Toote_elutsükkel https://maailmakool.ee/materjalid/10350/toote-elutsukkel-2/</p>
--	--	--	---

			<p>Ökoloogilise jalajälje veebilehel https://data.footprintnetwork.org/#/</p>
<p>Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada.</p>	<p>Põhifookus: kuidas Eesti oma huve rahvusvahelises suhtluses realiseerib.</p> <p>Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid, hargmaised ettevõtted.</p>	<p>Õppija mõistab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega ning, et väikeriigile tagab just rahvusvaheline koostöö ja osalemine rahvusvahelistes organisatsioonides oma huvide parima esindatuse. Õppija teab, mida annab Eestile kuulumine EL ja NATO-sse. Mõistab, miks on väikeriigile oluline, et rahvusvahelistes suhetes järgitaks kokkulepitud reegleid, austatakse inimõiguseid ja demokraatiat.</p> <p>Analüüsib näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid; selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid; teab Euroopa Liidu liikmesriike ja mõistab, miks Euroopa Liidu liikmesriik peab liikmesusest tulenevaid kohustusi täitma; toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga; teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.</p>	<p>Metoodika:</p> <p>Kaardiülesanne "Maailm – kuhu ja miks tahan minna". Metoodika näide https://maailmakool.ee/materjalid/9926/kaardiulesanne-maailm-kuhu-ja-miks-tahan-minna/, edasi teha töölehed teemal Välisministeerium: reisi- ja konsulaarinfo https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 79-81.</p> <p>Rühmatöö – „Eesti osalus rahvusvaheliste organisatsioonide töös“, kus õpetaja saab rakendada ka diferentseerimise põhimõtteid jagades õpilased ise rühmadesse. Rühmatööde tulemusi esitab iga grupp posterettekandena. I rühm uurib Eesti liikmesust rahvusvahelistes organisatsioonides: Alustuseks tuleb selgitada, millistes rahvusvahelistes organisatsioonides Eesti osaleb. Õpilasi suunatakse külastama välisministeerium (https://www.vm.ee/) või vastava ametiasutuse veebisaiti, et leida teavet Eesti liikmesuse kohta erinevates organisatsioonides. Seejärel tutvutakse nende organisatsioonide põhikirjade, statuutide ja põhimõtetega, et mõista, kuidas nad tegutsevad ja millised on nende peamised eesmärgid ning luuakse vastav poster. II rühm uurib Eesti osalemist ja panustamist: Uurige, millised on Eesti ametlikud seisukohad ja tegevused nendes organisatsioonides. See hõlmab nii Eesti delegaatide osalemist organisatsioonide koosolekutel kui ka Eesti seisukohtade väljendamist ja hääletamist erinevatel teemadel. Samuti saab jälgida, milliseid projekte või algatusi Eesti organisatsioonides edendab ning luuakse vastav poster. III rühm uurib meediakajastust ja ekspertide arvamusi: Rahvusvaheliste organisatsioonide tegevuse kohta kirjutatakse tihti</p>

			<p>meedias ja ekspertide poolt. Õpilased otsivad uudiseid, et saada erinevaid vaatenurki Eesti osalemisele ja tegevusele rahvusvahelistes organisatsioonides ning luuakse vastav poster. Selle lähenemisviisi abil saavad õpilased sügavamalt mõista, kuidas Eesti riik end rahvusvahelistes organisatsioonides teostab ja milline on tema panus rahvusvahelisse koostöösse. Samuti aitab see neil paremini mõista, kuidas rahvusvaheline diplomaatia toimib.</p> <p>Argumenteerimise õppimine: Kasutades Eesti Väitlusseltsi argumenteerimise meetodikat (https://oppematerjalid.argument.ee/sissejuhatus/argumenteerimine-ja-umberlukkamine/) koostada klassis argumendi ülesehituse skeemi järgiv argumente järgmistel teemal: Eesti jaoks on olulisim (rahv.organisatsiooni nimetus) liikmelisus.</p> <p>Töö piltidega- Tööleht rahv.organisatsioonide lippudega (EL, NATO, ÜRO). Milliste rahvusvaheliste organisatsioonide lippudega on tegemist? Lisa lühidalt ka nende organisatsioonide peamised tegevus eesmärgid.</p> <p>Töölehed: EL toimimine - kasutada tööraamat: Riigiportaalide kasutamine ühiskonnaõpetuses https://drive.google.com/file/d/13ADEwBKCQXPP-7V4f8pAQqTW_GjdVtZR/view lk 71-79</p> <p>Töö tekstidega+töölehed: EL toimimist õppida kasutades tööraamatut "EL ja mina" (https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/27968-EL-ja-mina)</p> <p>Õppevara: EL ja mina tööraamat: https://e-koolikott.ee/en/oppematerjal/27968-EL-ja-mina</p>
--	--	--	--

			<p>Maailmakooli maailmahariduse materjale:</p> <p>Kestliku arengu eesmärgid: https://maailmakool.ee/materjalid/9727/sdg/</p> <p>Maailmakodanikuks läbi foorumteatri meetodite https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2016/05/Foorumteater.pdf</p> <p>Maailmahariduse metoodika kogumik õpetajale- https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/10/ResourcePack_Estonian.pdf</p> <p>Rollimäng: Kurkumi rahukõnelused https://maailmakool.ee/wp-content/uploads/2015/07/kurkumi-rollimang2.pdf</p> <p>Lugemist: ÜRO https://maailmakool.ee/materjalid/830/uro-julgeolek-ja-areng/</p> <p>E-koolikoti materjalid:</p> <p>Euroopa Liit- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10288</p> <p>Euroopa Liidu poliitika valdkonnad-https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10283</p> <p>Euroopa parlament- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10321</p> <p>Riigikontroll- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10326</p> <p>NATO-https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10557</p> <p>ÜRO- https://sisuloome.e-koolikott.ee/node/10556</p> <p>Videoõps:</p> <p>Kliimaõigus- https://www.youtube.com/watch?v=ZzU6r1meP1w nurjatud probleemid - näidetena lahatakse kliimamuutuste ja vaesuse probleeme</p>
--	--	--	---

			https://youtu.be/WF0ocKfOPRY?feature=shared
--	--	--	---